Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek och är fritt att använda. Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitized at Gothenburg University Library and is free to use. All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text. This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

GÖTEBORGS UNIVERSITET

BIBLIOTEK · GÖTEBORGS · UNIVERSITETS

Allmänna Sektionen

Hist.
Sv.
Saml.
Ex. A

GÖTEBORGS STADSBIBLIOTEK
MUSEI- & HÖGSKOLANS
FÖRENADE BIBLIOTEK

KAROLINSKA KRIGARES DAGBÖCKER

II

J. LYTHS OCH L. VISOCKI-HOCHMUTHS DAGBÖCKER

BIHANG:

SLUTET AF A. L. LEWENHAUPTS BERÄTTELSE.

DISTRIBUENT
GLEERUPSKA UNIV. BOKHANDELN
(HJALMAR MÖLLER)

GÖTEBORGS STADSBIBLIOTEK

200 exemplar.

LUND
BERLINGSKA BOKTRYCKERIET
1903

GÖTEBORGS UNIVERSITETS BIBL.

FÖRORD.

Joachim Matthiæ Lyth, Gothlandus, nämner sig på det utförliga titelbladet författaren till den första af de i denna del meddelade dagböckerna.

Originalet, en handskrift in 4:o tillhör Lunds Universitetsbibliotek *. Tidigare — i slutet af 1850-talet — egdes det af pastor A. E. Holmberg, den bekante fornforskaren och har förmodligen såsom gåfva af honom tillfallit det universitet, där han i ungdomen studerat. Kanske äfven den omständigheten fått vara medbestämmande, att den karolinske krigare, som här redogör för sina öden under krig och fångenskap, tjänt vid ett skånskt regemente.

Då handskriften aldrig varit inbunden utan består af lösa lägg, ha delar däraf förkommit. Luckorna möta dock ej under krigsåren utan först under fångenskapstiden. Det är knappast mindre att beklaga, då vi ha så få utförligare skildringar från svenskarnas fångenskap i Ryssland. Handskriften är ej paginerad, men läggen äro nedtill på första sidan betecknade i bokstafsföljd. Lägget G saknas, likaså I och K, om man nämligen tar för godt det L som tecknar det sista lägget, hvilket blott består af två blad. De andra bestå samtligen af 12 med undantag af lägget A, som innehåller 14 blad. Skälet hvarför man har svårt att tro det två hela lägg, åtminstone om de tillsammans skulle innehållit 24 blad, saknas i slutet, är det att författaren

* En modern afskrift, defekt liksom originalet, lär finnas i Wisby läroverks bibliotek.

skulle i så fall varit ovanligt mångordig om sin hemresa ur fångenskapen under sista dagarna af December 1721 samt Januari och Februari månader 1722. Detta anmärkes såsom en rättelse eller åtminstone ett frågetecken vid noten sid. 97.

Handstilen, ej vacker eller drifven men rätt läslig, förblir sig genom hela manuskriptet lik; det är således en renskrift efter äldre anteckningar, tydligen gjord efter hemkomsten, som här föreligger. På papper har ej sparats, enär bladen ha breda marginaler. Rättelser, öfverskrifningar eller marginalanteckningar förekomma nästan aldrig.

Handskriften har icke varit alldeles förbisedd af tidigare forskare. Under det den ännu var i Holmbergs ego begagnades den nämligen af Fr. Sander för hans afhandling »Om Carl XII:s krigare under fångenskapen i Ryssland», tryckt 1857. Han meddelar i noterna en del citat, naturligtvis blott för fångenskapsåren. — Möjligen kan det vara från Lyth som Fryxell hämtat uppgiften att svenskarna Poltavadagen gått i strid utan förut förrättad bön. Noga taget säger Lyth dock icke detta, utan blott att det ej hölls chorum, hvartill ju hörde psalmsång och fältmusik.

Trots den knapphet, som i allmänhet präglar dagbokens framställning, ger den dock, i olikhet med många andra från den tiden, en rätt underhållande läsning. Detta alldeles direkt och omedelbart. Ty annars kunna ju möjligen utfyllningar och sammanknytningar i läsarens fantasi hjälpa till att sätta en krydda äfven på den kärfvaste framställning. Bara man förstår konsten att låta orden bli nycklar, som öppna till så mången osedd sal, och ej ser dem an som ett förrostadt knippe sådana, som ej mer passa i någon lås.

Författaren — en af de många som den tiden, bländade af segerglansen från de svenska vapnen, utbytte bo-

ken * mot värjan — visar sig alltigenom som en studerad och bildad man, kunnig i sin latin och tydligen intresserad för mycket annat än krigiska detaljer. Noga antecknar han t. ex. hvad det fanns för kloster i den ena eller andra staden och till hvilka ordnar de hörde, han uppmärksammar vackra byggnader och anläggningar o. s. v. En glad och frimodig krigaranda, just något som återkallar orden:

Glad han var som samvetsfriden
Och modig såsom segern är

fläktar oss till mötes i framställningen, som esomoftast färgas af en frisk humor. För konungen-krigsherren, som här och där träder oss närmare i dagboken (ehuru vi här långt ifrån få det starka och djupa personliga intryck som hos Petre) hyser han tydligen djup beundran. På ett rörande sätt uttalar sig hans och hans medfångars saknad, man skulle säga den bittra känslan af öfvergifvenhet och oersättlig förlust vid underrättelsen om konungens död. En djup religiositet synes tala ur anteckningarna från fångenskapstiden.

Allt detta gör att det i föreställningen danar sig en ganska tilltalande bild af dagboksförfattaren. Det är derföre med en viss ledsnad utgifvaren meddelar de upplysningar ur krigsarkivet, som krigsarkivarien, kapten J. Petrelli, benäget meddelat efter 1722 års placeringslista.

De lyda in extenso sålunda (se nästa sida):

Härvid torde man likväl, utan att ge sig i dispyt med »generalerna» få anmärka, att de, som sutto i Moskva eller Kasan, ej visste annat om hvad som passerade i det aflägsna Solikamski — Lyths fångenskapsort — än hvad som derifrån berättades dem af andra, och att bland fångarna, tyvärr, rådde icke så litet partiväsen och till och med bitter osämja, något hvartill föröfrigt generalerna del-

* Blef d. 29 Nov. 1698 student i Uppsala. Gotl. Nat:s matrikel.

Regemente	Caracter	Nampn	Födelse Orth	Tienste Åhr	Sidsta Fullmachts Datum	Meriterne	Huru the skickat sig i Tiensten och Fångenskapet
—»—»—	—»—»—»—	—»—»—	—»—	—	—»—	—»—»—»—	—»—»—»—
(Skånska Dragoner)	(Lieutenant)	Joachim Lüht	Gothland	19	1709	Thornska belägring. Frauenstadt 1 Partie i Hög Pohlen Pultawa	Öfverst Lieut. Wrangel säger at han sig intet wähl skickat wed åtskillige Tillfällen, så i Tiensten som andra Tillfällen i Fångenskapet.

vis själfva gåfvo det ledsammaste föredöme, såsom de i denna del tillsist publicerade aktstyckena nogsamt utvisa. Det är ju en synnerligen graverande beskyllning — att hafva brakt medfångar i olycka — som här framkastas, och hvad den egentligen innehåller veta vi ej. Men man kan vara en relativt oskyldig anledning till olyckor här i världen. Låt oss hoppas att det kan förhålla sig så med Lyth. Direktare lyda hans öfverstlöjtnants anklagelse om mindre välförhållande »i tjänsten» — ty tillägget »i fångenskapet» är ju blott en variering af generalernas klander och Wrangel satt i Moskva lika väl som de. För öfrigt var Frih. Carl Henrik Wrangel af Adinal, hvars vitsord det naturligtvis är som här åberopas, först sedan i början af år 1709 öfverstlöjtnant vid skånska ståndragonerna och hade förut tjänt vid andra regementen. Den förutvarande öfverstlöjtnanten vid regementet Henrik Wilh. Wrangel (som torde tillhört en icke på riddarhuset introducerad ättegren), hvilken sedan 1706 fört detsamma, blef skjuten vid en rekognosering d. 21 Januari 1709. — De uppdrag som emellanåt anförtroddes Lyth, t. ex. den ingalunda alldeles lätta eller ofarliga och därjämte i viss mån granlaga kommen-

Ålder	Blessürer	Adel	Går till sin förra Påst	Kommer på Förslag att conserveras	Får afsked med Förbättring af Caracter och Underhold
—»—	—»—»—	—»—	—»—»—»—	—»—»—»—	—»—»—»—»—»—»—»—»—
40	blesserat något i Foten	neij	N. B.	N. B.	Herrar Generalerne, som uhr Fångenskapet komne, berätta åtskilliga des grofwa fehl under Fångenskapen, hwarigenom han bragt de öfriga Fångarne i Olycka

deringen i Maj och Juni 1708 till Kurland att där afhemta något kvarlämnadt manskap, hvilken han synes hafva väl uträttat, vittna åtminstone icke om att förtroendet till hans duglighet och pålitlighet *då* fått någon stöt. Man famlar, som sagdt, här alldeles i det ovissa inför så allmänt hållna och dock långt syftande beskyllningar. Säkert har Lyth haft sina fel — måhända ett något obändigt lynne eller har han låtit tungan oförsiktigt löpa — och tvifvelsutan har C. H. Wrangel, hvilken Ennes skildrar som »en ärans man», haft anledning till missnöje *. Men vi ha — huru det nu må förhålla sig med dessa saker — all anledning att vara Lyth tacksamma för den skildring han lämnat oss från krig och fångenskap. Och om *vi,* som billigt är, låta hvad han manligt kämpat och lidit väga upp hvad han felat, så skola vi under läsningen ej förvägra den hurtige krigaren vår sympati. Ingen anledning finnes för öfrigt att misstro dagboken — författaren skref ju för sig själf

* Ennes' korta anteckning: »Luth, Hans Joachim, hemkom från Solikamsk 1722 och tog afsked», skall väl syfta på ifrågavarande dagboksförfattare.

eller de närmaste och ej för andra — en stor del af dess uppgifter kunna dessutom kontrolleras.

Vid ett par ställen af berättelsen tillåter jag mig här något dröja.

Af slaget vid Fraustadt, i hvilket Lyth deltog, ger han en liflig skildring och han fäller därunder några ord som i en särskild punkt komplettera Nordberg och Adlerfeld. De säga visserligen att de i slaget deltagande ryssarna blefvo totalt nedergjorda, men de berätta det så, att man föranledes tro, att det skett i stridens eller förföljandets hetaste ifver *. Här åter får man veta att de kvarlefvande ryssarna, omkring 500 man, efter slaget blifvit omringade och med kallt blod massakrerade. Lyth själf fäller visst icke några tårar häröfver, men på vår tid verkar ju dylikt upprörande. Man måste emellertid komma ihåg, att ryssarna under detta krig, ej mindre än under föregående, visat sådan omänsklighet emot värnlösa — J. Stålhammar ** talar ju i bref om de på gärdsgårdsstörar uppspetsade små barnen och hos Chr. Kelch *** kan man finna andra hiskliga detaljer — att de knappast kunde göra anspråk på att betraktas som människor. De blefvo det tydligen icke heller. Tsar Peter hade nog fullkomligt rätt, då han efter hvad Juel † berättar, sedan Rehnsköld råkat i rysk fångenskap, vid ett tillfälle förebrådde honom detta kallblodiga slaktande, men han var knappast rätte mannen att föra humanitetens talan och Rehnsköld, hvars uppträdande vid det antydda tillfället af svenskfienden Juel ställes i ett mycket

---

* Bland nyare förf. skildrar, som bekant, Fryxell saken så (XX. 1) att ryssarne till ett antal af o. 4,000 blifvit nedgjorda under flykten, sedan de förut kastat gevären och förgäfves bedt om nåd.

** Ellen Fries, Sv. Adelns Familjelif 2, En Karolins lefnadsöden.

*** Liefländische Historia. Continuation 1699—1707.

† En Reise til Rusland s. 191. Tsaren, som själf räknar de slaktade ryssarne till 600, påstod att mördandet egt rum tre dagar efter slaget.

nedsättande ljus, hade, såvidt ej försiktigheten ålagt tystnad, icke behöft bli svaret skyldig. Denna gång då det endast gällde att bereda Rehnsköld en förödmjukelse låter tsaren ej den ursäkt gälla (i själfva verket en ny anklagelse!) som förekommer i Journal de Pierre le grand, nämligen att sådant skedde i enlighet med Carls engång för alla gifna order. Journalen har nog af många lästs med större andakt än den förtjänar äfven i denna punkt. Väl gingo Carls intentioner följdriktigt ut på att så mycket som möjligt reducera fiendens stridskrafter och särskildt har han nog med bitter ovilja betraktat dessa ryska hjälptrupper från den trolöse tsaren till den trolöse fränden. Dessutom voro de att anse såsom öfningsmän i stridens konst för att engång kunna bli farliga på allvar. Om denna sista militära betraktelse i början har inverkat stort på Carl, må lemnas derhän. Alltnog — blefvo de till sista man liggande på platsen i striden så mycket rättare och bättre. Så långt kunna vi nog tro tsar Peter — och, om det så skulle vara, till och med Sjafirov — eftersom det följer af sig själf. Men *aldrig* har Carl varit döf för fångar som ropat på nåd. Det fanns hos honom i vissa fall en slags abstrakt hårdhet, som ju i sin mån redan var förbunden med följdriktigheten i hans tanke — logik är sträng — och här dessutom förmälde sig med en rättskänsla, hvilande liksom på urbärget själf. Patkull och äfven Paijkull fingo erfara det. Men det fanns också mången vek sträng och af mild klangfärg i hans hjärta, och dessutom talade ju den sinnets storslagenhet, som sällan förnekade sig hos honom. Det brukar sägas att psykologien har ett konstigt problem att lösa i fråga om Carl XII. Möjligt; men säkert är, att han också har råkat ut för konstiga psykologer. Och när det i fråga om de stränga, ja hårda åtgärderna och förhållningsreglerna i Polen talas om »en så onaturlig hårdhet hos den då föga mer än tjugoårige härföraren», så tillåter jag mig anmärka gent emot den ärade

utgifvaren af Carl XII:s bref, att det just är af ynglingar, framför allt förstås af en krigareyngling, man kan vänta en dylik hänsynslöshet. Det är så många lifvets förhållanden, som för dem ännu icke hunnit framstå i hela sitt invecklade sammanhang, och de förstå icke eller bry sig inte om att rätt taxera dem. Ett segrande svärd har dessutom aldrig frågat stort efter lämporna, hälst där dessa synas allt för långsamt förande till målet. Den hand som för det är vanligen fallen för att raska på och att hugga af knutarne. Men sådant är icke nödvändigt ett prognosticum för lifvet. Man blir hänsynsfullare och mildare med åren — det är erfarenhetens vinst om det icke är mer — och detta har också verkligen varit fallet med Carl. Det är lätt att se för den, som vill göra sig mödan att tränga personligheten närmare, och det är endast de af den hårda nödvändigheten, *dura necessitas*, framtvungna hårda handgrepp här hemma, som hindra dem att se, som icke vilja se.

Lyths berättelse om tåget genom de stora skogarna till Severien och Ukraina hösten 1708 ger samma intryck som vi fått af andra berättelser. Likaså hans skildring af den svåra vintern 1708—9. Kanske färgerna äro en smula mera dämpade, enär Lyth icke var med på marschen till Gadjatj. Men en svår dag hade äfven skånska ståndragonerna, då de d. 23 Dec. redo den 30 verst långa vägen från »Lockowitz» till Petrowka*. Vägen går rakt i öster,

---

* Ej att förväxla med den liknämnda byn vid Worskla.

Den kolonn Lyth tillhörde har efter öfvergången öfver Desna rört sig på högra flanken, åtminstone har dess marsch gått vestligare än högkvarterets. Vi möta sålunda helt andra namn på byar och städer än hos Petre och Posse. Lyth återger i allmänhet namnen så, att de äro lätta att igenkänna på »treverstkartan» och utg. ansåg sig därföre ej behöfva i noter angifva de ryska namnen. Skulle detta anses som en försummelse, så kan den, åtminstone delvis, här repareras (jfr. s. 63—67 i dagboken). Коропъ (Korop), Рыботинъ (Ribotin), Нехаевка (Nikeijofka), Нов. Млиньі (Novamlin), Тростянка (Troszianki) blad XX, 11. Куренъ (Kurrenitz), Хвастовцы (Quatauski), Бережовка

till största delen öfver steppland eller höjdplatå mellan Sulas och Korols floddalar, i hvilka trädvegetationen har krupit ned. På steppen själf fanns det den tiden ingenting annat att se än kurganerna med sina stenbeläten, och hade truppen den dagen östanvinden emot sig, så undrar man ej på, att det efter framkomsten befanns, att 25 man på kompaniet voro förfrusne, ja att hästarna stundom gått en del af vägen under stelnade lik.

Poltavadagen får äfven i Lyths skildring några friska och stridsbilden kompletterande drag. Det är för resten den enda skildring af dagen som i denna dagboksserie förekommer, ty Petre och Posse, ehuru bägge med i striden, ha ej skildrat den, och författaren till den dagbok, som följer efter denna, var fallen innan den 28 Juni kom.

Enligt hvad Lyth berättar oss skulle konungen efter öfvergången öfver Dnjepr sändt ordres till Lewenhaupt »att söka akkord» eller med andra ord gifva sig utan strid. Att allt sådant var så långt ifrån Carl XII:s tankar som möjligt äfven i den djupa depression, i hvilken han då befann sig, är ju veterligt, men man studsar öfver tillvaron af ett sådant rykte, förmodligen utspridt af dem som ansågo det lönlöst att fresta vapenlyckan ännu en gång. Lyth själf synes ha delat denna uppfattning och det är ju också den som hufvudsakligen går igen i de skildringar vi ha kvar från de dagarna och som tycks i det hela ha stadfästat sig hos eftervärlden.

Likväl funnos de som hade en motsatt uppfattning. Åtminstone fingo de den, delvis mycket snart, då de kommo i tillfälle att på närmare håll se den ryska armé, som på afstånd föreföll så fruktansvärd. Enligt Whitworths depescher, tryckta i Сворникъ Имп. Русскаго Истор. Общества, 50 (N:o 77), bestod den förföljande ryska styrkan af o. 9000

---

eller möjl. Березовскіе (Berezowitz) XXI, 11. Алексинцы (Alexinzin), Савинцы (Sawinzi), Варва (Warwa), Жавки (Sawki), Лохвица (Lockowitz) XXII, 11. Петровка (Petrowka), Сергѣевка (Zerkiovka) XXII, 12.

man (i Pihlströms ännu outgifna dagbok uppskattas den till 10,000 *) och ryssarne blefvo högst förbluffade, när de funno, att deras fångar icke, som de föreställt sig, utgjordes af omkring 7,000 man, utan enligt Whitworth meddelad siffra 16,285. Också anmärker han: perhaps no history can give another instance of so many regular troops patiently submitting themselves to such a destiny. En del af denna här var utan tvifvel kampoduglig och omständigheterna voro för öfrigt allt annat än gynnsamma, men den värsta omständigheten var i alla fall den att den gamla krigarandan, förmågan att befalla och lusten att lyda på samma gång som Carl XII flytt öfver Dnjepr.

To such a destiny, ja! Säkert ha karolinerna under åren 1709—21 många gånger bittert ångrat att de läto klenmodigheten råda vid Perevolotjna.

Beträffande Lyths fångenskap i »Ciberien» bör endast här anmärkas, att Solikamski, fastän beläget vester om Ural, den tiden jämte Wjätka och Perm räknades till Sibirien.

En anteckning i Wisby domkyrkas födelse- och dödsböcker innehåller: »1746 Junius 22 dödde Dimitterade Hr Lieutnanten Joachim Lyth och begrofs den 25. Ætas 66 åhr **»

Den andra här meddelade dagboken är hemtad ur en tjock kvartvolym, inbunden i pergament, hvilken tillhör Kungl. Bibliotekets handskriftsamling. Bandet, ehuru gammalt, är dock icke ursprungligt, som synes däraf att många af dagbokens blad äro alldeles felaktigt inhäftade. Då paginering saknas och felaktigheterna icke alltid genast äro

---

* I en senare depesch N:o 79 uppger också Whitworth samma siffra.

** Meddeladt af Hr Tullförvaltare J. Lyth i Wisby. Någon uppgift hvarmed Lyth sysselsatt sig efter sin hemkomst har ej kunnat erhållas från Gotland.

märkbara, blir man vid bristande uppmärksamhet lätt narrad. Titel och författarenamn saknas. På ett af de första bladen står tecknadt — med d. v. amanuensen Elof Tegnérs hand — »Juli 1873. Från H. M. Konung Carl XV:s Bibliotek». Ett följande blad bär en quasititel: »Samling af Ritningar uppå åtskillige utländske Fästningar samt retrancherade läger i fordne krig.» Om denna påskrift, som ej ens angifver de »fordne krigens» ungefärliga tidpunkt, upplyser en blyertsanteckning på föregående sida (likaledes af E. Tegnér) att den är skrifven med Per Flodings, om ej rent af med Carl XIII:s hand. Under sagde titel står en bokstämpel; härtigkronan och den till svensk-norska riksvapnet fogade skånska vapenbilden hänvisar på den förstnämnde egaren. Den anförda quasi-titeln åter syftar närmast på de många handritade och kolorerade fästningsplaner (omkring 150; bland dem för öfrigt några svenska), som upptaga första tredjedelen af volymen, omväxlande med några skriftliga anteckningar, bland hvilka den utförligaste upptager en »Instruction ausgegeben von dem Directeuren und Obersten der fortification Herr Carl Mangnus Stuart an dhero officiere.» Härpå följer nu den på tyska förda dagboken, skrifven på i kolumner afdelade blad med öfverskrifter upptill på år och månad. Den är mycket spatiöst anlagd, så att mången sida blott innehåller anteckningar för två eller tre dagar, fastän hvardera kan inskränka sig till en kortare satsföljd eller några få ord. Tydligen har förf. vid upplinjeringen beredt sig på större utförlighet. Många blad äro alldeles tomma (ehuru äfven de försedda med årtal och månadsnamn); meningen har väl varit att senare ifylla dem. Handstilen är fin och öfvad och utan märkligare olikheter under dagboksföljden än som kunna förklaras af olika bläck och penna. Esomoftast afbrytes texten af hela sidans bredd upptagande, med mycket van penna tecknade »campementer» eller »cantonementer», på hvilka, jämte noggrannt angifna terrängförhål-

landen, skog, vattendrag, vägar, byar o. s. v. de olika regementernas ställning finnes angifven. Stundom är blott med blyerts platsen för en dylik kartskiss angifven. Äfven smärre stadsplaner finnas. Antalet af dylika teckningar uppgår till omkring 80, samtliga från Östersjöprovinserna, Ostpreussen och Polen. Därjemte finnas några större, äfvenledes handritade kartor eller planer, som måst hopvikas för att lämpas efter formatet, samt ett fåtal perspektiviska teckningar: slott- och stadsbilder, allt utfördt med en synnerligen öfvad och säker hand.

Några blad upptagas af en lista på Polens konungar med korta biografier; den inledes med orden: Ehe wir unss itz aus Warschau und weiter in Pohlen begeben, wollen wir ein wenig vorhero den Staat selbiges Königsreichs etc. Det låter snarare som ett utdrag ur någon beskrifning öfver Polen än som en författarens egen reflexion.

Efter den 9 Juli 1703 — med hvilken datum man kan säga att den egentliga dagboken slutar: utgifvarens titelblad lofvar alltså mer än som sedan hålles — följa en mängd alldeles tomma blad, ehuru med blyerts tecknade år- och månadsangifvelser äfven här förekomma. Först med Juni 1704 börja åter anteckningarna, ehuru nu nästan endast upptagande datum och ortsnamn, ett eller flera på hvarje sida med mellanrum till framtida ifyllning.

Så följer såsom en fristående skildring relationen om slaget vid Warschau $^{21}/_{31}$ Juli 1705. Den öfverensstämmer väsentligen med den tryckta svenska * och är närmast blott en tysk version af denna med tillägg af en del specifikationer.

Härpå följa åter en mängd tomma blad, här och där med några korta anteckningar. I blyerts angifves att alla

* Utförlig Berättelse om den emellan de Svänske troupperne under Hr General Lieutnanten Nieroth och den Sächsiske samt Polske Armeen den $^{21}/_{31}$ Juli wed Warschau förelupne Actionen. Stockholm Tryckt uti Kongl. Boktr. hos Sal Wankrifs [!] Änkia.

dessa hvita blad varit ämnade för åren 1706, 1707 och 1708, hvarvid som man ser, tre blad beräknats för hvarje månad. Äfven för år 1709 och dess samtliga månader finnas dylika blyertsöfverskrifter, men utan någon anteckning alls, ens för de första månaderna.

Med ett ord: till slut har man endast strödda fragment af en dagbok framför sig och en tydligen stort anlagd plan att skildra fälttågen både i ord och bild har här, såsom så ofta, gått upp i rök.

Utgifvaren har med större utförlighet här redogjort för sådant, om hvilket den tryckta dagboken icke kan gifva föreställning, men som delvis har vikt för afgörandet om hvem som är författare och dessutom kan vara upplysande om sättet för dagbokens tillkomst i dess nuvarande skick.

Om samtliga kantoneringsplaner äro tecknade af en och samma hand törs utgifvaren ej fullt afgöra; att det gäller om det öfvervägande flertalet är däremot alldeles tydligt. Då dessa kartor och själfva texten äro samtidiga — anordningen visar ju detta — och de med rödt eller svart bläck uppdragna kolumnlinjerna äro afbrutna för ritningarna, men dylika fina och detaljerade ritningar omöjligt ha kunnat utföras under marscher och nattraster, så är tydligt, att det hela utförts efter utkast och anteckningar antingen i vinterkvarteren eller t. ex. under uppehållet i Sachsen. Här föreligger således en renskrift af äldre anteckningar.

Dagboken är förd på en allt annat än mönstergill tyska med många svenska förplumpningar och konstruktioner *. Interpunkteringen består egentligen i ett hänsynslöst användande af skiljetecknet kolon, som ofta gör texten

* Äfven på planerna finner man ej sällan tyska och svenska i brokig blandning. T. ex. »Campement bei Lindenhoff. Högqvart. Stora wägen ifrån Wolmar till Wenden.»

»Campement beij Neijgut d. 18 Julii 1701. Kiörka. Högqvart. Der weg nach Rija.»

så svårförstådd, att utgifvaren måst i den delen alldeles uppgifva troheten mot originalet. Här och där inströdd latin och franska tycks visa, att förf. haft kunskaper i dessa språk, men de högst besynnerliga misskrifningar eller förvridningar, som ibland trotsa alla tolkningsförsök, vittna ännu tydligare om motsatsen. Man får lätt det intryck att en medhjälpare med fin handstil men med ringa språkbildning haft sin hand därvid såsom renskrifvare. Utgifvaren, som är inskränkt till själfva dagboken, kan ej komma dess historia närmare på spåren.

Handskriften har, fastän den blott en jämförelsevis kort tid tillhört offentligt bibliotek, nog icke varit obekant för tidigare forskare. Åtminstone tycker man sig i F. F. Carlsons skildring skönja spår af ett begagnande. Men som den ej bär något författarenamn har den ej kunnat direkt åberopas.

Att författaren varit svensk fortifikationsofficer framgår tydligen af det föregående. Den moderna afskrift af dagboken, som finnes i Krigsarkivet upptager såsom författarenamn det som här, om också med en smula förbehåll, finnes återgifvet på den tryckta dagbokens titelblad.

Dagboken ger för öfrigt en fingervisning åt det hållet. Så t. ex. i anteckningen för d. 4 Okt. 1702 där det heter: ging Lieutnant Hochmuth mit alle qvartiermeisters vorauss — — eben wie *wir* dahin (ɔ: Wawerinka) kamen Här kunde det ju visserligen vara någon af kvartermästarne som talar, men vid d. 21 Aug. 1700 säger anteckenaren, som här och vid ett par andra tillfällen begagnar första personen singularis, hvilket längre fram i dagboken aldrig förekommer, att han då hade anställning som löjtnant på ett holländskt krigsfartyg. Vid det egendomliga förhållandet att dagboken egentligen har två olika utgångspunkter, den ena till sjös, den andra till lands, och fördenskull *möjligen* kunde ha en fortsättning från tredje hand, har utgifvaren föredragit att icke anse saken som fullt af-

gjord, ehuru den omständigheten att förf. tydligen varit en betrodd person, som vid viktiga tillfällen hört till Carl XII:s närmare omgifning, förvisso leder tankarna i den angifna riktningen och är ett bevis mer.

Genom Krigsarkivet har utgifvaren välvilligt fått del af ett utdrag ur samlingar till Kungl. Fortifikationens historia af Hr Öfverste L. W:son Munthe, rörande den sannolike författaren. Det följer här in extenso.

»Visocki-Hochmuth *, Ludvig var son af ryttmästaren Johan V. H. och Proscovia Aminoff samt född i Stockholm. Lärde fortifikation under generalkvartermästaren Gerhard v. Buhrman. Begaf sig sedan ut till Flandern, där han tjänstgjorde först under generalmajoren och generalkvartermästaren Topp, samt sedan under generallöjtnanten och generalkvartermästaren Coehorn, slutligen såsom ingeniör. Återkom med holländska flottan 1700, och användes af generalmajoren och generalkvartermästaren Stuart vid fortifikationsarbetena på Själland samt lofvades af honom en fortifikationslöjtnantsplats med lön efter en konduktör i Narva, och en i Nyen, hvilka sökte afsked. Detta löfte gillades af konungen d. 8 Sept. 1700 och för detta år fick V. H. lön af besparingarna vid Fortifikationsstaten; V. H. placerades på Fortifikationsfältstaten och fick fälttraktamente lika med dervarande löjtnanter. V. H. medföljde sedan Carl XII:s armé, var med vid öfvergången af Düna 1701, utmärkte sig samt fick penningebelöning vid broslagningen öfver Weichsel vid Warschau i Maj 1702. Tjenstgjorde hos konungen personligen i slaget vid Klissow s. å. Blef d. 22 Febr. 1703 major vid Stockholms e. o. fortifikationsstat; men medföljde fortfarande konungens armé. Slog i Mars åter bro öfver Weichsel vid War-

* Nordberg har ej Visocki-Hochmuths namn, men han nämner en gång den stad i Littauen, som förmodligen är släktens ursprungliga stamort. Den tyska namnhalfvan är en öfversättning af den polska.

schau. Deltog i belägringen af Thorn 1703. Medan arméen låg i Sachsen deltog V. H. med de öfriga fortifikationsofficerarne i utarbetandet af en generalkarta öfver Polen och kartor öfver Sachsen. Var slutligen med vid Pultavas belägring och stupade den 13 maj 1709 *.»

Hvila dessa uppgifter *alltigenom* på andra källor än dagboken, så kan författare-identiteten väl betraktas såsom afgjord.

Anreps ättartaflor upplysa att ätten V.-H. 1675 introducerades på svenska riddarhuset.

Beträffande den ofvan vidrörda egendomligheten att dagboken börjar på två olika håll **, så är ju holländska flottans afsegling att anse som skildringens egentliga början och bildar äfven denna i bokstaflig mening. Men då för förf. hufvudvikten i alla fall måste ligga på den svenska krigsmaktens rörelser, så har han, hälst då hans afsigt alls icke var att skildra hvad som händt honom själf och han därför också i skildringens förlopp träder fullständigt tillbaka, velat försäkra sig om en utgångspunkt äfven från detta håll och har därföre, tydligen af en gardesofficer förskaffat sig uppgift om marscherna ***.

---

* Petre i anteckningen för d. 11 Juni 1709 nämner att major Hochmuth dött af sin blessyr ungefär 3 veckor tidigare. Här meddelas den exacta daton. Ser man efter i Petres dagbok, hvad som skedde den 13 Maj, så finner man endast att de belägrade lyckats med sina skott träffa några fler än vanligt. Men det är tydligt att det den dagen arbetats mera i löpgrafvarna och att en paralell gjorts färdig.

** Själfva handskriften har ännu en egendomlighet. Utom de två fristående skildringarna: holländska flottans segling till sundet (med början d. 16 April 1700) och gardets uppbrott från Stockholm d. 25 April, finnes en tredje synkronistisk skildring, i hvilken helt enkelt den ena dagbokens uppgifter ordagrant flyttats in i den andra. Denna har naturligtvis uteslutits i trycket.

*** För händelserna på Seland i Juli och Augusti kan man jämföra en Journal af volontären vid fortifikationen Wallrave, tryckt i Lönboms Historiska märkvärdigheter, 2 delen.

Dagboken låter oss nu följa händelserna i detta af de två östliga potentaterna så lättfärdigt började krig efter den unge konungens eget uppträdande på krigsskådeplatsen. Man har hedrat tsar Peters historia med alldeles för mycket idealiserande och inläggande af stora framtidstankar. Det är heder nog att som han låta händelserna uppfostra sig och i den delen brukar det ju sägas icke utan fog, att han, som inga principer hade, varit vida läraktigare än Carl XII. Som bekant uppgaf han som en af sina krigsorsaker att han på sin incognito-resa 1697 blifvit mindre väl mottagen och bemött af Dahlberg i Riga. Han har också senare — efter Dorpats intagande — vidhållit detta och, visserligen i fyllan under ett dryckeslag, betecknat Dahlberg såsom krigets egentlige föranledare *. Det låter sig naturligtvis gent emot dylikt anmärka, att det gör mindre hur lumpet människor prata, blott de handla, som om de hade hyst vidtgående tankar.

Med större utförlighet skildrar dagboksförf. striderna vid Narva, Düna, Klissow, Pultusk, i synnerhet slaget vid Klissow. Han hade ju här så mycket bättre tillfälle till iakttagelser, som han ständigt var i konungens närhet. Den i skildringen af detta slag inströdda franskan förråder en nära öfverensstämmelse med texten i Adlerfelds Histoire militaire**. En fransk öfversättning af Ehrenschantz' relation,

---

* Se Bibl. Livl. Gesch. 3. Die Katastrophe der Stadt Dorpat von Fr. Bienemann s. 27. En stackars borgare, som ville ursäkta Dahlberg med hans höga ålder, höll därvid på att råka illa ut. — Äfven Waliszewski dröjer vid denna egendomliga *casus belli*. Jag vet för öfrigt ej hvarför man ej kan tro Peter på hans ord. Trots sitt revolutionerande af det gamla ryska och trots att han — för att här på honom tillämpa ett drastiskt uttryck af Gregorovius — var omnivor gent emot vesteuropeiska kulturämnen, var han dock en äkta ryss.

** Man jämföre den franska passagen i dagboken s. 147 och följ. med Adlerfeld s. 263, där det heter: Le Roi fit alors passer l'Aile droite autour de la pointe du Bois vers la gauche, pendant que

densamma som enligt Adlerfelds anmärkning användts för Histoire militaire har alltså förelegat dagboksförfattaren. Hvarföre han icke direkt begagnat den svenska berättelsen, för hvars uppsättande han ju annars kunde förmodas icke ha varit främmande, är en fråga, hvarpå svaret förmodligen sammanfaller med det, hvarföre han fört sin dagbok på tyska. Han har antagligen ej varit tillräckligt mäktig svenska språket.

Dagboken följer emellertid, som det vid jämförelse visar sig, ingalunda genomgående relationen, ehuru en viss öfverensstämmelse i vändningar och uttryck här och där framträder.

Det är emellertid icke i dessa bataljskildringar dagbokens intresse företrädesvis ligger, ty sådana har man i lika eller större utförlighet från andra håll — snarare är det i skildringen af företagens dagliga gång och därunder mötande händelser. Man ser bland annat huru svårt svenskarne hade att reda sig med dessa plötsligt än här, än där uppträdande polska ryttareskaror, som uppfångade eller nedgjorde smärre svenska afdelningar och därpå försvunno lika hastigt som de kommit. Visserligen har Carl, liksom i förtreten, skrifvit engång i ett bref »att man väl får tåla att de svärma kring en som andra myggor», men tidigt nog har han kommit till full insikt af att för att kunna reda sig mot dessa flyktiga trupper måste man ha likadana själf. Särskildt intressanta äro skildringarna för den närmaste tiden efter slaget vid Klissow. I rätt humoristiska ordalag skildras Krakaus besättande. Förloppet är ju i sin helhet kändt, men här får man några nya, rätt drastiska detaljer. Man ser kung Carl komma fram

---

l'Aile gauche sous le Duc de Holstein traversa directement cette point avec l'Infanterie; de sorte que toute l'Armée descendit presque en même tems, pour se ranger selon l'ordre que l'on vient de marquer à la portée du Canon de l'Ennemi et le long du Bois que l'on venoit de passer. — Liknande visar sig på andra ställen.

till den framför porten underhandlande Stenbock, tillropande honom ett otåligt, Nå är Ni inte inne än? Därpå går han själf fram till porten, bultar på och ropar: öppna edra hundsfottar! Det där förstodo de sannolikt ej, anmärker berättaren. Åtminstone borde de ha varit för sturska att förstå det, ty Krakau hade förnämsta platsen bland republikens städer och dess kastellan hade rang bland wojewoderna och var till och med förste världslige senator.

Adlerfeld anmärker att polackarne, förmodligen i betraktande af den snöpliga utgången, ogillade Wielopolskis uppförande. Antingen skulle han brukat sina kanoner eller höfligt öppnat porten vid första anmaning.

När längre fram en natt elden kom lös i det präktiga slottet och en del däraf brann upp, så har tydligen omgifningen fäst sig vid ett ord Carl fälde då han, efter att en stund ha stått och tyst sett på branden, åter gick till hvila: *transeat cum ceteris!* Vi skola ej försöka gissa hans tankar, ännu mindre lägga in i orden mera än som behöfs. Men säkert är, att när under de följande åren branden härjade den polska statsbyggnaden (och detta visserligen till en del genom Carls eget förvållande) så har han gjort sitt bästa att få elden släckt och att rädda hvad räddas kunde. Det skulle kanske ha gått åtminstone något bättre, om August varit en människa med en smula hjärta för det land, i hvilket han hade intrigerat sig in.

Man får af dagboksförfattarens skildring ett lifligt intryck af den självkänsla, som naturligt nog fyllde den unge segraren i ryktbara strider inför dessa polska adelsherrar, som trädde inför honom med käckt uppvridna mustascher, utstyrda i sobelbrämade och guldtränsade paradkontuzsar med fjäderprydda mössor och juvelbesatta sabelfästen samt talade stora ord. Vanda vid latinskt orerande manade de nu denne mycket unge främmande konung från norden, som stod där i den enkla krigardräkten, men för öfrigt

visserligen omgifven af all militärisk stål, att snarast möjligt bilägga sitt mellanhafvande med kurfursten af Sachsen, med hvilket republiken ju inte hade det bittersta att göra, men hvarvid den likväl kunde vänligt erbjuda sina bona officia. Det var deras logik, hemtad ur processrätten eller ur statsrättsliga fiktioners väf. Carl hade sin. Och den var ännu mera bindande både å rättens vägnar och å den långa värjas, på hvars fäste den behandskade handen hvilade, under det han stod, tigande efter sin vana. Icke ett ord till svar; ögonen talade, kanske ock ett litet småleende öfver de ungdomliga dragen; Piper var det som fick lägga fraserna till svar; alltid så, att det gaf herrarne åtskilligt att tänka på. En annan gång se vi scenen förbytt: här komma bönfallande, talande i de ödmjukaste ordalag. — Ja, kardinalprimas själf ses fälla tårar vid det stolta svar han fick på sina förmaningar och kanske voro dessa tårar uppriktiga inför den plötsliga insikten i, hvad för en ända det ränkspel, hvari han själf för öfrigt gjort sig medskyldig, nu hotade att taga.

Utgifvaren antar att sådana dagboksskildringar skola friska upp det gamla klandret mot Carl för öfvermod och självrådighet. För egen del tror han att den moraliska världsordningen i allmänhet har föga behof af vårt extra moraliserande i dylika stycken. Historien, som rör sig ibland så mycken mänsklig villa, skall likväl aldrig kunna vägra sin djupa sympati för det friska ungdomsmod, som, om det också drabbas af förebråelsen att ha stigit upp till öfvermod i den meningen, att det känt sig vuxet hvad som än månde möta, dock befinnes ha hållit ord härmed. Utvärtes störtade alltihop samman: men just den moraliska betraktelsen skall säga, att ändan har krönt verket i ett sinne, där man alldeles tycks sakna de vanliga kurvorna med berg och djupa dalar.

Tommare skrifs i hvarje fall aldrig historia än af dessa ständigt skolmästrande författare. Den codex och norm

efter hvilken det dömmes har till titel: efteråt, utgången. Den lärdom, som hämtas därifrån, är visst icke att försmå, men den är icke alltid så lätt dechiffrerad, som man föreställer sig. De många plumpa och banala greppen därur visa det nogsamt. Verifikationen är ofullständig och egentligen blott negativ; det är med utgångens visdom som med månen: den har en evigt bortvänd halfva, som ingen dödlig får se. Vi veta ju ingenting om hur det skulle gått, om skolmästarnes råd blifvit följda. Vi veta blott att öfverallt finnas stötestenar och fallgropar samt att lifvet så ofta har oväntade möten. Man tycker annars att historisk konst, om också ej i sin högsta utveckling, borde kunna trifvas hos oss. Här finnas ju många förutsättningar, åtminstone de objektiva inom det skeddas värld, där det ligger utbredt som en stor glänsande hafspegel. Sådana historiska arbeten som Mommsens »Römische Geschichte» och Gregorovius »Geschichte der Stadt Rom im Mitteralter» båda så olika hvarandra (hvarföre de berömda författarne aldrig förstått hvarandra) men bägge grandiosa i anläggning och utförande — skrifvas förmodligen ej inom ett litet folk. Likväl, skulle dessa författare skrifvit blott om sina egna, förvisso ofta ganska målmedvetna Hohenzollrare (Fredrik II med sin kryckkäpp och med sina fritänkare inclusive) så hade de förmodligen aldrig hunnit så långt i konsten. Man bäres nog bättre af uppgiften när man får skrifva om Hannibal och Kartagos fall eller om Hohenstaufarnes kamp och undergång. Att man är ute på världshafvet känns på dyningen. Och det som ligger i fjärran har luftförtrollningen öfver sig. Likväl har det blåst världshistoriska fläktar in i Sveriges historia. Det brukar ju märkas hos dem som skrifva om Gustaf Adolf. Och vi torde vara bättre försedda med monumentala konungagestalter än många andra folk. Ingen svensk man — och inte så många ur andra folk heller i nyare tider — har gjort ett så djupt och varaktigt intryck både på västerns och österns folk

som Carl XII. Han har satt orientalens fantasi i rörelse och bland våra egna stamförvanter har han i en fördärfvad och trolös tid gällt som en rättens och renhetens kämpe, ja rent af som en Messias *. Inför sitt eget lands häfdatecknare har han länge fått stå som en svarandepart, som förspillaren af dess goda. Dikten blott har tid efter annan — liksom af en inre nödvändighet ty hon är ju uttrycket för folkets djupaste instinkter och känslor — reagerat mot en så ensidig betraktelse. Skall ej häfdateckningen omsider söka att rätt fördela det ansvar, som så orätt kastats på Carl allena? Man hoppas det — för Sveriges egen skull. Det är vi som behöfva rättas, icke Carl som behöfver upprättas. Och man gläder sig, när omsider en verklig historisk uppfattning börjar bana sig väg. Det är professor Hjärnes förtjänst att ha ställt in Carl XII:s gestalt i sitt rätta historiska sammanhang, midt i sin egen tid och ej i idel reflexbelysning ifrån vår.

De dagböcker från den stora stridens olika skeden, som i dessa två band framlagts (fortsättningen beror ju delvis på omständigheter öfver hvilka utgifvaren ej råder) må visserligen ej ha någon större betydelse för forskningen, men ur dem torde likväl i några fall kunna vinnas både ökad detaljtrohet och mera lif och djup för skildringen i sin helhet. Mycket är obetydligt i sig själf och får först genom sammanhanget sitt värde. När det, för att taga ett belysande exempel, om också hämtadt långt ifrån i tiden ännu mer än i rummet, berättas hur Arminius — som jämte det att han var cheruskerprins äfven var romersk riddare och f. d. officer — aftonen före germanernas anfall satt med till bords i tältet hos Varus för att invagga honom i säkerhet och därifrån i sena kvällen red

---

* Se den intressanta uppsatsen af H. Lundström: Karl XII—Messias, i Kyrkoh. Årsskrift 1902.

ut i skogarne till de sina — så får katastrofen i Teutoburgerwald så mycket friskare och djupare färger.

Den till sist offentliggjorda handskriften har genom beteckningen »Bihang» försetts med ett försvar för införandet i denna följd. Ty det är visserligen ingen »dagbok» som här offentliggöres, ehuru den redogör för hvad en framstående karolinsk krigare under ett visst tidsskede fått upplefva. Det är det hittills otryckta slutet af A. L. Lewenhaupts berättelse, hvars föregående afdelningar 1757 befordrats till trycket under den bekanta långrandiga titel, som andas frihetstid i nästan hvarje rad.

För handskriften, som tillhör Upsala Univ. Bibl. (N. 913) finnes en detaljerad redogörelse i C. Hallendorffs arbete: Carl XII och Lewenhaupt år 1708 (Ups. Univ. Års. 1902) till hvilken alltså hänvisas.

När »en Lagbunden Frihets uprigtiga älskare och trogna Betjänt» — såsom längesedan kändt C. G. Boije af Gennäs — utgaf sin svärfaders efterlämnade berättelse, så uteslöt han slutet däraf, Pars 5. Därtill hade han vid en sådan tidpunkt giltiga skäl. Visserligen var Generalen, Riksrådet och Serafimerriddaren, Grefve J. A. Meijerfelt, som här ingalunda omtalas med berömmelse, död sedan åtskilliga år tillbaka (1749), men hans båda söner lefde och befunno sig, den ene åtminstone, i en stigande bana. Trautwetter var också död (1741) och hade här i landet, såvidt synes, inga familjeförbindelser, men äfven han hade stigit ganska högt, till generallöjtnant och friherre, och hans minne kunde väl i aktning och vänskap fortlefva hos flere. Hvad spänningen mellan Rehnsköld och Lewenhaupt beträffar, så är den visserligen ingalunda fördold i den offentliggjorda delen, men den förres minne skulle kommit i en litet hedrande dager genom beskyllningar, mot hvilka antagligen en tacksamhetskänsla hos många efterlefvande

till de svenska fångar, som rönt hans godhet och omvårdnad i Moskva skulle uppresa sig. Det är nog sant att redan i Creutz's af Boije till trycket befordrade berättelse förekommer åtskilligt både om oenigheten mellan Piper och Rehnsköld samt om uppträdet mellan den senare och generalerna (särskild är öfverensstämmelsen mellan Creutz's framställning s. 441—444 och Lewenhaupts här tryckta s. 254—256 så stor, att man tydligt ser att de kollationerat sina intryck), men allt detta vittnar endast om Rehnskölds nogsamt bekanta uppbrusande sinnelag och fjärhet, som förhållandena i fångenskapen just ej kunde bidraga att dämpa — värre är naturligtvis det fula intrigspel, i hvilket, enligt Lewenhaupts framställning, Rehnsköld inlåtit sig för att motverka hans utväxling.

Innehållet af berättelsen är med ett ord här och där så föga uppbyggeligt och så likt sådant som hälst bör glömmas, att utgifvaren verkligen en tid delat den »trogna betjäntens» betänklighet. Om han dock öfvervunnit den, så behöfver han för att motivera detta endast en hänvisning till betydelsen af att ett aktstycke, som länge gällt som en hufvudkälla för uppfattningen af ett viktigt skede i Carl XII:s historia, föreligger tillgängligt i sin helhet. Han tror sig därmed ha gjort historiskt intresserade någon tjänst och har här fått bortse från hvad »minnen» kunna lida eller vinna. Ibland kan det dessutom beträffande dylika anteckningar vara bra att veta hvad som *icke* står där; det af Fryxell frammanade spöket om Ulrika Eleonoras bortränsande ur Nordbergs historia af det för brodrens minne ofördelaktiga, har Hallendorff för alltid jagat bort genom utgifvande af det bortskurna.

Själf skall utgifvaren afhålla sig från alla reflexioner utom möjligen ett par af mera underordnad betydelse. Säkert har det känts bittert för Lewenhaupts stolta sinne att få stå och vänta »några timmar» i uppkomlingen Mensjikovs förmak — föraktlig som människa, hvad han för

resten dugde till — och i den »kalla salen» kunde han haft ledighet till åtskilliga af de reflexioner han tydligen ej hann med vid Perevolotjna. Han borde tillräckligt ha känt ryssarna för att kunna undvara Sjafirovs attestatum: was den teufel fragen wir nach, was die welt von uns spricht *. — Och när han i Moskva skref ner sin uppgift om ryssarnas förmodade styrka vid Perevolotjna (30,000 man) hade han icke där redan fått en bättre insikt i förhållandena?

Att Lewenhaupt var en hedersman och personligen oförskräckt skall ingen betvifla, men tydligt nog framgår det att han haft en mycket ömtålig självkänsla och en höggradig inbillningssjuka har förledt honom att framkasta beskyllningar, som torde vara orättvisa eller åtminstone mycket öfverdrifna. Man kan måhända gissa till de skäl, som förmådde honom, att hellre än att följa Carl öfver Dnjepr, självvilligt öfvertaga det olyckliga befäl, som han under dåvarande omständigheter icke alls var vuxen. De många »quæstionerna» tyckas vittna om tankar, som sig inbördes icke blott ursaka utan ock anklaga, och något egendomligt förefaller det, att till försvar för den klandrade åtgärden att låta tillfråga manskapet, om de voro hågade att slåss, åberopa föredömet af så forntida generaler som Gideon och Judas Makkabeus. De behöfde ha med sig just sådant folk, som icke längre hvarken räknade eller öfvervägde och här är dessutom den stora skilnaden att vid Dnjepr kunde ej mera de rädda och försagda helt enkelt

* Förstås: efter Poltava, förut hade han nog, såsom själen i Posolskoj Prikaz, sökt bibringa den »ärbara världen» så gynnsamma tankar som möjligt. Född till att lura kunder i en judbutik fick han öfva sina stora talanger på ett långt vidsträcktare fält. Öfverallt, där hans stämma hörs, kan man misstänka en lögn eller förnimma en fräckhet. Fryxell, som aldrig ratade källor, som hade något ofördelaktigt att säga om Carl XII, har skänkt honom tilltro, Hist. Bibl. 1877 s. 284. Lyckligtvis äro så naiva tider förbi, och man pröfvar först källorna innan man börjar ösa ur dem.

gå hem till sitt. Carl XII kände också väl sin bibel, men man betviflar att detta slags försvar skulle gjort något intryck på honom.

Den af Lewenhaupt åberopade kartan, som är bifogad handskriften, är en af G. Lambrecht stucken och af J. Thesing i Amsterdam publicerad samt tsar Peter tillägnad karta öfver Sydryssland och svartahafs-länderna. Ett NB. är tillskrifvet vid Worsklas utflöde i Dnjepr, men som kartan är i liten skala, har den intet värde för bedömande af situationen, öfver det allmänna att svenskarna stodo i en flodvinkel.

Något större värde har visserligen den plan, »Situation af orten wijd Nieper, der Capitulation skiedde d. 1 Julii 709», som Lewenhaupt själf låtit uppsätta. Mindre gäller likväl detta själfva den militära situationen; det handlar här blott om en minnesbild, för hvilken inga detaljundersökningar ligga till grund, hvad terrängförhållanden m. m. beträffar, såsom ju faller af sig själf och för öfrigt framgår ur en jämförelse med ryska generalstabskartan. Men den har ju alltid sitt intresse för de eljest skildrade förhållandena på denna bedröfliga lägerplats, hvarföre en reproduktion här bifogats. Särskildt kan den ge någon ledning beträffande det ställe, där Carl XII gick öfver floden, ehuru Dnjeper-öarna nog förändrat sig sedan den tiden. Platsen, som enligt den ryske fotograf, som för utg. tagit vyer från Ukrajna, ännu lärer fasthållas af traditionen, har legat ett godt stycke väster om Perevolotjna.

Utg. begagnar tillfället att här göra en anmärkning till noten s. 143. Där beklagas frånvaron af alla upplysningar om tecknaren J. Lithén. Upplysningen låg i verkligheten helt nära till hands: Anreps ättartaflor uppgifva nämligen att Lithén, adlad Litheim, var född 1663, blef 1693 löjtnant och 1708 kapten vid fortifikationen, samt att

han biträdt Dahlberg, såväl i befästningsärenden som vid Sueciaverket m. m. samt var känd såsom en mycket framstående tecknare. † 1725.

Äfven till den föregående delen kunna här ett par anmärkningar göras. Sid. 21, Petres dagbok, hade en not ej varit öfverflödig till det ställe, där det talas om några städer i Littauen bebodda af »tartare judar». Äfven på något annat ställe talas visst om en tartarby. I Littauen voro nämligen ett antal muhammedanska tatarer bosatta — förmodligen afkomlingar af fordna krigsfångar — som åtnjöto fri religionsöfning. De kunde ej bekläda något ämbete och de fingo lika litet som judarna ha kristna ammor eller kristet tjänstefolk. Till soldater kunde de ej värfvas för penningar, men de tjänte vid kronlandets och Littauens armé och måste följa adelsuppbådet i fält. Deras landgårdar voro befriade från onera och durchtåg. — Se Staats-Verfassung im Königreich Polen u. Gross-Herzogthum Litthauen — — durch H. B. Meder 1718. Ännu i våra dagar bo för öfrigt tatarer i Minsk, förmodligen äfven annorstädes.

Sid. 149, äfvenledes i Petres dagbok, talas om ett gods Carolnia, tillhörigt (titulär-)starosten af Smolensk, »derest Hans Kungl. Maij:t tillförene har legat» och där nu Lewenhaupt på tåget efter Carl för tillfället hade sitt kvarter. Ett par mil därifrån vid byn Sarai (Зарѣчье) hade drabanterna »nyss» haft sina kvarter. Regementerna hade nämligen enl. Nordberg för underhållets skull en mycket vidsträckt förläggning, från Dolginov ända till Borissov, äfven sedan Carl förlagt sitt högkvarter till Radoskovice. Öfver hufvud bidrar en närmare granskning att stärka förtroendet för Petres uppgifter.

I Bulgarins Memoirer (tyska öfvers. 1 s. 75) berättas en intagande episod om Carl XII:s uppehåll på tåget mot Ryssland i pana Onjuchovskas fädernehem. Slottet är där icke namngifvet, men alla omständigheter hänvisa just på

Carolnia. Besöket har egt rum under uppehållet i Smorgoni, där Carl enl. Hultman stod $\frac{12}{2}-\frac{17}{3}$ »och besåg dess regementer under denna tid».

I den hundraelfvaåriga panans minne har allt som sammanhängde med Carls besök inpräglat sig och kvarstått i lefvande klarhet och hon kunde ännu 1807 (en ny stormtid var kommen!) för sin frände redogöra för allt. Ett litet minnesfel har insmugit sig: den »röda kragen» bars ej af Carl, utan af tsar Peter, som hon senare såg i Sluzk. Ett utdrag af berättelsen finnes i B. v. Beskows Carl XII.

Stället, Korolni, beläget vid floden Wilija, några verst söder om Dolginov, återfinnes på treverstkartan XIII, 6. Weihe skrifver namnet: Carolina.

För grunderna vid utgifvandet hänvisas till förordet i första delen. Dock har bruket af stora initialer något mera inskränkts och vid titlar bibehållits blott i förening med namn. Där titeln gäller alldeles bestämd person: Fältmarskalken, Prinsen, Fursten utan att namnet tillfogas, har dock stor bokstaf bibehållits. Tillagda ord och bokstäfver stå alltid inom hakar [ ]; med parentestecken ( ) ha på ett par ställen upprepningar i handskriften utmärkts.

Vid korrekturet har utg. äfven denna gång biträdts af biblioteksamanuensen F. Hjelmqvist, som likaledes har utarbetat personregistret.

Utg. uttalar sin tacksamhet till Hrr biblioteksföreståndare, som för honom underlättat handskrifternas begagnande. Grefve C. Snoilsky är ej mera här, men utg. förvarar i erkännsamt minne den välvilja och det tillmötesgående han vid så många tillfällen visade.

Lund, Juli 1903.

Aug. Quennerstedt

LÖJTNANT

JOACHIM MATTHIÆ LYTHS

DAGBOK

1703—1722

Kort ock veritabel relation om min mödosamma wandring, sedan iag år 1703 d. 14 Maj afreste ifrån mitt fädernesland Gotthland ock begaf mig under militien, jämte hwad märckwärdigt, så under warande krigztid som under Ryszlandz eller Ciberiske swåra fångenskap, till året 1722 d. 16 Decembr. kan wara passerat, då effter ett 13 års högst beklageligit swårt fångenskap iag underskrefne åter hade den nåd af Gud at få se ock komma till mitt fosterland Gotthlandh igen.

Joachim Matthiæ Lyth.
Gothlandus.

Anno 1703 d. 14 Maij reste iag i Jesu namn ifrån mitt fosterland Gottland uti Kappelshamn med Jöran Johanssons skuta, i den intention at valedicera studierna ock begifwa mig uti H:s Kongl. Maij:tz wår allernådigste Konungz Konung Carl den XII:s krigs-tiänst, som då war i Polen ankommen med sin armee; ock förseglade wi om natten Lands-ort, hade ock nästan Sandhamn förseglat.

D. 15 Maij kommo wi owettandes neder ibland en hop farliga sten klippor /: af orsak det war en oförfaren skeppare :/ dädan wi med största lifsfara undankommo.

D. 17 Maj kom jag till Lindalen ock Waxholmen, ock låg där stilla till d. 19 Maij, då wi seglade där ifrån ock kommo d. 20 Maj 4:de Pinges dagz morgon kl. 9 till Stockholm.

D. 30 Maij gik iag åter i Jesu namn ifrån Stockholm till siöss åt Köningsberg med en Stralsunds skeppare wid namn Hans Bödeker, ock hade under min protection Adam Kahls son Gustav Carl, att lefwerera des fader, som då wid armeen war, kom samma natt till Waxholmen; d. 31 Maj därifrån till Diurhamn, hwarest wi lågo stilla.

D. 3 Junii, då wi gick ifrån Diurhamn, ock kommo d. 4 ejusdem om morgonen kl. 9 till Dalerne, sama dag gick wi där ifrån till siöss.

D. 7 Junii sågo wi Carlsöarna af Gottland, d. 8:de drefwo wi neder under Klinte af süd-ost-wind, ock fingo emot afftonen samma dag Öhland i sickte, ock innan ett par timars förlopp wore wi under Carlsöarna igen.

D. 9 Junii om morgonen komo wi åter under Öhland, hwarest wi då måtte fälla ankar en half mil ifrån landet — ett litet stycke ifrån så kallad Jungfrun; om afftonen rodde wi till lands, ock gingo om natten en mil op i landet till en prästgård wid namn Böa, pastoren där heet Nils Moræus, i mening att få köpa ett par tunnor dricka, men fingo intet, utan foro i dagningen om bord igen, då winden straxt wände sig, ock gingo så d. 10 Junii om morgonen kl. 8 till siöss. Kl. 7 om afftonen samma dag paserade vi Carlsöarna.

D. 11 Juni kl. 6 om morgonen passerade wi Hoburgen, alt med östan ock nordostwind. Om afftonen kl. 10 mötte wi en Strahlsunds skeppare mitt i stora siön, wid namn Jacob Birman, kommen ifrån Reval, som berättade, att ryssen war staden Narva wid 3 mil när ock at han intagit en liten stad emellan Nyen ock Wiborg, kom ej i hog namnet. Hwar på han sköt swänska lösen, ock wi skildes åt.

D. 12 Junii höllo wi stora siön in till d. 13 d:o kl. 7 om afftonen, då wi fingo Brusterorth i sicktet, och hade wi seglat med nordan, nordost och östanwind.

D. 14. Junii om morgonen kl. 8 kom wi till staden Pillau, hwarest jag upgick till Öfwersten H:r Georg Bodislaus von Wopser, ock mig hos hånom för en student angaf, som han sig wäl behaga lät, ock effter en ock annan befrågan med största höflighet ock tractamente lät mig passera.

Här uti Pillau låg iag stilla intill d. 17 Junii om morgonen kl. 4, då jag med förra skepparen afseglade till Köningsberg, dit wi kommo samma dag om afftonen kl. 5 ock låg där stilla till den 19 Junii, då jag mig begaf ifrån Köningsberg till Dantzich med skepparen Michael Plauman.

D. 20 Junii om morgonen passerade wi Elbingen innom skärs att kalla, emellan skönaste ängmarck och lunder.

D. 21 Junii om morgonen nödgades jag för contrair wind gå ifrån farkosten till foot, med min mat-säck på ryggen, ock kom kl. 12 samma dag till Dantzich, då iag gådt 4 tyska mijl.

D. 22 d:o gorde jag min upwacktning ock anmälde mig hos H:s Exell:s H:r General Grefwe Stenbock, som i Dantzich war, ock uptäckte hånom min intention ock dessein, då han mycket persuaderade mig, att jag under hans infanterie-regemente Dalekarlarne min fortun sökia skulle, utlofwandes mig straxt under officers charge, som jag dock i ödmjukhet afslog. Uti Dantzich war jag intill d. 25 Junii kl: 5 om afftonen, då jag i Jesu namn begaf mig landwägen på en fracktwagn åt Thorn.

D. 26. Junii om morgonen kl. 6 reste jag förbi staden Dirschau, ock hade så nära af Generalen Brandt blifwit till fånga tagen, om iag icke inrådt formannen at sökia alla skogwägar, då om natten iag sielf kiöra måste ock formannen gå förrut at utspana ock sökia wägen.

D. 27 Junii om morgonen kl. 8 reste jag förbi Nyenborg, samma affton kl. 4 igenom staden Marjenwerder ock Graudens, hwarest iag mig uppehöll 3 a 4 timar. Om natten straxt därifrån igen, ock kom d. 28 Junii om morgonen kl. 8 till staden Kulm, om middagen kl. 12 kom iag till wår allernådigste Konungz läger för staden Torn, då iag ifrån Dantzich landwägen rest 24 mil. Omkring staden Thorn woro 4 läger af swänska armeen formerade, jämwäl en brygga ofwanför staden öfwer Weisell strömmen på prâmar giord, hwar öfwer man både kiöra ock rida kunde.

30. Junii talade iag första gången med wår allernådigste Konung, då Lagercrona offererade mig tjänst under sitt regemente, men jag samma ödmjukt excuserade ock bad Hans Maij:tt sielf att hafwa nåd för mig, som iag här

en främling ock obekant wore. Det Hans Maij:tt lofwade, med frågan under hwilket regemente iag lust hade at tjäna? Swarade under Wessmanlänningarne, ock först för volunteur, då Hans May:tt nådigt sade: Tjäna wäl, I skall blifwa hulpen, ock utlofwade jag där emot att gjöra mitt bästa, hwarpå H:r Major Baron Cronhjelm trädde till konungen ock bad, att han måtte få mig till sitt compagnie, det Hans Maij:tt nådigt bewilljade, fråga[n]des om han med mig därom talat ock jag det wille, hwarom jag ytterligare befrågades, ock swarade med ödmjukaste tacksägelse, Ja, ock bad ödmjukt konungen mig nådigt att i hog komma, som mig jämväl försäkrandes[!].

D. 2 Julii om morgonen kl. 8 blef jag under Wessmanlandz infanterie-regemente ock högwällb:ne H:r Baron ock Major Cronhielms compagnie inskrifwen för volunteur. Samma dag om afftonen ock natten gick jag på wackt, ock kom på en så kallad förlorad förr-post, därest iag midnattstid borttog fiendens skiltwackt, och blef därwid skuten med en musquet kula uti min högra foot inwid ankelen emellan benpiporne, samma kula jag måste utbåra, icke utan stor sweda ock smärta.

D. 11 Julii avancerade iag ifrån volunteur till secundgranaduer sergeant under samma regemente ock H:r Major Cronhielms compagnie; hwarpå jag den 19 d:o den så kallade fält-siukan, durcklopp, intill d. 17 Augusti jämwäl utstå måste, rätt ett dycktigt fältprof, men öfwerwan Gudi lof så blesseuren som sjukdomen, ock blef till hälsan restituerad, att iag icke långt effter kunde wara i leken med.

1703 September.

D. 5 September begyntes aldraförst på att göra battarier omkring staden Thoren.

D. 6 d:o om natten blef nästan hwar man af alla regementer ut commanderad, att göra fasciner.

D. 10 d:o intog wåra saxernas ryttare poster ock

fattade där post, under hwilken action en saxisk lieutnant med 8 gemene blefwo tillfånga tagne; af wåra blef Leutnant Gyllentrost med några gemena illa blesserade.

D. 12 Septembr. kl. 2 efter middagen gjorde saxerna et utfall af staden med 400 man, att ruinera wåra aprocher, men blefwo tappert tillbaka drefne, på wår sida blef 2:ne sergeanter af gardiet illa blesserade, samt 15 gemene döda ock blesserade. Af saxerna blefwo på platzen 50 döde, ock 2:ne alenast fångne. Samma affton wid wacktens aflösning begynte saxerne, som i staden Thorn belägrade höllos, starckt att skjuta af tornen med kulor ock stenar, hwarpå de åter ärnade göra utfall ock förhindra wåra att aprochera; men ryckte tillbaka, sedan de funnit wår wackt allard. Elljest skuto de dageligen hwar afton ock morgon wid solenes op ock nedergång saxiska lösen med 3:ne starka styckeskått in på wår nådige konungs egit högqwarter; så att man wid konungens tiäl till några 100 kulor i hop samladt, som där creverade, ja in under H:s Maij:ts egen fältsäng, hwarest de alla till en signal lagde blefwo efter befallning.

D. 14 September började wåra bombardera ock skjuta eld på staden kl. 5 om afftonen, ock skiöts af alla 4 battarier, som kring om staden formerade woro, tillika, continuerandes uti continuerlig eld in till d. 15 ejusdem kl. 5. om morgonen, uti hwilken brand det sköna rådhuset jämte andra 30 huus blefwo i aska lagde ock resten förderfwade. Under denna bombardering måste iag oaflöster hålla wackt i 3:ne dyng.

D. 29 September började åter wåra att bombardera ock skjuta på staden ock war samma natt en dessein att storma staden, men blef contramanderat.

D. 30 d:o om morgonen kl. 3 commenderades jag af min major, hos hånom jag wackt hade, att recognoscera deras, saxernas, utpåster utan för yttra wackten, då jag under recognitionen blef skuten i min wänstra ben-pipa

af en musquet kula, att safften utgick, ock måste låta uttaga 6 st. ben-skärfwor, 3:ne så stora som en nagel ock de 3 något mindre.

1703 October.

D. 2 October gjorde Saxerna igen ett utfall mitt om dagen, men blefwo tillbaka slagne utan någon mans förlust å wår sida, dock föllo ock stupade några af deras.

D. 4 October gick staden Thorn, som ifrån början af Junii månad belägrad warit, öfwer med accord, ock blefwo alla saxar krigs-fångar ungefär 4000 man, mästa delen siuke ock utswultne, som inne i staden hos dem under belägringen emot slutet warit en ganska stor brist på proviant, samt 2:ne saxiske generaler H:r Rewell och Kanits. Hade alt så under belägringen 6000 man saxar dödt ock creverat i staden Thorn, ty de woro, enär de inflydde i staden, 10000 in alles. Sedan nu staden Thorn war i wåra händer öfwergången, skiöts samma affton victoria med 2:ne salvor af alla batterier, jämte alla regementer till häst ock fot. Där effter blefwo af alla fångar dageligen manskap commanderade, jämwäl af wåra, att demolera ock kullkasta alla wallar ock wärck kring om staden, jorden opkjördes af bönderna med plogar på wallarna, ock måste saxiska officerarne sielfwa wara opsynsmänn där öfwer eller wid böndernas arbete, att alt effter ordres blef ricktigt effterkommit, så att därest wallarna tillförene warit, nu icke annars att anse woro än en uppblögd[!] åker. Fyra de bästa ock största thorn blefwo underminerade ock sprängde, stads-portarna ock lön-portar öfwer ända kastade ock upbrände, jämwäl ock den yttra muren kring om staden kullkastad. Uti denna staden Thorn fick wår nådige konung en ganska stor myckenhet af allehanda gewär, musqueter, stycken ock amunition ock måste utom annan contribution staden jämwäl utgifwa mondering för hela swänska armeen. När alt så war effektuerat, lät

H:s Maij:tt antyda till afmarche uti winter-quarter. Nu war jag någorlunda restituerad.

1703 Nowember.

D. 2 Novembr. bröt swänska armeen up, men saxiska fångarna försändes genast till Dantzich med wictiner på Weijsell-strömmen, till Swäriget att öfwerföras, ock marcherade Wessmanlandz regemente igenom staden Thorn öfwer Weissell-bryggan till nattqwarteret Slubig, en by af tyska bönder bebodd, 3 mijl.

D. 3 d:o till staden Bromberg i Cujavien, 4 mijl. Denna stad, på pålska Bidgost kallad, hafwer till förene warit i godt flor ock wälbefäst, men i förra swänska kriget hel ruinerad ock slottet jämte murarna demolerade. Dock fans ännu i staden 4 wackra kloster: 1:o Jesuit-collegium, 2:o Carmelit-collegium, 3:o Bernhardiner, ock 4:o nunne kloster, Beatae Virginis.

D. 23 Novembr. marcherade regementet ifrån staden Bromberg till nattquarteret Trzebna, 3 mijl.

D. 24. [Från] Trzebna till håfwet Jungfurlunken, 3 mijl.

D. 25 d:o till byen Waschie, 3 ½ mijl; hwarest wi d. 26 Nov. lågo stilla.

D. 27. Novembr. marcherade regementet till byn Blew, 3 mijl.

D. 28 d:o till adelshåfwet Sutzemin, 3 mijl, hwarest regementet låg stilla denna månad ut.

1703 December.

D. 1 December gick regementet ifrån Sutzemin compagnie-wis till byn Osofkaz, 3 mijl.

D. 2 d:o till 2:ne byar Läggbont ock Klotsack, 3 mijl.

D. 3 d:o till byn Ostrovita, 1 ½ mijl.

D. 4 d:o kom regementet till sina stånd qwarter uti Tuikolska starostiet, provincien Pommerelen tillhörigt,

H:r Major Cronhielm fick sitt qwarter på ett adels-håf Kantzova benämd, ock jag mitt qwarter straxt ut med utj byn Drotzenitza, hwarest iag låg till den 8, då jag flytte därifrån ock fick mitt qwarter på ett adels håf Przirova benämd.

D. 11 December blef iag med 6 musqveterare till häst commenderad till 2:ne byar Ostrovipiets ock Kzivogonitza att exequera, ock kom d. 12 d:o om natten tillbakars, med halfparten penningar ock halfparten boskap, för 800 preusiska gylden wärderade. 6 mijl.

D. 14 d:o bröt compagniet ock marcherade till byarna Kelpin ock Malle Komorsa, 1 $^1/_2$ mijl.

D. 15 till byn Malle Kallmi, 4 mijl.

D. 16 d:o till byn Sissowo, 3 mijl.

D. 17 d:o låg compagniet stilla utj Sissowo, ock blef om afftonen af compagniet commenderat 1 fendrick, 1 under officer ock 20 gemena, att gå till staden Pultow, H:r Öfwerstleutnant Clas Bonde till förstärckning.

D. 18 d:o marcherade compagniet till byarna Buckowitz, Fassuta, Farsemko ock Neu-Polaskie, 2 mijl. Uti dessa byar fick en del af compagniet sina stånd-qwarter.

D. 19. December gick resten af compagniet i sina stånd-qwarter, alt i Sköneckska starostiet uti provincien Pommern[!], ock fick iag mitt qwarter utj en by Rofwen benämd, landtfogden öfwer Ermland H:r Stanislauskie tillhörig.

D. 22 d:o blef förändring med qwarteren, att somlige af compagniet måtte rycka undan.

D. 30 d:o blef åter mutation med qwarteren, ock fick iag mitt qwarter på ett adels-håf Alt-Polaskie hos min Capitain H:r Eberhard Pell, Castellanen öfwer Elbingen H:r Schapskie tillhörigt. Utaf berörde castellan hade jag mycket godt för språket skull, som iag hans ansökningar hos wederbörande expediera måste.

ANNO 1704.

D. 1 Januarii flytte resten af compagniet i sina qwarter.

D. 9 d:o blef iag commenderad till staden Schöneck att af hämta 1 månadz gagie för öfwer officerarne.

1704 Februarius.

D. 12 Februarii war Wessmanlandz infanterieregemente tillhopa uti staden Schöneck, ock firade den stora almänna solenne tacksäjelse dagen, som af wår nådige konung förordnad war att celebreras öfwer den af Gud oss wid Thorn förlänte victorien.

D. 27 d:o blef jag commenderad till staden Schöneck att af hämta kappor för compagniet.

1704 Martius.

D. 9 Martii blef åter omwäxling med qwarteren, af orsak att Castellanen Schapskie fick frihet på sina godz ock lägenheter; ock fick jag mitt qwarter på ett håf ben:d Orlij hos min Capitain H:r Eberhard Pell, landtfogden öfwer Ermland H:r Stanislavskie tillhörigt.

D. 14 d:o commenderades iag åter intill staden Schöneck att afhämta penningar för compagniet. D:o kom H:s Kongl. Maij:tt till staden sent om afftonen sielf 7:de ock red up för wallen, hwarest en skilt-wackt af wåra stod, som anropade werda, men swarades intet 3:ne gånger, då schiltwackten, icke wettandes hwem det war, gaf fyr på konungen, ock war lycka att skottet gick öfwer; natten öfwer logerade H:s Maij:tt hos H:r Majoren Cronhielm, andra morgonen effterfrågade H:s Maij:tt samma skiltwackt, ock gjorde hånom till corporal för sitt skott.

1704 Aprilis.

D. 16 Aprilis chargerade Wessmanlandz infanterieregemente utan för staden Schöneck.

D. 27 d:o reste jag med min capitain till staden Stargard uti Preussen.

1704 Majus.

D. 20 Maii bröt regementet up utur sina stånd qwarter ock marcherade kl. 2 om morgonen till staden Schönek, 1 mijl.

D. 21 d:o marcherade regementet till byn Liblo, 4 mijl, 1 mijl ifrån Dantzich.

D. 22 d:o kom pagaget effter till lägret.

1704 Junius.

D. 13 Junii bröt regementet up ifrån lägret wid Liblo ock marcherade till byn Stänslo, 4 mijl.

D. 14 d:o därifrån till byn Falkenau, 3 mijl.

D. 15 d:o legat där stilla; d:o om natten blef jag commenderad effter de sjuka till staden Meven, 4 mijl.

D. 16 Junii marcherade regementet ifrån Falkenau öfwer Weijsell bryggan af 29 stora prâmar förfärdigad, förbi byn Warnerdorph, hwarest regementet åter med prâmar sattes öfwer Weisselen, ock hinte om afftonen fram till staden Stum, 3 mijl. Här stodo wi stilla till den 17 d:o.

D. 18 Junii där ifrån till byn Depno, 3 mijl.

D. 19 d:o igenom Brandburgska Preussen, förbi staden Marjenwerder till byn Oxenkrog, 4 mijl.

D. 20 d:o stodo där stilla.

D. 21 d:o där ifrån igenom staden Graudens till byn Ruden, 1 $^1/_2$ mijl.

D. 22 Junii till staden Kulm, 3 $^1/_2$ mijl.

D. 23 d:o stodo stilla.

D. 24 därifrån till staden Thorn öfwer Weijsselbryggan, hwarest på andra sidan om staden wi slogo läger ock stodo här stilla in till d. 27. Wi då marcherade till staden Ratsinskie, 4 mijl.

D. 28 där ifrån till staden Uladislau, 4 mijl.

D. 29 stodo stilla.
D. 30 där ifrån till staden Kovalle, 2 mijl.

1704 Julius.

D. 1 Julii marcherade regementet till byn Schiokolowo, 3 mijl.

D. 2 d:o stodo stilla.

D. 3 d:o till byn Sucklin, 3 mijl.

D. 4 d:o därifrån till staden Lobitz, 4 mijl. Förr än wi kommo till staden, hade wi en starck renconter med Smigelskios ströf-partie, som wi oförmodligen anträffade ock sig i försåt stält, men innom en half tima blefwo de aldeles förjagade, ock wankades bra stryck för dem, under hwilken action jag blef huggen i wänstra handen af en sabell. Här wid staden Lobitz stodo wi stilla till d. 7 d:o. Om morgonen marcherade vi till staden Schirnivitza, 2 mijl.

D. 8. därifrån till staden Rava, 3 mijl.

D. 9. till byn Schiär, 2 mijl.

D. 10. till staden Nuen-stadt, på pålska Novi Miasto kallad, 1 ½ mijl. Här började armeen merendels stöta tillsamman, ock stodo här stilla till d. 13, då vi marcherade igenom staden Schrinnovo till byn Kristolowitz, 2 mijl.

D. 14. till byn Koritzitska, 2 ½ mijl.

D. 15 d:o rustad[t].

D. 16 marcherade wi till byn Mirow, 2 mijl. Här fingo polackerne stryk.

D. 17 d:o därifrån igenom staden Gulzow till håfwet Schetzne, 4 mijl.

D. 18. rustadt.

D. 19. Julii till byn Malle-Rudka, 4 mijl.

D. 20 marcherade wi till staden Schmillovo, 1 mijl. Här stodo wi stilla till d. 26 om morgonen, då wi marcherade till byn Zabutka, 2 mijl.

D. 27 därifrån öfwer Weijsel bryggan, som war gjord wid staden Sandomir, ock slogo wi läger ut med Weijs-

selen 1/4 mijl ifrån staden, marcherade i dag 2 mijl; i dag fingo 4,000 polacker sättia lifwet till.

D. 28 till ett håf nu aldeles ruinerat, belägit på östra sidan om staden, 1 mijl.

D. 29 d:o war befalt att parolen skulle wara, Med Guds hielp! om något fienteligit skulle på komma. Under denna hela marchen drefwo wi alt fienden för oss, ock ehuruwäl han dag ock stundeligen flyckta måste, icke utan at han därjämte fick bra stryck, så under lät han dock icke i willa skogarna, wid moras ock defileer oss att oroa med sina irregulaire trouppar af kosacker ock kallmuker, som, icke olike hundarna, alt stadigt hängde oss i hälarna, men därest wi deras smyg-ställen dem med wåra polacker förpurra kunde, så war det ock bara döden för dem, när den redeliga swänska soldaten kom där till.

D. 29 Julii marcherade wi till byn Pilkowo, 2 1/2 mijl. Här stötte hela kongl. svänska armeen till samman.

D. 30. till håfwet Pierskell, igenom städerne Rosowaddu ock Raslawitza, 2 mijl. I dag måste yttersta roterne af hela armeen gå med bart gewär, som wi åter af fienden här ock där under wägen blefwo angrepne, ock blefwo många af fienden nedergjorde.

D. 31 Julii rustadt.

1704 Augustus.

D. 1 Augusti marcherade wi igenom staden Rudnick till håfwet Krzethicwo, 2 mijl.

D. 2 d:o rustadt.

D. 3. marcherade wi till staden Leziancko, 2 mijl. Ut med denna stad låg ett öfwermåttan wackert kloster, af Dominicaner orden, som Konung Sigismundus aldra först funderat hafwer, hwilken warit konung både i Polen ock Swerige.

D. 4 d:o gick H:r General Stenbock förr ut med ett commando af 300 man till staden Jaroslaw, 4 mijl. Denna

staden hafwer till förene warit i godt flor, men i förra swänska kriget merendels ruinerad. Dock war ännu i staden 3:ne kloster: 1:o Jesuit-collegium, 2:o Franciscaner-collegium, 3:o ett nunne-kloster, som kallas Monasterium Beatæ Virginis, ock en jud-skola.

D. 5 Augusti slog armeen läger wid byn Wierewitze, 2 mijl.

D. 6 kom armeen till staden Jaroslaw, 2 mijl.

D. 7 om natten blef ett allarm, att fienden omrändt ett partie af wåra uppå ett kloster Sotznitza benämd, 3 mijl ifrån Jaroslaw, för hwilken orsak skull H:r Öfwerstleutnant Clas Bonde med hela Stenbockens partie blef beordrad att skynda dit att secundera; men fienden hade redan ärhållit kundskap om des ankomst, hwarföre han ock litet för dager dragit tädan[!] ock dy begaf sig öfwerstleutnanten till bakars igen.

D. 22 d:o indrogs åter det med H:r General Grefwe Stenbock commenderade partie till regementerne, ock bröt i dag armeen up ifrån Jaroslaw ock marcherade till byn Laske, 1 ½ mijl.

D. 23 Augusti förbi byarna Kartog ock Wolga till staden Cracowietz, 2 mijl.

D. 24 Augusti rustadt till d. 26 ejusdem.

D. 26 drog H:s Kongl. Maij:tt förr ut med cavalleriet, emedan kundskap inlupit, att fiendtliga partien stält sig i försåt i förrwägen för armeen, hwilka ock konungen seent om afftonen anträffade ock så starckt anföll, att de i moment måste taga flygten in åt staden Reusch-Lemberg, dit jämwäl H:s Maij:tt dem i hamn ock häl efterfölgde. Dock avancerade fienden, som war lätt beriden, så mycket förr ut, att de fingo igen sluta portarna, ställa wackt på wallarna ock sättia eld uppå förstaden på åtskillige ställen, ock som ingen recognition war om stadens befästning ock ortens cituation, lät H:s Maij:tt den dagen blifwa något att tentera; emedlertid recognoscerades på alla sidor om sta-

den, då ock wårt cavallerie hela dagen ock natten måste hålla wackt till häst ock wara allarte utan om staden.

D. 27 Augusti wid solenes upgång, sedan H:s Maij:tt alt noga observerat ock recognoscerat, lät H:s Maij:tt först Buchvaldts dragoner till fot anfalla staden ock storma, som kastade sina granater, att fienden måste fly ifrån sina poster, ock ava[n]cerade wåra utj en hast öfwer torra watngrafwen uppå wallen ock så widare öfwer plancket, som tillika af wåra änterkarlar blef här ock där sönderhuggit, då fienden retirerade sig in igenom stadzporten, hwilka wåra dragoner så geswindt effterfölgde, att dem ej lämnades tid portluckan igenstänga, utan kommo obehindrade wid granaters kastande ock dycktige salvor af musqveterien in igenom luckan, hwarest wåra sig rangerade neder åt torget, då fienden sig in på slottet retirerat, dock straxt sig nödgades submittera, ock fingo wi här fångar 400 man, saxer, polacker ock ryssar, tillika med 2:ne woiwoder samt commendanten wid namn Galetskie. Under attaqven ock då wåra inkommo i staden fick mången af fienden sätta lifwet till, å wår sida tror jag näppeligen 10 man förlorades. Mången som lyckan favoricerade gjorde här wid ett wackert byte, så af penningar som andra dyrbara saker. Sedan nu staden uti H:s Maij:ttz gewalt war öfwer gången, blef wackt ställd wid alla portar, jämte starck wackt på wallarne ock wid styckonen, som till ett antal befants, ock att beröra artilleriet, som här i staden Lemberg werkeligen war att se ock wåra bekommo, så war 160 stora sköna stycken, 2:ne hela ock 4:ra halfwa cartauer jämte 4 fyrmö[r]sare, ganska store, som dock alla sedermera sönderspräng̃des, af orsak H:s Maij:tt för den widt af lägne ort ock elaka wägen skull dem ej bortföra kunde. Amunition ock proviant fans här till öfwerflöd, ock måste judarna hålla här. Wårt infanterie, som ännu icke hunnit fram, bortkastade under marchen tältstänger, kietlar, yxor ock hwad till en hastag[!] march hinderligit wara kunde, ock ilade effter i fultt

traf, under ett himla regn ock owäder utj en ganska onder wäg.

Nu att röra något om sielfwa staden, så war den wäl upbygd ock bestod merendels af sköna stora stenhus med en starck mur omkring ock wäl befäst, utj hwilken mycket rikt folck bodde; uti sielfwa staden war 6 kyrkior, nemligen 1:o Basilia anorum, 2:o Armenianorum, 3:o Dominicanorum, 4:o Franciscanorum, 5:o Virginum Monialium, 6:o Patrum Trinitariorum. Utom staden eller i förstaden, som af fienden war i aska lagd, woro Patres reformatorum monialium, Carmelitæ discalciati, Moniales Bernhardini, Carmelitæ calciati, Moniales calciatæ, Patres Trinitarii, Dominicani, Monicalium Dominicani, Patres Augustiniani, Benedictini ock flere sådane swärm andar, som dageligen oss förbilupo, af hwilka man dock under stundom nöije hade uti åtskillige discurser, som med dem foverades.

D. 28 Augusti hinte infanteriet först fram till staden Reusch-Lemberg, uthungrade ock fatigerade af sin swåra march.

1704 September.

D. 1 September ryckte armeen [ut och slog] läger öster-norr om staden $^1/_2$ mijl.

D. 4 d:o om morgonen kl. 2 föllo ett partie kosacker in uppå wårt högqwarter med förskräckeligit skrik ock rop, ärnandes gå löst på högqwarteret ock öfwerrumpla det, men blefwo innom en half tima tappert tillbaka slagne; å wår sida blef alenast en soldat i axlen illa blesserad, att innan middagen han där af dö måste. Af det ströf-partiet fingo wi 4 fångar i mörkret, och i dagningen funno några ihiälskutne.

D. 5 Sept. började wåra sönderspränga de bästa ock största stycken, som i staden funnos, hwarmed continuerades intill d. 10 d:o emot afftonen.

D. 6 d:o kom Konung Stanislaus och Printz Alexander till staden Lemberg, att förblifwa hos wår nådige konung.

D. 13 d:o marcherade armeen ifrån staden Reusch-Lemberg till staden Kullekovo, 1 mijl.

D. 14 d:o rustadt.

D. 15 till staden Schiolkovo, hwarest Printz Constantinus ock Jacob blifwit fångne, 1 mijl, ock war en skön upmurad brunn ut med staden.

D. 16 till staden Maggrovo, 3 mijl.

D. 17 marcherade regementet förbi slottet Ruda genom staden Rava till byn Kornge, 4 mijl.

D. 18 ock 19 stodo stilla.

D. 20 Septembr. började armeen skiljas åt, ock gick Wessmanlandz regemente till staden Tomaskowo, 3 mijl. Under wägen woro 2:ne eremiter boendes. Denne stad war af fienden, innan wi dit kom, aldeless upbränd, ock låg ännu friska brander ock rökade, icke en menniskia war här att anträffa, utan alt öde, dock lupo creaturen här ock där förwillade. In emot aftonen blef jag med 2:ne andra under officerare wid namn Scheberg ock Meenlös utcommenderade, att bespana om någon af bönderne med mera wore att anträffa, då wi ett litet stycke ifrån staden blefwo warse ett litet barn, sittiande wid wägen, helt öfwer ludit, som en killing, swart ock stygt, effter wårt omdöme, 2:ne a 3:ne år gammalt. Wi tilltalade ock befrågade det om des föräldrar, som oss med ett morrande beswarade, pekandes åt skogen, ock i det jag bad fältväbel Scheberg stiga af hästen ock upgifwa mig samma barn, tog det till ett par fötter åt fältet så snält, att det innom några minuter war oss utur ögne-sicktet. Marcherade så neder åt skogen, därest wi igenfunno några af wåra furider skyttar, ömkeligen mördade ock i stycken parterade, hwilka hade warit förr ut att göra qwarteer i ber:de stad för regementet, funno fördenskull rådeligit sådant h:r öfwersten att rapportera, som ock skedde, då öfwersten gaf oss manskap med, skogen att recognoscera, ock ett commando följde straxt effter. Då wi åter kommo litet ifrån staden, satt bar-

net på samma ställe, pekandes åt skogen, då wi det som förr ärnade uptaga, men språng åt fältet, ock wardt så intet mera sedt; avancerade fördenskull neder i tiocka skogen ock effter noga lystrande ock bespaning anträffade en stor myckenhet af bönder, som sig i tiocka skogen förskantsatt ock fält trän omkring sig. Wi grepo dem an, kastade granater ock sköt salva på salva, som i förstone tycktes oss intet wille skyldige blifwa, men dock omsider, sedan wi deras fälte trän öfwerstigit, måste wända ryggen, då wi beslöto en stor myckenhet, ungefär 100 st., ock så många lågo ock på platzen ihiälskutne, ock fingo wi här en stor qualitæt af allehanda vivres ock proviant, med myckenhet af hästar, oxar ock annor boskap, som alt fördes till regementet, då wi utförligen finge weta, huru wårt manskap war omkommit, som dem wäl ock ricktigt effter förtiänst blef wedergullit, dock undslapp en stor del af dessa bofwar, som sig under actionen in uti willa skogar ock moras retirerat.

D. 21 Septembr. marcherade regementet till byn Barkatzowo, 3 mijl.

D. 22 och 23 stodo wi där stilla.

D. 24 September marcherade wi igenom staden Samoiskie, som af wåra för detta intagen war, till byarna Wieluntza ock Bodatza, 3 mijl. Här stötte åter armeen tillhopa igen.

D. 25 d:o till byn Kiernickzin, 2 mijl.

D. 26 till håfwet Schiabna, 2 mijl.

D. 27 blef jag med H:r Capitain Rosenstierna af gardiet utcommenderad på partie wid staden Schiolckew, 1 mijl, ock så widare till håfwet Kosarru ock staden Bukawa, ock då iag om afftonen underofficerarne af partiet sammankal[l]ade, att göra anstalt om wackten ock posternas utställande, hade iag den lyckan ibland andra att anträffa B[ror] Lasse, som war soldat under uplänningarne. Dagen där uppå, som war d. 28 September, commenderades iag med

2:ne andra underofficerare till håfwet Kosarru att recognoscera, hwarest wi anträffade oförmodeligen en Smiegelskies ryttmästare, sielf annan, som rusade mig straxt an till fot ock wille med sin sabell mig caputera, hwilket iag dock, Gudi lof!, förekom, i det iag sprang af min häst, fattade ut wärjan ock stack hånom mitt igenom, att swarta hiärteblodet frusade ut ock han straxt afsomnade wid ett utropp, hwilket iag sedan capitainen af partiet rapporterade, som det ganska wäl approberade, med sådana ord: det war wäl att hunden stupade.

D. 30 Septembr. Som intet något widare för oss på partiet war att uträtta, emedan fienden dragit sig undan, stötte wi med armeen tillsammans wid staden Belsitz, 3 mijl.

1704 October.

D. 1 Octobr. marcherade wi till håfwet Zadorpie, 2 1/2 mijl.

D. 2 rustadt.

D. 3 igenom staden Kurrovo till håfwet Luthen utmed byn Markischiovo, 3 mijl.

D. 4 d:o därifrån igenom staden Barnawa, som tillika med slottet om afftonen blef lagd i aska, öfwer strömmen Wiepers Palatinæ portus till håfwet Jalontzie, 2 mijl.

D. 5 ock 6 stodo där stilla.

D. 7 October marcherade wi till håfwet Jagodni, 3 mijl.

D. 8 igenom staden Zielkovo förbij slottet Skilitza till håfwet Prauda, 3 mijl. I dag under marchen högg ett partie kosacker in uppå wåra förtrouppar, ock blef på wår sida 20 man döda ock blesserade, men hwad på deras sida fullit, kunde man ej weta, emedan de gåfwo sig straxt på flyckten in i skogen ock effter wanligheten sina döda aas med sig släpade.

D. 9 rustadt.

D. 10 d:o marcherade wi igenom staden Stolsack

till byn Lockowitz, ut med håfwet Panoburskie ock staden Jericho, 2 mijl.

D. 11 därifrån igenom staden Jerusalem till staden Zeglowa, 1 mijl, hwarest wi stodo stilla till d. 14 d:o.

D. 14 Octobr. marcherade wi till håfwet Glosna, 3 mijl. Under marchen inföllo åter ett partie kosacker uppå wårt arriergardie, men blef straxt tillbaka slagne; af Uplandz regementet blefwo 3 man blesserade.

D. 15 d:o till håfwet Strotska, 2 mijl.

D. 16 Octobr. marcherade wi igenom staden Kariziew till håfwet Sastawa, 3 mijl. Detta låg 1 mijl ifrån staden Pragh, som är förstad till Warschau, utj hwilken stad saxerne lågo ock största delen af des armee där omkring posterade stodo, de å ena ock wi å andra sidan elven. Här uphördes hos oss med alt spel ock trummande, ock aflöstes wåra wackter i stillhet, på det icke fienden någon rätt kundskap om wårt företagande hafwa måtte. Wid detta håfwet Sastawa stod wår armee stilla till d. 17 d:o om afftonen.

D. 17 October, kl. 11 om afftonen, fick wårt regemente med flera ordres att marchera, ock hinte om natten tillbaka till staden Kartziew, 2 mijl.

D. 18 d:o då wi åter ganska bittida om morgonen marcherade här ifrån, anföllo kosackerne med faseligit skrik ock ropp wårt pagage, hwar wid H:r Öfwerst-leutnant Clas Bonde war commendeur med 300 hästar, dragouner ock ryttare, men blefwo med 30 mans förlust tillbaka slagne, ock deras öfwerste med en officer tillfångatagne; ock marcherade i dag neder till elven, 3 mijl ofwan för staden Warschau, därest wåra öfwer elven slagit en brygga, hwar öfwer gardiet straxt begynte marchera, ock stodo fiendens troppar gent öfwer på andra sidan. Emedlertid spelades starckt med wåra stycken, som utmed elven 15 st. planterade woro, att man ögonskenligen såg, huru häst ock karl af saxernes postering där wid tumlade; dock

lyckades oss icke bätre, än att bryggan åtskildes mitt uppå för den starcka strömmen, innan 200 man granadierer af gardiet hunnit öfwer marchera, dem fienden dock intet attaqvera torde, som de stodo betäckte af wåra stycken ock spelte tapert in på fienden med sina granater ock salvor. Emedlertid lät wår nådige konung anbefalla manskapet på tränne prâmar i största hast att öfwersättjas, som utan drögsmål blef effterkommit, då wid wår landstigning saxerne straxt quiterade sina poster ock drogo sig af, det bästa de kunde, då wåra emedlertid höllo på att reparera ock förfärdiga bryggan, ock hinte wi intet att transportera med de twänne prâmar mera än 4 regementer, gardiet, Dahl- Wermelandz- ock Uplandz-regementer ifrån d. 18 d:o kl. 8 om afftonen till d. 19 ejusdem kl. 9 om dagen, med hwilka H:s Maij:tt ofördröjeligen fienden effterjagade, som sig på åtskillige wägar fördelade ock sökte undan smyga. Jämwäl de af fienden, som lågo i staden Warschau, därest Hans Maij:tt Augustus sielf war närwarande, begåfwo sig till fötters, det snabbaste de kunde, ock effterlämnade i staden en stor del af sina siuka wid detta hastiga allarmerande, jämwäl några swänska fångar, som de uppå H:r General Horns partie bekomit, in summa, här giordes dem mycket brottom. Alt wårt pagage låt wår nådige konung afgå till Prag, ock så öfwer elven till Warschau, ock war här ganska snålt om brödstycket för den modiga swänske soldaten, som dock höllo sig kiäckt ock med största lust fölgde sin nådige ock tappraste herre effter. Kl. ungefär 11 om dagen d. 19 October blef bryg[g]an åter färdig igen, då den war gudi kiärast, som först öfwerkomma kunde, ock angick en lustig march, dock uti all god ordning, ock marcherade wårt regemente, Wessmanlänningarne, wänster förbi staden Warschau, igenom staden Piesewska, därest wi litet flåsade, till håfwet Wolkowo, 4 goda mijl, hinte här up de andra regementerna, som förr ut marcherat; ty alla ock en hwar wille giärna wara den främsta, ock för-

deltes regementerne här colum-wis på åtskillige wägar, fienden att upsöka.

D. 20 Octobr. marcherade wi till staden Tartzin, 3 mijl. Denna dagen under marchen fick mången saxe lägga till ögonen, fångar togo wi ock några, som godwilligt oss giärna effterfölgde, disarmerandes sig sielfwa ock sökte wår protection emot wåra wolochier, som nu wid detta tillfället intet försummade att bruka sig. Här uti staden fingo wi ordres att stå stilla till widare. Emedlertid effterfölgde H:s Maij:tt i egen hög person fienden med cavalleriet natt ock dag ock hinte dem wid staden Punitz, då de började litet göra motstånd, sedan de funno wårt infanterie intet wara tillstädes, men måste dock wända ryggen till ock lämna mången ärlig soldat i sticket. Wägen, som H:s Maij:tt så effterilade ock jagade fienden, beräknas 40 tyska mijlar, så att hästarne på sidstone intet mera uthålla kunde. Uti denna staden Tartzin rördes åter trumman.

D. 22 Octobr. marcherade wi ifrån Tartzin, hwarest wi någon ringa förplägning bekommit, igenom staden Grusietz till håfwet Bleska, 2 mijl.

D. 23 d:o där ifrån förbi byn Lipie, utmed hwilken låg ett carmelitan kloster, till håfwet Danckowo, 3 mijl.

D. 24 igenom staden Biallowo till håfwet Konopritza, utmed staden Rawa, 2 mijl.

D. 25 d:o stodo stilla. Om afftonen kom pagaget till oss ifrån Warschau.

D. 26 d:o marcherade wi igenom byarne Wisokenitza ock Gluckow till staden Jezow, 2 mijl.

D. 27 igenom byn Popin till håfwet Benselin, 2 mijl.

D. 28 rustadt.

D. 29 igenom staden Breskinie till byn Libka ock håfwet Niesolckowo, 2 mijl.

D. 30 Octobr. marcherade wi igenom staden Strickow till byarna Lesmirs ock Paritze samt håfwet Zadrowitza, 5 mijl. En half mijl i från byn Lesmir låg en stad, benämd Dolen-

zitza, tämmelig befäst, under hwilken några hundrade polacker måste sättia lifwet till. Här började armeen mer ock mer skilljas åt. En mijl ifrån håfwet Zadrowitza låg en stad, benämd Lancitza, i förra swänska kriget nästan ruinerad, dock fants i staden ännu 4 kloster, Dominicanorum, Franciscanorum, Bernhardinorum et virginum monialium. Uti sielfwa staden war Templum parochiale. In suburbio fuit templum Spiritus Sancti, sed jam devastatum, desolatum.

D. 31 stodo stilla.

1704 November.

D. 1 Novembr. marcherade wi igenom staden Parnitzow till håfwet Domoniow ock Pzarri, 2 mijl.

D. 2 d:o igenom en stor ock wacker byn[!] Balorikov förbi staden Ritka till håfwet Rudnik, 3 mijl. Samma affton blef jag med H:r Capitain Falkenstein för ut commenderad, att förfärdiga en brygga öfwer en liten ström, då wi under wägen råkade utj handgemänge med ett partie kosacker mitt om natten, som sig i försåt ställdt för regementet, hwilka wi dock blefwo warse, så snart som de oss, af deras prasslande ock moverande, ock woro de säkert till antalet 400 st., som wi sedermera af deras fångne ärfara fingo, deremot wårt commando allenast bestod af 60 man. [De] anföllo oss starckt ock skuto, att det wisslade om öronen, hwaremot wi å wår sida intet försumade att göra wårt bästa, ock lät kasta några granater, som dem i tämelig oordning brackte, hwarwid wi gåfwo flinka salvor, så att de började bra tumla af märrarne ock drogo sig småningom längre in i skogen, dock torde wi i anseende till wårt ringa manskap dem intet långt efterfölja, utan höllo wårt wissa stånd, som oss orten jämwäl obekant war, emedlertid avancerade hwar om annan af desse rof-foglar fram, skuto sina gewär eller salvor löst på oss, ock de, som skutit, drogo sig af ock andra åter fram igen, då wi nöd-

gades med efftersta rotarne swänga litet in i skogen ock fyrade braf effter ock i bland dem, att de änteligen aldeles togo till hare-wärjan, af dem wi 6 fångar bekommit, ock på platzen räknade wi 40 döda. Å wår sida blef allenast 3:ne man ihiälskutne ock 4:ra dödel. blesserade. Denna lilla action påstod in emot 2:ne timar ock berättade fångarne, att de oss i 4:ra dygn här i skogen uppassadt, wäntandes icke annat nu än att de med hela regementet hafft att göra, som de först i dagningen oss förwäntadt. Sedan alt lyckeligen, Gudi lof!, war effectuerat, continuerade wi wår march, förfärdigade effter ordres bryggan ock hinte i dagningen till staden Wartha, 2 mijl. Uti denna staden war 2:ne sköna klöster, nemligen Bernhardinorum et virginum monialium.

D. 3 Nov. kom regementet effter till staden Wartha, ock marcherade till håfwet Kalnovo, 1 mijl därifrån. Wid detta håfwet war ett litet wackert slott, ock stodo här d. 4 d:o stilla.

D. 5 d:o marcherade wi igenom städerne Stava ock Opatovka eller Opatowa ock håfwet Milemskie förbi staden Kalish till håfwen Strigova ock Leisikiona samt byarna Olobogh ock Slavin, 3 mijl. Uti ofwan benämde stad Kalish war effterföljande kyrckior eller klöster, nemligen Patrum reformatorum, Franciscanorum et Bernhardinorum. Här i staden woro ock Rabbini, Jesuitæ, Canonici-Regulares, Patres S. Sancti, in pectore crucem Christi gestantes. Här war Templum Beatæ Mariæ Virginis, Templa duo monialium, Templum S. Valentini et Templum Sanctissimæ Trinitatis. Judar woro här så wäl som å andra orter ock ställen i Polen till att anträffa en stor myckenhet. Här wid staden Kalish nederlade H:s Maij:tt några 100 saxer ock polaker, här blef ock hans Hans Maij:tt[s] cammarpage i hiäl skuten, wid namn Klinkoström.

D. 6 Novembr. stodo stilla.

D. 7 d:o marcherade wi till håfwen Phtureck, Partze

åt Westrow, 1 ½ mijl. Ifrån håfwet Westrow 4 mijl låg en skön stad, benämnd Posnania eller Posen, ifrån Posen åter uti Hög-Polen 5 mijl låg en wacker stad, benämd Schovia. Wid dessa håfwen stodo wi stilla till d. 12 d:o.

D. 12 November, då regementet bröt up ock marcherade till staden Odalanow, 3 mijl; denna staden tillhörig Konung Stanislao, ock war i staden ett propert slott. Ifrån denna staden 3 mijl, låg en stad, benämd Krotokzin, uti hwilken war ett skönt slott, dock nu förtiden nästan ruinerat. Ifrån Krotokzin 6 mijl låg ett håf, benämd Rizina eller Reizen, jämwäl Konung Stanislao tillhörigt, för det yppersta i hela Polen æstimerat; ock war här wid ett kosteligit slott, som dock af ryssar ock saxer till en stor del blef ruinerat.

D. 14 d:o flytte åter några compagnier qwarter, ock fick iag mitt qwarter hos min Major H:r Baron Jean Cronhielm utj byn Lonkotzini, ock marcherade igenom byn Nabizitza, 1 mijl. Omkring denne byn lågo 3:ne städer, nemligen Raskaw, Sthoni ock Mielitz. Här stodo wi något länge stilla.

ANNO 1705.

D. 19 Januarii fick h:r majorens compagnie åter tillika med lif-compagniet qwarter uti staden Odalanow, emedan det började blifwa något osäkert för fienden.

D. 20 Januarii blef jag commenderad till staden Sulmirize att förestå magasinet för halfwa regementet, hwarest H:r Öfwerstlieutnant Fritzkie hade sitt qwarter. N. B.

1705 Februarius.

D. 25 Febr. blef iag föreställder för secund granadeur fältwäbel wid högwällb:ne H:r Baron ock Major Cronhielms compagnie.

1705 Martius.

D. 21 Martii tog högwällb:ne H:r Baron Cronhielm afsked från regementet, emedan han blifwit öfwerste leutnant wid H:r Öfwerste Buchwaldts dragoner, ock afreste samma dag.

D. 29 d:o reste iag till staden Knotokzin till marknad, ock om natten till bakars igen. Här hade wi någon ro i qwarteren, ock fick man här något litet uthwila benen.

1705 Aprillis.

D. 4 Apr. kommo wåra fångar tillbakars ifrån Saxen, som i staden Warschau med H:r General Horn 1704 fångne blefwo. D:o om aftonen blef jag commenderad till staden Sthoni ock kom midnads[!] tid tillbakars.

1705 Majus.

D. 19 Maij bekom jag 5 månaders gagie 80 tymf ock 10 groschen. D:o reste de förafskedade åt Swerige.

D. 24 Maij blef jag anbefalt att göra adjutantstjänst wid regementet. D:o. reste iag med några officerare in uti Slesien, att bese orten, då wi ankommo till ett öfwermåttan kostbart slott wid namn Freihane, H:r Grefwe Geist tillhörigt, mycket wäl befäst med en starck mur, wallar ock vatngrafwar, uti hwilka swanor summo, hel tame. Här war ock på slottet sköna stycken, både wid in- ock utgången windbryggor. Wi blefwo widare af wacktmästaren beledsagade up i sielfwa slottet, hwarest woro kostbara logementer med dyrbaraste sängiar ock annan zirat, att man snart måtte lämnat ögonen qwar. Sedan gingo wi ock besågo stallarne, hwarutinnan stodo galante hästar, som wäl meriterade, att en ärlig karl skulle kasta benet öfwer. Änteligen fördes wi in i en trägård bredewid slottet, uti hwilken war allehanda frucktbara trän, jämte ett skönt lusthuus ock 3:ne watn-konster, af hwilka den

ena gick 30 alnar högdt i luften. Här uti trägården blefwo wi wäl tracterade ock emedan afftonen började nalkas, togo wi med ödmjuk tacksäijelse afsked ock reste så där ifrån.

D. 27 Maij qvitterade iag magazinet ock begaf mig till compagniet igen i staden Odalanow.

1705 Julius.

D. 8 Julii blef jag med H:r Capitain Wulf commenderad till staden Meseritz, att afhämta monderingar, som till Stettin ifrån Swerige ankomne woro för regementet. Marcherade i dag igenom städerne Sthoni, Koblin, Kreva ock håfwet Baskow till håfwet Podliskie, 5 mijl.

D. 9 d:o igenom staden Punitz, håfwet Risina till staden Lissa, 3 mijl. D. 10 d:o igenom staden Schwetskie, byn Bargen till byn Ruden, 5 mijl.

D. 11 Julii där ifrån förbi staden Kopanitza, igenom städerna Karge ock Bomst till håfwet Baukwitz, 5 mijl.

D. 12 d:o marcherade wi till en qwarn utanför staden Meseritz $^1/_2$ mijl ock stodo här stilla till d. 14 d:o då wi marcherade in i staden Meseritz $^1/_4$ mijl. D:o blef Sergeant Dubb commenderad till högqwarteret, staden Rawitz.

D. 16 Julii reste iag med capitainen ut till Paradijs klöster derest woro Sestertii munkar, ock låg en mijl ifrån staden Meseritz. Här hos desse munkar blefwo wi wäl tracterade ock logerade natten öfwer hos dem. D. 18 d:o fingo wi ordre att förfoga oss till regementet, emedan inga monderingar woro ankomne, ock marcherade till staden Lissa tillbakars; manskapet fick qwarter i staden Saborowa, straxt utmed Lissa. Härifrån blef iag commenderad till staden Rawitz, att afwackta widare ordres, då emedlertid säker kundskap inlupit, att monderingarne ankomne woro, hwarföre wi beordrade blefwo att d. 24 d:o gå till Meseritz igen, ock hinte i dag till byn Tepperbom, 4 mijl.

D. 25 d:o till Kozin, 3 mijl; d. 26 till staden Meseritz

till bakars, 3 mijl; d. 27 d:o reste iag till staden Swerin, ock feck en del af monderingarne för regementet, som ankommit, 2 mijl. Om natten därmed till bakars till Meseritz.

1705 Augustus.

D. 1 Augusti ankom resten af monderingarne till staden Meseritz.

D. 7 Augusti kom regementet till Meseritz, dit sig hela armeen församlade ock camperade utan omkring staden. Hwar uppå iag d. 9 d:o utdelte monderingarne till alla compagnier wid regementet, som befunnos ricktiga.

D. 12 d:o hade iag den nåden af Hans Maij:t uppå underdånig remonstration att blifwa emploijerad wid H:r Öfwerste Bukwaldts dragonregemente. D. 19 d:o opbröt hela armeen ock marcherade H:s Kongl. Maij:tt med halfwa delen åt staden Grodno, men H:s Exell:s H:r General Renschöldt fick commando en chef, ock marcherade med andra hälften af armen till staden Benzin, 3 mijl.

Men generalen föl[j]de så wäl det regementet, under hwilket iag nu för tiden war, som det, till hwilket iag komma skulle.

1705 September.

D. 2 Sept. tog iag mitt afsked ifrån Wessmanlandz infanterie regemente, ock begaf mig till högwälborne H:r Baron ock Öfwerste Buchwaldts dragonregemente, som iag redan dagen förrut talat med min tillkommande öfwerste.

D. 4 Septembr. blef iag wid ofwannämde regemente dragoner ock H:r Capitain Haijns compagnie föreställd för cornett af Majoren H:r Hindrik Wilh. Wrangel.

D. 9 d:o swor iag estandaret; d. 12 ock 13 mönstrades regementet af Hans Exell:s H:r Generalen Renschiöld, hwar på iag till generalen d. 14 d:o ingaf min ed skriftеligen.

D. 17 d:o giorde jag min första fältwackt som öfwer officer ock cornett till häst. D:o parolen Halland, lösen skrapa.

D. 31 d:o blef iag commenderad till staden Tirstigella 1 mijl ifrån lägret ock så widare att recognoscera.

1705 Octobr.

D. 20 Octobris blef iag commenderad till staden Neustadt, 3 mijl ifrån lägret att recognoscera.

1705 November.

D. 23 Novembr. bröt armeen up, som H:r General Renschöld commanderade ifrån staden Benzin, ock marcherade H:r Öfwerste Buchwaldts dragoner igenom staden Neustadt till håfwet Kunicko, 4 mijl.

D. 24 November igenom staden Pniew till håfwet Obbrowa, 4 mijl. Här blef H:r Capitain Haijns compagnie inqwarterat. Öfwersten fick sitt qwarter i staden Oberzitsko, 1/4 mijl härifrån, ock de andra compagnier här om kring i byar.

ANNO 1706.

D. 4 Januarii fick iag höwällb:ne H:r Baron ock Öfwerste Buchwaldts bref, att iag uppå H:r Major Wrangels sollicitation, som mig till sitt compagnie begärt, skulle transporteras ifrån Capitain Haijns till Major Wrangels compagnie, hwarom majoren icke ett ord med mig förrut talat, ock war med samma tillbåd wäl contant. Ock tog samma dag afsked ifrån Capitain Haijns compagnie.

D. 7 d:o flytte iag ifrån Obbrowa till staden Oberzitskie, ock blef straxt för cornett föreställd wid H:r Major Wrangels compagnie. D. 11 d:o fick iag utaf H:r Öfwersten Buchwaldt min cornetts fullmackt, dat. d. 30 Augusti 1705, som H:s Maij:tt ifrån Grodno nedsändt, efter hwilken

iag fick njuta rang för 3:ne cornetter, som sig för mig wid regementet engasserat.

D. 21 Januarii kl. 9 om afftonen bröt regementet up ifrån staden Oberzitsko, som säker kundskap om fiendens annalkande inlupit, ock marcherade utj en continuerlig march till staden Kosten, 9 mijl, ock blef iag med 30 man förr ut commenderad på recognition.

D. 22 d:o igenom städerne Schammetulli ock Kassimirs till håfwet Jankowitz, 5 mijl till bakars, att convoijera pagaget.

D. 23, 24 et 25 d:o stodo wi i staden Kosten stilla ock afwacktade fiendens dessein, huru han war intentionerad.

D. 26 Januarii bittida om morgonen marcherade wi ifrån Kosten, förbi staden Storcknäs till håfwet Karkowo, 4 mijl. Här lågo wi åter stilla till d. 31 hujus då wi marcherade ganska bittida om morgonen förbi staden Lissa, staden Swetskie ock Frauenstadt till byn Ziedels, 4 mijl.

1706 Februarius.

D. 1 Febr. lät H:r General Renschöld upställa hela sin armée utan för staden Frauenstadt, hwarest den till in emot afftonen rangerad stå måste, då emedlertid h:r generalen sielf med några officerare recognoscerade skogen emellan fienden ock oss, ock huru fienden posterad stod, men som h:r generalen ej rådeligit befan, på en så fördelaktig ort fienden attaqvera, som han sig ställdt hade på andra sidan om skogen ock därest hela fältet intagit, lät han, till att desto bätre locka dem fram, utspargera, som han ej lust hade med så ringa mackt att slås med fienden; hwilka tiender inwånarena här omkring icke tröge woro fiendens general, Schiulenburg, att tillföra, som de woro gode augustiske, ock ryckte H:r General Renschiöld natten öfwer så länge med armeen uti en by, Neder Prutzen benämd, straxt wed Frauenstadt.

D. 2 Febr. drogo wi oss högre up tillbakars till byn Leoben, 1 mijl. Nu hade fienden redan ärhullit kundskap om wår afdragning, som torde wi des ankomst intet förbida eller des krut-röök luckta, hwarföre den intet war seen att fnaska sig fram igenom skogen på fältet wid Frauenstadt, därest han sig så fördelaktigt, han någon sin kunde, posterade emellan 2:ne byar, med spanska ryttare fram för hela sin linia planterade samt grofwa stycken. Detta alt lät General Renschiöld bespeija per speculatores fide dignos ock ärhöll om natten kundskap här om; hwarföre han till sin armee gaf ordres kl. 4 om morgonen bittida d. 3 d:o att rycka utur byn Leoben ut på fältet, därest den rangerades en ordre de batallie, ock effter hullit chorum utgafs straxt lösen, Med Guds hjelp!, hwarpå wi marcherade emot fienden uti 3:ne columner, dragoner ock cavalleriet till höger ock wänster ock infanteriet mitt utj. Då dag wart, kunde wi se fienden, som sig posterat emellan 2:ne byar, Kiersdorf ock Jersdorf kallade, i längden emellan hwarandre 1/4 tysk mijl utan för staden Frauenstadt på stora fältet, med spanska ryttare, beslagne ock till hopa länkade, samt stycken för sig planterade, hwilken fiendens armee af H:r Generalen Schiulenburg commenderades ock bestod af 25000 man, saxar, ryssar ock polacker. Där emot wi wårt manskap till högst 8000 man räckna kunde. När nu alt war wäl recognoscerat, formerades linien till träffen ock reserven utj opswängningen af columnerne, då wi i Jesu namn anmarcherade emot fienden kl. wid pass 10 om dagen, som med sin lösen à 3:ne stycke skått bad oss wara wällkomne, där på straxt salvorne gick med deras stycken, så många de hade; hwaremot wi, utan att lossna[!] ett gewär, avancerade in uppå fienden, så att wåra dragoner ock cavalleriet swängde utom byarna till höger ock wänster, hwaremellan fienden sig posteradt, ock wårt infanterie mitt uppå deras linia anföllo. Dragoner ock ryttare gick löst på fiendens cavallerie med wärjan i handen,

sammaledes de ock bemötte oss, men infanteriet gåfwo sina dycktige salvor, så att de, som lågo innan före spanska ryttarne, måste ofördröjeligen retirera sig in till sielfwa fiendens linie, då wåra lyckeligen straxt fingo spanska ryttarne åtskilde ock i full ock continuerlig eld avancerade in på fiendens, som redan måst förlåta sina stycken. Emedlertid war med cavalleriet jämwäl ett starckt fäcktande ock mördande, så att wi 3:ne gånger avancerade igenom hwarandra, men då wi 4:de gången swängde, ock wille gå på, tog fiendens cavallerie fältet in ock gned af, att håret stod som lius-wekor effter dem, ock uti flycktandet till en stor del nedergiorde blefwo, dock kunde wi dem intet långt prosequera ock förfölja, som wi måste wända oss till wårt infanterie att secundera dem, hwilka förmådt fienden till retirade, som jämwäl, i det de sågo oss komma wårt infanterie till securs ock att deras cavallerie redan förlåtit platsen, togo aldeles flyckten in i genom staden, kastandes en stor myckenhet af gewären effter sig, dem wårt infanterie alt efftersatte ock i retireraden i hamn ock häl starckt effter fölgde, men wårt cavallerie swängde till höger ock wänster omkring staden, ock beslöto dem så å andra sidan staden så många de ännu öfrige woro ock i actionen intet fullit, då de ock straxt kastade sitt gewär neder, togo sina hattar af sig ock ropade om pardon, som saxerne öfwer alt bekommo, men ryssarne intet, utan lät H:s Exell:s H:r General Renschiöld straxt formera en cretz af dragoner, cavallerie ock infanterie, utj hwilken sig alla öfwerblefne ryssar församla måste, ungefär wid pas 500 man, som straxt utan någon nåd i cretzen blefwo ihiälskutne ock ihiälstuckne, att de föllo öfwer hwarandra som slaktefår. Emedlertid hade saxerne ärhullit pardon ock blefwo krigz fångar 9000 man saxer, jämwäl på platzen, som under actionen stupat, 8000 man, ryssar ock saxar till hopa, ock när fångarne indeltes wid regementerne, woro de till antalet starkare än wåra. Deras, fiende[n]s, artillerie, som

de med sig hade, bestod af 15 sköna stycken, merendels metall stycken, ock 2:ne fyrmösare, med alt deras gewär, bekommo wi äfwen wäl. Saxiske officerare woro ock till en stor myckenhet med fångarne af allehanda charger, som jämwäl wid wåra regementer indelte blefwo. Actionen med fienden bestod 2 kl[ock]e timar, ock förlorade wi under samma action å wår sida inemot 700 man, ock där till en hop wackra officerare, blesserade hade wi wäl 200 man, som dock war ringa att skatta emot fiendens nederlag i anseende till des myckenhet ock starka armee, som 3:ne gånger starkare war än wår, hwilket alt war ett stort Herrans wärck, som wår nådige konungz rättmätige wapn med lyckan ock segren wälsignat hade ock oss swänskar emot wår mäcktige fiende bistånd giorde. Sielfwa fiendens general en chef, wid namn Schiulenburg tror man en terror panicus förskräckt, med des underhafwande, som en annan saxisk general sig utj sin remonstrations skrift om detta slaget utlåtit, att han generalen snart med de första måste wända ryggen till ock fly, hwilkom mästa delen af fiendens cavallerie giorde sällskap ock medfölje långt in i Slesien, innan de en gång torde kasta ögonen tillbaka eller se sig om, en sådan frucktan medfölgde dem. Ock war det ganska märckwärdigt, om morgonen d. 3 Februarii, då wår armee sig upställdt hade ock ärnade avancera fienden emot, att en owanlig myckenhet af korpor[!] samt andra rof-foglar sällade sig till oss ock hela marchen medfölgde, likasom de något rof medelst wår tillhielp af wackta ock afbida syntes, ja, willa djuren såsom wargar, räfwar ock harar lupo dristigt in igenom compagnierne under marchen, dem dock ingen skiuta wille af oss, änskönt man lätteligen hade göra kunnat. Ock att widare berätta, då wårt regemente dragoner avancerade byn Jersdorf förbi emot fiendens högra flygel ock des cavallerie, en kiärna af des manskap, som woro alle beharneskte, kommo wi med regementet uppå en lång ock bred is,

som en tämelig tillfrusen ström, uppå hwilken is merendels hela regementet omkull snafwade, af orsak att wåra hästar woro nästan alla oskodde, så att dragonerne måste släpa sina hästar däröfwer, hwilket saxerne, som straxt utmed uti sin ricktiga ordning upsatte höllo, sågo ock hade, om de rätt considerate warit, oss alle samman uppå samma is nedergiöra ock caputera kunnat; men de högmodades öfwer oss, skrattade öfwerliud, säjandes, att wi det granneligen höra kunde: wir wollen die Mäusen lebendig fangen; men det blef igenom Guds hielp en annan lek ock dantz för dem, så snart swänska dragoner kom till häst igen ock satt bara spetzen åt hiärtat, hwilket de ganska wäl med harnesk under kläderne förwarat hade, då det galt, ock gick oförskräckt löst på ansicktet ock strupan, att en stor del af dem, som oss förr ut begabbadt ock utledt, måste här wid förstummade till jorden nederfalla ock i sin egen blod sitt löje förglömma. Således war Gud med oss ock halp oss att öfwerwinna fienden. Effter sluten action, sedan alt war någorlunda kommit i stillhet igen, ryckte armeen om afftonen sent i qwarter, ock wårt regemente med några flere uti byn Neder Prutzen i qwarter, straxt utmed Frauen-stadt, hwarest wi stodo stilla intill d. 6 Febr.

D. 4 Febr. blefwo alla utj actionen slagne, så wäl wåra som fiendens döda, begrafne uti stora grafwar, som för dem upkastade blefwo, på samma fältet som slaget stådt, dock att wåra döda fingo präst öfwer sig ock blefwo lagde för sig sielfwe, ock de af fienden för sig aparte.

D. 6 Febr. marcherade wi till byn Leoben 2 mijl ock stodo här d. 7 stilla, d. 8 d:o genom staden Lissa till byn Konkolevo, 2 mijl, d. 9 d:o till staden Gostin, 3 mijl. Utmed staden låg ett skönt klöster, monasterium B. Phillipi kallad.

1706 Martius.

D. 1 Martii marcherade wi till staden Schrim, 3 mijl, d. 2 d:o igenom staden Blin till byn Briskie, 4 mijl. Öfwerstleutnant Wrangel fick sitt qwarter på håfwet Skedlitz 1/2 mijl därifrån. D. 5 d:o flytte compagniet ifrån byn Briskie, emedan där war något obeqwämt att stå för den omliggande tiocka skogen ock moras, till håfwet Guttova, 1/3 mijl, hwarest öfwerstlieutnanten tog sitt qwarter.

D. 12 Martii blef iag commenderad till staden Posen effter proviant för regementet. H:s Exell:s General Renschiöld hade sitt qwarter på ett håf ut med staden Svarzens, 2 mijl ifrån Guttovo.

1706 Majus.

D. 12 marcherade wi ifrån wåra winterqwarteer till byn Orkovo ut med staden Schrim, 4 mijl. D. 13 d:o stodo stilla, ock församlades åter här hela armeen, som Hr General Renschiöld commenderade.

D. 14 d:o igenom städerna Schrim och Dolskie till byn Malle-strilsie, 4 mijl. D. 15 stodo stilla, d. 16 d:o därifrån 3 mijl, d. 17 igenom staden Kosmin, hwarest General Renschiöld tog sitt stånd qwarteer, till byn Novawies, 2 mijl, en half mijl ifrån generalen.

D. 19 måtte wi flytta ock movera campement, emedan orten war så nedrig full af watn, till byn Dombrova ock marcherade igenom byn Rosarzewo, 1/2 mil.

1706 Junius.

D. 9 Junii marcherede wi ifrån Dombrowa igenom byn Orpizioff till staden Raskov, 3 mijl. Under denna marchen blef Smegeskies hela partie totaliter slagit wid staden Sneidmühlen, dit Öfwerstleutnant Wrangel blef commenderad med 300 hästar; 80 fångar fingo wi, resten blef på platzen. D. 10 stodo stilla. D. 11 d:o till byn Pivnitza,

3 mijl. Generalen camperade ut med staden Kalish, 1/4 mil härifrån. D. 16 d:o reste iag med några andra officerare till nunne-klöstret Olobog, 1 mijl.

D. 21 d:o marcherade wi ifrån byn Pivnitza igenom staden Stava till håfwet Skelislav, 3 mijl. D. 22 d:o till staden Sirada, 3 mijl; här utmed staden war ett dominicanklöster, ock stodo stilla till d. 16 Julii.

1706 Julius.

D. 16 Julii marcherade wi ifrån staden Sirada förbi staden Wartha till byn Glinno, 2 1/2 mijl.

D. 17 d:o igenom byn Skedlenkow till Uniew, 4 mijl.

D. 18 d:o rustadt. D. 19 till 2:ne byar Batskowitz och Kostko 2 mijl.

D. 20 Julij till byn Miurzens, 2 mijl. Ifrån denna by 1/4 mijl låg en stad Lanzitza benämd.

D. 21 Julii förbi klöstret Gure, som uppå en hög bärgskulla war belägit, till byn Briskie 1/2 mijl. Här omkring stod hela armeen, som General Renschiöld commenderade, uti byar.

D. 26 d:o kom H:s Maij:tt i egen höga person, sielf 8:de, til General Renschiöld, men des armee stod 14 mijl längre borto.

D. 27 d:o reste åter H:s Kongl. Maij:tt bort.

D. 28 d:o blef iag commenderad till staden Pionteck 1 mijl. General Renschiöld hade sitt qwarter på håfwet Pokrziovnitza, 1/4 mijl ifrån oss. Ifrån byn Briskie, därest wårt regemente stod uti qwarter, 1/4 mijl låg en wacker by benämd Thum, hwarest ock war ett skönt kloster, uti hwilket woro canonici.

1706 Augustus.

D. 12 Augusti marcherade wi ifrån Briskie till byn Kostko, 2 1/2 mijl. D. 13 d:o igenom byn Skedlonkov till byn Piekarri, 4 mijl.

D. 14 d:o rustadt. D. 15 d:o marcherade wi igenom staden Dobbre ock byn Kamin, utj hwilken war ett wackert håf, till byn Tikadlovo ut med staden Stavitzin, 5 1/2 mijl.

D. 16 Augusti förbi staden Kalish till byarna Kozielnovies ock Gloskie, 2 mijl. D. 17 d:o förbi håfwet Sobotka till byn Ligota straxt ut med håfwet Koritnitza, hwarest Fältmarchalk Renschiöld hade sitt qwarter, 2 mijl.

D. 18 d:o förbi staden Krotokzin till byn Bozatzin, 3 mijl.

D. 19 ock 20 d:o rustadt. D. 21 d:o igenom staden Koblin till staden Jeriko, på polska Mieska Gurka kallad, 4 mijl.

D. 22 d:o marcherade wi igenom staden Rawitz in uti Slesien, ock stod ifrån Rawitz 1/4 mijl skilnaden emellan Polen ock Slesien, nemligen uppå en uprest tafla en fläckter örn; marcherade förbi följande byar uti Slesien, såsom Seswitz, Siostai, Dolst, Häner, Reist till byn Klebous, 6 mijl, straxt ut med Oder-strömen. I dag conjungerades bägge armeerne, den som H:s Maij:tt sielf upomkring Grodno commenderat med Hr Fält-marchalk Renschiöldz armee. Hr General Maderfelt blef med ett detachement effterlämnad i Pohlen, alt wärfwade regementer, undantagande wåra skånska cavallerie regementet[!], som han hos sig hade. Här hade vi som en försmak af Canans landz liufwa och wälsmaka[n]de frukter, ty här war ett öfwermåttan godt ock frucktbart land, ock woro folken oss mycket benägne ock gunstige. D. 23 Augusti kl. 2 om morgonen blef iag commenderad förr ut med tillbehörigt manskap, att förfärdiga en brygga öfwer Oder-strömmen, hwarest fiendens posterin[g] på andra sidan upställd stod emot oss; ock blef samma brygga giord öfwer Odern wid en qvarn, Oder-Muhle benämd, men innan vi hinte att förfärdiga bryggan, kom H:s Maij:tt med cavalleriet, då wi måste straxt göra följe med ock begifwa oss till häst i ström-

men att simma öfwer; då fienden intet länge wäntade, utan drog sina färde. Marcherade så igenom staden Sten till byn Dandorp, 2 ½ mijl.

D. 24 Aug. igenom byn Zeidlitz, staden Leiben, förbi staden Lignitz, håfwet Vier-hauss, staden Kleinhan, till håfwet Petersdorf, 4 mijl. I dag under marchen kunde wi se de stora Hirschberger bärgen, som liggia lika som en skillnad emellan Bömen ock Slesien, 10 mijl ifrån staden Lignitz.

D. 25 Augusti marcherade wi igenom byn Stendorf, höger förbi ett stort ock högt bärg, Gretz bärg kallad, uppå hwilket bärg tillförene warit ett skönt slott, jämte en kyrkia ock andra huus, men i förra swänska kriget af Köningzmarck ruinerat, dock syntes ännu reliquierne qwar af murarna, men ingen bodde nu på samma bärg, så som tillförene; igenom byn Lusdorf till byn Brun, 3 mijl.

D. 26 d:o förbi städerne Lamberg ock Greiffenback, då wi om middagen kl. 11 kommo in uti Saxen till en stor by, uti hwilken woro 2:ne kyrkior, den ena kyrkia med den del af byn henne tillhörde kallades Nieder-Wiese, ock war en skilnad emellan Saxen ock Slesien, dock låg samma kyrkia uti Saxen, allenast ett musquetskått ifrån staden Greiffenborg, som åter låg uti Slesien. Den andra kyrkian i samma by med den del henne tillkom kallades Ober-Wiese. Lif dragonerne ock wårt regemente dragoner, som hade avangardie, stodo utj Saxen i byn Nieder-Wiese, men de andra regementerne stodo uti slesiska städer ock byar. Marcherade i dag 3 mijl, ock war detta ingången utj det förlofwade Canans land.

D. 27 Augusti marcherade wi igenom staden Guldentraum, byn Schioka, staden Maklish, byn Linde ock staden Schonberg till byn Handorf, 4 mijl. Wid ofwannämde stad Maklish, som låg uti Saxen, kunde man å högra sidan see Slesien ock å wänstra sidan Böhmen samt staden Hirschberg, uti hwilken är warma badet, som kallas

Hirschberger Bad, dock ett godt stycke väg ifrån staden Maklish.

D. 28 d:o stodo wi stilla. Samma affton utgick ett commando af lif-dragonerne ock wåra Buchwaldts dragoner, 200 man, att recognoscera, under commando af Öfversten Giörtz, som kom till oss i Pohlen, ock fingo kundskap, att 2:ne saxiske regementer stodo allenast 2 mijl ifrån oss ock lurade; hvarföre wi genast om natten avancerade dem emot, anträffandens[!] dem, innan dag wardt, wid håfwen Rodens ock Rosenkane, då wi in furio attaquerade ock nedergiorde af dem 100 man, fingo ock 30 till fångne, hwarwid den ena öfversten wid namn Jordan jämwäl måste sättia lifwet till, de öfrige togo straxt till flygten. Ock som man af fångarna ärfor, bestod samma 2:ne regementer af 1200 man saxer ock commenderades af Öfwersten Jordan, som ihjälstucken blef, samt Öfwersten Furstenberg, som med de andra flydde. Å wår sida förlorade wi 1 underofficer ock 4 gemena samt 3:ne blesserade. Sköna hästar fingo wåra dragoner här wid skärmützlen, som H:s Maij:t afkiöpte dragonerne för 10 ducater stycket, ock lät sättia dem under regementet till dragonhästar.

D. 29 Augusti marcherade wi förbi staden Jarlitz ock en hög bärgzkulla Cron kallad, byn Marier till staden Reikenbak, 2 mijl.

D. 30 Augusti igenom byn Malkowitz, staden Weisenberg till staden Budiczin eller Boutz, 3 starka mijl. Uti denna stad Boutz war 5 sköna kyrkior, 2:ne catholska, ock 3:ne lutherska. Sielfwa moder- eller dom-kyrkian war half luthersk ock half catholisk, så att å ena sidan i kyrkian de lutherska sin gudstjänst förrättade ock å andra sidan höllo de catholiske sin gudstjänst, dock icke gärna tillika. Straxt utom staden hade de sin kyrkio-gård tillsaman med en skiön mur omkring ock en wacker liten kyrkia där utj. Här utj staden bodde ock Wendiske folk,

som hade ett tungomål för sig sielfwa, ock kom mycket öfwerens med pålska språket, dock snarrade de wid elocutionen äfwen som judar, woro ock judarne icke olike i handel ock wandel, de woro ock elliest intet af bästa slaget, dock voro de evangeliske mäste delen. Staden i sig sielf war en proper stad, wäl bebygd, utantill med watngrafwar, wallar samt en starcker mur befäst. Här stodo wi stilla.

1706, September.

D. 1 Sept. marcherade wi från staden Boutz igenom byn Käde, staden Biskops-Werder, byn Gottbak et Horte, hwarest wårt regemente ock lif-dragonerne inqwarterade blefwo, ock lopp mitt igenom byn Horte en ström, 3 mijl. Här utj byn war ock ett slott, hwarpå Fält-marschalck Renschiöld logerade. Litet härifrån låg åter ett annat wackert slott, Stolpen benämd, som till dato ännu intet af någon fiende intagit warit. Utj desse byar hade de ock merendels tim-klockor, ock stodo sig bönderne öfvermåttan wäl.

D. 2 d:o stodo wi stilla. D. 3 d:o marcherade wi igenom byn Ansdorf ock Balrode, staden Rodeberg till byn Lautzdorf, 2 mijl. Ofvannämde stad Rodeberg hörde Konung Augusto till, ock war utanför staden ett wackert slott. Ifrån Rodeberg 2 mijl låg åter en annan stad, Rodeburg, som war ett adeligit godz.

D. 4 Sept: gingo wi förbi ett admirabelt slott, Hermsdorf benämd, General Flemming tillhörigt, samt byarna Lausen ock Berentzdorf, jämte ett wackert konungzligit slott Moritzburg kalladt, igenom byn Weinbil, hwar ut med Hans Kongl. Maij:tt sielf camperade, till byn Schiessendorf, 3 mijl, ock marcherade i dag emellan höga ock sköna vinbärgen på båda sidor.

D. 5 Septembr. marcherade wi neder på sidan om staden Meissen, wid pass 1/4 mijl, till Elben, därest cavalleriet gingo öfwer straxt wid en qwarn, som war bygd mit i Elben. Men pagaget gick öfwer bryggan wid sta-

den Meissen; hwarpå wi continuerade marchen igenom staden Meissen ända ut med Elben igenom byn Zärren till byn Oberlumdz ock håfwet Wintdorf, 2 små mijl. I denna floden Elben inlöper ock ebbæ flod, som går vid Hamburg ock till- ock aftager hwar siette tima. Omkring Meisen äro ganska höga ock skiöna win-bärg, som äfwen hafwa sitt namn af staden ock kallas Meiseska win-bärg.

D. 6 d:o rustadt. D. 7 marcherade wi igenom följande städer ock byar, nemligen byn Därstens, staden Lumbdz, byn Håf, Togane ock Hobossen, utmed hvilken låg en wacker kyrkia uppå ett högdt sandbärg, byn Sverde, förbi staden Migell ock Leisnik samt staden Würtzen, igenom byn Brisen, Deben, Neitz, öfwer elben Moldau /: som går igenom staden Pragh i Böhmen :/ igenom staden Grimm, till byn Kräten, 6 mijl. D. 8 rustadt.

D. 9 Septembr. marcherade wi igenom byn Neuen-Hoff, förbi byn Suckenhausen, emellan byarna Häide ock Staideritz igenom staden Leipsick, som utan något motstånd sig straxt submitterade, igenom byn Linken och Freirode till byn Kurtzdorf, $3^1/_2$ mijl. Här war nu ingen saxisk fiende mera att höra eller se, utan hade de nödgats fly sitt egit land ock retirerat sig neder i Thyringen, ut med Slesien. Öfwerstlieutnanten logerade på håfwet Glesine ock majoren uti byn Grubin, straxt utmed Kurtzdorf. Staden Leipsick är en vacker handelsstad, utantill med wallar, watn-grafwar ock mur befäst. I sielfwa staden är ock en berömlig academia, jämte 5 kyrkior ock ett wackert slott. Omkring staden Leipsick lågo några vackra städer, såsom Scheiditz, Landtberg, Merseburg ock flere andra. Hans Maij:tt hade qwarter uti Altranstadt $^1/_2$ [mijl] ifrån Leipsig, ett wackert slott war här.

1706 October.

D. 17 October flytte Öfwerstlieutnant Wrangel jämte compagniet qwarter ifrån Kurtzdorf till byarna Wolltritz,

Lessen och Chemlitz, 1 mijl. Ifrån byn Wolltritz 1 mijl låg en wacker stad benämd Dehlitz.

D. 19 d:o reste iag med permission till staden Halle ock om natten tillbakars, 24 mijl fram ock tillbakars. D. 25 d:o flytte åter öfwerstlieutnanten med staben till håfwet Schalitz, Hertzogen ifrån Merseburg tillhörigt.

1706 November.

D. 2 Novembr. blef åter ombytning med qwarteren, ock marcherade regementet igenom staden Delitz, byn Nimeik, öfwer elben Moldau, utj hwilken stod en kostelig qwarn, Gross-Mühle benämd, förbi staden Bitterfelt till byn Meschede ock staden Grefenhäniken, hwarest majoren med sitt compagnie kom till att stå, till staden Kämbergh, 5 mijl. Här uti staden Kämberg fick öfwerstlieutnantens compagnie qwarter; men öfwerstlieutnanten sielf med lif-compagniet tog sitt qwarter i staden Schmidberg, 1 mijl ifrån Kämberg. De andra compagnierne stodo här omkring utj städer ock byar inqwarterade. Ifrån denne staden Kämberg 1 mijl låg den widt berömde stad Wittenberg, dit Lutherus A:o 1508 medelst Johannis Staupitii ansökning af Churförsten Friderico uti Saxen kallad blef ifrån Erford, att wara philosophiae professor; hwarest ock Lutherus mycket publice lärdt ock disputerat emot påfwen ock des anhang, ock äntelig här uti Wittenberg i slotts kyrkian A:o 1546, d. 23 Februarii hederligen begrafwen är. Slottet uti Wittenberg är nu mera förfallit, men academien därsammastädes är ock hålles wid mackt, murarna om staden äro ruinerade, dock hålles där gvarnison.

D. 25 Novembr. blef iag commenderad till staden Bitterfeldt, att emottaga recreuter för compagniet, ock reste iag förbi slottet Poug, byarna Schältitz och Mällbäk, 3 mijl.

1706 December.

D. 4 Decembr. blef iag commenderad effter en deserteur till staden Dessav, fursten af Anhalt tillhörig, ock reste iag igenom byn Goldowitz ock staden Oranienbohm, som låg på gräntzen emellan Saxen och Anhalt, ock så widare till staden Dessav, hwarest iag hånom anträffade om nattetid, då iag med mina dragoner recognoscerade på ett wärdz-hus, då han det icke förmodat hade. Hvarföre iag dagen effter reste till bakars till staden Kämberg samma wäg, in alles 6 mijl. Ock måste deserteuren pryda galgan för omaket.

ANNO 1707.

D. 8 Februarii blef iag åter effter 2:ne dragoner, som deserterat, commenderad med 8 man, ock reste igenom staden Dessav, öfwer elven wid Roslow, till staden Zerbst, en anhaltisk furste tillhörig, 6 mijl.

D. 9 d:o ifrån Zerbst öfwer elven wid staden Achen, som ock tillhörde en annan Anhaltisk furste, ock så widare öfwer elven wid Sale till staden Garleben, 7 mijl. D. 10 d:o ifrån staden Garleben till staden Schöppenstedt, 6 mijl. Här uti staden ärhöll iag effter noga befrågan den kundskap, att de woro gångne till Hamburg, hwarföre iag lämnade dragonerne qwara[!] uti Schöppenstedt, ock förfogade mig allena på resan åt Hamburg, dit iag kom d. 11 d:o något på afftonen, då iag ridit 6 starka mijl. Dagen därpå, som war d. 12, gick iag så oförmärkt här ock där omkring i staden ock befrågade wackterne, jämte att jag offererade dem en liten discretion, om de om samma personer kunde gifwa mig någon underrättelse, då sig 2:ne soldater ärböd mig dem i stillhet att öfwerlefwerera utan för stadzporten på ett renomerat hus, hwarmed iag wäl war förnögd, men twiflade mycket om deras redlighet; emedlertid afwacktade iag dem på besagdan ort, ock ac-

corderade med ett par karlar, som dem till nästa by föra skulle. Efter 2:ne timars förlopp kommo de med soldaterne marchera[n]des ock gingo in i huset, då de straxt utan complementer blefwo bakbundne, ock lät så dem med deras convoij afmarchera, ock det by ifrån by, tills iag kom till mina dragoner igen, dock war depancen här wid 16 r:dr in specie; ock kom d. 14 Febr. i dagningen till staden Schiöppenstedt till bakars, som iag skyndade natten med dagen, emedan iag war icke så säker alena ibland ett så infidelt sälskap. D. 15 ock 16 d:o ophöll iag mig i Schöppenstedt. D. 17 Febr. reste jag ifrån Schöppenstedt ganska bittida till staden Magdeburg 10 goda mijl. Denne staden Schöppenstedt hörde fursten af Wollfenbytel till, men Magdeburg konungen i Preussen. D. 18 d:o ifrån Magdeburg igenom staden Barby ock där öfwer Elben, så igenom staden Dessav till staden Kemberg, hwarest iag hade mitt qwarter, 10 mijl.

D. 20 Febr. rapporterades, att deserteurerne woro igenfångne ock wid regementet i arrest, hwarpå iag med 100 r:dr in specie för mitt besvär ock anwänd omkostnad på cronans hästar ock manskap under wägen, jämte det iag extra utgifwit, regalerad blef.

D. 24 d:o måste desse 2:ne löp-stutar marchera till Kinckeby och zira galgen.

D. 26 d:o mönstrades compagniet af Öfwerstlieutnant Wrangel, då i de förrymdes ställe 2:ne andra i stället inskrefne blefwo wid compagniet. D. 28 d:o ankom wår nådige konung i egen höga person sielf till staden Kämberg, då iag hånom in till staden Wittenberg ock så tillbakars convoyera måste. Under den lilla stund att H:s Maij:tt sig uti Kämberg uppehöll, församlade sig så mycket folck af staden på torget, konungen att bese, att snart sagdt hemma i husen icke ett barn tillfinnandes war, då H:s Maij:tt dem jämwäl nådigt tilltalade ock böd gifwa dem fatti penningar af compagnie medlen, det iag ock se-

dermera effterkom, ock utdelte ibland dem 12 specie r:dr, som i commissariatet wid ingifne räkningar prompt validerades, ock war i sanning stor förundran wärdt, huru H:s Maij:tt med patience detta myckne folkets sorl anhöra kunde, i det de öfwerliud ropade, befrågandes på sin tyska: Ach! Herre Gud, är det swänska konungen, ock det åtskillige gånger, där wid de strömade till, icke annors, än de H:s Maij:tt bestorma wille; förundrandes sig mycket öfwer Hans Maij:tts ringa habit, som de sig inbillade, att konungen måste prunka i bara gullet, där han likawäl aldrig annat brukade än en slät blå rock. Ock då han äntelig afreste, böd han dem samteligen farwäl, frågandes, om de nu sedt swänska konungen, hwarwid då tårarne för mången flöto neder på kinderna, ock hvad som mera war, de wände sedan aldrig åter att tala om Hans Maij:tt, ock huru de hånom sedt.

1707 Augustus.

D. 22 Augusti började svänska armeen giöra upbrott utur saxiske qwarteren, ock marcherade wårt compagnie ifrån staden Kämberg igenom staden Schmidberg förbi byn Dahlberg ock håfwet Strotzin till byarna Weidenhan ock Wildenhan, 3 mijl.

D. 23 d:o där ifrån igenom staden Liebenwerda till byarna Hohen Leipzich, Gordan ock håfwet Döllin igen, 3 mijl.

D. 26 d:o igenom staden Sonnewalda till byarna Zeckerin och Gross-Krausnick, 3 mijl, ock gingo wi utur det wälflytande Saxenland, wårt goda Canaan, in uti Slesien.

D. 27 d:o rustadt. D. 28 till byn Dullenicken, 2 1/2 mijl. Stabs qwarteret war uti Zollgast, 1/4 miji härifrån.

D. 29 d:o till byarna Zabroth och Niedorf, 4 mijl.

D. 30 d:o stodo stilla.

D. 31 d:o igenom staden Spremberg till byarna Sleife

ock Halbendorf, 2¼ mijl. Stabsqwarteret war uti staden Muskov, 1 mijl härifrån.

1707 September.

D. 1 Sept. öfwer floden Naise till staden Prijbus, 3 mijl. I dag kommo wi in utj Slesien, ock war på ena sidan Naise flod Saxen ock på andra Slesien.

D. 2 d:o rustadt. D. 3 marcherade wi igenom håfwet Malmitz till Saganskerzos, 3 mijl. Stabs qwarteret war uti Schibsdorf.

D. 4 Septembr. marcherade wi till byarna Buchwaldt och Ober-Löschen, 2 mijl. Stabs qwarteret war utj byn Nieder-Löschen. D. 5 rustadt. D. 6 d:o marcherade wi till byarna Parckow ock Krickhäide, 3 mijl. Stabs qwarteret war uti Klein Kutzen, 1 mijl härifrån.

D. 7 d:o till byn Hensenburg, 1 mijl. D. 8 d:o igenom staden Rauden till håfwen Bodelwitz ock Alt-Rauden, 3 mijl.

D. 9 September igenom staden Köben, öfwer Oderströmmen till Schytlav ock Närten, 4½ mijl.

D. 10 d:o igenom staden Gura öfwer Slesiska gräntzen förbi staden Bojanova, som låg utj Pohlen, till håfwet Guskewitz, 3¼ mijl. I dag kommo wi nu in utj Pohlen igen ock slogo första gången läger i detta år 1707 här wid håfwet Guskewitz, hwarest ryska armeen för oss camperat ock aldeles ruinerat, som 2:ne dagar för wår ankomst jämwäl härifrån afmarcherat ock kontinuerligen ock dageligen sig retirerade för wår anmarch. Här wid detta håfwet Guskewitza camperade wi till d. 14 Sept.

D. 14 Septembr. kl. 8 om morgonen bröt regementet up ifrån lägret ock marcherade igenom staden Pounitz till håfwen Starogostin ock Dollezina, 2½ mijl.

D. 15 d:o igenom staden Gostin till hofwet Bretzenitza, 3 mijl. D. 16 stodo stilla. D. 17 d:o marcherade regementet till staden Schiöns, 3 mijl. D. 18 d:o marche-

rade regementet öfwer Warta flod på 2:ne ställen till byn Garbie, 2 1/2 mijl.

D. 19 d:o ifrån Garbi förbi staden Skoda till håfwet Mistkie ock Gurka, 2 1/2 mijl. Härifrån 1/2 mijl låg staden Wersna, ock stodo wi uti Mistki stilla till d. 4 November.

1707 November.

D. 4 Novembr marcherade wi igenom staden Schiarnewo till byn Baranova, 3 mijl. D. 5 rustadt. D. 6 d:o marcherade wi igenom staden Gnesen ock byn Miontzerzino till byn Bodislaw, 3 mijl. D. 7 Nov. till byn Partino, 1 1/2 mijl. D. 8 rustadt.

D. 9 d:o ifrån Partino igenom staden Pakost till staden Juno-Wratislaw, 3 mijl. D. 13 flytte öfwerstlieutnantens compagnie ifrån Juno-Wratislaw till byn Schimbora, 1/4 mijl ifrån staden.

1707 December.

D. 6 Decembr. blef iag på execution commenderad till staden Czerniki, 5 mijl, ock kom d. 16 tillbakars. D. 17 d:o bröt regementet up ock marcherade till nattqwarteret Klewiska, 3 mijl.

D. 18 Decembr. igenom staden Sluzewo till byn Brzisno, 3 1/2 mijl. Öfwerstlieutnanten stod i staden Niesava utmed elben, 1 mijl ifrån oss. Här war en dessein att gå öfwer elben, men för den starka isen skul, som flöt i watnet, kunde man intet regera prâmarna ock måste därföre med transporteringen låta anstå. Omkring denna orten hade ryssen totaliter i grund ruinerat, att icke det ringaste för oss war att bekomma. Här uti Brzisno stodo wi stilla till d. 21 d:o.

D. 21 Decemb. marcherade wi till staden Wratislaveck, därest att gå öfwer bryggan, som gjord war öfwer elben, men de stora is-stycken, som ännu i elben flöto, sönderbröto mitt uppå bryggan, att halfwa delen slogs

till landz på andra sidan elben, så att sielfwa impossibilitæten war något här widare uträtta; ty nödgades wi marchera tillbakars ock taga qwarter i byn Lubonie samt därom liggande byar, ock marcherade natten med dagen 6 mijl. Här uti Lubonie måste wi oss uppehålla till d. 29 Decembr., då om natten började tämelig frysa ock kiölden continuera, hwarföre wi d. 29 d:o marcherade ifrån Lubonie tillbakars till staden Niesava, därest wi d. 30 d:o i första dagningen började marchera, men som [isen] dock ännu intet starckare war, än att dragonerne ett godt stycke emellan hwarandra till fot sina hästar öfwerleda måste ock det ganska warliga, på en 30 alnars distance emellan hwar dragon, men alt pagage gick åt staden Thorn, desto bättre att öfwerkomma, ock tillbrackte wi hela dagen med marchen öfwer elben, som isen började att blifwa swagare ock swagare; äntelig inwid mörka qwällen hinte regementet öfwer elben ock marcherade så igenom staden Bobroniki, byn Nowawies till byn Wielki, 5½ mijl. Den 31 Decemb. marcherade wi igenom byn Ligowo till byn Ligofka, 2 mijl. Alt retirerade ryska armeen sig förrut. Här begyntes Masuren.

ANNO 1708.

D. 1 Januarii marcherade regementet igenom byn Ziepritz till håfwet Grotkovo, ½ mijl, ock stodo d. 2 d:o stilla. D. 3 d:o till håfwet Skemiontkova Panskie, 2½ mijl. Här kom pagaget till oss. D. 4 d:o igenom håfwet Strigovo till byn Zeromino, 3½ mijl. Här stodo wi nu stilla uti paraphia Niedsburs till d. 12 d:o, ock fick iag mitt qwarter uti byn Buntkovo. Öfwerstlieutnanten stod på håfwet Kovallevo, ½ mijl ifrån mitt qwarter.

D. 12 d:o igenom håfwet Wiezini till byn Korzebie, 2 mijl. D. 13 d:o till byn Kzarri, 3 mijl. D. 14 d:o marcherade wi till byarna Krzonni ock Mikolli, 2½ mijl. D. 15 d:o igenom staden Korzelli, som låg på gräntzen emellan

Masuren ock Brandburgz land, staden Willberg till byn Zandrovo, 4 mijl. Idag kommo wi in uti Brandburgzland, ock war här omkring stora willa skogar, utj hwilka snapphanar eller så kalade strelitzer sig till en ganska stor myckenhet uppehöllo, hvarföre pagaget uti marchen straxt på hvart ock ett compagnie föllja måste, ifall något tenteras skulle. D. 16 d:o marcherade wi till byn Dombrova, 3 mijl. En öfwermåttan wäl bebygd, stor ock kostelig by, som en tämmelig stad, ock woro wi åter nu i Pohlen inkomne, som så om hwart annat stycke-wis gräntzade. Under marchen idag hade wi ingen ro för strelitzer, som continuerligen skuto på oss i skogen, hwarest morast och dyy war, retirerandes sig, så snart de skutit, till skogz igen, hwarföre om afftonen 4:ra compagnier af regementet utcommanderade blefwo, desse skogstrykare att upsöka, jämte ordres att nedergiöra stora ock små, som i skogen ärtappas kunde, som ock rigtigt efterkommit blef, ock attraperade wi om natten här ock där i willa tiocka skogen öfwer 200 stycken af desse strelitzer med gewär, som alla utan någon nåde effter ordres nedergiordes, en del af dem togo wi ock fångne, men då wi på befrågan hörde dem wara hemma i samma by, därest regementet stod inqwarterat, blefwo de, effter giord bekännelse, på lika sätt tracterade som de andra. Effter midnatten, då wi skogen noga recognoscerat ock intet mer att uträtta war, begåfwo wi oss till regementet tillbakars igen. Andra morgonen blef denna byn Dombrova med eld antänd på åtskillige ställen ock totaliter i aska lagd.

D. 17 Januarii marcherade wi igenom byn Fredrikova, som åter låg i Brandburg, till byn Farin, 1 mijl. D. 18 d:o igenom staden Johannisburg, en liten wacker stad i Brandburg, till byn Niegodnie i Pohlen, så gräntzande här hwart om annat, 5 mijl.

D. 16 d:o rustade wi till kl. 12 om dagen, då wi marcherade till byn Bikowo, 2 mijl. Här stodo wi stilla

till d. 21 Januarii, då wi marcherade ifrån Bikovo igenom byn Jekusi, som war [i] Brandburg, till byn Mall-Kutti, som åter låg i Pohlen, 2 mijl.

D. 22 d:o till byn Lepinskie, 2½ mijl. D. 23 d:o stodo där stilla. D. 24 d:o marcherade wi igenom byn Piennunskie till byn Budna, 2 mijl. Här wore wi sinnade att gå öfwer floden Biebbern, men isen war alt för swag, ej heller wille sig låta giöra öfwer den en brygga att förfärdiga, som wi dock om natten proberade, men af ett förskräckeligit räng, hvarmedelst isen aldeles åtskildes, afhålne blefwo. D. 25 Januarii marcherade wi genom byn Osowitz öfwer en brygga, som war giord öfwer ett långt ock widlyftigt morast ock af ryssarne mästedelen upkastad, men wåra åter reparerat, till byn Witostwo utmed staden Gonjontz, 2 mijl. D. 26 d:o rustade.

D. 27 Januarii marcherade wi till byn Kadorofka, 3 mijl. I dag kommo wi in utj Lithauen, ock war här att anträffa ett mycket elackt ock swinacktigt folk, arga trollpackor, ock födde ormar inne utj deras liderlige kyffen hos sig, wore wederstyggelige att anse för deras osnyghet skull, men landet i sig sielf war ostraffeligit.

D. 28 Januarii marcherade wi till byn Olziancka, 1½ mijl. D. 29 d:o till staden Kaminek ock byn Dombrova, som låg till saman med staden, ock war samma by 2 mijl lång; marcherade i dag 3 mijl. Här stodo wi ock stilla till den 3 Feb.

1708 Februarius.

D. 3 Febr. marcherade wi igenom staden Novidvor till byn Thomazie, 3 mijl. D. 4 d:o öfwer Mämel strömmen, som löper ut med staden Grodno, ock så igenom staden Grodno till byn Wierzitzki, 3 mijl. Denne staden Grodno hafwer tillförende warit i godt flor, men af fienden nu mycket ruinerad, dock var ännu i staden att se några sköna klöster ock catholiske kyrkior. Elliest be-

boddes staden mäst af judar ock fatigt folk. Här fingo ryssarna tämmelig bra stryk. D. 5 Febr. marcherade wi igenom staden Jeskiöna, byn Lassi till byn Leizitz, 3 mijl.

D. 6 Februarii igenom staden Ostrina till byarna Poadzie ock Kaziomacki, 5 mijl; alt flyde fienden för oss. Här lågo wi ock stilla till d. 10, då wi marcherade igenom staden Obakinzi till byn Dobienki, 1 1/2 mijl. Öfwerstlieutnanten hade sitt qwarter uti byn Pirozitni 1/2 mijl härifrån. D. 11 d:o till byn Soltanizki, 3 mijl. Ock stodo här stilla till den 14 d:o.

Den 14 Febr. marcherade wi till byarna Pooradnie ock Podie, 2 1/2 mijl. Öfwerstlieutnanten hade sitt qwarter på håfwet Horadna, ett litet stycke härifrån. D. 15 d:o rustade. D. 16 d:o marcherade wi igenom staden Blotno ock Benjakonia till byarna Milwidi ock Podiagotzi, 3 goda mijl. All den subsistance, som [wi] under hela denne marchen hafwa skulle, måste wi sielfwe utur jorden upgräfwa, så som råg, korn, hafra etc., ock det sedan mala, hwartill wi förde handqwarnar med oss, ock war under tiden ett stort trångzmål effter ett stycke bröd, dock blef det ännu mycket wärre.

D. 17 Febr. igenom staden Selezineck till byarna Wolokeniki ock Kunegiski, 2 1/2 mijl. Öfwerstlieutnanten stod i staden Turgell, straxt ut med. D. 18 d:o rustade. D. 19 d:o marcherade wi där ifrån igenom staden Miedniki till håfwet Pollanie ock byn Gebulli, 3 mijl. Denne staden Miedniki hafwer tillförene warit en kostelig stad, med grafwar, wallar ock mur omkring befäst, men nu så ruinerad, att där knapt syntes sten på sten, ock stod hel öde, obebodder, icke annorlunda att se än ett förstöradt Jerusalem, hwilket ryssarne i förrwägen så bestält hade; ock rustade wi i desse byar till d. 26.

D. 26 Februarii marcherade regementet till hufwudstaden Wilna, in magna Lithuania belägen, 4 mijl. Straxt ut med denne staden Wilna lopp strömmen Wilia, hwaraf

staden hade sitt namn, ock är staden i sig sielf en wäl bebygd, men icke mycket befäst stad, som har sin handel på Dantzick, Koningzberg, Hamburg ock Muskaw samt flere orter. I sielfwa staden äro några klöster af hwarjehanda orden. Här fans ock i staden en luthersk kyrkia, som hölts wid mackt, dock lefde desse arma lutheraner i stor frucktan för catholikerne ock utstodo mycken wederwärdighet af dem, som de för oss rätt med tårar bekla[ga]de, ock woro mycket fattige, ty fienden, ryssen, alt deras goda borttagit hade. Så länge wi swänska stodo här i qwarter, betygade de ett stort hiärtans nöije, önskandes offta, att wi aldrig måtte marchera där ifrån, emedan de under den tiden wi där woro hade sin frihet ock blefwo obrydde; men öfwer wår bortgång härifrån suckade de hiärteligen ock greto bitterligen, hwartill de ock stor orsak hade.

1708 Martius.

D. 21 Martii marcherade wi ifrån staden Wilna tilbakars till håfwet Pollanie, 4 mijl. D. 22 d:o rustade. D. 23 d:o igenom staden Ostro-Witze, hwarest war ett dominican kloster, till byn Mali, 2 1/2 mijl. D. 24 d:o igenom staden Solis till byn Wakuski, 3 mijl. D. 25 d:o marcherade wi igenom staden Smorgon till byn Zitzin, 3 mijl. D. 26 d:o igenom staden Biennitze till byn Katuzitze, 1 1/2 mijl. D. 27 d:o förbi staden Lebetziew till byn Wielki Schiolla, 3 mijl. D. 28 d:o till byarna Turetz ock Prudi, 1 1/2 mijl; här rustade wi till d. 31 d:o, då wi åter marcherade till håfwet Mallenofzisna, 1 mijl. Här stodo wi stilla till d. 20 Aprilis.

1708 Aprilis.

D. 20 Aprilis marcherade wi åter öfwer Wilia strömen wid Slabotka Baranofzisna till staden Kurzerätz, 4 goda mijl. D. 24 d:o blef jag till Lif- ock Churland com-

menderad, att afhämta något manskap, som Anno 1702 wid H:r General Leijonhufwudz armee blifwit qwarlämnade, ock det för min person allena, med min nådige konungz fribref att pass- ock repassera samt försegladt bref till H:r General Leijonhufwud, utan uppehåld berörde manskap mig att affölja låta. Ock reste i dag med 2:ne hästar till omskiftes öfwer Wilia strömmen, igenom städerna Smorgon ock Solis till staden Willna, 18 mijl, ock förlorade härwid min ena häst. Natten här uppå bekom iag ordres, att iag till widare förbida skulle, ock expecterade till d. 28 Aprilis.

D. 28 Aprilis blef mig anbefalt mina förra ordres att expediera; reste fördenskull widare till staden Pobretzie, 4 mijl. D. 29 d:o igenom staden Jedrowitz till håfwet Sineliski, 5 mijl. D. 30 d:o igenom staden Bolniki, byn Kurckli till staden Onixti, 5 starka mijl.

1708 Majus.

D. 1 Maij öfwer strömmen Swenta Zecki igenom staden Jendroniski till staden Kopiski, 5 mijl. D. 2 d:o till håfwet Rob, 1 mijl, hwarest iag hoos adelsmannen blef mycket wäl fägnad, ock hwilade här en dag. D. 4 d:o reste iag igenom staden Solomirs ock Obolniki till håfwet Gulbin, 5 mijl. D. 5 d:o förbi staden Sallad, utmed hwilken lopp strömmen Musa, som löper in uti strömmen Niemul wid staden Boutz. Här wid staden Sallad ändades Lithauen ock begyntes churlenska gräntzen, reste ock i dag till staden Boutz i Curland, 5 mijl. D. 6 Maij hwilade, som iag continuerlig min egen enda häst rida måste.

D. 7 d:o till staden Mitaw, 5 mijl. Den 8 d:o reste iag ifrån Mitaw med bref ifrån H:r General Stakelberg, sedan iag hos honom spisat middag, till Öfwersterna H:r Wennerstedt ock Schreiterfeldt, som lågo omkring staden Libow ock samma manskap, som iag afhämta skulle, un-

der sina regementen hade, jemte ordres, att de manskapet owägerligen straxt effter läto ock mig aflefwererade, ock war H:r General Leijonhufwud intet sielf tillstädes; reste i dag till håfwet Schibbenhoff, 2 mijl.

D. 9 Maij förbi staden Doblin till håfwet Blithen, 5 goda mijl. D. 10 d:o förbi slottet Frauenburg, nu ruinerad, till Knockenkrog, 6 mijl. D. 11 d:o förbi slottet Schronden, nu äfven ruinerat, öfwer strömmen Windaw, till håfwet Illmajen, Sacken tillhörigt, $5^1/_2$ mijl. D. 12 d:o till håfwet Tadeicken förbi håfwet Gawesen till staden Grubin, 5 mijl, hwarest iag anträffade H:r Öfwersten Wennerstedt ock hos hånom expedierade min commission, ock war d. 13 d:o hos hånom.

D. 14 Maij reste iag till håfwet Susten ock håfwet Bergkroten, 4 mijl, hwarest iag anträffade H:r Öfwersten Schreiterfeldt, som i förstone min proposition intet approbera eller acceptera wille, men omsider, då hånom konungens bref upvistes, här till consentera måste ock manskapet, som han hos sig hade, affölja låta; hwarföre iag mig några dagar nödgades uppehålla, tills manskapet kunde församlade blifwa, med condition, att öfwerstarne sielfwa dem till Mitaw [med] någon des officer affärda wille, därest utaf H:r General Stackelberg att igenomses, examineras ock mönstras, innan iag dem emottaga kunde, som jämwäl således effterkommas måste; dy reste iag d. 29 Maij ifrån Libow, som iag ock under warande tid min visite gaf, tillbakars, och kom d. 31 d:o till staden Mitaw.

1708 Junius.

D. 1 Junii ankom manskapet effter med en lieutnant ock woro in alles 60 gemena ock 1 sergeant, hwilka, sedan de af generalen, så till hästar som monderingar, igenom sedde blifwit, iag under mitt anförande antog, ock marcherade samma dag ifrån Mitaw till Anneburg, 3 mijl. D. 2 d:o till Hauptman Vitinghoff, $3^1/_2$ mijl.

D. 3 d:o förbi staden Sallad till håfwet Reimelist, 4½ mijl. Ock måste iag nu på återresan af en annan march-ruta mig betiäna, ock togo en annan wäg, som fienden på sidorne omkring vagerade. D. 4 d:o igenom staden Obolnik till staden Solomirs, 3½ mijl.

D. 5 Junii igenom staden Kopiskie till staden Simans, 3½ mijl. D. 6 d:o öfwer strömmen Jara igenom staden Svadosie till staden Uspol, ut med hwilken lopp den så kallade helige strömmen, 4 mijl. D. 7 d:o rustade.

D. 8 d:o igenom staden Utziani ock Kokutzitski, till håfwet Jedroitz, 4½ mijl. D. 9 d:o igenom byn Kriwa Wioski ock Lingman till klöstret Koltiniani, 4 mijl. Här hade ryska trouppar warit dagen till förene, ock hade jag mycket ondt effter proviant för manskapet under denne marchen. D. 10 d:o till staden Zwingziani, 3 starka mijl. D. 11 d:o igenom staden Lintup til staden Swir, 6 mijl. D. 12 d:o igenom staden Skodiski till staden Danuzew, 5 mijl. Den 13 d:o öfwer strömmen Wilia igenom staden Smorgon ock staden Slabotka Baranofzisna till håfwet Puzelli, 6 mijl, ock rustade d. 14 d:o. Här ärhöll iag kundskap, att H:s Maij:t moverat sig med armeen utur ståndqwarteren, hwarföre iag måste skynda, som ock des utan fienden gick å både sidor omkring med sina trouppar ock observerade sitt interesse. D. 15 d:o igenom staden Molodestno ock staden Krastina Ziolla till håfwet Zikkanowitz, 6 mijl. D. 16 Junii igenom staden Radoskewitz ock Raddock till staden Menski, 5 goda mijl. D. 17 d:o till staden Smolevitz, 6 mijl. D. 18 d:o till en qwarn, 6 mijl. D. 19 d:o kl. 4 om morgonen kom iag med mitt commando ifrån Churland till wår armee ock regementet, som camperade utj byn Lahe, 2½ mijl. Dagen effter aflefwererade iag manskapet till sina regementer, ock stodo wi här stilla till d. 23 d:o. D. 23 d:o marcherade wi öfwer Berezin strömmen, som lopp ut med staden, till byn Zyrofka, 2½ mijl. I dag, då wi höllo på att marchera öfwer

strömmen, giorde ryssarne på oss ett starckt anfall i mening att betaga oss öfwerkomsten; men blef tappert bemötte ock förlorade öfver 100 man på platzen, en stor del af dem nödgades burdus wada i strömen ock fördränktes, öfrige resten tog sitt refugium in uti omkring liggiande skogar. D. 30 rustade.

1708 Julius.

D. 1 Julii marcherade wi 4 mijl ock camperade uti willa skogen natten öfwer. Här war ganska trångt om fouragie för hästarna. D. 2 Julii marcherade wi till byn Wolnitza, 3 mijl, ock rustade här till d. 4 d:o.

D. 4 d:o marcherade wi till staden Holofzin, 5 mijl. Ut med denne stad lopp en ström Wappis benämd ock hade sitt ursprung af Nieper-strömmen. På andra sidan strömmen Wappis stod ett detacheradt commando af ryska armeen, merendels cavallerie, 40000 man, som sig posterat ända ut med strömmen ock mycket wäl förskantsat, i den intention att förwägra oss öfwerkomma; hwarföre wår nådige konung befalte wåra stycken till sielfwa strömmen att nederföras, som ock ut med elven eller strömmen planterade blefwo mitt emot fiendens batterien[!] eller skantzar, som de formerat ock upgiordt. Emedlertid avancerade wåra regementer, så många som hunnit fram, alt närmare neder till strömmen ock rangerades uti sin wanlige ordning till träffning; hwar på salvor skiöts med styckonen, som en märkelig effect giorde, ock wåra trouppar af cavallerie ock infanterie därwid avancerade öfwer strömmen, i watnet mäste delen, nödgandes hånom eller fienden med sina dycktige salvor att förlåta sina skantzar ock sökia undflyckt inåt skogen, som där brede wid war, då ock wårt cavallerie med wärjan i handen obligerade fienden till retirade, som nu i fult gallope flyckta måste, det mästa de någonsin förmådde, ock wåra ett godt stycke på wägen convoijerade, nedergiörandes hwad

de öfwerkomma ock finna kunde. Ock ehuru wäl af wåra wid första attaqven några föllo, ty det drabbades med alfware, så war det dock ringa att æstimera emot fiendens förlust, änskiönt den sig så avantagieust ock fördelacktigt posterat ock där till med mycket manstarkare war än wi, ock war notabelt, att enär träffningen eller drabbningen skulle angå, war wår nådige konung i egen höga person den första, som begaf sig i strömmen, ock directe gick löst på fienden, ehuruwäl iag här må säjja: det war så altid hans maner, som war altid den första, hwarest kruut lucktade ock wärje-spetzen blänckte; sielfwa actionen påstod en god tima, ock när nu fienden aldeles war förjagad ock på flyckten slagen, intogo wi deras lägerplatz ock camperade därsammestädes, så wäl innom, som utom deras retranchementer, dock blefwo några regementer qwarståndandes på denne sidan strömmen Wappis, ock camperade här till d. 9 Julii. Hwad sielfwa staden Holofzin widkommer, så war den ruinerad till ett ödenäste ock beboddes af några enda människior. D. 9 Julii marcherade wårt regemen[te] dragoner ifrån staden Holofzin igenom staden Knezitza, nu för tiden öde, till staden Mohilow, 5 goda mijl. Här wid Mohilow stod ryska armeen på andra sidan Nieper-strömmen, som lopp ut med staden; hade posterat sig i längden ut med samma ström några mijl wäg, ock församlade sig där emot wår armee på denne sidan staden, camperandes likaledes ut med strömmen.

D. 16 Julii blef wårt regemente dragoner, jämte H:r Öfwerste Hielmens dragone-regemente commenderade ifrån Mohilow neder till staden Schlow, 5 mijl, därest att observera fienden, om han sig något movera skulle, i sielfwa staden Schlow woro af bägge regementerne 100 man till defension posterade; här stod nu bägge armeerna mitt emot hwar andra, den swänska ock ryska, ock war blotta Nieper-strömmen skillnaden dem emellan, wi sågo

hwar andra dageligen ock stundeligen, jämwäl när fiendens wackter aflöstes, kunde wi granneligen se, som dock i skogen ock buskar utwid strömmen sig förtäckte höllo, sammaledes ock wåra jämwäl posterade stodo å denne sidan. Emedlertid arbetades continuerligen på bryggornas förfärdigande wid staden Mohilow.

D. 20 Julii blef iag commenderad om natten 7 gånger att patrullera med 8 man dragoner 1/4 mijl utom regementerne, jämwäl med det samma att visitera fältwackterne.

D. 26 d:o inlopp kundskap, att fienden 4 mijl nedan oss öfwer Nieper strömmen wid pass 30000 marcherat ock intentionerade woro oss öfwerfalla; hwarföre iag om afftonen bekom ordres här om med 50 wåra polacker att recognoscera, som iag dock mycket häldre för min person allena effterkommit; begaf mig fördenskull med mina polacker på wägen kl. 8 om afftonen ock hinte litet effter midnatten till besagdan ort, hwarest man förmente ryssarne öfwergå skulle, det ock i sanning war, men ännu intet flere, som iag præsumerade, än 4000 öfwerkommit, ock skiede deras transport med twänne små pråmar eller båtar, icke heller war det giörligit på något sätt att öfwerkomma någon, af den man kunde inhämta någon notice, dock war å andra sidan strömmen jämväl en stor myckenhet af fienden, som iag i dagningen ögna ock se kunde, änteligen, i det de mig warseblefwo, måste iag afmarchera ock taga en annan wäg tillbakars med mitt flygande commando igenom all skog, så att iag kl. 4 om dagen d. 27 Julii åter lyckeligen ankom till regementet ock aflade wederbörlig repport.

D. 28 d:o avancerade några regementer närmare oss till sucurs ifrån Mohilow, hwilket fienden straxt ärhöll kundskap utaf ock dy intet sig åt oss moverade; emedlertid förstärcktes wåra wackter ock patrullerades jämwäl om dagen offta.

D. 30 Julii utgick ett commando af bägge dragone-

regementerne 200 man under H:r Öfwerstlieutnant Wrangels anförande neder åt förr benämde ort att observera ock recognoscera fiendens dessein, som nu befants hålla postering å båda sidor strömmen Niepern, 4 mijl nedanföre regementerne, eller wåra ock Hielmens dragoner. Elliest kunde man intet synnerligit till wårt disavantage hos fienden observera, marcherade fördenskull d. 31 d:o tillbakars till campementet.

1708 Augustus.

D. 4 Augusti blefwo bryggorne färdige wid staden Mohilov, ock började H:s Maij:tt d. 5 d:o med några regementer öfwer marchera, då ock ryssarna fingo långa öron ock retirerade sig. D. 8 d:o marcherade wårt regemente ifrån jud-staden Schlov till byn Alexandria, 2 mijl.

D. 9 Augusti därifrån igenom staden Mohilov öfwer Nieper strömmen till en ödeby benämd Knizevska, 2 mijl, ock camperade. D. 10 d:o gingo wi till byn Wuckozetz, 3 mijl, hwarest wi camperade till d. 17 ejusdem, då wi marcherade till ödebyn Lapini, 3 mijl, ock stodo stilla till d. 20 d:o.

D. 20 Aug. marcherade wi öfwer Bruno-strömmen till byn Jalovka, 3 mijl. D. 21 d:o till byn Dobikotki, 2 mijl. Alt retirerade fienden sig ock gick undan. D. 22 d:o rustade regementet. D. 23 till byn Komorzite, $1^1/_2$ mijl, ock rustade till d. 26 d:o, då wi marcherade till byn Woitze, $^1/_2$ mijl, ock camperade här till d. 30 Aug., då wi marcherade till en upbränd by, 2 mijl, des namn man icke kunde få weta, emedan ingen människia där att anträffa war. Här hade wi en ganska swår march hafft, ock war ganska swårt både för folck ock hästar. Den 31 d:o till en ruinerad stad Molleritz benämd, 2 mijl.

1708 September.

D. 1 Sept. rustade regementet. D. 2 d:o marcherade armeen en ordre de batallie rangerad, som wi intet annat

i dag förmodade, än att wi skulle komma att drabba med fienden, men han wille intet hålla stånd utan reste oss i hälarna ock gick sin gång. D. 3 d:o marcherade regementet till byn Baskoff, 2 mijl, hwarest wi åter stodo stilla ock hwilade till d. 8 d:o, då wi marcherade till byn Sparrefskie Ziackorskie, 1 1/2 mijl. Under marchen i dag anföllo oss ryssarna, men blefwo tappert afslagne med 500 a 600 mans förlust. D. 9 d:o rustade regementet.

D. 10 Sept. marcherade wi 1 mijl. Här attraperade wi nu ryska armeen, som på andra sidan om ett stort morast sig posterat, dem Hans Maij:tt straxt attaquerade ock gick löst uppå deras högra flygel allenast med 2:ne wåra regementer, ty flere woro ej framkomne, ock det med stor möda, innan wi kommo öfwer moraget; men de togo straxt till flyckten ock i flycktandet antände eld uppå alla kringliggiande byar ock städer, så att wi uti måneskenet kunde räkna 24 stora eldar, som fienden i förr wägen ock på sidorna omkring oss byar ock städer anstuckit. Uti denna attaqven blefwo 2:ne general adjutanter slagne, Hård ock Rosenstierna, som följde H:s Maij:tt, ock högst 4 a 5 gemena å wår sida, som föllo för kulor, af fienden låg 30 döda på platzen, eller rättare sagdt, i moraset. Ock emedan det war mörka afftonen, lät H:s Maij:tt regementerne campera öfwer natten icke långt ifrån samme moraget. Här hade jämwäl stådt en stad wid namn Miskowitz, men war nu i grund ruinerad af ryssarne. D. 11 Sept. marcherade armeen till byn Popovki 1/2 mijl, under marchen hade wi att göra med kallmuckerne, som wårt arier-gvardie med skrik ock rop anföllo, lika som bälande hundar, dock blef icke en man å wår sida af detta cannalie skadder, ej heller kunde wi desse wint-hundar så nära komma, att få skott på dem. Här stod armeen stilla till d. 15 September.

D. 14 September blef General Major Lagercrona förr ut commenderad att observera fienden. D. 15 d:o bröt ar-

meen up ock marcherade columnwis till byn Baskoff, 4 mijl. D. 16 d:o till byn Miesna, 3 mijl. D. 17 d:o till byn Krasna, 2 mijl. D. 18 d:o marcherade wi till byn Basofka, 3 mijl. D. 19 d:o till byn Krassofskewitz, 2 mijl. D. 20 d:o marcherade wi till staden Kritzow, 2 mijl. Här attraperade wi straxt ut med staden 100 stora pipor brännewin, som låg redan på wagnar ock skulle afföras till ryska lägret, hwilket ryska partie, då de förnummit om wår ankomst, lämnat i sticket ock sig retirerat, hwaraf Hans Maij:tt lät på hwart regemente straxt en pipa utdela. Och höll en pipa 200 kannor. Detta war en god förfriskning för wårt utmattade arma folk, som hwarken dag eller natt hade ro, utan alt stadigt fatigerades. Om natten bröto wi up ock gingo öfwer Såssströmmen ock kommo d. 21 Septembr. in emot afftonen till byn Lups, 3 mijl. Den 22 d:o camperade wi utj willa skogen ock marcherade i dag 1 mijl.

D. 23 Septembr. marcherade wi till byn Krassovitz, 1 mijl, ock rustade d. 24 d:o. D. 25 d:o marcherade wi 2 mijl ock camperade utj willande skogen. I dag kommo vi nu att marchera utj en stor tiock skog, som af fienden, därest wi marchera skulle, aldeles nederhuggen war, ock sielfwa wägen af trän tillfälter, hwarföre commenderade manskap förr ut gå måste med yxar att rödia ock uphugga wägen. Wi hade här en mycket swår march ock måste både om dagen marchera, som ock om natten hålla wackt uti rägn ock slagg; ty lägenhet att upslå något tält war här aldeles intet, hwar wid wårt arma manskap stor hunger lida måste. D. 26 d:o continuerades med marchen utj samma skog, 2 mijl, ock hade wi fienden både förr ock effter oss, som oss continuerligen oroade.

D. 27 d:o moverade wi oss i samma skog $^1/_2$ mijl. D. 28 d:o marcherade wi åter i denna skogen 3 mijl. Under denna marchen på skogen förlorade wi mycket manskap ock många hästar, som af hunger creperade, så att wårt elände började alt bli större ock större, wi måste

här för wåra ögon se, huru både karl ock häst tillika, af hunger utmattade, till jorden nederföllo ock ömkeligen bortdödde, dock blef thet ännu för oss dubbelt wärre.

D. 29 Sept. marcherade wi till byn Nievna, 4 mijl, ock kommo i dag utur skogen. D. 30 d:o marcherade wi till staden Drockoff, 2 mijl.

1708 October.

D. 1 Octobr. marcherade wi öfwer Ypodt strömmen till byn Zaszucke, 2 mijl. Här stodo wi stilla till d. 11 d:o, då wi marcherade till en öde-by, 2 mijl, ock rustade d. 12 d:o. D. 13 d:o till byn Slaboda, 1/2 mijl. D. 14 d:o marcherade wi 3 mijl, här började misern ock eländet taga öfwerhanden, marchen continuerade dagen med natten till d. 24 d:o utj willande skogar, såsom uti en wild öckn, därest fienden alt för oss ruinerat, ock hwarest byar för detta warit, sågom wi nu allenast askan ock röken qwar, samt folken rundt omkring bortlupne; wårt arma manskap fatigerades oupphörligen, nu på ett, nu åter ett annat sätt, med wackter, arbete ock commenderingar, som wi ingen stund säkre woro för fienden, ock därtill med en almän klagan war ibland oss: hwad skole wi äta? hwad skole wi dricka? hwad skole wi emot instundande wintrens skarpa kiöld skyla oss med? att man här jämte icke utan we-klagan ock hiärtans compassion se måste, huru mången bra soldat uthungrad lade sig neder på jorden, gnagandes barken af trän för hunger skull, mången åter igen med en onaturlig spis sökte att stilla den utswultne magen tillfredz ock således där wid eländigt afsomnade. Fouraget, som wi skulle hafwa för hästarna, måste wi 2 a 3 mijl wäg med största möda ock beswär igenom skogar, watn ock morast afhämta, uti en obeskrifwelig onder wäg, jämte ett grufweligit himla owäder ock faseligit nattenes mörker, så att wi om nätterne nödgades utsättia trumslagare i skogarne, medelst deras trummeslag att kunna

wägleda ock äfla oss fram, hungrige ock törstige, samt där wid aldeles wåta, att det snart impossibelt war för den arma utmärglade kroppen att kunna restituera ock uthärda; hwar wid jämwäl mången, ja beklageligen alt förmånga, måste bita i gräset, som man säja blägar, ock tillycka ögonen. Uppå desse skogar blef mången ärlig swänsk soldat nedstoppad ock giömd i jorden, mycket gewär, wagnar ock hästar, jämte andra saker blef här jämwäl ruinerat ock upbränd, som ordres woro alt hwad intet framhielpas kunde att förbränna, på det icke fienden sådant i sina klor bekomma måtte. Wi förlorade uppå desse skogar mera manskap ock hästar, som af hunger utmatte creverade, än wi uti mången action för detta mist ock förlorat hade. Wid wårt regemente woro intet mer än 3:ne öfwer officerare friske, som giorde tiänst, en lieutnant ock en cornett till mig, alle de öfrige woro siuke. Så tillstod här för tiden med oss, ehuru wäl misern dageligen tillwäxte, ock ett wärre illa påfölde, som oss med macht sökte ruinera ock förgiöra.

D. 24 Octobr. om afftonen kommo wi äntelig utur denna willa öcknen ock marcherade i dag 2 mijl till en by benämd Kurckowitz. D. 25 ock 26 d:o marcherade wi dagen ock natten öfwer en skog till byn Larinofka, 6 mijl, ock stodo här nu stilla till d. 5 Novembr. Här wid Larinofka kom ock fältherren Maseppa till wår nådige konung.

1708 November.

D. 5 Novembr. marcherade wi till byn Pokofzitz, 3 mijl. D. 6 d:o rustade wi. D. 7 ock 8 d:o gingo wi en sackta ock långsam march till d. 9 d:o om afftonen, då wi kommo till Desna strömmen ock stodo natten öfwer på fältet, marcherade 5 mijl. På andra sidan strömmen stodo nu ryssarna, så tiockt som myror, ock hade upkastadt bryggan, williandes disputera oss öfwer marchen,

hwarföre H:s Maij:tt befalte framföra styckonen, som planterades uppå ett högdt sandbärg straxt ut med strömmen å denna sidan; ock emedlertid giordes en flotta af stora stockar, hwarpå infanteriet transporterades under salvor af styckonen, som lyckeligen avancerade öfwer strömmen, siutandes straxt löst på fienden, att den sig retirera nödgades, hwartill wåra stycken jämväl mycket contribuerade, där på wårt cavallerie marcherade öfwer bryggan, som nu färdig war ock jagade effter fienden, det mäste de hinte, som dock flycktade undan hit ock dit i moragen ock salverade sig; dock måste några stupa ock sättia lifwet till, åtminstone lågo på platzen 400 man af fienden, som under actionen i sådan hastighet fullit för skått ock wärjan; å wår sida hade wi allenast 11 döda ock blesserade.

D. 10 Nov. marcherade wi igenom staden Korop, hwarest wi fingo salt till bästa, till byn Ribotin, 1 ½ mijl; för detta hade wi i stället för salt betiänt oss af kruut.

D. 11 d:o marcherade wi till byn Nikeijofka, 1 mijl, här tog nu Civerien ända. D. 12 d:o marcherade wi öfwer Sem-strömmen igenom staden Novamlin till byn Troszianckі, 3 mijl. Här wid Sem-strömmen kommo wi nu in utj landet Ukrania eller Ukrain, fältherren Maseppa tillhörigt, som uti sig sielf är ett ymnigt, frucktbart land på säd, fruckt, tobak ock boskap, men skog finnas där litet eller intet, utan består mäst uti stora flacka fälten; ett elackt ock swinacktigt folck är här att finna, honung, lin ock hampa är till öfverflöd ock försäljes för en ringa pening, ock bo desse ukrainer merendels wi[d] små strömmar för watn skull, som till myckenhet där i landet finnas, de bränna mästa delen halm ock torf, hwar wid de både koka ock baka. Turckijet gräntzar här straxt in till. Uti denne by Troszianckі stodo wi stilla till d. 17 Novembr.

D. 17 Novembr. marcherade wi till byn Kurrenitz, 3 mijl.

D. 18 d:o till byn Quatauski, 2 mijl. D. 19 d:o till

byn Berezowitz, 4 mijl. D. 20 d:o till byn Alexinzin, 2 mijl. D. 21 d:o till byn Sawinzi, 1 1/2 mijl. D. 22 d:o rustade.

D. 23 d:o marcherade wi till staden Warwa, 2 mijl. Här utj staden stodo wi stilla till d. 17 Decembr. Denne staden Warwa war af ryssarna merendels ruinerad, som för oss stådt här uti qwarter ock wid wår ankomst bortwikit, dock funno wi här säd till bröds, som wi utur jorden, hwarest de det förwarat, upgräfwa måste ock sielfwa mala låta, boskap war jämwäl att finna, så att wi någorlunda med proviant försedde blefwo, hästarna hade här ingen nöd, ty fouragie war nog till fångs på fälten ock i moragen.

D. 25 Novembr. blef iag med 2:ne underofficerare commenderad till högqwarteret utj staden Rumno, 6 starka mijl, att reportera H:s Maij:tt om regementet ock anhålla om några subsistance byar. Wägen war aldeles osäker af de fiendtliga omströfwande partien, och blef samma dag en qwartermästare med 4 man af General Major Kruses regemente här under wägen bortsnappade, sammaledes ock torde gådt med mig, om iag icke oförwarandes förfelat rätta wägen ock så medelst desse haluncker mistom ridit, ock ankom lyckeligen till staden Rumno om aftonen, då det något mörckt war blifwit. Dagen effter om morgonen förrätade iag hos H:s Maij:tt hwad mig committerat war, ock bad underdånigst om expedition, som mig fullan nådigt promitterades, men blef där jämte anbefalt, att expectera, tils regementet, som nu, medlertid iag bortrest, commenderat blifwit, staden Zierozin att upbränna, tilbakars till Warwa arriverade; iag negligerade intet dageligen at göra min underdånige påminnelse om expedition ock hade emedlertid fritt qwarter ock fri förplägning. Äntelig blef iag d. 6 December, då regementet bakars arriverat, af färdad kl. 9 om dagen ock begaf mig straxt på wägen till staden Szrebno, 4 mijl, hwarest iag natten öfwer logerade

hos H:r Öfwerstlieutnant Sacken. Emedlertid hade wid regementet spargerat blifwit, det iag af fienden warit borttagen, ock härrörde af qwartermästaren, som upsnappad war, hwilket min öfwerst-lieutnant, emedan iag något på resan emot förmodan fördrögde, på mig applicerade, som therföre mina saker med sitt egit signete försegla låtit i mening att förauctionera dem ock iag ännu vid min ankomst till Warwa d. 7 Decembr. fann förseglade. Här war nu jämwäl en skarp winter ock en oförlikelig kiöld.

1708 December.

D. 17 December marcherade wi ifrån staden Warwa till byn Sawki, 2 mijl. D. 18 d:o marcherade wi till staden Lockowitz, 2 mijl. Här uti staden war en ganska stoor ymnighet af tobak, så att stora hus ock bodar af samma sort fullpackade woro; wi betiänte oss af tobaken i mangel ock brist af hwed att ella ock koka med, brukade det jämwäl att strö under hästarna, som här war mycket trångt om foder, ock war staden af fienden mäckta ruinerad, folken jämwäl merendels bortlupne. Här stodo wi stilla till d. 21 Decembr. ock började wintern mer ock mer skiärpa ock kiölden tilltaga.

D. 21 d:o blef Ryttmästar Ehrenpreutz ock iag med 100 ryttare ock dragoner förut commenderade att observera fienden samt att utse bättre stånd för regementerne, Horns ock wårt regemente dragoner; då wi under marchen snart sagdt hwar man medelst den skiärpande wintren ock tilltagande bittra kiölden förloradt. Wi hade ingen half mijl avancerat, så satt redan ryttaren ock dragonen hel steel på hästen, ansicktet, händer ock fötter aldeles förfrusne, jämte incapable att utdraga wärjan, där lika wäl fiendens partie ströfwade i wägen för ock om kring oss. Wi nödgades wid en liten by, därest folken bortlupne woro, giöra halt ock läto manskapet stiga af sina hästar, som wid en giärdzgård anbundne blefwo, medelst springande,

kuffande ock bråttande åter att upwärma det förkalnade blodet; iag, som reste aldeles utan kappa, tunnkläder med ett par skinhanskar hade så nära både mina händer förloradt. Effter en 1/2 timas förlopp kom manskapet af sådan motion till sig igen ock woro wid ett godt mod oförfärade att möta fienden, då wi igenom byn Lepowi avancerade i galoppe till byn Petrovka, 4 mijl, ock nedergiorde under marchen 40 st. ryssar, utan att de en gång utdrogo wä[r]jan eller giorde något skått på oss, hwilkas aass af skarpa kiölden så upswällade, att de lågo som stora bestar att ansee.

D. 23 Decembr. om morgonen avancerade iag hel alena emot regementerne, som kommo anmarcherandes, ock hinte sent om afftonen till byn Petrowka, hwarest qwarter för dem giorde woro. Här war stor jämmer att anskåda det arma manskapet, som medelst långsamma marchen aldeles förfrusne woro; ja, mången ryttare ock dragon satt på hästen i sin fulla positur ihiälfrusen, som wi wid upmarcherandet i Petrowka sedermera warse blefwo, ock hade hästen i sin ordning så under wägen gådt fort med karlen. Dagen effter, som war den 24 d:o, visiterades compagnierne, ock wid hwart ock ett intet ringare än 25 à 26 man förfrusne befundne, af hwilka beklageligen händer, fötter ock been omsider afstympades ock afsågades, att det war mer än ömka ock jämer att anse. Tillförene hade hunger mången man caputerat, nu kom kiölden till med ock föröfwade på oss sin grymhet. In summa, wi hade intet alenast fienden att strida emot, utan elementerne syntes här jämwäl som starkaste fiender med all mackt agera mot oss; ock om wi [icke] denne affton hunnit fram till byn Petrowka, tror iag ingen siäl med lifwet undkommit eller af desse bägge regementer undsluppit, hwarken officerare, som till en stor del af kiölden skadde woro, eller gemene; ty kiöldens bitterhet syntes snart ogiörligit att perdurera ock uthärda kunna, hwar till de stora flacka fäl-

ten ganska mycket contribuerade. Det war icke utan stor admiration att anse, huru ifrån luften foglarne ihiälfrusne till jorden nederföllo; de små tama creaturen, såsom höns ock giäss, lågo jämwäl i husen döde af kiölden, ock kunde wi ej heller hästarna kiölden resistera, af hwilken mången creverade ock falla måste. D. 28 Decembr. flytte åter regementet ifrån Petrowka för bättre stånd till byn Zerckiovka, 1/4 mijl. Här stodo wi stilla till d. 12 Jan. 1709, då kiölden började litet sackta sig. Hufwudstaden i Ukrain het Batturin.

ANNO 1709.

D. 12 Januarii marcherade wi ifrån Zerckiovka till staden Raskionki, 3 mijl, förbi staden Hadiast och Starodubb.

D. 13 d:o igenom staden Litencka, utj hwilken war ett wackert klöster, till staden Kovallevki, 3 mijl. Ifrån Kovallevki 1 mijl låg en stad benämd Zierozin, som wårt regemente för detta skolat upbränna, men ej till komma kunde, uti hwilken 3000 kossaker, ryssar ock kallmucker sig in logerat, ock war samma stad tämmelig wäl befäst med sina wallar ock träwärken, som merendels alla ukrainske städer således fortificerade woro, dock war för oss ganska swårt medelst den starka wintren ock myckna sniön att komma dem när eller attaqvera dem. Här uti Kovallevki stodo wi stilla till d. 10 Martii.

D. 21 d:o blef öfwerstlieutnanten af wårt regemente Hindrich Willhelm Wrangell utaf en stycke kula wid denne staden Zierozin dödskuten, då han om ortens cituation recognoscerade. D. 29 d:o hade iag ett förloradt commando, så kalladt, hel allena till staden Litencka, ock kom lyckeligen igenom fienden fram ock till baka.

1709 Martius.

D. 10 Martii bröt regementet up ifrån staden Kovallevki ock marcherade till byn Deikalovka, 2 mijl. Så

snart regementet war af staden ut marcherat, blef både stad ock förstad med eld antänd ock totaliter i aska lagd, af orsak att des inwånare merendels sig till ryssarna begifwit ock woro förräderiske emot oss.

D. 15 d:o kom H:s Durchleuchtighet Printz Maximilianus Imanuel Duc de Würtenberg till regementet, att wara wår öfwerst i afled[n]e H:r Öfwerste Buchwaldtz ställe.

D. 17 d:o blef iag för primier-lieutnant föreställd wid majorens compagnie; måste jämwäl där uppå recognoscera fiendens posteringar. D. 29 d:o marcherade regementet ifrån Deikalovka till staden Burchi, $^3/_4$ mijl.

1709 Aprilis.

D. 14 Aprilis marcherade regementet ifrån staden Burcki förbi staden Opusna ock Budezin, hwarest hög qwarteret stod, till staden Dikaneka, 4 $^1/_2$ mijl, ock stod fienden här omkring oss på alla sidor, af hwilke wi dageligen ock stundeligen blefwo allarmerade.

1709 Majus.

D. 8 Maij gick Menzekov i första dagningen med 40000 man ryssar öfwer strömmen Merlo, hwar öfwer han 3:ne bryggor förfärdiga låtit, i mening att öfwerfalla ock öfwerrumpla staden Opusna, uti hwilken låg 4 wåra regementer, dem han intentionerad war totaliter i hast ruinera; ock så mycket snarare att betwinga dem, lät han straxt bombardera staden, att innom en timas förlopp redan 286 bomber inkastade woro, som dock merendels i lufften creverade ock ingen synnerlig effect giorde; hwarföre, så snart kundskap här om inlupit, H:r General Meijerfeldt beordrad blef med halfwa swänska armeen att avancera emot fienden staden Opusna jämte wåra regementer, som nu där inne belägrade höllos, till succurs. Kl. wid pass 9 d. 8 d:o ankommo wi på fältet utanför staden ock sågo fienden rundt om kring staden stå posterade, dem wi en

ordre de battallie avancerade emot, men utan ringaste något att tentera eller widare hålla stånd sig straxt wid wår anmarch retirerade neder åt sina bryggor, marcherandes där öfwer det snabbaste de hinna kunde. Emedlertid giorde wåra utfall af staden ock föllo fienden i ryggen, convoijerandes hånom med dycktige salvor, att en stor del ungefär 200 ryssar därwid stupa, ock en stor del medelst trän[g]sell på bryggorne, som mycket smale woro, i strömmen fördrunckna måste, därwid wi jämwäl några fångar bekommo. När nu rysarne, nästan alle, öfwergångne woro, kom wår nådige konung i egen höga person ifrån staden Pultava, som af wåra belägrad war, ock ryckte med cavalleriet ända neder till strömmen effter fienden, ärnandes fienden widare förfölja; men som intet avantagie där till syntes, fienden jämwäl bryggorna effter sig upkastadt, posterade wi oss natten öfwer å denne sidan rundtomkring staden Opusna, som straxt med eld förbränd ock i aska lagd blef, att se hwad fienden widare giöra ärnade, som sig aldeles retirerade; ock emedan intet något för oss att expediera war, marcherade wi d. 9 Maij om natten tillbakars till wåra förra stånd i Dekaneka, $^1/_2$ mijl. På wår sida blef Lieutnant Brun både benen af en stycke kula afskutne, hwar af han litet effter dödde; Capitaine Schlippenback och Lodhe blesserade, jämte 40 gemene döda ock blesserade.

D. 11 Maij marcherade regementet ifrån Dikaneka till staden Sucki, 2 mijl. Denne staden war aldeles ruinerad ock låg ifrån staden Pultava 1 mijl. Häromkring Pultava stod hela swänska armeen ock camperade å denne sidan, å andra sidan staden stodo åter ryssarna, ock war ett watn eller en ström oss emellan, Wosklo benämd.

1709 Junius.

D. 7 Junii dödde Capitain Simon Strilou af en blesseur, som han oförwarandes bekom d. 2 d:o uti apro-

chierne wid staden Pultava af en såldat wid Smålandz infanterie regemente ock blef d. 12 hederligen begrafwen.

D. 16 d:o drog fiendens armee sig ifrån staden Pultava 1 mijl neder ock begynte där marchera öfwer wattnet att fatta posto på denne sidan, som wi camperade.

D. 17 Junii blef H:s Excell:s H:r Fältmarchalk Renschiöld med halfwa armeen commenderad att gå neder emot fienden ock observera des dessein, som redan sig på denne sidan watnet posterat innom wallar, som han för sig upkasta låtit; hwarföre H:s Excell:s lät rangera regementerne i sin ordning att attaqvera, ock som alt färdigt war, att attaqven skulle gå an, kom post ifrån högqwarteret, att wår nådige konung uppå ett partie blifwit blesserad, med befalning intet fienden att angripa; ty nödgades wi afmarchera till Pultava igen ock effter ordres lämna fienden orubbad, hwilket H:s Excell:s H:r Fältmarchalken Renschiöld dock ganska nödigt giorde, som wi för denne gången första avantagie hade fienden att anfalla, som nu emedlertid hade dilation sig på bästa sättet att förskantsa ock fortificera, det han jämväl intet försummade.

D. 26 Junii giorde fienden en mijn att infalla uppå wåra fältwackter, men blef till baka repoucherad.

D. 27 Junii blef iag om natten med 6 st. wåra wolockier commenderad, fiendens läger ock postering att recognosera, som befants aldeles fördelacktigt innom en öde-by med wallar, grafwar ock skantzar för sig stå posterad, hwar wid han jämwäl med sitt cavallerie hela fältet intagit, ock war ett stort morage rundt omkring, hwaraf han sig till defension mycket wäl betiäna kunde, hwilket alt wederbörligen blef observerat ock repporterat.

D. 28 d:o något effter midnatten avancerade wår armee neder emot fienden att lefwerera battallie ock kommo rätt i dagningen till öde-byn, innom hwilken fiendens armee öfwer 100,000 man ganska fördelacktigt ock besynnerlig des infanterie uti sina skantzar med wallar omkring posterad

stod, då lösen, Med Guds hielp, utgafs jämte 2:ne styckeskått, som af fienden med des lösen af 3:ne styckeskått beswarades, hwaruppå, utan at hålla chorum, som för detta aldrig warit försummat, wi anföllo fienden rätt då solen började uprinna. Wårt cavallerie till höger ock wänster avancerade öfwer de ruinerade husen, kiällare, grafwar ock gropar, men wårt infanterie igenom moraget ock skogen mitt utj rangerade directe löst på fienden, där wid wår linia medelst berörde morage ock skog straxt uti anmarchen oss till största disavantagie bruten blef, ock mycket manskap i de diupa kiällare ock gropar för olyckades ock förlorades. Wi attaqverade, som sagt är, fienden, så infanteriet i des skantzar som cavalleriet där omkring på sielfwa fältet, ock hade där wid lyckelig progress, så att effter ett skarpt fäcktande ock åtskillige starcka drabbningar fienden innan middagen både fältet jämte 4 sina skantzar ock största styckonen qvittera måste, hwilka skantzar dock intet af wåra med besättning försedde blefwo, utan lämnades ledige oförsedde. Thet war emedlertid ett mordiskt ock blodigt fäcktande, jämte ett häfftigt skiutande, att af rök ock damb luften syntes hel förduncklad ock förmörkad, som ifrån solenes upgång in emot sielfwa middagztiden continuerade, där wid mången redelig swänsker, så officer som gemen, måste låta sitt blod rinna ock nederfalla till jorden, i synnerhet som under warande action fien[den] ganska häfftigt spelade med sina stycken ock kastade bomber i bland oss, där emot wi icke ett grofft stycke med oss fördt hade, ja icke en gång de 2:ne stycken, med hwilka lösen gafs, utan blefwo på fältet utan för skogen effterlämnade. Icke desto mindre föllo bra af fienden, ock anbödo sig jämwäl många godwilligt till fångar, som begärade pardon, dem wi under påstående action intet emottaga kunde. En expresser ifrån kossake öfwersten ankom ock till wårt regemente med proposition ifrån des principal att obtinera ock ärhålla konungens nåd, så wille

han med 2000 kossaker ock polacker, öfwer hwilka han commendeur war, begifwa sig till oss ock öfwergifwa fienden; hwilken hans begäran iag för wår öfwerste printzen af Würtenberg expedierade ock uträttade, som sig där wid utlät, att han des principal ej något definitive swar härom meddela kunde, emedan wår nådige konung under actionen blifwit ifrån oss separerad ock nu intet tillstädes war, att man hans nådige willia här öfwer kunde inhämta, hvar med expressen sig tillbakars förfoga måste. Emedlertid hade wi den lyckan, att wår nådige konung åter mitt igenom fiendens trouppar till oss ankom; då befalt blef, att wår armee ifrån sielfwa wal-platzen neder öfwer ett morage marchera skulle, som ock skiedde, förmodeligen i den intention att falla fienden i ryggen, hwilket nu mera syntes wara för sent, som där med warit alt för länge retarderat, fienden jämwäl ända framför oss formerade sina linier med alt sitt cavallerie å nyo att hålla battallie ock slåss, att han nu om sider syntes repat bätre mod ock chouragie, än han för detta hafft; hvar till förnämligast orsaken war, att fienden utan ringaste möda ock förlust sina 4 skantzar med tillhörige stycken, som hånom ifrån tagen warit uti första combatterne ock kostadt mången swänsk soldats lif, nu åter igen så lätt intagit ock uti samma sitt infanterie starckare än tillförene inlagdt hade. Ja det som mera war, hade fienden under warande tid till fånga bekommit 4 battalioner af wårt infanterie, oss icke till ringa skada ock afsaknad. Hwar uppå effter något fördröijande ordres igen utgafs, att wi tillbakars till förra wal-platsen avancera ock ytterligare fienden attaqvera skulle. Avancerade fördenskull straxt öfwer berörde morage uptill förra wal-platzsen ock gingo löst på fiendens skantzsar, hwar utur han eller fienden, som icke annorledes än utj en fästning ganska fördelacktigt posterad stod, nu mycket argare än för detta lät salvorne gå löst ock skiöt starckt med alla sina stycken samt utkastade bomber ibland oss,

att här wid mången kiäcker swänsk soldat åter måste sättia lifwet till ock bita i gräset; här jämte oss fiendens cavallerie som en frusande ström å alla sidor anföllo; ock ehuru wi på alt sätt effter yttersta förmågo sökte giöra wårt bästa ock restituera fienden, så syntes oss dock nu mera krigzlyckan blifwit mutabel ock contrair, ja uppå all wår stora möda ock blodiga fäcktande ett olyckeligit slut oss att bebåda, som ock wärkeligen påfölgde, så att effter 2:ne blodige håldne fältslag wi oss äntelig till retirade emot swänska krigs maneret, som för denna gången aldrig skedt, skicka måste klockan wid pass 2 effter middagen, sedan wi ifrån solenes upgång uti ellofwa klocke timar continuerligen fäcktadt ock mången klädt en blodig skiorta, mången jämwäl wid retiraden sig fången gifwa måste, där wi likawäl igenom Guds tillhielp woro segrande ock hade segren i wåra händer alt in till kl. 12, ifrån solen började uprinna, uti 9 timar. Här war nu wår lyckeliga periodus omlupen, ock war thenne dagen oss swänskom en bister, mulen ock mörck dag, ja, en alt för stor olycksdag. Men hwad will iag här om mera skrifwa? Wår nådige konung, wår stora fält ock seger herre, som under actionen, för detta blesserad, icke annors än ett lik till grafwa uppå en häst-bård fördes ock hela dagen siuk ock matter ändå icke underlåtit att föra sin wärja emot fienden, han satt nu wärjan in i skidan, qvitterade häst-bården ock satte sig sielf till häst, hånom effter ordres så många som följa kunde, besynnerlig cavalleriet, convoijerade till pagaget, som stod in emot en mijl ifrån wal-platsen, ock straxt i full march beordrades att gå till Nieper-strömmen; men wår nådige konung sielf förwäntade, tills alt pagage war uti fullan marche, då han först affärdade General Meijerfeldt till czaren angående wåra dödas begrafning, som under actionen slagne blifwit, aldra sist slöt H:s Maij:tt med berörde manskap, som ifrån slaget med hånom undkommit, marchen effter pagaget till Nieper-strömmen igenom några

små städer, såsom Kobilack ock Novazianzara, ock kommo d. 30 Junii om afftonen till Nieper-strömmen, då wi sedan d. 28 d:o sent afftonstid hade marcherat 10 goda mijl; under hwilken march pagaget merendels fienden till rof effterlämnat blifwit, medelst det att wagnarna söndergingo ock hästarna utmattade optröttnade i wägen.

D. 30 Junii sent om afftonen wiste sig redan fiendtliga trouppar af kalmucker ock kossacker ofwan för sandbärget wid Nieper-strömmen, då wår nådige konung gaf ordres, att drabanterne med några andra af cavallerie regementerne skulle transporteras öfwer strömmen, som på denne orten mächta bred war, ock fants allenast en gammal pråm utan tillbehörigt redskap, hwar med manskapet öfwersättias kunde, af hwilken man sig dock wid sådant nödfall mödosamt betiäna måste, änskiönt att med samma transportering gick mycket långsamt till.

1709 Julius.

D. 1 Julii om morgonen litet effter solenes upgång gick wår nådige konung sielf öfwer Nieper-strömmen, jämte H:r General Sparre, Lagercrona, Öfwerste Dahldorph, Örnstedt, Gyllenkrok, Hård ock Puniatovskie med några andra officerare. Emot middagen, sedan wår nådige konung war öfwerkommen, lät fienden se sig alt starkare ock starkare, omsider om en liten stund rangerade sig hela fiendens armee ofwan för oss uppå sand-bärget, då emedlertid ordres ifrån H:s Maij:tt ankommit, att H:r General Leijonhufwud skulle sökia accord med fienden, emedan sjelfwa impossibilitæten war något widare att resistera för det myckna blesserade ock obewäpnande[!] samt utmattade manskapet skull, där wid en fullkomlig desperation följa torde, som omsidor uti ett oförswarligit, ja ochristeligit mord tagit sin ända. Hwarföre H:r General Leijonhufwud äntligen uppå fiendens tillbåd träffade accord med General Baur ock Rensel af ryska armeen, således att alla swänska

på den sidan Nieper strömmen skulle wara krigzfångar, både officerare ock gemene, med den præcaution, att officerarne skulle få behålla sitt eqvipage, hvilket fienden allaredan ruinerat ock spolierat, jämte sitt gewär, pistoler ock wärja; men de gemene disarmerades straxt, ungefär 14000 man, i bland dem näppeligen 3000 woro bewäpnade ock merendels bleserade, som blefwo fångar, jämwäl några hundrade officerare, ibland hwilka förnämligast war General Leijonhufwud, Kruse, Creutz ock Schlippenbak, Öfwerste Hielm, Appelgren, Gyllenstiärna, Dyker, Taube ock Ramschwerd med många andra officerare. Men H:r Fältmarchalk Renschiöld ock Gref Piper blefwo i actionen wid retiraden fångne. Här på blefwo wi så som krigsfångar regementswis indelte, ock kom wårt regemente, printz von Wyrtembergs dragoner, under Novo-Grodske cavallerieregemente. Men printzen sielf blef wid actionen tillfångatagen. D. 3 Julii fördes wi alla fångar till ryska armeen wid staden Pultava tillbakars ock war samma en swår ock bedröfwelig march för oss swänska.

D. 7 d:o kommo wi till Pultawa både hungrige, torstige, nakne ock trötte, ock aflewererades wårt manskap af regementet under Öfwerste Laforts infanterie regemente, hwarest ock Czaren sielf tillstädes war. I dag blefwo jämwäl alla officerare disarmerade emot ingångne accordet, här war ingen tro ock låfwen att tänckia på för oss, utan wi måste med tolamod undergå, hwad ödet öfwer oss beslutit hade.

D. 17 Julii fördes wi ifrån staden Pultava till staden Reskitalovka, 3 mijl; hwarest wi åter aflefwererades till Öfwerste von Mengens infanterie-regemente, att föras till staden Smolensko.

D. 20 d:o gick åter wår jämmer ock bedröfwelse march an ifrån staden Reskitalovka, 2 mijl, ock måste öfwer natten liggia under bara himmelen på fältet. D. 21 d:o gingo wi åter 2 mijl och lågo öfwer natten på fältet

i rägn ock owäder, med en hungrig mage ock uttröttad kropp. D. 22 d:o fingo wi äntelig hwila wåra utmattade lemmar. D. 23 d:o gingo wi åter 3 mijl ock måste alt liggia på fältet. D. 24 d:o gingo wi igenom byn Dikancka ock staden Opusna, hvilken wi för detta hade opbrändt, öfwer ett morage, hwarest wi liggia måste öfwer natten, 3 mijl, ock hwilade här d. 25 d:o. D. 26 d:o kommo wi till staden Aktyrcka, 3 mijl, men måste continuerligen liggia på fältet. Dock feck man här kiöpa något litet bröd ock dricka. D. 27 Julii fördes wi till byn Olesna, 3 mijl, ock lågo natten öfwer under bara himmelen. D. 28 d:o kommo wi till staden Libedin, 3 mijl ock war wårt lägre[!] alt jämt på blotta fältet. Här fingo wi hwila d. 29 d:o. D. 30 d:o gingo wi igenom staden Mikalovka till staden Meseritz, 2 mijl, ock hade wårt läger på fältet. D. 31 d:o 3 mijl sammaledes.

1709 Augustus.

D. 1 Augusti fördes wi till staden Krika, 2 mijl, ock började marchen blifwa oss alt swårare ock swårare, som wi inga ombyten hade med rena kläder ock därtill med ganska litet till bästa, men här war bästa rådet för oss att bida ock lida wår wederwärdighet med ett godt tolamod.

D. 2 Augusti marcherade wi 2 mijl ock stodo på fältet, då ock häfftigt rägnade. Trötte ock utmatte woro wi, dock torde wi icke begifwa oss till någon säker ro ock sömn, emedan wi osäkre woro, att fienden oss aldeles beröfwa skulle wåra ringa kläder, som wi på oss hade, jämte den bröd-betan, hwarmed wi wår hunger stilla skulle, ty ryssarna, som oss convoijerade, woro argaste skiällmar ock tyfwar.

D. 3 d:o gin[go] wi öfwer Sem-strömmen, hvarest wi på andra sidan stodo på fältet ut med byn Kraskow, 2 mijl. D. 4 Aug. till byn Studinetz, 3 mijl. D. 5 d:o till byn

Kotziarruka, 3 mijl. Här fingo wi öfwer natten med permission ock wackt komma in under taak.

D. 6 d:o till byn Herin, 3 mijl, och stodo på fältet.

D. 7 d:o gingo wi till staden Janipel, 2 mijl, ock stodo natten öfwer under bara himmelen. D. 8 d:o till byn Romaskov, 3 mijl; stodo på fältet. D. 9 d:o igenom staden Seredina Buda till byn Aleskowitz, 2 mijl. Här tog Kossakiet ända ock begyntes ryska gräntzsen.

D. 10 Aug. gingo wi uti en skog, hwarest wi öfwer natten stodo, 3 mijl. D. 11 d:o kommo wi utur skogen ock stodo på denne sidan strömmen Desna, 3 mijl.

D. 12 d:o fingo wi på begäran hwila oss. D. 13 d:o transporterades wi öfwer Desna strömmen ock stodo på andra sidan, straxt under staden Trubetski.

D. 14 Aug. gingo wi till byn Jurova, 2 1/2 mijl. D. 15 d:o marcherade wi 3 mijl ock stodo äfwen i willan skogen. D. 16 d:o gingo wi 3 mijl ock stodo äfwen wäl i samma skog. D. 17 d:o kommo wi utur skogen till byn Soponina, 2 mijl. Här war mycket trångt om bröd-stycket. D. 18 d:o gingo wi förbi ett wackert klöster igenom staden Branskov neder till strömmen Soss, 2 mijl, ock stodo här d. 19 stilla. D. 20 d:o till byn Barska, 1 mijl. D. 21 d:o till en öde-by, 5 mijl. D. 22 d:o gingo wi till byn Solin, 4 mijl.

D. 23 Augusti marcherade wi till byn Klimo, 4 mijl, ock lågo här öfwer natten uti bonde stugor. Här war ock en bonde, som sade sig wara 150 år gammal ock hade en sin son hos sig af 105, hwilken till anseende såg äldre ut än sielfwa fadren. D. 24 d:o gingo wi till staden Roslov, 5 1/2 mijl, ock stodo på fältet. D. 25 d:o flytte wi på andra sidan staden, 1/4 mijl. D. 26, till byn Wara Skelowa, 5 1/2 mijl.

D. 27 Augusti till byn Mora, 3 mijl, ock stodo under bara himmelen natten öfwer. D. 28 d:o till byn Bulowitza, 3 mijl. D. 29 till byn Zverskova, 3 mijl. D. 30 d:o för-

des wi in i staden Smolensko, 1/2 mijl, hwarest iag med 3:ne andra officerare fick mitt qwarter på ett öde- ock ruinerat håf, adelsmannen Basilius Mirsp Bonietski tillhörigt; ock hade wi nu från Pultava till denne staden Smolensko marcherat 105 3/4 mijl. Denne staden war tämmelig befäst, dock war staden i sig sielf mycket ruinerad, ock war i staden en ringa gvarnison; folket förde ett yppigt, wällustigt ock liderligit lefwerne, i synnerhet gick horeri ock fylleri ganska mycket hos dem i swang, till deras religion woro de græco-catholici, ock war mycket dyrt här att lefwa. Uti denne staden Smolensko lågo wi stilla till d. 22 November.

1709 November.

D. 22 November fördes wi ifrån Smolensko till staden Moskav ock marcherade continue[r]ligen till d. 25 Novembr., då wi om afftonen kommo till staden Droga Busk, 10 mijl. D. 26 d:o hwilade wi. D. 27 Novembr. marcherade wi ifrån berörde stad ock passerade under wägen ett nunne-klöster, uti en continuerlig march till d. 29 d:o, då wi om afftonen kommo till staden Wiesma, 20 mijl. Här stodo wi stilla till d. 1 Decembr.

1709 December.

D. 1 Decembr. marcherade wi ifrån staden Wiesma ock passerade d. 4 d:o klöstret Kalotiski, så att wi om afftonen d. 5 d:o kommo till staden Mosaisk, då wi ifrån staden Wiesma marcherat 22 mijl. Här uti staden Mosaisk stodo wi stilla till d. 14 Decembr.

D. 14 Decembr. marcherade wi ifrån Mosaisk igenom stora skogar jämte några små byar ock kommo d. 16 d:o till staden Moskav, elliest Stollitza kallad, 20 mijl. Ock hade wi nu åter ifrån Smolensko marcherat 72 mijl. Här blefwo wi utj staden utj en liten stugu till 30 a 40 officerare inqwarterade, så att ingen lägenhet war för oss att kunna få blifwa i stugan, utan wi måste hålla förstugan

ock gården för wårt qwarter till godo uti en odrägelig kiöld, att det stod ganska slätt till med oss fattige fångar; om dagen sökte wi till skifftes att få sofwa en liten stund, men om nättren wakade wi continuerligen, då wi änteligen suto till sammans på bänckar ock golfwet, talandes wid hwar annan om wårt elände, hwar wid jämwäl mången djup suck utaf ett bedröfwat bröst utflög, som wi sågo wår jämmer ock stora elände dageligen för wåra ögon fördublas ock förökas, tänkiandes offta på det som oss ännu förestå kunde. Wi upmuntrade hwarandra, som camerater för detta i fält warit, ock hämstälte den nådige Gudens willia alt sammans med tolamod att undergå, hwad han öfwer oss ondt eller godt bestämt hade. Här war intet annat råd för oss att tillgå, än utj tysthet beklaga wår olycka ock anförtro Gud alt öfrigt med oss effter sin nåd att handla ock förfara.

D. 21 Decembr. lät czaren utdela på de nödtorftigste fångne officerare små korta fåreskinspeltzar, ryska strumpor ock skor, ett par till mans. D. 22 d:o om morgonen bittida blefwo alla fångne swänska officerare upstälte ock rangerade, jämte gemene ock underofficerare, således nemligen först alla gemene, därnäst underofficerare, så cornetter ock fendricker, sedan lieutnanter, capitainer ock ryttmästare, därpå följde majorer, öfwerst-lieutnanter ock öfwerstar, hwarpå följde generalerne, alt tre ock tre, ock sidst slöt Fältmarchalk Renschiöld ock Gref Piper, alla disarmerade, den ena med den andra. Uppå fältmarchalken följde wår nådige konungz bård, som han i actionen qwitterade, då han satte sig till häst; därnäst puukor ock estandarer ock sidst artilleriet eller styckona. När nu alt således war rangerat ock i ordning opstält, angick den så kallade triump[h] marchen, hwar uppå czaren sielf aldra sidst med Præbrezinskis regemente till häst, som är gardiet, med utdragne wärjor följde; ock marcherade wi igenom 7 triumph portar, den ena kosteligare än den andra, med allehanda

subsoneusa diviser om pultaviska slaget utmålade, jämte åtskillig slags music ock spel af kallmucker, kossake ock tartariske dantzar ock marcher, oss fångnom att beskymffa ock bespotta, därwid i portarna anrättadt. Wid en hwar triumph-port blef czaren magnific tracterad, ock skiöt[s] starckt utur tornen med styckonen, jämwäl hördes salvor omkring hela staden, då emedlertid wi fångar måste stana ock stå stilla, tills åter befalt blef att marchera. Emellan hwar triumph-port war en rysk fiärendels mijl, ock woro gatorne å både sidor med tapeter ock dyrbara täcken utzirade ock beklädde, jämwäl hus ock gator med spetacueleuse diviser ock målningar beprydde. Under denne marchen utstodo wi mycken hån ock spått af det ryska cannalie, som tusendetals stodo på båda sidor om wägen, där wid wi marcherade, fulle som bestar. Denne marchen påstod ifrån morgonen intill afftonen, då wi först hunno igenom den sidsta triumph-porten, som stod in emot tyska slabodden, utanför hwilken wi länge stå ock expectera måste, både hungrige ock trötte, som wi hela dagen icke hafft en beta bröd att äta, där till med war en bitter kiöld. Äntelig långt om sidor blefwo wi hos ryskt folk inlogerade öfwer natten, hos hwilka wi måste deras öde-stugor till godo hålla, ock det 30 a 40 officerare tillsamman utj ett öde-rum, hwarest wi utstodo mycken kiöld ock hunger. Denne dagen, som war en triumph-dag för ryssarna öfwer victorien wid Pultava, utpressade många suckar af oss swänska fångar; uppå denne dagen aflofwade iag med några mina cammerater all yppighet, lust, spel, music, dantz, jämte stora collationer, ock det uppå wåra knän på jordene, hwartill wi nog orsak hade wid denne dagens celebrerande, med mycket mera som wi tillförene lidit ock utstådt hade.

D. 25 Decembr. fingo wi andra qwarter ock blefwo till 4 à 5 officerare anlagde uti en stuga hos fatigt, men dock argt ock elack[t] folk. Hwad elljest staden Moskav

angår, så är den wäl i sig sielf icke så stor, men med de 4:ra förstäder, som däromkring äro, så är den ganska widlyfftig, några mijl uti circumference; sielfwa staden är ock wäl befäst ock uti samma ett wackert slått, Kremelin kalladt. Uti tyska slabodden eller förstaden bodde narveska ock dorptska fångar, som mådde merendels alla wäl ock idkade sin fria handtering, de hade jämväl sin tyska kyrkia ock evangeliske präster, så att deras fria exercitium religionis dem icke heller war förment eller betagit, ock war samma slabodda eller förstad ganska stor ock wäl bebygd, uti hwilken äfwen wäl bodde folk af alla handa utlänska nationer. Czaren sielf för sin person har ock här sitt pallas, hwaruti han logerar, ty uti sielfwa staden Moskav tror han sig intet aldeles säker, utan är timidus för sina egna undersåtare. Här uti Moskav stodo wi stilla till d. 11 Januarii 1710. Ifrån Muskav till Petersburg är 85 mijl.

ANNO 1710.

D. 11 Januarii blef af lif-regementet till häst, lifdragonerne ock wårt regemente, printzens dragoner, alla fångne officerare jämte några infanterie-officerare beordrade att wandra till Ciberien fångar, hwartill straxt skiuss utdeltes, en häst ock släda på hwar officer, ock marcherade i dag med wackt omgifne ifrån Moskov till byn Alexiewska, 1 mijl. Så förnyades åter med nya året wårt elände, nöd ock jämmer, ock det år ifrån år, ja dag med dag.

D. 12 Januarii, kommo wi till byn Bratitzin, 5 mijl. Här uppå denne marchen blefwo wi dock inqwarterade uti byar, änskiönt det mången gång war trångt nog om härbärge, men för födan lämnade wi Gud all omsorg.

D. 13 Januarii till byn Swatkova, 6 mijl. D. 14 d:o kommo wi till staden Pereslav, 8 mijl, ock stodo här en dag stilla. D. 16 d:o marcherade wi till byn Dziabolla, 10

mijl. D. 17 d:o gingo wi igenom staden Rostova till byn Karmilitza, 10 mijl. D. 18 d:o till staden Jareslav, 4 mijl, ock stodo d. 19 d:o här stilla.

D. 20 d:o till byn Usolki, 7 mijl. D. 21 d:o till byn Ukarskijamma, 5 mijl. D. 22 d:o till byn Schistababba, 8 mijl. D. 23 d:o till byn Sapiolki, 4 mijl.

D. 24 Januari kommo wi till staden Wologda, 8 mijl, straxt utmed staden lopp Wolga strömmen, hwar af staden hade sitt namn, ock war här jämwäl skiepzbyggeri, ty sielfwa strömmen hade sitt utlopp uti stora hafwet. Här uti staden suto ock en del fångar ifrån Dorpt ock Narva, ock war här en wacker handels stad.

D. 25 d:o stodo wi här stilla. D. 26 d:o marcherade wi till byn Staraziello, 9 mijl. D. 27 d:o till byn Suskai, 4 mijl. D. 28 d:o till byn Kosziukova, 9 mijl. D. 29 till Uziatos Menska, 9 mijl. D. 30 d:o till staden Totma, 10 mijl. D. 31 d:o marcherade wi till byn Kotzinga, 8 mijl.

1710 Februarius.

D. 1 Febr. marcherade wi till byn Husziugrodisienska, 10 mijl. D. 2 d:o till byn Bobrowski, 8 mijl. D. 3 d:o till byn Skoretina, 12 mijl. D. 4 d:o kommo wi till staden Ustuga, 8 mijl. Här uti staden suto jämwäl några fångar ifrån staden Dorpt, ock lopp utmed staden en stor ström, här war jämwäl ett litet skiepz byggeri. Denne stad war en ringa stad, som låg under archangelska guvernamentet, hade ock sin mästa handel uppå Archangell.

D. 5 d:o stodo wi här stilla. D. 6 d:o till byn Miniwitza, 6 mijl. D. 7 d:o kommo wi till staden Soliwitziogda, 5 mijl. Här uti staden war salt-kokeri, hwaraf staden hade sitt namn, ock war i sig sielf en ringa stad, dock war här ett makalöst argt ock elakt folk att anträffa. D. 8 d:o till byn Bortzow, 6 mijl. D. 9 d:o till Uspasna, 6 mijl. D. 10 d:o marcherade wi öfwer en stor skog ock

ankommo d. 11 d:o till byn Kibra, 18 mijl. D. 12 d:o till byn Pojelda, 6 mijl. D. 13 d:o *

[1704]

som kom att gripa till bönen ock sucka till Gud. Jag för min person tillstår, att iag tillförene aldrig så troligen, innerligen ock med andackt bedit min Gud, som under detta wårt elända fångenskap, hwilket i sanning war en nöd-drifwande tuckto mästare till Christum; det kunde med efftertryck lära oss att taga wår tillflyckt till Gud samt sökia hielp ock tröst hos hånom i nöden. Säll ock lycksalig är then man, som både uti med- ock motgång på Gud förtrösta kan.

ANNO 1715.

D. 8 Maij antog iag condition hos borgmästaren i Solikamski wid namn Iwan Jewreinow, en judæ af extraction, att informera des son af samma namn med fadren uti latiniska ock tyska sp[r]åket, ock blef persvaderad att begifwa mig med berörde des son allena 4 mijl ifrån Solikamski neder uti en annan stad Novo-Solli benämd, därsammastädes desto beqwämligare att fortsättia informationen. Men blef för min anwända flit, möda ock beswär intet bättre recompenserad ock belönad, än att bemälte borgmästarens son Ivan Jevreinov d. 15 hujus maten med förgifft bemängia låtit, således att afhända mig lifwet ock slippa sin information, hwar till han ingen ringaste lust förspörja lät, utan war till alt ondt inclinerad ock benägen. Jag, som intet förmodade ett sådant grofft bofwestycke af hånom practiceras skulle, började äta några skedar af soppan, som i synnerhet förgiftad war; ock bekom så mycket där utaf, iag hela året siuk wid sängen hålla måste, warandes ringa esperance om restitution, dock i genom Guds

* Ett lägg saknas. En yngre hand har antecknat: Här vidtager lagunen.

underbara nåd ock försorg, jämte en god ock förfaren fältskiärs flitige ock trägne upwacktning, blef iag omsider till hälsan emot all förmodan restituerad. Emedlertid kan iag icke nogsamt berömma ock fulltacka min stugu cammerat H:r Leutnant Bogman för des kiärliga omwårdnad om mig, så för detta som under warande min passion ock siukdom, han sökte på alt sätt både natt ock dag betiäna mig ock war om min wälfärd uti alla mål hiärteligen bekymrad ock sorgfällig.

ANNO 1716.

D. 18 Mai började jag åter med wedhuggande, icke utan stor swårhet, att förtiäna mitt bröd, continuerandes där med intill d. 2 Novembris. I år blefwo wi fångar wåra wacktkarlar entledigade, så att wi nu hädan effter hade permission ock frihet att gå utan någon wackt. D. 28 Nov. ankom ifrån stora Kallmuckiet en ambassade af 60 personer, som afgingo till czaren i Petersburg, i den expedition, som man sedermera ärfara fick, att tractera om gräntz-fred, emedan ryssarna begynte gripa alt för wida omkring sig, som äntelig kom till extremitæten, att czaren där wid 10000 man förlora måste, under General Major Bucholtz commando ock anförande.

D. 4 Decembr. afgick ifrån Ryssland till China ock Persien 3:ne caravaner, en hwar caravan bestod af 100, 150 eller 160 slädar med tillbehörig wackt, ifrån berörde orter att afhämta allehanda dyrbara saker af silke-damast ock sidentyg med mera, hwaremot czaren med pelterien eller skin-waror af allehanda sorter handlade ock giorde ombyte. Desse caravaner afgingo ock ankommo igen hwart 3:die år. NB. Sidor Bellapasnik i Novo-Solli.

ANNO 1717.

Detta hela året uppehöll iag mig med några cammerater uppå landzbygden, 6 mijl ifrån Solikamski, hwarest

wi med allehanda arbetande förtiänte födan hos bönderne, ock giorde wi med dem ett contract eller accord, att 4 dagar uti weckan skulle wi hos dem arbeta ock därföre niuta blotta maten, men de twå dagar onssdag ock lögerdagen hafwa fritt att fiska ock gå på jagt, där medelst att förskaffa oss något rundare till lifsuppehälle, som bönderne lefde eller spisade alt för miserabelt ock eländigt, som ock att förwärfwa oss någon liten nödpenning till kläder jämte annan nödwändighet.

J år uti October månad upgick ifrån Petersburg en ambassadeur wid namn Ismohilov till China uti handels affairerne emellan czaren ock tartar cham, som czaren med all flit sökte att bringa handelen emellan Ryssland ock China uti bättre ock ricktigare gång ock curs, än för detta warit dem emellan gångbart. Uti detta år arbetade czaren mycket uppå scholors ock academiers uprättande i Petersburg, som förr aldrig warit i Ryssland brukeligit, ock blef ungdomen mycket tillhållen att studera. Det förspörjades jämwäl, som wore czaren intentionerad att anställa en reformation i religionen öfwer hela sitt land, hwartill man redan i trycket utgångne projecta så småningom fick see utspridas; där wid ryssarna hel misslynte blefwo i synnerhet prästerna, som där medelst torde komma att lida wid sin otilbörliga inkomst ock simonie. Czaren lät jämwäl i år upprätta 9 collegier uti Petersburg, som fölljande specification ock förteckning utwisa skall.

Specification uppå de i collegierne uti Petersburg förordnade præsidenter och vice præsidenter, nämligen:

Collegier	Præsidenter.	Vice præsidenter.
Utländska affairer	Cantsler Grefwe Golovkin.	Under cantsler Baron Schiafiroff.
Kammar-Collegium.	Knes Demetri Galitzin	Baron Nieroth.
Justitiæ Collegium	Tainoi Savetnoi, Geheime-Rath Andre Matphev.	från Riga Brewer.
Revisisions Collegium.	General Plenipotentiar Commissarius Knes Dolgorukoi.	
Krigz Collegium.	första fältmarchalk Knes Menzikov, den andra General Weide.	
Ammiralitæts Collegium.	General Ammiral grefve Apraxin.	Vice Ammiral Creutz.
Comme[r]cii Collegium.	Tainoi Savetnoi Peter Tolstoi.	Schmidt.
Estats Cantoir	Tainoi Savetnick grefve Musin Puskin.	
Bärgz ock manufactur Collegium.	Generalfälttygmästare Brus.	

Sancte Petersburg underskrifwit af H:s Czariske Maij:tt sielf d. 15 Decembr. 1717.

ANNO 1718.

D. 1 Martii blef wår goda woiwode Hilarion Jachimovitz Sinnavin transporterad ifrån Solikamski till en annan stad Kungur benämd ock i des ställe en ordinerad, som uti sitt commando likare war en kiäring än en karl. Han di-

rigerades af en hwar liderlig rysse ock war där hos, som alla ryssar i gemen äro, makalöst snål effter penningen, så att han för penningar jämwäl giorde alt hwad ryssarna af hånom åstundade ock begiärade. Han war oss fångnom en stor tunga ock öfwerlast.

1718 Aprilis.

D. 20 Aprilis påtog iag mig jämte några andra cammerater med arbetande wid ett klöster, som å nyo upmuras skulle, att förwärfwa ock förtiäna födan, hwartill wi buro sten ock kalk, ock fingo om dagen, som contraherat war, 6 kopeker eller 6 öre s:mt i arbets lön, ock det uppå wår egen kost. Wi hade här wid ett fatigabelt ock swårt arbete, att det utprässade must ock märg af en ärlig karl. Gamla ordspråket säger: Man skall intet läggia sten på börda; men wi måste det twärt om förfara ock utstå. Fångenskapet i sig sielf war för oss arma fångar en swår ock tung börda nog, men det blef oss dageligen ännu swårare ock tungare giordt, så på ett som annat sätt; i synnerhet som här war ingen commiseration eller barmhertighet för oss att förwänta, utan alla gladdes fast mera öfwer wår olycka ock stora elände. Ack! Herre Gud, huru mången redelig swänsk officer måste under denna högst beklagelige långwarige fångenskapz träldom se sig sin hälsa beröfwad, mången, bättre Gud! blef blind, döf, dumb ock bortagen, mången åter måste undergå ock utstå andra owanlige siukdomar, andra åter igen måste här öfwer läggia ögonen tillsamman ock utbäras till sandbacken, hwarest de med några skåflar jord för all sin möda belönade blefwo, ock äntelig, ty wärr! brackte denna swåra träldomen mången uti melanckolie, desperation ock misströstan, så att det war ett mer än beklageligit tillstånd för oss arma fångar, som aldrig med pennan tillfyllest kan beskrifwas.

1718 December.

D. 9 Decembr. blef förr omtalte fursten Mathias Petrovitz Gagarin, som war så mycket nådig emot swänska

fångarna, af czaren provocerad ock fordrad ifrån Tabolski till Petersburg, hwarest han straxt kom uti en swår arrest, utstod många torturer ock måste äntelig i galgan sättia lifwet till; oss swänskom, som detta hans dödzfall och olyckelige fatum hiärteligen bekla[ga]de, till ganska stor afsaknad.

ANNO 1719.

Med detta nya året förnyades jämwäl wårt elände, ock började fångenskapet ju längre ju mera blifwa oss mödosammare, som det icke annorledes för oss syntes, än att wi wår lifstid ock wåra dagar uti ciberiske träldoms huset fullända ock besluta skulle. Hielp Herre Gud! Huru blefwo wi arme fångar uti detta året hiärteligen bedröfwade, isynnerhet då uti Junii månad den hiärtklämmande dödzposten oss tillfördes, att wår allernådigste Konung, wår segersamme anförare, wår fader ock wårt förswar, den stridbaraste Hielten ock Swea store Konung, Konung CARL XII för Fredrichs Hall i Norrige war igenom döden afgången ock ihiälskuten. Ack! det war en alt för bedröfwelig ock olyckelig dödz post för alla rättsinnige swänske fångar. Den 3:die wår allmänna fånge-bönedag instundade, ock förordnades af H:r General Leijonhufwud, som kort här effter jämwäl i Moskov dödde, texten af Psal. 39 a versu 8 ad finem, som skulle förklaras ock därjämte på wår allernådigste konungz högst beklagelige dödzfall appliceras; hwilket en så stor hiärtans bedröfwelse, jämmer, sorg ock weklagan hos en hwar rättsinnig swänsk fånge upwäckte, att en hwar blodz droppa i kropp ock ådrar förwandlades, ock det af ängzlan sårade ock sönderbråkade hiärtat wille i bröstet försmäckta ock gå i stycken. Ingen swänsk fånge war här tillstädes, som icke suckandes fälte tårar ock gret bitterligen; hwar till wi jämwäl, Gudi klagadt! mer än orsak hade; ity wi nu med ock utj wår allernådigste ock dyraste konungz oskattbara förlust,

nogsamt sågom oss hafwa förloradt alt wårt timeliga nöije. All wår lycka ock wälfärd syntes nu på en gång hafwa tagit sitt valete ock sidsta farwäl ifrån oss. Wi kunde icke annat än prognostecera oss sielfwom inbördes all uselhet ock wederwärdighet; det af sorg beklämda hiärtat tycktes nu mera all förhopning om wår förlossning utur träldomen aldeles hafwa öfwergifwit, ock war en allmän klagan ibland oss, då wi kommo tillsammans: Hwad will nu blifwa utaf oss? Hwart skole wi nu taga wägen? Hwad skole wi nu taga oss före ock begynna? Ack! wår nådigste konung är död! Hoo skall näst Gud nu sörja för oss fattige fångar eller sig om wår förlossning ock wälfärd bemöda ock wårda låta. Detta war icke utan orsak wår dageliga klagewisa, som med suck ock tårar continuerade. Wi suto i wåra fångehyddor i detta ciberiska Babel ock greto hiärteligen, enär wi tänckte uppå wår nådigste konungz olyckelige dödzfall, jämte wårt Swea Zion. All wår glädie hade här en ända, likawäl måste wi mången gång uti wår hiärtkränkande bedröfwelse af dem oss fångne höllo höra desse orden: I kiära swänske, siungen oss ena wiso om Edart Zion, ock hwarest Eder Konung är. Således blefwo wi uti wår stora hiärtans bedröfwelse ofta hädde ock försmädde samt begabbade af wåra fiender, det war trösten som wi uti bedröfwelsen af dem höra fingo. O jämmer! O elende! Huru skulle wi med ängslige ock sårade hiärtan siunga Herrans wisa uti främmande land? Men wi måtte wara såsom en döfwer ock höra intet, ock såsom en dumbe, then sin mun intet uppläter. Wi woro tyste ock måste fräta wår sorg uti oss. Hielp Herre Gud! Hvad wederwärdighet måste icke wi arma fångar ock främlingar hos desse barbarer lida ock utstå? Wår sorg war alt för stor, wår jämmer alt för mycken, så att thet wäl af texten heta måste: Nu Herre, wid hwad skall iag fattige fånge ock främling trösta mig? Uppå tig min Gud hoppas jag. Hvad wil jag

mera klage-ord anföra; wår allernådigste Herre och Swea makalösa stora Konung, Konung CARL XII, är igenom ett olyckeligit skått ifrån oss tagen; uppå hwilkens döda mull desse orden billigt med rätta till ett slut lämnas måge: Stans, orans, cadens, vivens, moriensque triumphat. Härifrån går jag nu med ett bedröfwat hiärta till mitt fångearbete, som för oss fångar intet annat war än släpa ock träla det ena året ock ena dagen igenom effter den andra. Wårt fångenskap war oss en kostbar tuckt schola, uti hwilken wi nog swåra lectioner hade att studera uppå, som giorde mången alt för mycken hufwudbråk ock hiärne willa, mången jämwäl till en desperat ock förtwiflad extremitæt brackte. Twänne nationele swänska präster, jämte några officerare ock gemene afföllo, bätre Gud! skändeligen ock liderligen uti detta år ifrån wår rätta evangeliske religion till ryska willfarelsen ock falska läran; hwilke sedermera, isynnerhet prästerna, som nu hos ryssarne civile tiänster beklädde, allehanda Satans wärck ock giärningar för händer hade ock practicerade, sökjandes besynnerlig oss swänska fångar i större elände ock olycka med sig att stiälpa ock nederstörta. Jag kan wäl i sanning säja, att desse straxt effter affallet uti sina anleten ock ansickten särdeles tecknade blefwo, ock är jämwäl ingen twifwel, med mindre de uti sina hiärtan ock samweten fådt ett brännemärken[!], en gnagande matk ock orm; ty de sågo wederstyggeligare ock faseligare ut än andra människior, ja wärre än ochristne ock barbarer, så att de till anseendet ock gestalten woro hel förwandlade ock förställde, att sielfwa Satan syntes likasom se utur deras ögon, ja, dem hel ock håldne att disponera ock regera, ock huru kunde det annors wara, ty de afföllo ju ifrån Gud till Satan ock giorde Satans giärningar, därföre Gud jämwäl med sin nåd ifrån sådane otrogne bortwika måste, lämnandes ock öfwergifwandes dem uti deras hiärtans blindhet, obduration ock förstockning. Gud beware mig ock

en hwar christtrogen siäl ifrån ett sådant förtwifladt ochristeligit företagande ock uppehålle oss wid sitt helige ord uti en fast ock stadig tro uppå wår dyraste frälsare Jesum Christum till den ewiga saligheten! Amen.

ANNO 1720.

D. 20 Aprilis begaf iag mig med några cammerater åter ut på landzbygden att arbeta, continuerades därmed intill d. 28 Sept., då jag mycket illa siuknade ock måtte begifwa mig till Solikamski igen, hwarest iag låg siuk till d. 14 November, då jag åter, Gudi lof! blef restituerad ock kom till hälsan igen. Här kan iag icke förbigå eller underlåta att införa det prognosticon, som ifrån anno 1700 till anno 1720 inclusive skrifwit är, nämligen

Af den som tackar Gud för sin framflutne tid
Ock går ifrån alt ondt nu snart i grafwen nid.

ANNO 1700.

År effter Christi börd ett tusend ock siuhundra
Begynner krig med krig ock hämde domen dundra.
Blodbadet börjar den, som winna will med list;
Den ock på slutet får den största skam ock brist.

ANNO 1701.

Det första år, som du från siutton hundra räcknar,
Din lycka himmlens nåd med understycken tecknar;
Men Swärje ackta dig, att du den wäg ej går,
På hwilken Herrans hand mot dig med swärdet står.

ANNO 1702.

År siutton hundra twå twå kungar järnet smida,
Hwar will det med sin hugg till nätta skrufwor wrida.
Du talar mäst om frid ett hiärta fult med mord,
som döljer orma gifft med sötan mun ock ord.

ANNO 1703.

År siutton hundra tre tre dubbel lycka gifwer,
Hwars liufwa storm dit skepp för långt från stranden drifwer.
Ett hopp, som upbläst är af lyckans wind, ej tror,
Att under medgångz swall en olycks klippa bor.

ANNO 1704.

Nu stundar farlig tid, ty siuton hundra fyra
Så tänk för ymnogt år, att smulor blifwa dyra.
Bed, om du bedia lärdt, att Gud ej från dig tar
En kiärna hwit ock gier dig swarta skalen qwar.

ANNO 1705.

År siutton hundra fem brödkorgen Gud uphänger
Så högt, att bonden sielf om födan bettla tränger.
En onaturlig spis för mången warder giord;
Men gifte matken går liksom till dukat bord.

ANNO 1706.

År siutton hundra sex olycklig lycka skåda,
Som med bedräglig wacht fick-håga[?] kan förråda.
Din lycka synes stor, olycklig du dock äst;
Du finna lär mång gång, att fall är högmod näst.

ANNO 1707.

År siutton hundra siu i fader wår betracktar
Den siette bönen wäl, bed Gud han dig nu acktar.
Förbuden wällust är ett socker sött förgift,
Som hiärtans manna blod för till en snöplig grifft.

ANNO 1708.

Hielp Gud, hwart bär det nu? ty siutton hundra otta
Will sig naturen sielf med all sin fägring blåtta.
All jorden kläder sig i ängsslig sorge-skrud,
Sig grämer, att hon ser ett högdt bedröfwad brud.

ANNO 1709.

Så gäcka ej med Gud, si! siutton hundra nie
Wargungar miölk ock blod af lamsens spenar dia,
När herden borto är ock fåren gå i bet,
Där wattnet bittert är ock födan en förtret.

ANNO 1710.

Befall nu Gud tin wäg, wid sjutton hundra tie
Går döden öfwer tig med hårdaste sin lie;
Likkistan blifwer dyr, ock liket tigger mull,
Ty kyrkio-jorden är med döda kroppar full.

ANNO 1711.

Än frucktas mer än ondt, ty siutton hundra ellfwa,
Tu rådlös går, ej wet, hwart ut din sak skall wälfwa,
Dock går i mörkan natt din glädie sol för dig,
Fast månan wäxelfull kann snart förbyta sig.

ANNO 1712.

Nu brister af stor nåd din himla faders hiärta,
Som nådigst lindra will din jämmerfulla smärta;
Din glädie harpa hörs år siutton hundra tålf,
Med lust gå tina barn för tig i dantz på gålf.

ANNO 1713.

Dock i din frögde dantz, om nu din sorg framträder,
Så sträcker sig, fast du om glädien liufligt qwäder.
Ty siutton sex med siu, tå kommer ett stort töö,
Som blottar det med blygd, man giömt i blötan snö.

ANNO 1714.

År fiorton ser du med ett tusend ock siu hundra,
Nytt folck i landet gå, hwar öfwer man må undra;
Det löper tyst ock snält med limstång af ock an,
Att swärta redligt folk det endast lärt ock kan.

ANNO 1715.

År siutton hundra siu med otta därtill lagde,
Ser du i Swärje här de hiärtan stå försagde,
Som dig alt ondt tillsagdt, din rätt Gud drager fram,
Ock skamlös får sin lön till egen blygd ock skam.

ANNO 1716.

Det år, som följer, giör af swärdet plog ock bila,
Gud hugnar dig med frid, ej kan dig owän drilla.
Lär nu af skadan din, hwad som dig skadat mäst,
Ock lät så andras rest ej mera bli din gäst.

ANNO 1717.

Twå gånger siutton år, lägg till halftannat tusend,
Då skuttar i dit land den fula swarta busen;
Mäst wid de höga håf, lik liusens ängel går;
Gudz klena fåre-hiord är nu i fara swår

ANNO 1718.

Twå gånger nje år i siutton hundra gifwer,
Att mången ärlig man sitt namn med ängslan skrifwer;
Då gillrar Satan up fint spunnit arghets garn,
Att mer med list än wåld beswärja Swärjes barn.

ANNO 1719.

Men lofwadt ware Gud, som oförmodlig sänder,
Sin andas hielp ock nåd, från sina faran wänder!
År nitton, som du ser i detta hundra tal,
Dig mycken glädie gier ock ganska intet qwal.

ANNO 1720.

Var glad mitt fosterland, si! siutton hundra tiugu
Will himmlens ollie-trä uprinna för din stugu.
Märck nu med wördnad, att den högste endast rår,
Af undran har med tig giordt desse tiugu år.

ANNO 1721.

Här will iag införa en ny-års gratulation, som en swänsk fången officer uti Ciberien uppå detta året lät utgå, innan det en gång ibland oss war tänck[t] eller talat om någon fred; som föllier:

Det blifwer wist ock sant, att alla skåda giärna
Om winter-nätter lång den klara morgonstiärna:
Hwar frögdar sig däråt, när solen rinner opp
Uti en härlig dag med skien å bärge topp.
Nytt år begyns i dag, det gamla är framlidet,
Där i med ellfwa till wi swänske fångar qwidet,
Ock mäst har warit skymt ock mörckt wårt fångehus,
Att sällan tröst försports ock sällan glädie lius.
Ja, wislig sannas det utaf en mörkrets fånge,
Att dagen warit kort, men nättren mäckta länge.
När i förledne år wårt wärf skiedt mäst med lust,
Att hwad i förråd war, förtärt är med olust.
Men nu ingår nytt år till allskiöns frögd ock lycka,
På det will Herren oss den ädla fred tillskicka.
Oss fångar will wår Gud i år den hugnad te,
Att wi nu åter få wår ädle gräntzsor se.
Misströsta ej, men tro, Gud wist i år oprättar
De swänska fångarna, des sorg ock ängzslan lättar.
Klentrogne weten det, att Herren hielper fort
Allting i forna skick till sin bestämda ort.
Så willje wi då nu till Herren Gud oss hasta,
Ock för hans Majestæt ödmiukast oss nedkasta
Ock säga: detta år har tu oss Gud besöckt,
I år hos fångar skall all glädie bli föröckt.
I största wördnad wi tig högste lof hembära,
Tack hafwe tu i år, ja ewig pris ock ära!
Wår siäl i tacksam bön skall prisa tig wår Gud,
Af oss skal höras jämt om tig wårt sånge-ljud,
För det wi till wårt land i år få lyckligt hamna,

Men [ɔ: Med] hugnad äntelig de wåra kiärt omfamna.
Nu, Herre nådig Gud, wälsigne alt wårt wärf
I år, så att wi ej må råka i fördärf.
I år ock framgent se du wår konungz hus ock stämma,
Wälsigna mildelig, på alt sätt hånom främma!
Lät kiärast drottning wår i all ting lyckligt gå!
Them bägge utaf dig wällsignelse undfå!
Wår trones lampa lät, o käre Gud, ej slockna!
Ej säkerhetens moln om-öfwer siälen tiockna!
Lät wara till wår död oss wördesamt påmint,
Hwad tu i detta år med oss will ha begynt!
Bortwält från hwar ock en all synds ock olycks stenar,
Bög krafftigt, dämpa ned wår stålta tankars grenar:
Så att ej hädan åt som förr hwart hår ock hull
Åt werldens later ler ock gifwer synden tull!
Jag önskar än till slut, till glöd wår tunga röre!
Hon tin wällgiärning all ock lof med lust utföre!
I desse tiugu år, att sådan stor tin nåd
Här öfwergådt alt wett, all mänsklig konst ock råd.
Datum Ciberien d. Januarii 1721.

Anno 1721 September.

D. 12 Sept. blef wår kyrkia, som för detta warit ett stall ock wi reparerat, af wåd-eld opbränd. Här börjades ock litet spargeras ock talas om fred, som ock äntelig påfölgde.

1721 October.

D. 27 Octobr. publicerades freden emellan Swäriget ock Ryssland uti staden Solikamski, hwar öfwer wi som fångar fullan hiärteligen gladdes; men det war dock något, som wår glädie ofullkommen giorde. Wår allernådigste konungz högst beklagelige dödzfall låg mången så hårdt uppå hiärtat, att han snart intet någon glädje-min förspörja lät, utan war mitt uti glädien högst bedröfwad, thet sa-

des: Ach! ja, wi hafwe nu, Gudi lof! fådt fred med wåra fiender, men wår aller nådigste herre ock konung är dock borta ifrån oss, huru will det gå med oss? Sådan klagan hördes offta, ock måskie icke utan orsak, som mången jämwäl sedermera fådt ärfara ock förnimma. Sapienti sat dictum puto.

1721 December.

D. 22 December begåfwo wi oss i Herrans namn på resan ifrån Ciberien ock staden Solikamski, hwarwid mången ett ganska ringa förråd hade. Jag för min person ägde intet mera än 7 kopeker eller 7 öre s:mt, därmed skulle jag nu resa några hundrade mil wäg; men det bästa war, att den ena cammeraten sökte understödia ock forthielpa den andra, elliest hade det, bättre Gud! blifwit en alt för swår ock bedröfwelig resa för mången. Där utinnan war czaren dock gunstig *

[1722]

Wiborg, nu för tiden under czarens wälde, som är en wäl befäst stad uti Finland, dock woro husen uti samma stad mycket af fienden ruinerade, 15 mijl.

D. 19 Febr. gingo wi ifrån staden Wiborg igenom Nyland ock kommo d. 22 d:o till staden Borgaw, som jämwäl af fienden totaliter warit ruinerad, 19 mijl. D. 22 d:o om afftonen ifrån Borgaw ock kommo d. 24 d:o till staden Helsingfors, hwilken stad war af fienden mäckta ruinerad ock kyrkian opbränd, så att den icke annorlunda war att anse än ett förstöradt Jerusalem ock öde-näste. Här uti staden Helsingfors lågo wi stilla till d. 8 Maj. Ifrån Borgo till Helsingfors 8 mijl.

1722 Majus.

D. 8 Maj lade wi ut ifrån Helsingfors ock gingo i Jesu namn d. 12 ejusdem till segels öfwer Åhlands haf

* Två lägg saknas; samma hand som s. 83 har antecknat /: felas :/.

med en skieppare ifrån Stockholm ock kommo d. 16 d:o om afftonen in igenom Sand-hamn förbi Lindahlen till Waxholmen. D. 18 d:o kommo wi till Stockholm kl. 8 om morgonen in. Här uti Stockholm nödgades iag mig uppehålla till d. 3 Decembr. Emedlertid sökte jag min dimission, som iag ock äntelig erhöll, ock qwitterade ock valedicerade så Sweriges rikes krigztiänst, hwar uti, jämte många andra cammerater, jag mycken wederwärdighet, möda ock fattige utstådt hade. Hwad belöningen för wår trogna tiänst jämte swåra fångenskap widkommer, så hemställas den allwetande ock allzmäcktige himla Guden altsammans, af hånom wi den bästa recompense ock belöning förbida ock förhoppas, som jämwäl wårt trångzmål, nöd ock elände nådigt anse ock wedergiälla lärer.

1722 December.

D. 3 Decembr. afgick iag ifrån Stockholm med en Gothlandz skieppare ock hade redan d. 8 d:o avancerat under Lummelunde, men för den häfftige contraire stormen, som uppwäxte, måste wi åter gå tillbakars till Sandhamn igen, hwarest wi lågo till d. 14 Decembr. då winden blåste god ock wi om afftonen därpå i Jesu namn begåfwo oss till siös igen ock kommo d. 16 Decembris, som war 3 Advents söndagen, till Gothland kl. 10 om dagen. Således hafwer nu den gode ock nådige Guden behagadt, effter stor ock mycken wederwärdighet, farlighet, möda ock beswär, jämte ett långwarigt högst beklageligit swårt fångenskap ock träldom, att jag åter igen mitt fosterland Gothland skulle få se, ifrån hwilcket iag så långan tid afskild warit ock uti främmande land hafwer måst en främling omkring wandra. Wälsignadt ware Herren min Gud, som uti så mången nöd ock farlighet mig så underligen fördt, bewarat ock uppehållit hafwer! Wälsignadt ware min Gud för både med ock motgång uti allan tid! Ja, ewig ära, lof, pris ock tack ware min Gud, för all

nåd, godhet ock bar[m]hertighet, som mig intill thenna stunden bewist är, ock emedan ålderdoms afftonen för mig tillstundar, så beder jag tig min Gud af hiärtat ödmjukeliga, att du jämwäl med tin nåd, frid ock wällsignelse wille framgent wara ock förblifwa hos mig ock låta mig ewinnerligen med tig lefwa! Herre min Gud, hör ock bönhör mig, för min dyraste frälsares Jesu Christi skull, uti den helige andas krafft! Amen, Amen.

Sedan iag till Gothland hemkommit, hafwer utur Wisby kyrckio-bok iag extrahera låtit ock befunnit, det jag anno 1679 d. 15 Octobris i Wisby kyrkia igenom döpelsens bad min Frälsare JESU CHRISTO inympad worden är ock blifwit döpter. Mina faddrar eller dop-wittnen hafwa warit fölliande, nemligen: Borgmästar Qvist Nilson, Rådman Hans Ihre, Mäster Joachim Gillmester, Clas Erickson, Hindrick Schoumaker, Tullförwalterskan Isak Biörsons efterlefwerska, Charin Burmesters, Charin Wollters.

DAGBOK

AF

EN INGENIÖR-OFFICER

ANTAGLIGEN

L. WISOCKI-HOCHMUTH

1700—1708

ANNO 1700.

April d. 16 ging die flotte von Amsterdam und legte sich beij Tessell.

Maij d. 3 legten sich die Hollender for anker beij Flag.

D. 4 beij den Flijder.

D. 13 beij Texell.

D. 19 beij den Heller.

D. 27. Wurden gemunstret ambort.

D. 28. Von Texell mit 5 schieffe, 2 bombardir ketzen, 1 brander, 1 smack.

D. 31. Kam der Amiral Allemonde zu unss. Selbigen dagz sahen wir die englische flotte. Wir lagen N. W. von Egmont.

Junij d. 2. Kamen wir beij die engländer vor die Mase, wir machten zusammen 32 schieffe.

D. 4. Kam die schwedische flotte an beij Malmöe.

D. 9. Kam der Schawbijnacht Evertson zu unss mit 3 schieffe von Ostfrislant.

D. 10 ziegelten von die Mase mit 36 schiffe und 2 galliorten.

D. 17 beij Hardhals zu anker.

D. 19 gingen wir von Hardhals und kamen selbige dagess beij Wiingo, legten ancher.

D. 23 legten sich bede flotten, nemblich die englische und hollandische 1/2 meil von Gottenborg auf die reddie.

D. 26 hoben anker, gingen von Gotenburg und legten sich d. 27 zwischen den Coll und Lapgrunt zu anker; unter dessen ist nihtess passirt.

Julij d. 6 war ich mit unterschietlichen zu lande beij Craperup.

D. 7/17 des morgenss umb 4 wunden wir anker und legten unss in die Sunt gleich über Wijck.

D. 10 legten wir unss im Sunt auf den banck zu anker, selben dag sahn wir die danische flotte, und kamen einige hern von den schweden auf unsere.

D. 11 war der dänische Amiral Joul auf unsere flotte.

D. 12 war der vice Amiral Taube und Schaubinacht Sparre beij unss.

D. 15 legten wir unss zu anker schwischen Landzcrona und den insull Wijn.

D. 16 fiel ein matros auf dass schief Catwijck vom grossen hengdott.

D. 17 wurden wir die schwidische flotte gegen abent gewahr. Dito wart der matros auf den insull Wien begraben.

Anno 1700 in Aprill.

D. 25 marchierten Ihro Maij:tt auss Stockholm mit die gardie, nachdem dass regement aufgestellet auf die Nordermalms marck, da die gantze pagagie vor auss marchirte, und ging der march selben dagz biss Fittie krugh..... 1 1/2.

D. 29 biss Åby krugh in Wanherat kesspell ..... 7.

Anno 1700 in Maij.

D. 1. Biss Estlösa; hir wurde erstlich die gottesdienste auf eine schöne grüne wijse gehalten, nach verrichtung dessen gingen wir biss Lijdent und Swalbruck... 2.

D. 2 biss auf die wiesen beij Nykiöping ..... 2.

Erstlich wurde die garde dies seits des besagten ortz aufgestelt und marchirten alssdan durch mit fuller spiel in die stad und passirten eben durch und campirten hart an die statt auf der ander seitte.

D. 4 marchirte der Königh biss Wreta ..... 2 3/4.

D. 6 biss Krockeeck 1 1/2

Hir monsterde der Landzhaubtman Ilstierna die garde.

D. 8. Umb 6 dess morgens biss Norkiöping ..... 2.

D. 10. Nach gehaltener gottesdienst marchirten wir biss Pleginge hart beij Brinck ..... 1 1/4.

D. 11 biss Olofsdorf hart beij Kumbla..... 1.

D. 12 biss Linkiöping; setzsten unss beij die so genante Kallesta dörfer ..... 1 1/2.

D. 14 biss Åssarckh, ligt beij Banckaberga..... 1.

D. 15 biss Miölby ..... 1 3/4.

D. 16 biss Böhenne hoff onweit Häster ..... 2.

D. 18 biss Säby priesterhoff, hart an Sätthälla, und wurde die garde alhir vom Landeshaubtman Lindhielm besichtiget. Wurden allhir zwen soldaten exiquirt, so den bauren übelss zugefügt..... 2 1/8.

D. 19 biss Örla hart an Berga krugh ..... 1 3/4.

D. 20 biss Munckaboo höffe, nach hir vollendeter gottesdienst marchirten wir biss Siönes ohnweit Ståkadorff 1

Hir begunte dass regement erstlich an zu campiren.

D. 24 biss Norrehult nicht weit von Nähtebecks Nibba krugh 1

Hir besichtigde der Landzhaubtman Uhlsparre dass regement.

D. 25 biss Skartary beij Åhrada krugh ..... 1 1/2.

D. 26 reiste der König dess morgens frühe zum Obristen Posse; nach der mahlzeit gingen sie zu fus in stiebeln bis Wexiö; ess folgte ihm der Oberstlieutnant Palmquist mit mehr andren ..... 2.

D. 27 dess morgens umb 4 gingen wir biss Wexiö, 2.

Der König reiste selben abent wieder von hier.

Anno 1700 im Junij.

D. 1 för beij Loshult biss Marcklunda wiirtzhauss 8.

D. 3 biss Broby wiirtzhauss ..... 1 1/2.

D. 4 biss Biörlöf ..... 2.

D. 5. Umb der hitze halben brache wir auf des nachtess umb 1 biss Westerwram ..... 2 1/4.

D. 6 des nachts umb 10 biss Hörby ..... 2 1/2.

D. 7 des nachts biss Gårstonga beij Getinge, 2 1/8.

D. 9. Mit fuller spiell durch Lundh biss Upagra, und weillen es lauter felt war, marchirte die garde in 3 battalions an front ..... 1 1/3.

D. 11. Ebenfals battalionsweiss mit fuller spiel durch Malmöe zu die desseignirte quartiren, 1/4 meil von besagte statt gelägen; die garde lag in Fassjö, der König war selb sten in Malmöe ..... 2.

Anno 1700 im Julij.

D. 18 brach der König auf, marchirten beijseitz Malmöe biss Keflinge brücken ..... 2 1/2.

D. 19 mit anbrechender dagh biss Oria krug hart beij Lanscrona .... 2.

D. 20 Nachmittagz umb 4 wart angesagt über all sich marchfärtig zu halten, selben dagz wart auch amunition aussgetheillet, nemblich 18 patronen zu man, auch 6 schrott säcke, jeder mit 6 renkugeln woll versehn.

D. 21 im anbrechender dach marchirte die bagagie nach Lanscrona, einbarquirt zu werden ..... 1/2.

D. 22 bekamen die regementer ordres aufzubrechen, welches auch nach gehaltener gottesdienst gescha, doch zogen sie sich nachmittagz umb 4 wieder ein. Dito wart in Lanscrona auch mit der embarquirung anfang gemacht.

D. 23 umb 5 des morgens stelten sich die regementer auf den slosshagen beij Lanscrona, schwischen den sloss und die statt, da der König den gottesdienst selb-

sten beijwonten. Selben dagz umb 4 wart die garde embarquirt, nemblich dess oberstenss battalion aufs schief Sophia, des oberstlieutnants auf Sophia und des majorens auf *

Wart auch Posse als generalmajor beij die garde vorgestelt von obrister.

D. 24. In gottes nahmen zohen [wir] ziegell und gingen ein wenig im see, warfen doch ancker am abent, da dan die chalupen und böte kamen unss abzuholen; gingen also *en bon ordres* biss dass schief, Quinburge genant, von den englische flotte, woo wir biss anbrechenden dag unss auf hielten.

D. 25. Lovierten wier den gantz vormittag die danische kösten auf und nieder; wart auch von einige ihre aufgeworfene batterien nach unss geschossen, doch ohne effect, da entgegen wart starck canoniert von einige unssere espingers, so stycken forn ein führten, auch von 7 cronschieffe, so ein wenig von einander vertheilt lagen, den strand zu beschiessen. Des abens umb 5 landstijgen wier auf dass felt Tijberup. Auf unsere rechten hätten wir die mühle Wente gott oder wart wass gutes und dass dorf Humblebeck auf unser lincken; ess bege[g]neten uns etzliche fendell bauren, die sich hinter den dort befintlichen höhe rangirt hätten mit ein esquadron reütter unten am fuss dess (des) bergz ein wenig wom rande des wassers. Da wir dan auss unsere fharzeuge, einige über den halben leib, im wasser stijgen, würden aber über die massen wohl secondirt mit styckengeschosse von ein schief mit nahmen * so unss am nehsten gelägen; sobalt wir nun fus gefaset, und ihre cavallerie unss wolte angreiffen mit denen bauren, gaben die, so erst land gefasset von den unserigen, salbe auf sie, woovon sich die reütter und bauren in der eill reterirten, auch einige so woll reütter als bauren auf den platz bleben. Die cavallerie wolte sich zwar wieder setzen, aber durch ein

* Lucka i orig.

neye salbe und granadwürffe von die gardie, und zwar Capitains Sigrots compagnie, nahmen sie gahr den flucht. Dreij gemeine von denen unserigen blieben und vier dito [wurden] blessiert, einer von der gardie und des oberstlieutnants battalion, die andre dreij von des Obersten Falsburgz battalion, so von Malmöe commendirt waren. Von die guarde waren dreij battalions, die eine von Falsburg, welche diesse attaque beij der dessent volführten; die uplandische regement kam erstlich nach der attaque von der flotte aus mangel der fahrzeuge, weillen sie sich die unserigen bedienen müssten und diese transport taurete fast den gantzen nacht. So balt wir nur posto gefasset und unss meister vom strande gemachet, verfertigten wir ein retrenchement, an welchen wir die nacht und den andren dag über genug zu thun hätten, den sie spargirten, als wolten die feinde mit sämblichen marieners aus Copenhagen ein ausfall thun, welche man entlich vur brafwe leute hielte; man vernahm aber von solchem allen nihtes.

Jhro Maij:ttz waren selbst zu stelle beij der attaque und der erste, so im wasser biss über den kopf sprang. Beij Ihro Maij:tt waren Generallieutnant Reinschiölt, Graf Carl Wrangell, auch einige andre mit in chalupe; der Generalmajor Stuart wart unglüklich durch den knie blessirt, das er sich nacher Malmöe begeben müste, bleb also der Generalquartermeisterlieutnant Zader, so dhamahls auch wie capitain von der fortification die guarde bedienen muste, beij sich habende ein capitain von der fortification, nhamens Apelgren, so beijde die retrenchement verfertigten, doch aber ein gross faute an den selben begijngen, wie es weitter im plan zu sehen.*

D. 26. Kam auch das callmarlähnsche regement vom schieff** ; bekham auch die flotte ordres näher an Co-

* Ingen sådan plan finnes; däremot är en handritad karta öfver kusten, på hvilken äfven »retranchementet» på ett ungefär tecknats, inklistrad bredvid. Den omtalas under en följande datum.

** Lucka i orig.

penhagen sich zu begeben, welches auch vollzogen; slossen also die dhänische flotte ziemblich in die enge, worauf sie den folgenden nacht mit canonieren und bombardiren continuirten.

Noch continuirte man stettig den retrenchement zu verfertigen und waren Jhro Maij:ttz selbsten unterschiedliche mahlen auss, es zu besehen. Ess wurden auch unterschietliche kleine parteijen von 10 à 20 man infanterie ausscommendirt und wahren Ihro Maij:ttz selber aus, mit Generallieutnant Reinschiölt zu recongneciren.

D. 27. Wurde vergaderung geslagen, woobeij sich alle regementer versambleten und ihnen vorgelessen die kriegesarticulen, dhenen wohl in aicht[!] zu nehmen, alss auch im lager sauber zu halten, auch keiner sich unterstehen solte beij nachtzeitten auss dem lager zu gehen.

D. 28. Bombardirte man wiederumb Copenhagen von der zeitte nach Dracköö; es waren eben wie vorigen dag fünff bombardirketzen, nemblich 1 schwedisch, 2 englische und zwee hollendische.

Ess bekhamen auch die officere von der fortification ordres, am strande überall brücken zu verfertigen. Dito kam auch dass westergothische cavallerie regement.

D. 29. Wart ein lieutnant nahmenss Pfiel, auch ein fendrich mit 74 á 76 man auss commendirt.

D. 30. Reiste ich mit dem jungen Grafwen von Athlohne nach Lanscrona. Selben dag gingen 300 pferde auf parteij, weillen, wie gesagt, dages vorhero der lieutnant mit sein gantzes parteij von feind gehoben.

D. 31. Des morgens kham das Dhalregement am lande, marchirten mit voller spiel biss ihrem standh, trugen ihre gezelter und rentzeln selbsten. Da sie aufmarchirt waren, exercirten sie auf einander mit stöke battalions-weiss. Der erste battalion wart commendiert vom H. Obersten Stenbock, die andre vom Oberstlieutnant Gründell.

Anno 1700 im Augusto.

D. 1. Kham ordres des morgens, das die regementer solten ausrücken mit ihre volle gewähr, bekhamen aber contraordres, sich blos fertig zu halten.

Selbigen dages publisirte man Ihro Königl. Maij:tz schutzbrief belangent die einwohner auf Zeelandh.

D. 2. Kam dass ostergotische cavallerie regement auch an und wart wiederumb 300 pferden auss commendirt.

D. 3. Kamen auch die drabanten.

D. 4 der Generalmajor Mörner mit ein theil des oster gothische regement.

D. 5. Waren Ihro Maij:ttz selbst fünffte, ohne einige von dhenen generals beij sich habende, in die pfortte vor Helsingöhr; doch waren die generals selbesten aus, ein jeder auf sein ohrt, mit kleine parteijen Ihro Maij:tt zu suchen.

D. 6. Wart Major Buhrenschiölt, von das smålendische cavallerie, auscommendirt mit 60 pferde, beij sich habende den Krigescommissair Adlersten, welcher ein schwedischer ambtschreiber auf Fredrichsburg constituiret. Ess sante der Oberstlieutnant von Buhrman, von der fortification, einige von seinen officiren auss dem lager und die situation zu recongneciren; den abent khamen die westerbottnischen infanterie an.

D. 7. War der Oberstlieutnant von Buhrman mit eine escord aus, da ich den gantzen districht von Humblebeeck biss Ronstatt längst dem strandh abnahm. Dito ankham der Secretair Blåman mit bericht [über] den übelen zustandh in Lieflandh wegen dhenen saxen. Ess kam auch der rest von der ost- und westgothesche regementer mit Ihro Maij:tz grobeste bagagie über.

D. 8. Khamen zwee compagnien von leibregement; es wurde auch ein starckes schiessen gehört von

dhenen flotten vor Copenhagen, so nach aussage einige 2 fregatten solten gewesen sein, so beij die Dhänische flotten ein wolten. Selbigen dagz verreiste der Oberstlieutnant Zader.

Ess bekamen die drabanten ihren rang mit alle [sowohl] ritmeisters, alss capitains beij der armée, aus genommen die garde und leibregement. Jhro Maij:tt exercirten auch die drabanten, und nahm der Generalmajor Posse abscheidd von ihnen; unter dessen wart continuirt mit transportirung des leibregementz. Eben ankam ein expres auss Holstein mit zeittung, dass der friede würcklich schon geslossen zwischen Denmarck und Holstein, auch schon abgekündiget an dhenen örten.

Gegen den abent kahmen einige officir von der fortification, alss nemblich Lieutnant Cammecker, Lieutnant Spohle und Adjutant Buhrman.

D. 10. Des andren dages kham Capitain Bloman, Lieutnant Eckman, Conducteur Stiernros, dito Walraf, auch Wallenstein und Vollenteur Schultz.

D. 11. Marchirte die armee von Humblebeck biss Runsta krog in dreij colombnen ..... 2.

Auf diese marsch kam zu unss Lieutenant Piell mit die gantze parteij, so von ein dhänisch capitain convoijert wurden; zeit ihrer gefangenschafft hatt ein jeder nach proportion genossen, nemblich in Copenhaguen des dags der fendrich 1 rd., ein jeder musquetir 18 st. Selben dag kam auch ein dhänischer cammerjoncker mit brieffe an Jhro Maij:tt.

D. 12. Kam der Graf Revenklaw von Copenhagen mit die friedens tractaten und spiesten des mittags am taffell mit Ihro Maij:tt. Eben kamen zwee holsteinsche herren mit confermation; so wurde auch ein trompeter von Generallieutnant Reinschiöltz regement nach Copenhagen gesant; zur selben zeit kam auch ins lager der Printz Adolf von Ste[ge]borg.

D. 13. Kam der Oberkammerjoncker Rottstein von Kopenhagen, ginck aber strax wieder zurück; es wart der generalkrigscommissair nach Kopenhagen [gesandt], umb vivers vor die armée zu fordren.

D. 14. Ritten Ihro Maij:tt biss in die vorstad von Kopenhagen und sprachen mit ein dhänischer reütterpost; von dar nach Fridrichsburgh, auch einige andre lustige örter; kam erstlich umb 8 des abens wieder zurücke ins lager; diese folgten Ihro Maij:tt: der Cammerpagie Klinkoström, ein corporal von die drabanten mit 2 andre officere. Vor der mahlzeit aber, ehe Ihro Maij:tt sich aussbegaben, war der englische Amiral Rocke mit dessen schaubinacht beij Ihro Maij:tt. Eben kam Capitain Essen von General Vellinck expresse gesant; heute verreiste wiederumb der prins.

D. 15. Nachdem Ihro Maij:tt die armée durchgeritten, welche vor den englischen Amiral Rock parade gemachet, wart er zu mittagz beij Ihro Maij:tt tractiret, woo sich auch ein mänge dhänische herren befunden, so woll aus Kopenhagen wie die vom lande gekommen waren umb Ihro Maij:tt zu sehen.

D. 16. Wart krigesrecht gehalten über Oberstlieutnant Per Hierta, so ein reütt[er] aus unversicht erschossen d. 13 dieses månatz.

D. 17. Kam der General Mauritz Vellinck aus Liefländh[!]. Capitain Blåman wart ausgesant zu recongnosiren zwischen dem lager und Kopenhagen.

Selbigen dagz waren Ihro Maij:tt mit den meisten generals in die thor beij Kopenhagen.

D. 18. Bekham der russische envoye audiens beij Ihro Maij:tt.

D. 19. Ward der anfang des aufbruchs; selbigen dagz marchirten die Uplander und das Callmer lähns regementer infanterie biss Wedbeck und von dannen derecte über biss Landescrona mit dem transport.

D. 20. Kahm der muscowitische abgesanter ins lager.

Marchierte die gardie von Ronstadd, auch das dhalregement, embarquirt zu werden, die westtergothesche cavallerie marchirten biss Helsingör, von dannen über; die andren alle segleten des nachts, passirten vorbeij den insell Wien.

D. 21 umb 11 des nachtes kahme selbige an beij Landescrona brücke und stelten sich auf auf den slossplatz und campirten folgenden nachts hart dabeij auf eine ebene.

Jhro Maij:tt waren den letzste auf Zeeland, biss alle ihre trouppen über wahren; das smålendische cavallerie ginck auch selben dagz ab.

Der Oberstlieutnant von Buhrman mit einige andre officier thaten mir die ehre und begleitteten mir aufs schieff, benahmbt Catwickuptzee alwoo ich dhamahls lieutnant gargie bediente; den andren dagh darauf ging ich mit vorgesagten oberstlieutnant nach Malmöe.

Entlich passirten auch Jhro Maij:tt über von Helsingör biss Helsingburg.

D. 23. Marchirten Jhro Maij:tt biss Stora Harg und campirten alhir die regementer ..... 2.

D. 24. Im anbrechen des dagz, doch nach gehaltener gottesdienst, marchirten wir die Getinge brücke vorbeij biss Ludnarp ..... 1 1/2.

Jhro Maij:tt lagen selbst in Christianstadt in quartier.

Anno 1700 im September.

D. 10. Resolvirten Ihro Maij:tt die garde biss 18 compagnien zu verstärken, die compagnien jeder 108 man.

D. 11. Brach die garde auf und stoste das gantze regement zu sammen beij Wester Wram..... 2.

D. 16. Marchirte die armee biss Wee 2

Nach gehaltener predigt marchirten sie in ein front etwas näher Christianstadt, da wurden einige neye officir forgestellet beij der garde; nach dem fesperpredigt kamen auch

Jhro Maij:tt da hin und besichtigten dass gantze regement. Woo auf sie mit vollem spiel und fliende fendell durch die stadt biss Fielkinge marchirten ..... 1.

D. 17. Marchirten sie biss Ysana dorf durch Sellesburg und lagen nicht weitt von Noria krug ..... $2^1/_2$.

D. 19 biss Noriums höfwe ..... 3.

Hir stelte sich dass regement auf, ein jeder tratt zu seiner compagnie, Graf Sperling, Törnschiölt und Sigrott bekamen jeder ein grenadiercompagnie, die andre capitains, als Stiernhöeck, Duwalt, Specht, Appelgren und Rosenstierna, so von dehnen drabanten genommen, wurden auch vorgestelt von — —

Von Noriums höfwe gingen wir biss Asserum kesspell und wurden in die dörfer verlagt ..... 3.

Mittelerweille waren Jhro Maij:tt in Carlshambn und liessen mit fleiss arbeitten, den transport nach Lieflandh fort zu setzen, woo zu auch alle tage 300 man von der garde zu allerhant arbeit commendirt wurde, wor über Lagercrona aufsicht hätte, und auch dhamalss die generaladjutan[t]s dienste beij Jhro Maij:tt bekhame, als auch zugleich oberstlieutnant von das westerbottnische regement.

D. 27. Reisten Jhro Maij:tt den weg nach Sellisburg und des nachtes biss Carlshambn, auch eine meille auf der andren seitte, Jhro Durchl. dem Hertzogh von Holstein zu embfangen.

D. 28 des morgens umb 8 khamen Jhro Maij:tt mit dem Hertzogh von Holstein nacher Carlshambn, es kahmen selbiges mahl auch die drabanten zu Asserum.

Anno 1700 im October.

D. 1. Im nahmen Jesu gingen Jhro Maij:tt mit dem meisten theill dhero drabanten auf dass amiralschieff, Wesma[n]landht genant, so der Admiral Anckerstierna com-

mendirte. Jhro Durchl. der Hertzogh folgte mit biss aufs schieff; nach ein wenig verzug nahm er abschied und gink mit einer schaluppe wiederumb zurücke; als balt wurden die anckern gewonden, alss auch die stücken überall dobbelt gelöst.

Unterwegz wahren Jhro Maij:tt zwar ettwass unpässlich, doch hielten sie sich stündlich aufs überlauf und erweisten sich sehr gnädich und lustig gegen jeder man.

Wir hätten, gottlop, ein gutten doch starcken wint, das, wie im anfanck gesagt, da wir die anckere zohen, auch zween unss von dhenen verkhamen.

D. 5. Khamen wier eine meille von Pernaw, da dan Jhro Maij:tt mit eijnige generals sich in ein chloupe begaben und khamen also des nachmittagz in die vorgenante stadt.

Gott seij gelobet, der Jhro Maij:tt wie auch alle andre so gnädich und woll über geholffen, absonderlich in so spääter jahrzeit.

Gleich wie Jhro Maij:tt am lande traten, schossen alle schieffe, ein jeder 16 schuss. Wie sie sich dem thor etwas näherten, wart schwedisch lossung gegeben runt umb die gantze fesstung.

Der obristlieutnant, so auch zugleich commendant der festung war, mit sämbtliche garnizon und bürgerschafft, nach abgelägter parade, kamen und thaten ein kniefall vor Jhro Maij:tt mit wünschung ein glückliches ankombst und von Gott ein gesegnetes waffen wieder Jhro Maij:tt[z] feinde, da sich die geistlichkeit auch alle beij befunden.

Nach diesem gingen Jhro Maij:tt rund umb die festung, derrer wercke zu besehn, so sich alles sehr baufellig befandh. Ess khamen auch alle andre schieffe, Gott seij danck, glücklich an, und wurden alle woll debarquirt.

D. 9. Reisten Jhro Maij:tt zum General Vellinck dessen lager zu besichtigen, und kamen des andren dages wieder ..... 4.

D. 19. Marchierten Jhro Maij:tt von Pernaw mit denen drabanten biss Nordin, alwoo, die garde voraus war ..... 1 1/2.

D. 20 biss Sukieck..... 2 1/2.

D. 21 biss Icken..... 2.

D. 23 biss Mariana, hir kamen Ihro Maij:tt zu unss von Pernow ..... 4.

D. 24 biss Schwartzenhoff ..... 2.

D. 25. Marchierte die garde nach Revall und wurden in die vorstatt verlegt.

D. 26 biss Satz und Ratssurgckij ..... 3.

Alhir gingen Ihro Maij:tt vorauss nach Revall, und weillen die bürger alda sich vorgesetz zu pferde parade vor Ihro Maij:tt zu machen, santen sie einige von ihnen 1/4 wegs ausser der statt, welche dhenen andren Ihro Maij:ttz ankombst kunt thun solten, welche aber so verfehlten, dass der König eher in die statt war dan sie.

D. 27. Kamen die drabanten in vollem parade in Revell, alwoo sie auch logierten ..... 3.

Ihro Maij:tt logierten aufs sloss beim Generalgouverneur Graf De la Garde und speisten allezeit publicq.

D. 28. Waren Ihro Maij:tt in die domkirche zu Revall, und machte der schwedische priester ein glückwünschung wegen Ihro Maij:ttz ankombst, beklagende auch dabeij des landes zustant.

D. 29. Monsterde der König des Oberstlieutnant Hastfers battalion finnen zu fus, eben auch ankam Oberster Knorring mit sein battalion auf die redde.

Selbigen dags presentierten sie dem König ein gross russchiess provintz fendel vom selben capitaine, der sie in ein reüsisch lodie gefunden, da er auf parteij gewesen.

Anno 1700 im November.

D. 1. Von Revall marchierten wir dess morgenss umb 6 uhren biss Salichta ..... 3.

Ihro Maij:tt folgten 1 meille, aber gingen alls dan wieder zurücke nack Revall.

D. 2 biss Lahala ..... 3.

D. 4 biss Lesna..... $2^1/_2$.

D. 5 biss Lanamois ein halbe meil von Wesenberg, 2.

Hir im stätlein Wesenberg war der H. General Vellinck vorauss, welcher auf ein und ein halbe meille genseit dass stätlein die finnische troupen stehen hätte, auf ein grosses hügell hielten ungefehr 100 man wache, so kanonen beij sich hatten, nemblich 4, ebenfalss taten die bürger im stätlein, welche sich befrüchteten ein einfall von einige russische parteijen, welche vieleicht im sin hätten etwass an den damaligen magazin alda etwass zu tentiren.

D. 6. Kamen Ihro Maij:tt zu Wesenberg, ritten aber gleich zu denen finnen in ihre quartieren und zu die garde, welche etzliche tage zuvorn ankamen und cantonirten in des Hern Oberstlieutnant Clotz hoff und dorffer.

D. 12. War der König beij die drabanten in ihre quartieren, welche mit die garde charchirten, alle mit ihre harnischen.

D. 13. Stöste die gantze armée zu sammen beij S:t Nicolaije kirch, welche waren die garde, helsingen, Westmanlands, Nerkes, Tijsenhusens regementer finnen, Mellins, Hastferts battalion und die dahlregement; cavallerie waren die drabanten, leibdragoner, die liefländische adelsfahn, nylänninger und åbolänninger.

D. 15. Marchierten Ihro Maij:tt mit die gantze armée zusammen biss Hackhof..... $1^1/_2$.

D. 17 biss Pyagaeggy ..... 2.

Hir stunt Charmetouf mitt 6000 pferden, er hatte seine foura-

geur über den pass gehen lassen, da dan unsere vortroupen ihnen so schleunig überfielen, dass sie ihre fouragebunten verliessen und sich über halss und kopff zurücke zogen, doch wurden einige von ihnen nieder gemacht. Wie Ihro Maij:tt alhir ankamen, waren sie zwar gesinnt, ihre trouppen über pass gehen zu lassen und [liessen] zu dem ende einige canonschusse auf dem feint thun, weillen aber die nacht verhanden, blieben sie stehn. Am abent wurt der H:r Generalmajor Maijdell commendirt mit unsere vortroupen, welche den morgen nach den solten abgehen, die avantgarde zu haben, solches bestunde auss 600 pferden, des nachts aber nachmen[!] die rüssen den flucht biss an ihrem lager.

D. 18. Defilierte die armée dess morgens früh über den pass und kamen des abens umb 6 zu Sijlamackij oder so genanten drecklager ..... $1^1/_2$.

Hir war mangel an alles, weillen dies ohrt vom feint im grunt ruinirt und im aschen gelegt war.

D. 19. Marchierte die armée zu ein hoff *
genant, welches von Narva $1^1/_2$ meil gelägen und lag hart beij Lagena edelhof..... $1^1/_2$.

Des nachmittagz umb 3 entstunt alhier ein alarm, als

---

* Lucka i originalet. Möjligen Waiwara eller Reppik (namnet otydligt på treverstkartan); sistnämnde ställe ligger två verst v. om Lagena. Såsom de ortnamn, som anföras af Kelch och andra förf., visa, gick Carls march till Narva längs den nuvarande landsvägen, som i slingrande förlopp än närmar sig kusten (vid Korkylla samt vid Pyhäjäggi och Silameggi), än aflägsnar sig från densamma. Den i de samtida kopparsticken porträtterade »vägvisaren» kunde således endast behöfvas för att visa framsända rekognosörer genvägar öfver morasen och skogarna. Af de många tyska reproduktionerna af denna bild får man närmast den uppfattning, att det hela är en fri fantasi, men här finns ett svenskt original, som bär ett verklighetsmärke: de flätade bastskorna. Det hela skulle varit alltför obetydligt att dröja vid, om det ej i sin mån visade, huru djupt allt, som sammanhängde med tåget mot Narva, fångat samtidens fantasi.

wolte der feint unss entgegen ziehen, wurde also die armée in 2 linien aufgestelt, weillen ess aber nachmahls blint befunden, campierte die armée alda des nachts über. Am abent speisten Ihro Maij:tt in Graf Wrangels zelt, und waren mit am tafell der Generaladjutant Graf Leuwenhaubt, der Generalmajor * Nach der malzeit legten sich Ihro Maij:tt etzliche 70 schritt von ihrem gezelt auf einige bunt stroo, da er nach fulbrachter 2 stundige ruhe sich eijlens erhebte und ein draum, den er gehabt, verzählte, nemblich ihm deuchte, wie ein alter griessgrauer man zu ihm gekommen, ihm gebeten, er solte sich befleissigen den feint folgen[den] dagz zu attaquiren, so würde er glücklich sein, sonsten würde er selber vom feint den andren dag geslagen werden, worauf Ihro Maij:tt sich in ihr eigen zelt zum slaff verfügten.

Denselben nacht kam der H:r Oberster Rebender und Oberstlieutnant Örnstett mit raport, was sie bei des feindes retrenchement und lager, alwoo sie versant gewesen, observirt.

D. 20. Dess morgens, nach gehaltener gottesdienst, brach die armée im namen Jesu auf von Lagena und gegen mittag satzsten sich vor des feindes lager, welches längst den strom, alwo die beste gelegenheit war, wo man einige mühlen auch gewar wurde, nun von dannen biss Joala war des feindes lager, mit einem starcken retrenchement woll versehen, welches bestunde aus feste wälle und tieffen grebern, die brustwehr mit spanische reutern und sturm [pfählen] woll bespeckt und mit unterschietlichen aussenwercken woll versehen, alss auch batterien gelegt auf die vortheilhaftigste öhrter, woobeij auch ein starck contrewallationslini[e] sich befant. Um (umb) die mittagzzeit marchierte die armée auf in des feindes gesicht und unter geschoss ihrer canonen wurt alssda auch die armée aufgestelt. Ihro Maij:tt ritten selber aus

* Lucka i originalet.

zu recongnociren die bequembste örter zu attaquiren; unter dessen versahe sich die infanterie mit nöttige faschinen.

Der rechte flügel, welche solte inbrechen beim alten Ratzhoff, wart vom H:rn General Vellinck commendirt, woo der H:r Generalmajor Posse auch die attaque führte. Die erste anfall geschah mit 50 grenadier, welche der Lieutnant Reinschiölt, der auch von die garde war, commendirte, worauf folgte Capitain Sperlinck mit ein battalion grenadier auch von die garde, wiederumb noch 3 battalions vom vorigen regement, die die andre soutinirten, noch 2 battalions garde, welche 1 battalion helsinger soutinirten, mit ein battalion wesmanländer, diese solten hin wiederumb Tijsenhusens finnen aufn rechten, ein battalion helsingen in der mitten und ein battalion wesmanländer auf der lincke flügel secondiren; nach diesen solte Generallieutnant Wachtmeister, welche die cavallerie reserve commendirte, sich eindrengen mit die auf der lincken flügel. Die lincke flügel, so da solte einbrechen auf genseit Wepsekyla, wart commendirt vom H:r Generallieutnant Reinschiöldt, diese flüge[l] thäte zwen attaquen, woovon der ersten auf der rechten führte der H:r Generalmajor Maidell in 2 colomnen, der rechte colomn bestunt in ein battalion wermländer, welche von ein andre battalion desselben regementz wurt soutinirt, welches ein battalion wessmanländer secondirten, wor auf slossen ein battalion finnen; der lincke colomn führt der Oberstlieutnant Gründell, welcher von 3 battalion finnen wart soutinirt, bediese columnen attaquirten des feindes retrenchement aufm lincken unterwertz beij ein nein[!] des feindes aufgeworffenes hohes und grosses werck, welche auf beden seiten die linien des retrenchementz kunte bestreichen und dass felt überall woll commendiren, wie es auss beijgefügten plaen, mit litt.* und n:o* bezeichnet, besser und klärer zu ersehen ist. Der H:r Oberster Stein-

* Lucka i originalet. Planen saknas.

bock, welcher die andre attaque führte, wart von 1 battallion finnen soutinirt und mit arbeitzmaterialien versehen, und attaquirte dass rechte grosse haubtwerck, wor auf Ihro Maij:tt selbst folgten, erstlich mit die dragoner und dan darauf mit die drabanten, in der grösten furie. Darauf folgte die lincke flügel cavallerie, von welches der H:r Generalmajor Rebing die reserve commendirte. Auf der lincken commendirte der H. Generalfeltzeugmeister Siöblad die artillerie, welches in 21 canonen bestant, und Major Appelman auf der rechten. Die losung war, Mit Gottes hülff, die seignall der attaquen wart gegeben mit zwen raquetten, und dass gewönliche feltzeichen, mit stroo auf die hütte. Unb 2 uhren nachmittagz gescha die attaque unter ein beschworken* und der himmel mit schnevoller wolken dick überzogenes wetter, doch zur avantage unsere armée auf den rücken, und mit solchem fortganck, dass nach verfliesung einess viertelstundes auf beijden seiten dass retrenchement forcirt wart, und der feint auss ihrer vortheil mit nicht grosser verlust von die unserigen verfolgt wurden weit auss ihrer retrenchement.

Unsere lincke flügell verfolgte des feindes rechte biss unten an die Narva strom, alwoo die brücke entzweij ginck, dadurch ein gross parteij vom feint verdruncken, die übrigen wurden durch dieses zu ein disperat gegenstant veruhrsachet, welches ziemlich scharf herginck, in dem sie zwieschen ihre bebaute hölzerne heüser im lager und erdene hütten ein wagenburg formirten, welches ein scharf gefecht veruhrsachte auf beeden seiten biss im duncklen abent und später nachtzeit.

Der rechte flügel hatte auch ebenfalss dass glück, woovon auch ein theil nachdem an uns stoste, nemblich die garde, welche sich also mit die drabanten conjongirte.

* d. v. s. molndiger. Se Grimm, Deutsches Wörterb. under schwarken, »vom aufziehen eines dicken gewölkes».

Wie nun die nacht ankam, welche dass gefecht weiter verhinderte, rangierten Jhro Maij:tt die trouppen, welche beij ihm war, zwieschen die festung und die retrenchement, liess aber mitlerweilen einige manschaft einnehmen und besetzen eine von des feindes vornehmste batterien auf eine ziembliche höhe gelägen, von welchen dass gantze retrenchement beschossen werden konte. Die beim strom zur gehorsam gebrachte russen santen des abenss zu Ihro Maij:tt ihren Feltmarchall Dolgerucka, welche vor ihnen umb gnade anhilte; ess waren auch noch einige andre beij ihm. Der König liess die gemeine mit unterschietlichen officirern, nachdem sie alle fendels und standarten von sich gegeben, freij passieren mit ihrem fullen gewehr. Des morgenss dar auf sante auch Generalmajor Weijde an Ihro Maij:tt dessen generaladjutant, welcher ebenfalss unb gnade an hielte vor sich und die beij sich habenden leuten, die ess auch ebenfalss erhielten, doch ohne ober und unter gewehr, welches sie abgeben musten. Marchierten also mit blossen häubtern durch des Königz armée.

Ihro Maij:tt eroberten in dieser action die gantze russchische lager mit alles da zu behöriges provision, 145 neye metallene stücken, die grösten 45 pf. nach die schwedische mastap, 28 neye mörser, 4 haubitzen und ein gross überfluss an amunition, 6 par paucken, 151 fendelss, 20 estandarten.

So wurt auch des feindes verlust an manschaft gerechnet, mit dhenen so in die Narva strom versoffen, zum wenigsten 18000 man.

Auf unsere seitte mit toten und blessirten 2000, beij die drabanten waren 12 doten und 17 blessirte. Von dhenen ryssische gefangnen war erstlich der Hertzog von Croy; der Unterfeltmarchal Knes Jacop Fiederowitz Dolgeruka; der General von die infanterie Astemon Michalowitz (General) Gollewin; General Adam Weijde; Generalgouverneur in Novogrod Knes Ivan Junewitz Trubetskog;

Generalfeltzeugmeister, Artzchelowitz, printz von Georgia; Allard, generallieutnant und oberingeneur; Baron von Langen, generalmajor und polnischer envoye; Butterling Iwanowitz, generalmajor; [Oberster] Blumenberg; Oberster von der artillerie Cassimirs von Kragen; Oberster Lafort, Delden, Jordan, Scheneventz, Galitz, Vesthoff, Bindegras, Ivanitzki, ohne viele andre supalterne, von welchen ein gantz hauffen freij gelassen wurden.

Die rüschische armée war nach ihre eijgene aufsatz, welches wier von ihnen bekamen

Nemblich:

Infanterie, unter dem Hertzog von Croy:

Grebruschinskij	2000
Jamanoschij	1500
Ifliernick	1300
Junger	1000
Litman	1000
Verberder	1000
	7800

NB. Dieses ist zu observiren, dass beij ein jeder regement, den sie hätten, sich 1 compagnie grenadier befunde.

Unter General Weijde:

Von Deden	1100
von Jesweden	1200
Nicolais Rut	1200
Jan von Ruten	1300
Fridrich Rueth	1000
	5800

Die corps, so mit dem gouverneur von Novogrod an kam, befunt man starck zu sein

Nemblich:

Jordan	1200
Dortsen	1200
Columbn	1800
Bouwes	800

Strelitzen regement	1600
Dito	900
Freiden	1200
	8700

Dragoner:

Geülitz	800
Dito	1000
	1800

Cavallerie.

der Gouverneur von Novogrod	3000
von Pleskov	2000
van Mosen	4000
Gehlen von Smolensko	1500
	10500
Die corps, welche der Czar beij sich hätte	47200
In alless zu sammen	80000 man.

Der König ritte sich beij dunckeln nacht, selbesten nieder in ein moras, so dass er auch den einen stijbel nach lassen müste, und wart ebenfalss nach dessen deegen lange gesuchet und mit grosser mühe entlich gefunden, durch den Cammerher Hård solches wieder gegeben. Wie schon gesagt, im währen der zeit die armée wurt aufgestelt, kam ein solches ungewitter mit schnee, dass man auch nicht einstens dess feindess retrenchement erkennen konte; in dem diess wetter unss favorisierte und denen feinden inss gesicht lage, konten sie unsere rangierungen so viel weniger remarquiren, da wir dan in solcher eijl auf sie kamen, dass der Hertzog von Croy die zeit nicht gelassen seine stijbeln anzuziehen, sondern in der eijll attrapierte er ein frantzösches und ein rüs stiebell, und wie er aussritte unsere armée zu recongnesiren, wart so heftig nach ihm geschossen, dass auch ein canon kugell ein stuck von dessen rotten mantel, welches er umb

sich hatte, entführte, worauf er so schleunig umbwante, und sein weg wiederumb ins retrenchement volzohe.

Der grosse Gott der herscharen seij gelobt vor seine gnade und ein solchen, noch niemals erhörten, erhaltenen victorie durch solchen kleinen macht der unserigen, welche sich kaum 7990 combattans befunden; ess ist Gottes gnade und Gottess hant, der vor unss gestritten hatt.

D. 21. Gingen Ihro Maij:tt mit denen drabanten auf parteij zweij meillen, in meinung des feindes troupen nah beij dem strom anzutreffen; weillen sich aber keine befunden, gingen Ihro Maij:tt wieder zurück und wurden die drabanten selbens abent noch in der stadt einquartiert.

D. 25. Wurt victoria geschossen in Narva mit alle canons und wurt in die kirche die Te Deum laudamus gesungen.

D. 30. Kam zu unss in Narva der keijserliche envoye.

Anno 1700 im December.

D. 13. Marchierte der König mit die gardie von Narva biss ein walt ..... 3 da er sich unter den blossen himmel legte; blieb auch beijm regement den gantzen weg biss Laishoff, da dan auch die haubtquartier verblieb, behalf sich also der König wie gesagt zweij nächte unter den blossen himmel.

D. 15. Marchierten auch die drabanten von Narva und kamen nach 4 dages march zu ihre winterquartieren im mangell, weillen alles vom feint auch so ruinirt, dass man weder menschen oder vieh antreffen konte, kein zeichen, woo entweder hauss oder zaun gestanden, und die erde über all mit schnee bedeckt, und marchirten also 10 und dass haubtquarti[r] in Lais.

D. 23. Reste der König zum leibregement, die standh in Saignits dorf auf gehnseitte Dorpt.

Anno 1701 im Februarij.

D. 5. Brante man auch victorie in Stockholm über den erhaltenen sig beij Narva.

D. 13. Wurt ein partie von 1500 man zu pferde und fus von die unserigen aussgesant nach Petjour, welche auch denen ryssen so glücklich attaquirten, dass sie dhenen meistens geslagen, die übrigen verjaget, dass stätgen Petjour in brant gesteckt.

Nun hätte der König vor einige zeit ein schantze von schnee bei des H. Generalmajor Stenbocks quartier lassen aufwerffen, welchen er selbsten den nahmen Bullerschantze zugelegt.* Wie nun der König mit alle generalspersonen beij dem Hr generalmajor Stenbock war zu gaste geladen, fügte ess sich, dass da beij auch einige Gardesofficirs sich befunden, welche den dem König die so genante Bullerschantze erinnerten, bekam durch dies der König die plessier zu nehmen die schantze zu besturmen, wurden also 800 man von die garde commendiert, und wart die sturm

Anno 1701 im Martz.

D. 7. Wart als die sturm beij den vorgedachten Bullerschantz gehalten, wo einige auss lust brawe släge bekamen, weillen in die schantze dass eijss glatt, welches den ziemliche stösse veruhrsachte, und auss unfersichtigkeit ein musquetierer von dess Königz garde erschossen wart.

D. 16. Devertierte sich der König mit monsterung derer garde [bei] Sotaka priesterhoff.

Anno 1701 im Maij.

D. 13. War der König zu mahlzeit beij dem Hr Generalmajor Horn, da sie dan nach verflossener malzeit sich mit das ritterspiel divertirten zu pferd.

* En plan af snöfästningen och den däremot anordnade stormen finnes i Upsala Univ. Bibl. Nordinska saml. 214.

D. 30. Stöste die gantze corps zu sammen beij Lais, brach auch auf die gantze armée auss ihren winterquartiren [von] Irrefer; der König war selbsten auch mit und marchirten bis Cajfer ..... 3.

D. 31. Biss Dorpt, wurden die drabanten einquartiert..... 4.

Der König campierte ein kleine weille von dannen in ein walt, Rosenlundh genant, dass leibcompagnie von die garde hätten auch in die Stadt ihre quartier, die andren aber lagen runt umb.

Anno 1701 im Junij.

D. 15. Exercirte der König die drabanten ein 1/4 mil von der statt, führte ihnen auch selbsten mit den blossen deegen in die faust wieder hinein und stellete ihnen auf den marckt, ritte aber strax wieder auss in sein lager.

D. 17. Marchierte der könig mit die armee von Dorpt biss Terrafer krug ..... 3 1/2.

D. 18 biss Ringen..... 3.

D. 20 biss Ramkijla oder Platers krug..... 3 1/2.

D. 21 biss ein stätgen Walck ..... 3 1/4.

D. 22. Umb 11 des nachtes marchierten biss Ranien oder Igalopske krug ..... 4 3/4.

D. 24 biss Wollmar ein klein stetgen 2

Hir an kam die ostgiötische cavallerieregement.

D. 27 biss Lindenhoff..... 2 1/2.

D. 28 durch Wenden ein klein stetgen biss Arraschs, 3.

D. 30 biss Nitow ..... 3.

Anno 1701 im Julij.

D. 2 biss Leneburg oder Lemberg ..... 2 1/2.

D. 3. Umb 12 des nachtes biss Sessegall ..... 4 1/2.

Hier campierte erstlich die cavallerie allein.

D. 5 des morgenss umb 2 biss Sessegall oder Rockenpas ..... 1 3/4.

D. 6. War der König vom hir nach Rija gereist, 2.

D. 7. Des morgenss nach gehaltne gottesdienst ging wir biss Marquads und sätzten 1/4 von Rija ..... 2 3/4. da dan mit gröster fleiss auf alles, wass zu des desents beforderung von noten, gearbeitet wurt.

D. 8. Umb 9 uhr dess abens marchierten die troupen, welche beordert embarquirt zu werden, nach ihre farzeuge, nemblich:

Infanterie.

Vom garde batt. 4
die erste unter Capitain Sperling, grenadirer ..... 1 batt.
von Oberstlieutnant Palmquist..... 1 »
unter den Oberstlieutnant von denen nylänningen
Johan Adolf Clott ..... 1 »
die vierte unter Capitain Posse ..... 1 »
Dan uppländer batt. 2
unter Oberstlieutnant Holtz ..... 1 »
und Generaladjutant Stahl ..... 1 »
Vom dahlregement batt. 2
unter dem Obersten und Commendant Albendeijl 1 »
major Grisbach ..... 1 »
Helsingen, von Obersten Knorring..... 1 »
Westmanländer batt. 2
unter dem Obersten Axel Sparre .... 1 »
und Oberstlieutnant Leijenhaubt..... 1 »
Wärmländer, auch batt. 2
Oberster Roos unter dessen commando ..... 1 »
der Major Cronman auch..... 1 »
Wästerbottenischen auch batt. 2
mitt Oberster Fersen, die ..... 1 »
Major Biörnhufwut..... 1 »

Mehre fahrzeuge konte man in der eijle nit zu wege bringen.

Die cavallerie bestunth in denen drabanten, 200 pferden

vom leibregement cavallerie 200
und von leibdragonen Reinschultz ... 200

Vorauss längst dem strande gingen ab und zu, nemblich 4 straussen, worauf von die artillerie diese folgende officirs commendirt waren, welche von die straussen, so alle mit stycken woll versehen, continuirlichen feuerten auf die feintlichen battrien, nemblich:

Capitain Bethon..... 1,
Capitain Falckenhagen ..... 1.
Capitain Stiernhielm 1,
Capitain Decker..... 1.

Die andre 4 lodgen, die da schwieschen gingen, wahren auch mit stycken versehen und beschoschen[!] die sach[s]ische espaulementz und batterien neben beij Kremershoff, wie ess auss folgender rijss besser und klärer zu ersehen ist, welchess mit n:o und litt. gezeichnet. *

Die sachzische trouppen rangirten sich in zweij linien, in der ersten 7 esquadrons und 5 battalions, die andre linie bestunt in 5 esquadrons auch 5 battalions, dieses nun unter commando des Feltmarchal Steijnaw, Printz Ferdinant, Generallieutnant Paijkull. Ihre cavallerie bestunt

in dass leibregement und
die königin ihre regement,
dess churprintzens regement,
Steijnaus regement.

Diese waren alle curassier ohne die dragoner; ihre infanterie nun bestant

in die polnische gardesregement,
tyska gardet, drottningens garde**,
dess curprintzens regement
mit ein battalion von Tijlauw.

---

* En plankarta öfver Rigas omgifningar och sachsarnes ställning finnes visserligen inhäftad bredvid, men det är näppeligen den, till hvilken hänvisning här och i det följande skett.

** Skrifvet med annan stil.

Ein wenig hinter diesen stunden zum reserve 24 battallions mosquowiter, welche aber kein treffen abwarteten, sondren gingen fort.

D. 9. Dess morgens umb 4 war alles schon in die lodgen embarquirt, und setzsten die unserigen vom strande in guter ordnung, und geschahe die landung gleich über Fossenholm 1/4 meil unterwertz Rija, von Baldring vorbeij Garras biss an Kremmers hoff, wie ess die plan n:o — mit litt. — bezeuchnet deutlich aussweiset.

Die garde passierte die feintlichen schantze und battrien beij Garras, welches volkomblich mit grab und wall samb 4 canonen versehen, wie ess die fig. lit. aussweist mit dhenen profilen.

Die andre regementer stijgen am lande, wie sie kamen, unerachtet alles schiessens bede mit schrott und kugeln von denen bemelte feintliche batterien und den Stern schantz, welche gleich über da wir unsere brücke slugen, alwoo sie einige regementzstycken verborgen hielten.

So balt die unserigen sich nur konten in ordres bringen, machte sie front gegen denen feinde, welch sich schon *en ordres [de] battaill* rangiret hätten, auf den wiesen Spilwen genant.

Anfang dess treffens kamen an die drabanten und der Generallieutnant Spens mit 50 reuter allein und sätzten sich die drabanten auf unsere rechter flügell und avancirten alle mit den grösten *bravoir* gegen dem feint, der unss auch mit den grösten furie anfiel; die unserigen aber begegneten ihnen ohne einigen schuss, sondren nachdem sie eine salve vom feint aussgehalten, drungen sie mit den deegen im faust auf denen feinden, so dass sie ihnen nach kurtzer prosses über hauffen warffen, und auf solche weisse traffen die unserigen 5 mall gegen denen feinden.

Ein mal zog der feint sein lincken flügell so weit auss, dass das eusserste theil vom gesagten flügel sich schwengte rechts und fielen den rechter flügell von un-

sere infanterie im flancq, so dass dass eusserste division von denen grenadiers zohen sich etwass zu rücke, die andre theil der battallion aber hielte standh und charchirte, biss die drabanten von ihren treffen sich wenden konten ihnen zu secondiren, da sie dan dem feint in die rücke einfielen, woovon er auch gezwungen sich gahr abzuziehen, ohne seine *derout* zu volbringen. Unter dessen kamen noch mehr vom leibregement zu pferde und westerbotnische infanterie über, welche der Herr Generalmajor Stuart anführte, auf der rechter flügell; diesses geschahe meistenss zu letzsten, da sie auf die unserigen anfielen.

Da sie sich dan keine vortheil an unss sehen konten, zog die feintliche cavallerie ungefehr umb 7 uhren dess morgens nach der hant zurücke, auf dass zeit konte gegeben werden an ihre infanterie sich zu reteriren, welches wir auch so anschauwen müsten, ohne ihnen zu verfolgen, uhrsach dass wenige cavallerie, so wir beij unss hätten. Der König liess unsere infanterie ein theil von dess feindes linke flügel, welches auch in infanterie bestant, die sich vom wege nach Cobron zogen, verfolgen, biss der Hr Generallieutnant Reinschiölt mit ein parteij dragoner, welche die drabanten passirten, da zu kamen, die Cobron schantze, befant man, dass sie vom feint gahr verlassen, die besatzung besleunite sich auss dem weg zu kommen längst der Düna strom, wart dess wegen der Generallieutnant Spens commendirt ihnen zu coupiren. Unter dessen postierte sich der König entlich mit die gantze armée hart unter Cobron beij dass dorf Torn, wie die plaen weiter wirt aussweisen, n:o mit litt. bezeichnet, und besätzte des feindess magazin beij Marienmühle, alwoo man ein gute vorrath an allerleij victualien bekam. Nachmittagz kam erstlich der Hr Generalmajor Mörner mit ein theil cavallerie von dessen regement über, da er dan bloss mit ein 100 reuter ein schantze unweit Kremershoff,

seiten nach Nymünde, welches von 40 saxen und rüssen 50 besetz, entlich so weit brachte, dass sie sich an ihm auf gnad und ungnadh ergeben müsten. Unsere armée hätte mit doten und blessirten ungefehr 300 man, dar entgegen wier vom feint gefangen bekamen 400, ohne die doten, welche beij 5- à 600 man gerechnet wurden. Von unsere drabanten waren 2 dote und 19 blessierte, unter welchen waren der Capitainlieutnant und Generalmajor Horn in bein, der Lieutnant Otto Wrangell ein wenig in die hant blessiert.

In dem um 300 russen sich starck verretrenchiret hätten auf den so genanten Lützenholm, ein wenig oben über Cobron gelägen, wie ess die rijss n:o mit litt. bezeichnet aussweist, wart der Oberster Helmers dahin commendirt mit dem Oberstlieutnant Jorgen Wrangell und 500 man, welche denen ryssen attaquirten und nach ein starckes gegenwehr machten sie die meisten nieder; der König war selber auch in hoher person hir zu stelle, in der attaque.

D. 10 biss Dhalerndorf ..... 2 1/4.

D. 10. Dess morgenss frühe wart ein hastig alarm durch ein mine, in welchen der feint ein brennende lunte gelagt, welches recht unter die zeughauss, die auch in die lufft gesant, veruhrsachte weiter an der festung keinen schaden, sondren die gantze cavallerie brachte ess in solcher confusion, das auch nicht 20 pferde zu stelle blieben, sondren alle durch den knall verschüchtert, wie man sie auch nachdem woll andert halbe meille im walde wieder suchen müsten.

Selbigen dag wart der Generalmajor Mörner commendirt mit ein detachement nach Mitauw, umb sich den ohrt zu bemächtigen, in dem des feindes haubt-magazin sich am selben ohrt befinden solte.

Dito. Ess wart auch der Oberster Klingsporre commendirt mit einige manschafft nach Slocke, nit weit von

Nümünde, dorten ein ansehnliches magazin zu erbütten, an mehl, haber, 48 eijsserne stücken und über 4000 gefülte grenaten, welches ihm auch gelunge, müste aber selbsten dass leben darüber zusätzen.

Ess kamen auch alle die übrigen von der armée über die brücke, welche über den strom gemacht war.

D. 11. Begruben wir unsere dotten in die stadt Rija und die schwedische kirche St. Jacop genant, und wart auch der General Mörner mit 2000 man nach Mitow commendirt; der Magister Sandman machte die leichpredigh.

D. 12. Brach die armée auf, marchirten biss Kircholm oder Keckow ..... 3.

D. 13. Biss Puckwitz oder Porckquitz..... 5.

D. 15. Biss Tomsdorf in Curlandt ..... 1 1/2.

D. 16. Biss Lindenhoff oder Plattenbergz hoff ... 2

Hir bekamen wir auch zeitung, wie dass ein fendrich mit einige manschaft von die unserigen dess nachtess vor Kockenhusen gangen, unterschietliche grosse feuren aufgemacht hätte und durch einen bauren dem commendanten lassen wissen, dass die gantze armée im anmarchs wehre und gegen den morgen sich hir würde zeugen, woo durch der feint einen solchen schrecken bekommen, dass er sich in der eijlle dar auss gezogen, nachdem sie die dort geslagne brücke gäntzlich ruinirt und die festung gesprengt, liessen doch nach sich ein gross vorrath an vivers und fourage, alss stücken und amunition.

D. 17. Marchirten wier biss Nyenhoff oder Neigut ..... 3.

Alhir kam an der Hertzog von Holstein in die armée.

D. 20 biss Barbers Kirch..... 2.

D. 23 biss Altenradth ..... 2.

D. 26. Marchirten Ihro Maij:tt nach Bauske..... 2

Diese statt mit sambt den sloss submitirte sich strax unter des Königs devotion.

D. 27. Gaben Ihro Maij:tt beij die vorwache den

commendant von Birssen audijens, der da 6 tage delation verlangte, ehe er die begerte stycken konte von sich liefern, bekam aber zur antwort, sie solten strax aussgegeben werden, worauf auch stüntlich der Generalmajor Posse commendirt wurde mit die grenadirs und Capitain Posses battalion unb 6 uhren noch selben abent noch in Birszen zu sein, welcher auch so stüntlich abmarchirte mit noch andre commendirte manschafft von andre regementer, die besagte stücken, wie auch die da befintlichen pontonen mit forsce abzuholen, so sie die verwegerten.

D. 31. Ankamen 6 metaline stycken und 32 pontons mit die commendirte partie, welche der staethalter Chalkowski auss Birsen leverirt hätte, unter welche wahren 4 halbe und 2 virtel cartauen.

Anno 1701 in Augustij.

D. 5. Wurden 2:ne finnische reuter marode halben aufgehencket.

D. 6. Machte man ein anfang den sloss von Bauske zu fortificiren, und wurden täglich von der armée 1500 man comme[n]dirt; der Oberster Posse mit sein regement dublirung wart im besagten stetgen zum garnizon verordnet.

D. 11. Brach die armée auf und marchirten biss Klockmanshoff oder Schorsten ..... 3.

D. 12. Reiste der König nach Mitow und kam dess nachmittagz wieder zurücke.

D. 13 biss Celno sloss oder Hofzumbergen ..... 3.

D. 14 biss Dublin..... 2.

D. 16. Bekamen die littauische deputierte publique audiens und wurden eingebracht vom Quartiermeister Horn von die drabanten mit 2 corporals von selben chor und 2 drabanten; die embassade wahr 150 pferde starck. Nach gehaltener audiens tractierte man ihnen in des königz speisszelt unter dem gespiel von paucken und trompeten

und des gardes houbois, darnach mit selben honeur würden sie auch wieder zurücke begleitet.

D. 17. Marchirten Ihro Maij:tt biss Beerentz oder Bersenhoff ..... 2.

D. 21 biss Klein Blidens krug ..... 2 1/2.

D. 22 biss Frauenburg ..... 2 1/4.

D. 24. Dess morgenss gantz frühe gingen zweij regementer von unss, nemblich Budbusch und Leijenhaubt, nach Mitow. Dito marchirten wier biss Knokenhoff ... 2 und passierten auf dem weg vorbeij ein schön sloss und hoff Sicilia genant, welches dem Hertzog von Curland dessen Hofjoncker Brinck zuhörig.

D. 25 biss Schrunden ..... 1 3/4.

D. 29 biss Nevenhusen ..... 2.

D. 31 zu ein klein flecken Hasenpoet genant ... 1 1/2.

Anno 1701 in September.

D. 1 biss Liro oder Ziro oder Ravenskrug ..... 2.

D. 2 biss Grubin, ein ziemlich hübsche stetgen mit ein sloss, ist ein meille von Libaw, woo hin alssbalt der Hr Generalmajor Stuart wart commendirt mit ein detachement und beij sich habende ingeneurs, alda ein schantsche anzulegen, wie ess folgendess plaen n:o mit litt. bezeichnet * weiter und deutlich auss weissen würt. Dito kam auch alhir an der Printz von Saxen Gotha.

Ess reisten auch Ihro Maij:tt zum öftren nach Libaw zu sehen, wie weit sie in der arbeit dorten avancirten.

D. 28. Marchierte die armée zu ihre winter oder cantonier quartiren.

Dass haubtquartier war zu Würgen, ein schön gemaurtes hoff, wie ess die perspectivische riss n:o mit litt. ** aussweist, welches lag 3 meillen von Libaw.

* Denna plan finnes, men har för obetydligt allmänt intresse att reproduceras, hvilket för öfrigt gäller om nästan alla de befintliga teckningarna.

** Saknas.

Anno 1701 in November.

D. 13. Bekam der polnische envoije Sauerbied audiens beij Ihro Maij:tt.

D. 20. Strandeten 6 schieffe, so mit transport überkamen mit dass schonische regement zu pferde von Schweden, welche kamen auf die redde beij Libaw, wie die fig. n:o mit litt. bezeichnet* auss weist. Ihro Maij:tt befunden sich auch selbesten da zu Libaw, wie nun die zeitungen bekamen, und machten durch dhero hohe person ein solchen anstalt, dass nur durch unglück einige pferde zu nichte gingen.

D. 27. Resten Ihro Durchlaucht der Hertzog von Holstein norden unb nach Sweden.

D. 30. Bekam der frantzösische envoije audijen[s], mit nahmen [de Bonac], der zuvorn ankam.

Anno 1701 in December.

D. 5. Reiste der König nach Littauen zum Oberst Meijerfelt und Oberster Hummerhielms partie, welche waren vorhero abgangen Sapien zu assistiren gegen dem Oginskij und dessen anhanck.

D. 8. Kam zeitung zu unss, dass dess Oginskes partie wehren eingefallen in dass stetlein [Triski] beij nachtzeitten, alwoo die unserigen lagen; der König lag mit die beij sich habende ausser der statt auf ein hoff, doch hart angelägen, welches doch die feinte nicht wüsten, sondren wie die unserige ihnen gewahr wurden, die dan auss den slaf erwecket, der einne im blossen hembt, der andre im hossen und so weitter, in confision ausskahmen, und der König, der noch mit die beij sich habende munter war, ihnen zu hielffe kam, wurden sie allsbalt mit den grösten verlust die ihrigen vertrieben.

---

* Saknas.

D. 10. Wart der Generalmajor Horn von die drabanten commendirt und der Qu[a]rtermeister Horn mit 3 corporals vom corps und 40 drabanten, auch 300 man vom leibregement unter comendo des Obersten Stültenhielms, wie auch Capitain Creutz mit 200 dragoner von leibdragoner nach dem König in Littawen; alle diese, so commendirt wurden, stosten zu sammen in Paplachen.

D. 11. Gingen sie biss Schrunden ..... 3 und stoste hir zu ihnen die übrigen, so noch fehlten.

Anno 1702 in Januarij.

D. 3. Kamen die commendirte drabanten wieder zurücke und gingen biss Goldingen zu ihre winterquartiren.

D. 7. Brachen einige deren nachgeblibenen auf und marchirten biss Kastangen..... 4.

Ess blieben nur ein man von corporalschafft von die drabanten zurücke, welche wache hielten beim König.

D. 8. Kamen sie biss ihre quartieren beij Golding, 3.

D. 11 biss Schoden ..... 3.

D. 14. Kam auch der König an zu Goldingen, alwoo dass haubtquartier auf dass sloss bestelt war, welches ein schön gross sloss ist mit gütte logiementer versehn.

D. 20. Reiste der Printz von Saxen Gotha von hir über den see nach Schweden.

D. 24. Brach der König wieder auf und marchirte biss Rodbadh, da aufm weg die gantze corps zusammen stoste..... 3 1/2.

D. 25 biss Pillemois..... ..... 3.

D. 27. Liessen wir unss über die Windaw strom zetzen mit die da befintlichen pramen biss Luckemois ... 3/4.

D. 30 biss Esser ..... 2.

D. 31. Gingen wir über die Waddagz strom und kamen in Samoiten ..... 1/2.

Anno 1702 in Februarij.

D. 1 biss Darien ..... 1.
D. 2 biss dass stätlein Vicazen..... 1 1/2.
D. 4 biss Popelianij, ein klein stätgen ..... 3.
D. 6 biss Curtziani ..... 3.
D. 8 biss Siakin..... 3.
D. 10. Biss ein stätlein Kielms, hir kam erstlich der König zu unss, reiste aber strax wieder zu die garde... 3.
D. 12. Biss Rossein, ein fein stätgen in Samoiten... 4. und ist von lauter juden bewont. Hir wart die corps einquartiert, solches wirt auss folgende charte n:o und mit litt. bezeichnet besser zu sehen sein, wie die armée ist inquartiert gewesen.
D. 15. Würde erstlich anbefohlen, dass allezeit ein corporall mit 12 drabanten wache beim König haben solten.
D. 18. Kam der König wieder zu unss, arevirte erstlich in Rossein beij die drabanten. Ginck zu fuss, weillen sein pfert 1/2 mil von benenten ohrt ermüdet, des andren tages morgen frühe reiste er zu sein quartier Billewitz 1 meil von Rossein..... 1.

Anno 1702 in Martz.

D. 7. Bekamen die gesanten von Sapia beim König audiens.
D. 18. Exercirte Ihro Maij:tt die drabanten 1/4 vom stätgen Rossein. Selben dagz des mittag reiste er zum Generallieutnant Lieven, der mit ein partie commendirt manschafft zu Kauven sich befant, mit dem Major Gyllenkrock von die garde.
D. 22. Kam der König von Kauven wieder zurücke.
D. 23. Kam der Hertzog von Holstein wieder von Sweden zurücke hir beij unss.
D. 24. Brachen wir hir wiederumb auf und marchirten biss Irragula ..... 4 1/2.

D. 25 biss Wilkia ..... 4.

D. 27 biss Kauven, ein schöne stätchen in Littauen, 4. Musten aber über unterschietliche ströme mit pramen erstlich passiren, wie ess die beijgefügte charte von Littauen n:o mit litter bezeichnet zur gnüge anweiset.* Hir stosten nun zusammen die upländer, garde und einige commendirte manschaft von der cavallerie; den König funden wir alhir vor unss.

D. 29 biss Rumsiskij mit die gantze armée..... 3.

D. 30 biss Dorpsniskij..... 3.

Hir wart der Oberster Hummerhielm d. 14 huijus gefangen und dessen partie vom 150 man zu pferde nieder gemacht von den pohlen.

D. 31. Liessen Ihro Maij:tt alle diese doten aufgraben, welche die pohlen in zwen hügle, eine zur lincken und eine zur rechten hart am weg vergraben hätten, wie dies signum in beijgefügten plaen n:o mit litt. bezeichnet,** welchen ich coriositet halben hat beijfügen wollen, mit die gantze relasion, doch kürtlich ferfasset, besser zu verstehen geben würt; und liess sie hart am wasserüfer legen beij signum , in dem ersten mit bezeichnet legte man die officirs, welche alle kisten oder sarche bekamen, nemblich Major Sigroth, Ritmeister Schulman, Ritmeister Blomenschiölt und Lieutnant Skruff. Der Superintendent Tingwalt, welcher dazumahlen hofpredikant und dess Königz beichtvatter wahr, machte in presens dess Königz, des Hertzogz und die gantze generalitet ein schöne leich-sermonie über alle diese tote cörper, und nach endigung dessen wart von ein battalion infanterie salve gegeben.

Anno 1702 in Aprill.

D. 2. Marchirten wir von hir biss Punie, ein stetgen ..... 3.

* Saknas.

** Finnes ej, men plats är lemnad för en dylik ritning, såsom en blyertsanteckning yttermera anger.

Wie sie nun alle aussmarchirt warren, verbrante man den orth biss bloss auf die kirche.

D. 5 biss Olita ..... 2.

D. 6. Umb 12 uhr des nachtes biss Meretz ..... 4 Hir reparirten wir die brücke über den gesagten strom; weillen die armée auch zugleich über den Memelstrom solte passiren, brachen wier den krug nieder, so sich auf der linken seitte dess brückess befant, emploierten dass zimmer zu flotten, die armée mit überzuhelfen, woozu alless die fortification ordres bekam.

D. 11 Dess nachtess unb 10 gingen wir über die Meretzstrom biss Leijpun ..... 3.

D. 17 biss Sapotschin 2 meil von Grodno..... 5.

D. 18. Reiste der König zu Grodno, wo sich ein parteij von den unserigen aufhielte, proviant auss zu treiben, woo beij Capitain Funck von den leibdragonern alls generalkrigzcomissari mit commendirt.

D. 22. Zu ein dorf genant Crauli Gluggawies ... 4, welcher 7 meil lang ist, doch aber in unterschietliche dorffern vertheilt, wesswegen ess auch den nahmen nach ein jedem kirche hatt.

D. 24. Wurden alhir die fünff polnische ambassadeurs embfangen von 5 corporals vom corps mit 50 drabanten, woo beij auch waren die menge von regementz und andre officir, wie auch unterschietliche generalspersonen. Wurden begleitet ein kleine meille von ihre quartiren, da sie lagen, biss dass haubtquartir und des Königz zelt, welches er im dorf hätte aufslagen lassen, wie ess die beeden risse* n:o mit litt. und n:o mit litt. bezeichnet besser aussweissen würt; ess machte auch ein battalion garde parad auf beden seiten dess Königz gezelt und hatten die *bangneten* auf die musqueten gesetz.

Der vornembste nun machte seine rede erstlich, welcher von Ihro Exel. dem Hrn Graf Piper beantwortet wart,

* Saknas.

darnach auch der andre, welchen der Secretair Hermelin beantwortete. Ihr anbringen war diesess, dass der König wolte zum frieden sich bewegen lassen, so viel mehr weillen sie jar kein theil an ihress Königz unternehmung gehabt hatten, und vermeinten sie nicht, der König würde den alten Oliwischen bunt der Republique brechen, welchen sie biss diesen dach so *sante servarunt et in perpetu[u]m servare optent;* so waren die worten.

Wie dieses vollbracht, wurden sie mit selben proses wieder in ihre quartieren begleitet durch dem Hr Generallieutnant Liewen.

Selbige nacht kam feüer loss und verbranten zweij baurhöffen und 15 drabant-kliepperss.

D. 27. Kam der Hr Generalmajor Stromberg zu unss mit die schonnische cavallerie.

D. 28. Marchierte die armée biss Schensiers..... 4. Unterwegz gingen Ihro Maij:tt zurücke zum leibregement und von dannen wante er sich zum Hr Generallieutnant Spens, beij sich habende Oberster Meijerfelt, Corporal von die drabanten Jan Gierta, Stalmeister Günterfelt mit noch 2 drabanten, da er unter wegz sein Cammerpagie Klinkostrom von sich gesant mit schrieftlichen ordres an denen drabanten und die andre trouppen, wie sie ihren marchs fortsetzen solten. Selben abent commendirten Ihro Maij:tt dem Major Creutz vom leibregement mit 600 pferden auf partie nach Briesch, in der meinung einige saxen alda anzutreffen, und solten dem König wieder begegnen in , da er den andren abent ihnen wolte begegnen.

D. 29. Dess morgenss nach gehaltener gottesdienst und der König hatte gefrühstückt, reiste der König vom Generallieutnant Spens biss , woo der Oberster Sparre und Oberster Rosen mit ihre regementer lagen, und nachdem er ihnen die orders auch mitgeteilt, sie solten sich mit ihren marsch richten nach die orders, welche er dem Hrn Generallieutnant Spens gegeben, reiste er auch von dannen zu

die leibdragoner, welche lagen in dass dorf . Nachdem er nun mittag gespeiset und dem Oberste Hammilton auch die vorige orders gegeben, reiste er von dannen und kam zum Obersten Creutz im besagten dorf*, der auch neylich dortten war angekommen mit seine leuten; von dannen wurde dan strax der Ritmeister Möller detachirt mit 100 pferden biss ein pas beij dem strom [Bug], den selben zu defendiren, so ess der feint disputiren wolte. Der König mit die übrügen lagen dorten im dorf des na[c]hts über.

Anno 1702 im Maij.

D. 15. Kamen wir zu die vorstatt Prag gleich über Warschaw, welches durch den Weixell separiert, alwoo die drabanten strax auch wurden einquartiert zugleich mit die schoningen, garde und die upländer.

Der Oberstlieutnant Posse von die garde wurde na[c]h Warschaw mit manschafft commendirt von alle da befintliche regementer, die commendantschaft alda aufm sloss anzunehmen.

D. 19. Kahmen die westmanländische und närckische regementer auch an zu Prag, dass leibregement wurt ungefähr 2 meil von dannen einquartiert und die leibdragoner $^1/_2$ meil, wie ess die beijgefügte charte n:o mit litt. bezeichnet zur gnüge aussweiset.

D. 26. Wart die brücke über den Weixell gar fertig; der König reiste unterschietliche mall über nach Warschaw und aufm sloss**, doch verharrte er allemahl nicht lange,

* Enligt Adlerfeld och Nordberg uppbröt Carl d. 28 från Dlogouwice och gick till Sgkinkuri samt därifrån d. 29 till Knysin, men de tomrum, som ofvan lemnats i texten, bli icke alldeles utfyllda med dessa namn. Fortsättningen af framryckningen mot Warschau har förf. af någon anledning icke antecknat.

** I G. Adlerfelds »Tageregister $^1/_4$—$^9/_8$ 1702» berättas, att Carl XII med stort intresse betraktat ett porträtt af August, hvarmed en fransysk målare, mr la Croix, just var sysselsatt, ehuru originalet fun-

und gaben die in Warschaw unss in cont[ri]bution ohne proviant am barem gelde unss auss zahlen.

D. 29 biss Knisgen NB.

D. 30. Dess morgenss umb 10 wurde der Capitainlieutnant Horn von die drabanten von Prag nach Warschaw übergesant, beij dem Cardinallprimas ein compliment abzulegen wegen dessen ankombst, und liess ihm auch die zeit wissen, wan er audijens haben konte. Dess nachmittagz umb 3 hatte vorbemelde cardinal audiens beim König, zu gleich mit dem General [R. Leczinski] von Gross Pohlen und Schatzmeister Sapia. Die wache, so auf die markt stunt, ginnen alle im gewehr und rürten dass spiel; alle dess Königz cavallier waren aufm platz und im sall, nach ein klein 1/2 stu[n]dz ferflossen reiste er wieder von dannen.

Anno 1702 im Junij.

D. 10. Nahmen sie beden abscheit vom König, nemblich der vorgesagte cardinall und der polnische generall; und weil der cardinall in sonderheit durch alle motiven suchte dem König zu bewegen gelinde gedanken gegen seinem könig zu weisen, antwortete ihm der König, dass er von den vorgefasten sluss sein lebtag nicht

---

nit lämpligast att afbryta sittningarna. Det har kanske ingifvit Carl lust att själf låta porträttera sig; i 2 del. af Ausf. Leb. Carls d. XII v. S. F. finnes ett porträtt från just denna tid, som genast röjer sig vara måladt »ad vivum». Från de tidigaste krigsåren ha vi, så vidt jag vet, endast tre porträtt af Carl, nämligen utom det nämnda det, som Axel Sparre målade i Bauske 1701 (nu i Stat. Hist. Museum, för öfrigt orig. för porträttet i Bibeln samt för några oljemålningar), samt ett af J. Lithén, stucket i koppar af Schenk i Amsterdam och äfvenledes taget ad vivum. Om Lithén har jag förgäfves sökt upplysningar; han befinnes ha tecknat vyer från Rigas belägring m. m., äfvenledes meddelade af S. F. Dennes arbete uppkallar ju åtskillig kritik, men plancherna äro de bästa vi ha från det nordiska krigets tid. Läsaren torde öfverse med en och annan not, som klarligen ej hör till texten härofvan.

gedechte abzugehen, solte auch die gantze [Republique?] sich gegen ihm desfalss aufsetzen; dan er wuste woll, auf welchen befehl er dieses alless verrichte, und weiter würde er sich nicht unterstehn vorzunehmen; beij diesem worten flossen ihn die threnen auss den augen, nemblich dem cardinal, dan entlich nach viel glückwünschung vor dess Königz waffen und in dessen desseinen nahmen sie ihr abreise.

D. 16. Umb 2 dess morgenss marchirte die armée über den Weixell biss Tartzin ..... 5 und bestunde ess alles in folgende troupen: dass leibregement dragoner, die schoningen, wessmanländer, dass nerkische, upländer, garde und drabanten.

Dito wart der Oberstlieutnant Möller, so kurtz vor hero avancirt hatte, commendirt mit die da beij sich habende leüte vom Nylands regement beim regement sich zu verfügen und mit dasselbe dem Feltherr Sapia zu escortiren.

D. 18. Biss den closter Loskizietski oder Linschki, 3. Hir kam der Schatzmeister Sapia zu unss und folgede dan auch mit unss allezeit, beij sich habende zum escord 1 capitain mit 100 dragoner zu wache.*

D. 19 biss Noviomée, ein stetgen..... 3.

D. 23 biss Brevitsfetske oder Derswijse ..... 3.

D. 24 biss Gogorsofi, ein statt, oder Gauvershoff 3.

D. 25 biss Rodoszgie ..... 4.

D. 27. Exercirte der König alle infantereij.

D. 28. Exercirte der König die drabanten mit ein battalion garde; instelte ihnen in treffen.

D. 29. Marchierte die armée biss Doblongora ... 3.

Anno 1702 im Julij.

D. 1 biss Kielsi, welches war des biscop von Cracaw zugehörig .... 2.

---

* De två sista orden senare tillskrifna.

ein schön sloss, alwoo der fried im vorigem krig geslossen worden zwieschen den schweden, pohlen und rüssen, in König Carl Gustafs zeiten.

D. 2. Ging der Oberster Meijerfelt auf parteij mit 600 pferden, weillen man spargierte, alss hätte der König August 3000 pferde gesant nach Pinschow.

D. 4. Kam der Ritmeister Lage Uxull mit raport, dass Meijerfelt sein parteij seij mit ein hauffen cosaken zu sammen gewesen, sie aber nicht gestanden, sondren den reissauss genommen; er reiste auch zurücke wieder.

D. 5. Reisten Ihro Maij:tt zum Generalmajor Mördners armée, 5 meil von unss, welcher eben von Vilna gekommen. Dito kam auch unsere parteij wieder zurücke.

D. 6. Kam der König wieder zu unss.

D. 7. Ging der König mit die armée biss Obitski, 3. Hier fungen wir alle wieder an zu campiren.

D. 8. (Umb abenzeit kan zu unss der Generalmajor Mörner und Steinbuck).* Chargierte unssere piquet mit ein parteij saxen und cossacken, welche auf unse[re] vorwache ankamen, die ihnen aber in der eijl abwijsen, nachdem einige schon auf den platz gebliben, und bekamen auch von ihnen 12 gefangene. Wir verlohren 2 ritmeisters vom leibregement mit etzliche gemeine. Die gantze armée stelte sich auf und die meiste theil war schon begrieffen im aussmarchs, wij aber die piquiette zurücke kam, rückten die andre auch wieder ein. Dess nachmittagz kam alhir an der Generalmajor Mörner, Generalmajor Stenbock und Generalmajor Nijroth mit die ostergotische und småländische cavallerie. Infanterie bestunden von den beij sich habende in erstlich westerbotten, dahlkerls, små-

---

* Denna mening är senare tillskrifven, då författaren tydligen glömt, att han redan omtalat det i det följande sammanhanget. Orden: Hir fungen wir etc., som stå i en annan kolumn, höra tydligen under föregående datum.

lenningen, von Budbusch 1 battalion, vom Graf Leijonhaubts regement 1 battalion.

D. 9. Dess morgens umb 6 im nahmen Jesu brach die gantze armée auf, dem feint zu attaquiren. Die detaillie von unsere action, welches der König formirte, war dieses, erstlich die drabanten; marchierten die armée in 2 linien; der König in der mitte auf der rechten flügel vom ersten linie, der Hertzog aufm lincken, [ebenso] der General Vellinck; der Generallieutnant Reinschiolt, Generalmajor Mörner waren auf der rechten flügell, der Generalmajor Horn eben beij die drabanten; der Generalmajor Strömberg auf der lincken flügell; Generallieutnant Liefwen mit dem Generalmajor Stenbock mitten auf den ersten linie vom infanterie. Auf des andren linienss rechter flügell der Generallieutnant Spens; auf der lincken der Generalmajor Nijroth; der Generalmajor Posse commendierte die infanterie. Welche regementer die waren und wie sie rangiert gestanden, kan man auss beijgefügter order de battallie genungsam erfahren n:o mit litt. bezeichnet *. Die corps de reserve solte gewesen sein der Major Trautfetter mit 100 von Alfendeils dragoner, woo er auch major unter selben regement war, aber wurden her naher zugleich mit des leijenhaubtsche battalion, welche auch in der andre linie solte gewesen sein, zugleich mit den enspennern die bagagie zu bedecken [beordert]. Der König ritte selber herumb überall ordres zu geben, beij sich habende nur bloss den Generalmajor Albendeil, dem Obersten und königlichen Generaladjutant Lagercrona, den Obersten Meijerfelt mit seinem bruder, dem Cammerher Hårdh, Reytercrantz, Gynterfelt — der lestere, so strax im anfang unglücklich miste seine bede henden durch ein canonkugell vom feint — der Generalquartermeisterlieutnant Ehrenschantz und der Major vom fortification von Scheven mit

* Saknas.

Lieutnant Hochmuth, der Corporal von die drabanten Labarr mit seinem bruder Drabant Labarr und dem Drabanten Clas Hierta, welche letzstere die wa[c]he beij ihm hatten.

Die lösen wart die gewöhnliche gegeben, nemblich mit Gottes hülff. Man gedachte erstlich dem feint zu begegnen, nachdem man, ehe der march anginck, spargierte, der feint were im fullen anmarch; da er aber nicht kam, ging der König gleich zu dessen camp. Defilierte durch ein gebüsche, welche sich reckte biss gleich vorn an dess feindes camp und ihre fronte; der rechte unsere flügell ginck in 2 columbnen und der lincken in ordre de battallie, weillen der walt etwas gleiser war auf dieser seitte; wie man dort ankam, wart man gewar zwen saxische trouppen beim ecke vom walde und auf der lincken hant, welche dess feindess camp bedeckte, die sich aber strax retirirten in der meinung, dass sie unss bloss vor ein starck parteij hielten, weillen die hügeln cachierten die meisten unsere trouppen, so dahinten verborgen waren und dass im anfang. Man hats nachdem erfahren, dass der Königh August, so mit die trouppen auss gewessen, beij sein zurückkommen selbst unss nur vor ein starck parteij gehalten. Man continuirte demnach den marsch in 4 collummen, so weit wier felt hätten; liess also der König beim aussgang dess feldes die armée rechts halbumb machen längst dem walt, so auf der lincken hant blieb, biss der sich auch endigte, *em pointant vers les village de Greskoij,* dem man auf der rechten ligen liess, von welchen wier auch gewahr wurden dass saxische lager ungefehr umb 10 des mittagz, worauf auch der König strax liess beordren, dass alle fändell alss standarden solten gesenckt und im march so viel müglich verborgen gehalten werden; die pijquen auch eben falss solten geslep[pt] werden, welches dem feint dessen gefasste gedancken so viel mehr capabell wahr zu verstarckern, dass ess nur ein blosse parteij sein müste. *Le Roij fit passer l'aile*

droite au tour de cette pointe du bois vers la gauche, et l'aile gauche traverser le méme pointe, d'ou l'armé descendoit presq'en méme tems pousse [ɔ: pour se] ranger selon l'ordre, à la portée du canon du camp de Roij de Pologne le long du bois, welches man passirte und liess es auf den rücken; da der feint dieses vernahm, wurd ein hastige alarm im feindes lager und gaben also signall mit zweij stückschosse und musten es auch also dabeij bewenden lassen, weillen die drijtte nicht feüwer fassen wolte, wie sie ess machten. Unsere König, zugleich dem Hertzog und unterschietlichen generalsspersohnen, recongnosirten den terrain, welches sehr swär befunden wart des morastes wegen, welches sich sloss fast runt umb dass saxische lager, *cart il étoit pourra [ɔ: posté] à la tète d'une spacieuse hauteur, qui decouvroit la campagne à l'entour,* woo die canons geflantz wahren, welche da anfungen und ein continuirlich feuer auf unsere armée hielten; und vor die höhe, woo die stücken geflantz, befant man auch zwen morasten, die eine ungefehr 1000 schriet vom andren, welche anfungen an der höhe beij dass dorf Kyen, wie solches auss folgendess riss n:o und mit litt. bezeichnet zu ersehen sein würt, der andre aber zwieschen vorgesagten und den andren dorf Virbitza, *faisant le circuit depuis leur droite jusques à la gauche, ou ils se deboucherent dans un estang, environnè de marrais, pres du village Rembovo, contre qui leur aijle fut appujée; depuis cet etang etendoit un marrois impracticable, en croissant derrier le camp, jusque pres de leur droite, dont le flancq estoit couvert* mit ein ziemlich festen walt; ein solchen *avantageux situation* für dem feint, vor unss aber sehr gefährlich und bizarr, welches capabel gewesen were einen kleineren *ent[r]epreneur* alss unsern König zu *decontinanciren;* er nam aber durch gottes hülfe seine *mesüres* so in acht, in dem er die unmuglichkeit ersah gerad auf dem feint zu kommen, — welcher ohne allen [anderen] vortheil noch mit dessen gantzen armée

vor dessen camp sich auf gestelt, nemblich ihren König auf der rechten und General Flemming, Generallieutnant Beitz, Marchall du camp vom cavallerie Braus und Schulenburg, welche alle waren auf der rechter flügel; der lincke flügel war versehen erstlich mit dem Feltmarchall Steinow, Generallieutnant Tramp, Generalmajor de Pless, Mewitz; die infanterie commendirte der Generallieutnant Schulenburg, Marchal de camp Denhoff, Venediger, Ostromirskij —, welche letzstere * dath ein coup von ein grosser general, dass er die gantze armée liess lincks umb machen, die morasten zu weichen und die högde zu gewinnen. Er lies Generallieutnant Lieven und Generalmajor Steinbock marchiren mit dhenen upländer der erste, und der letzstere mit die dhalkerls, westmanländer, wermländer und Calmer lähnss hinter die cavallerie des linckens flügelss so lang biss die gesagte flügell war rangirt zwischen ein grossen walt und ein morast, und liess alsdan der König bemelte infanterie passiren zwieschen die lucken der esquadronen; welches deconsertirte den König in Pohlen, weillen man ihm dadurch obligirte sein vortell im terrein zu verlassen. Liess er deswegen strax rangiren und avangiren die polnische cronarmée, welches 12000 man starck war und wurt angefürt vom Lubomirskij und Senafskij, gegen unsere lincken flügel, nemblich cossacken gegen unsere lincken flügels flanck, im front aber die 9 compagnien hussaren, 30 compagnien pantzares, dero magnificens in equipagie und pferde extra ordinaire befunden wart und so prechtig zu sehn, dass man ess auch nit schöner sehn konte, volochen und tarterische reutter und dragoner, welche bede deutsch gekleit waren, in zwen linien gestelt vor dass dorf Kye, so das die saxische flügel, die auch ankam, nit mehr raum hatte, den nur vor 3 esquadronen in front im selben lini zu kommen mit dem ersten von

* Nämligen Carl XII! De föregående raderna om den sachsiska arméen äro att betrakta som en lång parentes.

pohlen; die andre saxische esquadrons vom rechten flügell rangirte sich in unterschietliche linien hinter einander, uhrsach dess moratz und gebüsches, wodurch ess verhindert. Der feint liess 1 esquadron marchiren, in die flancq zu gehen auf der rechten von unsere lincken flügell; da entgegen strax wart beordert auch 1 esquadron die unserigen gegen ihnen, ehe die gantze saxische flügel sich konte rangiren. Der Hertzog, so glei[c]h über die polnische trouppen hielte, wart eben von ein fallkonetkugell unglücklich in die weiche seitte geschossen, wovon er etzliche stunden hernach auch zu grossen leit wesem sein geist muste aufgeben. Da nun dess feindess rechter flügel, wie gesagt, sich also gestelt, welches ungefehr umb 1 des nachmittagz sein konte, avancirte der feint auf der rechten seitte von unsere lincke flügell, da der Hr General Vellinck sich befant, und attaquirte alda mit die gröste vigeur, wurden aber so begegnet, dass ihre erste lini strax wurt repussirt, und wiewoll 4 andre linien noch avancirten, die ersten über hauffen geworffenen zu secondiren, gleichwoll wie Oberster Ranck mit sein battalion vom Calmer regement avancirte nach ordres, gab er ein solchen salve auf ihnen, dass alle die auf den flügel, so noch nicht geschossen, zurücke weichen müsten, eben wie die vorigen. Die pohlen avancirten im anfang in ziemlich gutte ordres auf die unserigen; nach unsere infanteries erste salve, welches mit cavallerie bespeckt, daten [sie] ziemlich guten min, aber nach den andren gingen sie gahr durch und wurden auch nicht mehr gesehn, wie die unserige auf ihnen nachdem avancirten, weillen sie den weg gerad nach Pinzow genommen. Die saxische flügel folgte ihnen auch in der gröste eile nach, aussgenommen 8 oder 10 esquadrons, welche der Hr General Vellinck mit seine *esquadrons servoit [ɔ: serrait] si pres* beij dass dorf Kye, dass eine von ihnen wart gantz in comfusion gebracht und meist niedergemacht wurde, dass übrige theil nahm auch mit den förigen

selben weg im flucht. Und weillen der König liess unsere rechte flügel folgen fort auf den linken, vor eben selben raison halben hatte noch ein gross theil dass dorf Brotsin nicht passirt, ehe der Feltmarchall Steinaw kam anmarchiert, sein rechten flügelss schade und des pohlen ihr lauffen zu repariren. Er kam in gröster furi über den moras und attaquirte mit grösten eijfer beijde *en nonbre sapeneur [ɔ: supérieur] en même temp ceux qui avoient pas passé,* nemblich die leibdragoner, drabanten und einige esquadrons vom leibregement, auch alle die andre, welche passirten, so woll in rücken, im flancq und en front, so dass dieses besliesen sehr favorabel im anfang ausssah vor die saxen, weillen die saxische salve gegen die dragoner von die unserigen ein ziemlich effect mit sich hatte, so dass sie in der grösten confusion im anfang gebracht, erstlich durch fallen der vielen pferden des ersten glides, und meist über hauffen geworfen, wodurch dieselben saxen kahmen davon auf dhenen drabanten, welche ohne dem hatten zu thun bedes for sich, alss auf der seiten. Gleichwol gingen die drabanten mit ein *sang froid,* ohne eintzigen schoss zu thun, mit den blossen deegen im faust auf ihnen und durch götliche beijstanth warfen dieselben über hauffen, welche nach al menschliche aparence durch dero vielheit, und [da sie] auf allen seiten schon die gröste avantage hätten, solten meister von unss geworden sein; und auf diese weise folgten die drabanten dem Hrn Generalmajor Mörner mit dessen esquadron weitter dass glück; unterschietliche mahlen, mit extra ordinaire tapfrigkeit, begegneten [sie] dem feint über all, und wor sie ankamen, entweder jachte ihnen auf die flucht, oder auch warfen ihnen über hauffen, so dass die saxen wurden obligirt sich zu retiriren in der grösten *confusion. Du coté de leur infanterie comme de 17 battalions, laquelle avoit fait essagier un grand feu au Generalmajor Posse, commendant les 4 battalions garde, au Colonell Fersen, au battalions 1* von denen upländer und

1:ne des Oberstlieutnant Ekebladhs, *lors méme que les autres regiments svedois infanterie avoint enpris du côte de l'aile gauche svedoise, sans les pouvoir suivre,* und weillen diese infanterie avancirte auf unsere oben genante battalions, kam ein theil von unsere rechte flügell, *apropos,* auf eine seite, selben zeit, wie Ihro Exelens der Hr Graf Pijper da von sprach, des wegen avancirte der Hr Generallieutnant Spens und der Hr General Vellinck auf der andren seite mit einige *esquadrons, dont il festoit seroi, pour suivre l'aile droite saxonne, qu'ils firent quitter l'infanterie saxonne leur chevaux de frise* und ein hauffen canons. Weillen noch dieses gegenwertig, kam der Oberstlieutnant Buhrenschilt mit 2:ne esqvadrons östgioten so nahe auf im des feindes regement infanterie, dem Obersten Steinaw gehörig, das es auch zu dem extremitet gebracht wurde und gezwungen ihre gewehr niederzulegen, sich zu krigzgefangene zu ergeben. Auf solche weisse kam die saxische lincke flügel vom cavallerie unter faveur von ihre infanterie gelegenheit die flucht zu nehmen, gahr in ein übeln moras, da woll unterschietliche von unsere esquadronen nachfolgten, ihnen zu verfolgen, welche worden commendirt etzliche vom Hr Generalmajor Mörner, Niroth, wie auch den Hr Generallieutnant Spens, aber je weitter sie hin ein avancirten, je gefährlicher ess vor ihnen wieder auss zu kommen war, dass auch unterschietliche von denselben darin bestecken blieben, wes wegen sie dieses verlassen musten. Viele [waren es] von feindes infanterie, auch cavallerie, die da entweder ersoffen oder erslagen wurden. Und nachdem beij unsere infanterie ein saxische regement garde ziemblich in die klemme gebracht wurde, so dass ess auch die chamade slug, sich zu ergeben, und eben die im moras steckende solches auch von hertzen im sin hatten, so weder forwartz oder rückwartz kommen konten, sante des wegen der Hr Capitainlieutnant und Generallieutnant Horn dem Drabanten Roland dorthin zu

begehren von denen dort befintlichen generalspersonen, dass sie auch apell, woo sie quartir haben wolten, durch den trompeter begehren solten, welches auch stüntlich gescha; kamen auch unterschietliche auss, so nicht alzu weit dar in avancirt gewesen. Und weillen des feindes gantze artillerie, amunition, proviant, des Königz, die generalitetz, des zarischen Ambasadeurs Knæs Dolgeroka, auch alle officirs von der armée dero bagagie aus confusion und bangikeit den weg nach dem moras genommen, so fant man solches alles darinnen fest bestecken und unsere armée gehörig. Wie nun der König sah, dass unsere cavallerie ihnen nicht weiter verfolgen konte, lies er die infanterie sich besleünigen, welche auf der lincken flügel meliert gewesen, so sich den bemächtigte auch alles, woo ess nur überkam. Nach diesen liess der König die armée in des feindes camp marchiren, da alle zelter und baraquen noch aufgeslagen standen, eben wie ess die saxen oder die feinde verlassen. Bekam also der König in dieser herlichen battallie folgende tromphen, bagagie und gefangene wie folget, nemblich 48 metaline canonen, ein grosses anzahl fendell und standarten, auch paucken. Die saxen selber debitirten sich 10000 man cavalleri und 8000 *fantaseins*, und dass alle regulirte deutsche trouppen, und den noch 12000 pollaken. Wie es immer[?] sein mach, hat man gleichwoll in ihre eigene *ordre de battaille* befunden 66 esquadronen und 17 battalionen deutschen, ohne die polaken gerechnet, wie die plan aussweiset. Von des Königz in Pohlenss armée solten 2000 doten gewesen sein, da unter die vornehmbsten: der Marchewitz, marchall du camp vom cavallerie; Oberster von ein regement dragoner Gersdorf, wie auch der Oberster und Capitainlieutnant von den Drabanten Graf Reus, Oberstlieutnant Münster, Marattig; auch nicht weniger solte blessirten, darunter sein gewesen General Flemming dötlich verwunt; und 1500, so woll officirer alss gemeine, gefangen, ohne zu zehlen die menge

von frauenzimmer, so wir beij die 600 bekahmen. Die cronarmée hatt an doten, so von distinction sein, erstlich Gonnofskij, capitain von den husaren und dess Printz Alexanders compagnie, Prieromoski, capitain von denen pantzaren und des Printz Satoieskis compagnie; ohne noch einige zwantzig dwarschen,* dene vornehmbsten, auch ein menge von den gemeinen. Die schwedische armée hatt in alles nicht mehr den 40 esquadrons auch 17 battalions gehabt, aber alle alte schwedische trouppen, bloss auf eine battallion von Budbusch. Doten waren beij unss ungefehr 1000, officirs alss gemeine, darunter war der Oberstlieutnant Ridderschantz von die schonsche cavallerie, der Corporal Aminhoff von den drabanten, zwee biss dreij rittmeisters und capitains und ein hauffen supalterne, 8- biss 900 blessirten, worunter war der Hr Generalmajor Posse, Generalmajor Horn, Major Sparling, Corporal Hårdh von die drabanten und unterschietliche drabanten, auch ritmeisterss und capitains. Gefangene haben die saxen keine von unss bekommen, bloss den Ritmeister Sack, dem dass zugel aufs pfert würt abgehauen, und dass pfert also mit ihm durchgink in die feintliche troupen. Der Graf Carl Lewenhaubt, Corporal Clas Hierta von den drabanten, auch der Drabant Silfwerhielm fürten ein jeder sein esquadron an, doch gegen den ausgank der battaillie, nachdem einige ihre officirs schon verlohren hätten, woodurch sie auch in ein klein confusion gerieten.

Mit des Graf Leuwenhaubts esquadron waren zwen ritmeisterss.

Wie nun der König nach der battallie beij die drabanten kam, baten sie alle eindre[c]htig vor denen unglücklichen kammeraten, so überall in arest sassen, da auch der König so gnädig sich erzeigte und gab ihnen nicht allein alle pardon, sondren bekamen noch ein jeder ihre

---

* Towarczen.

vorige dienste wieder; machte auch eben einige vollenteurs zu drabanten, welche sich in wehrender battailie beij die drabanten gehalten. Darauf fungen die paucken und trompetten an zu gehn zu ein danksagung und freudenbezeugung, dass der gruntgüttige Gott, welcher seij gelobet in ewigkeit, unssern allergnädigsten König diesen herlichen seijer gegen unser feinde so gnädig mitgetheilt. Wie nun alles vorbeij, marchierten wier in unsern camp, woo wir stehn solten. Dess seligen Hertzogz leich wurt auch in Klitzow hin gebracht und gesetz in ein apart cammer, wie auch anstalt gemacht ess zu balsamieren. Die andre blessirten würden auch eben in dass dorf Clitzow alle eingebracht.

D. 10. Wurden 100 man auf marode commendirt alle im flucht begrieffene feinde oder, woo sie von unsere eigene einige antroffen, auf zu fangen, welche entweder in die büschen oder morasten konten gefunden werden.

D. 13. Wurt von alle regementer über die gantze armée pferde gegeben, die artillerie nach Pintzow zu bringen.

D. 14. Wurden commendirt 100 reuter mit ein ritmeister, die saxische frauenzimmer weg zu confoijeren.

D. 15. Marchirten Ihro Maij:tt biss Pintzow mit die armée ..... 1 ½ und campirten hart ausser der statt. Alle krancken und blessirten, zugleich die artillerie wurden auf des sloss gebracht, woo beij bleib von des Obersten Budbusch regement 1 battallion und von dess Graffen Leijenhaubts regement auch ein battallion zu besätzung unter des Oberstlieutnant Felix comando, der darüber, alss auch alle blessirten und die da proviant indrieben, völlige disposition hatte. Das sloss ligt vorheilhafttig gnug mit ein maur runt unbgeben wie die plaen n:o und mit litt. bezeichnet aussweiset.*

* Saknas. Slottet finns afbildadt i Pufendorff De rebus gestis Caroli Gustavi.

D. 18 marchirte die armée biss Schelmij ..... 3. Unter werender mars[che] ist ein lieutnant mit nahmen Walrauf des morgens frühe aussgegangen zu fouragieren nur bloss mit 2 man, wurden aber von den cousaken alle dreij gefangen, der lieutnant aber nach 1/2 stunde kam von ihnen loss (von ihnen) durch ihre eijegene unachtsamkeit; ess wurden strax auf des lieutnantz bericht er selber mit 30 man ausgesant ihnen auf zu suchen, aber so unglücklich dass man nach der zeit weder von ihm oder die andre etwass vernommen. NB. [Der] lieutnant [war] von Graf Leijonhaubts battalion.

Des seeligen Hertzogz leiche folgte auf die marche in einem dess Königz rostwagen, woo beij allezeit ein lieutnant mit 24 man von die garde marchirten.

D. 22. Kam der Rittmeister Sack zurücke von den saxen, confoijert von ein lieutnant und 40 reüter; brachten ihm biss 1/2 meil vom lager.

Den selben dag gegen abent gab der König dem Generalmajor Stenbock ordres, dass sich alle saxische gefangene beij ihm solten versamblen, welche noch beij der armée befintlich, und [sollte er] mit ihnen ein unsere trompetter sänden, biss an dass saxische lager ihnen lassen begleitten; welches den folgenden morgenss exiquirt wurt.

Dito ablegten dass saxische regement auch den eijt dem König trew und hult zu sein und gegen dem König von Schweden nimmer zu dhienen, und nachdem sie ihre officirs bekohmen, welche mit dess Königz vollmacht begnädigt waren, nach dem sie vor diesem gewesen: der zuvorn ist capitein gewesen, avancirte zu major. Nach diesem allen marchirten sie ihren weg und hatten mit sich ein schwedischer commissarium, umb ihnen auf den weg mit proviant und andre nothwendigkeitten zu versehen, biss in oder nach Pommern, da ess ihnen alsden freij stunde dienste zu nehmen oder nicht. Nachdem hatt mans aber erfahren, dass sie auf dem weg rebelliert, den

commissair erslagen, seint so ihren weg gangen, die gemeine etzliche zu ihre armée und ein parteij nach Slessien. Selbigen dag marchirte der Generalmajor Stenbock des nachtes mit Oberster Sparr[e] und 3 battalions voraus biss Schiroslavitsa, an der Weixel gelegen, und dorten einne brücke zu verfertigen.

D. 23. Wart umb 4 uhren des morgens pozell geblassen, und umb 5 zu pferdh. Die infanterie marchirte vorauss, darauf die bagagie und letzstens die cavallerie umb 9 uhren. Der König ritte voraus und kam zum Generalmajor Stenbock, eben wie er selbsten anlangte. Wie nun dass beste ohrt aussgesehen die brücke zu slagen, fung man auch selben nachmittages an zu arbeiten. Auf der andre seitte wurden einige pollacken gesehen, die im sinne hätten die arbeiterss zu verhindren, aber richteten anders nichtes aus, als dass sie bloss ein dragonnerpfert erschossen; von denen commendirten, in dem sie übersetzen wolten, wurden [sie?] aber gezwungen wieder zurücke zu kehren, weillen sie die rechte passagie fehleten.

Wie Ihro Maij:tt am strande ritten die passagie ausszusehen, tathen die feinde einig schosse nach ihm, doch Gott seij danck ohne effect. Und liess der General Stenbock dass ferfertigte zimmer zum brücke niedertragen, umb alda die brücke zusammen zu fügen; satzte auch 10 man auf ein pram, auf die andre seitte zu gehen; da die am lande kamen, machten [sie] ein line fest, womit die prame ab und zu gezogen werden konte, und ging der Generalmajor Stenbock selbesten über mit 12 man, den terrain zu recongnisiren, kam strax wieder zurücke und driep an die arbeiters. Umb 8 des abens kam der König von dannen beij unss, woo die armée campirte beij Bobni, 1/4 wegs von die brücke abgelegen ..... 3.

Im warende march begegnete unss ein von dess Königz in Pohlens cammerherren Claist, welcher die reisse

nach Warschaw vorhätt, wodurch er also in unsere henden gerit, den ess in sein gedancken nicht gewesen unss auf den weg zu rancontriren.

D. 24. Umb 3 des morgenss marchirte auch die infanterie umb zu defiliren, darauf auch die bagagie und dan die cavallerie; der König ritte hir wieder vorauss. Dessfalss wurtz verhindert, dass die brücke noch nicht fertig werden konte; wurd des wegen die infanterie mit pramen über gesetz; der König kam wieder zurück und führte die cavallerie selbsten dahin, die dan durch den strom alle ritten. Umb 10 uhr des mittagz wurde die brücke fertig, da dan dass übrige infanterie, so im marsch begrieffen, auch überging mit die bagagie; dass meiste theil ging doch durchs wasser. Wir campirten 1/4 wegz von die brücke beij ein krug Filocko ..... 1.

D. 25. Wie die brücke solte wieder aufgenommen werden, die anckern und strike aufgehoben, wart beij ein ancker aufzihende ein neylich erslagene dhalkerl gefunden, vor welchen man die bauren in verdacht hätte; wurd deswegen das dorf abgebrant, woozu der Capitain Cronhielm wart commendirt.

D. 26. Brach die armée auf in selben orders wie vor, die bagagie aber kam nicht über die im lager ligende brücke ehe 9 vormittagz. Wie es alles ausser den lager sich befant, marchierte erstlich die cavallerie, auf der lincken hand des bagagiet zu bedecken. Wie sie zu den pass Moiko Vitsko [kamen], befant man unmüglich vor die infanterie ohne brücke zu passiren, wurt desfalss mit ihr anfang besleiniget, so viel mehr weil man einige feintliche troupen marchiren sahe und durch perspectiw, so viel man judiciren konte, fant man, dass sie sich reterirten; aber kein feint naherte sich zu unss, aussgenommen einige cossaken und walloschen, die sich ziemblich nassweiss stelleten. Der König ritte durchs wasser zugleich mit einige andren; in dem sie über ritten und dass arbeit

noch nicht vollendet, machten die auf der andren seite befintlichen knechte und marode einen alarm, und setzte der Generalmajor Stenbock strax ein battalion infanterie über und stelte ihnen hinter den ersten hof und zwischen die hecken; dar nach wart wieder dass arbeit der brücke mit allem fleiss getrieben; entlich umb 4 nachmittagz wart die bemelte brücke fertig; und marchirten über, nemblich die gantze cavallerie durchs wasser, zu ein klein stätlein Buchnia 1/4 vom pas, aber vom vorrigem camp ..... 2.

Auf die hügeln, so umb dass dorf lagen, sahe man einige cosaken. Der König ritte mit einige beij sich habende erstlich selbst durchs dorf, die cosaken unter zu locken, welche aber nicht kommen wolten; liess also die avantgarde aussrücken unter die berge, er aber galoppirte mit noch einige den berg hin auf. Wie sie dies vermerckten, nahmen sie den reiss auss, welches unmüglich war ihnen einzuholen. Nachdem ritte er in die statt zu sehen, ob noch einige feind dort sich finden möchten, und funden sich zwen pohlen mit ordinaire gewehr, welches nicht viel tugte, welche auch genommen wurden. Doch sprang ein von diesen hastig vom pferd, kam auss den weg und versteckte sich in die gebüsche. Strax im selben kam ein saxischer knecht mit ein rustwagen gefahren, so ein capitain gehörig, welches mit lauter zelter beladen war, so genommen und inss lager gebracht wurde; er berichtete, dass der König in Pohlen selbige morgen mit sein armée dieser ohrt passirt wehre.

D. 27. Nach die predig ritte der König mit einige beij sich habende über die berge zu dem ohrt, woo die saxische läger des nachts zuvorn gestanden, welches ein halbe meille von unss entlegen; wo er dan ein nachgelassener saxer antraf von die neye regementer, welcher, weillen er schaden am fuss hatte, nicht mit marchiren konte. Auf dieser ritt weisten sich auch einige polen, welche doch nicht hertz hatten vorzukommen. Nachdem

der König alle situation woll besehn, ritte er wieder zurücke und brachte mit sich ein klein cossakisch jonge, welcher aufs felt geloffen und sich strax beim König eingeschmeichelt. Nach den vesperpredigt wurt es permetirt zu fouragiren auf ein beim lager hart angelegenes wiesse; weillen aber einige von dass uplandische regement sich weitter den die ordres gangen, kamen einnige feintliche pohlen und machten nieder ein soldat. Der König ritt stüntlich, wie er die zeittung bekam, aus zum bemelten soldatt, welcher schon von denen cousacken weggeslept, bekam dar entgegen ein andre, welcher auch vom feint übell blessiert war, doch so dass er noch lebte; liess deswegen anstalt machen ihm weg zu bringen. Unter dessen kam zeittung, dass die coussacken zeigten sich ins dorf, welches hart daran gelegen. Strax ritte der König nach ihnen, welche schon weg waren, dass man auch keinnen menschen zu fassen bekommen konte, ohne ein alter baur, wodurch ein enspenner, der nach ihm jagen wolte, kam mit sein pfert in ein moras zu stecken, so das er auch mühe hette selber aus zu kommen, und bekam aldan ein polnisch pfert und volgte mit. Der König ritte offter mahlen durchs dorf ab und zu; balt lies sich der feint sehen, wonach die unsere rennten, konten aber wegen der feinde snelle pferde nichtes aussrichten.

Darauf ritte der König selbsten im priesterhoff, da wart wieder ein geschreij gehöret dass die cousacken kamen. Vormierte dess falls der König 4 kleine trouppen, ein jedes 5 man starck, und gugen[!] so aus dem feint entgegen, aber man vernahm nichtes; rit also der König zum priester, nam ihm mit sich, aber fant im zurückekeren den vorgedachten blessirten upländer noch aufm felt ligen; blieb alsso der König beij ihm wartent, biss man ihm ein wagen geschaffet, wo auf er solte nach den lager gebracht werden. Darauf ritte vorgemelter enspenner nach sein pfert im moras, da nun der König diesem nicht allein

wolte reitten lassen, ebenfalss auch ein marquetenter, welcher eben im selben dorf handelte, hielt also der König allein aussen vorss dorf und bedeckte ihnen also. Abfertigte auch einige an ihnen, dass sie sich auss den dorf sputen solten, die dan strax in gröster eill wieder zurücke kahmen mit den enspenner ohne den marquetenter und rieffen, dass der feint hinter ihnen were; der König aber, welcher ihnen zu swach hielte, ritte selbsten inss dorf ihnen zu attaquiren, aber fant ihnen auf ein gross platz darinnen versamblet. Wie nun der König ihnen woll gewar wurd, ritt er auf ihnen loss mit seiner swiette, aber in demselben kamen von beden seiten trouppen zusammen auf ihnen, das die resistans unmüglich sein konte. Resolvirte also der König sich zu reteriren, der feint aber folgte auf die haken nach und schossen continue mit ihre flinten und bögen, eben auch werffent mit ihre copeken *. Die nun auf die seiten waren, suchten also den weg zu coupiren vor dem König, der den dass högste fleiss gebrauchte sich zu setzen; weillen aber von dero swiete zuvoren versant waren, und der feint ihnen zimlich aufm leib drang, der kein zeit geben wolte, muste also der König sich retiriren, biss wir unsern lager inss gesicht bekamen und die wache, zugleich auch die piquete, sich ausszogen umb zu secondiren. Wie nun dier[!] feint solches gewar wurde, hielte er ein weiter zu verfolgen, aber zeigte sich doch so nassweiss, dass sie anboten ein losses pfert weg zu nehmen, so hart beij unss ginck. Der König aber setzste nach demselben, so reittent kam, und guch ihm nicht allein vom pfert, sondren salvirte auch dess Obersten Lagercrona sein knecht, welcher schon würcklich unter die feinde war. Wie der Oberstlieutnant Stültenhielm, der die vorwache hette, ausrückte, auf welchem die andre wachen und piqueten folgten, guch der

* Copyer, korta lansar.

König wieder aufs ney nach dem feint. Alle generalspersohnen und andre officirer, so durch dass schiessen allarmirt waren und wüsten, dass der König aussen war, ritten dess wegen alle auss. Wie sie beim König kamen, nahm er ihnen mit und verfolgten dem feint, aber sie waren schon längsten weg, so das man auch keinen mehr konte gewar werden, bloss einige weit aussen aufm felt. Darauf ritte der König sagte wieder zurücke nach den lager mit allen, die er beij sich hette, weillen er wol sah unmuglich zu sein dem feint im stande zu bringen. Dieser parteij bestunt erstlich allein vom König, Generalmajor Stenbock, so den dag hatte, Oberster Dhaldorf und Marchall Görtz, Corporal Cron von die drabanten, Capitain Rosenstierna von die garde und von denen drabanten, nemblich Chambre, Niels Berg, Bomgarten, Boman, Ritmeister Phielkrantz, Generaladjutant Dücker, — — — — Tornerfelt, ein fendrich vom garde, ein cornet von den ostgoten, Oberst Lagercrona, Balow und dess Königz Leibknecht Halling, des Königz Cammerpagie Klinkoström und ein enspenner; alles zu sammen 20 man gerechnet. Von diesen wurden gemist der Oberster Dahldorf, so mit sein pfert stürtzste und wurd blessirt, Capitain Rosenstierna, dessen pfert ermüdete, er wurd blessirt, und Halling, der auch blessirt wurd, diese dreij wurden gefangen weg gefürt; der enspenner [lag] dot auf die platze. Tornerfelt und der cornet blessirt, Klinkoström mit ein pfeil im axel geschossen, welche dreij doch mit zurücke kamen.

D. 28. Marchierte man in selben ordres wie zuvorn biss [Stauenko] ..... 3. Die Smålands cavallerie wurde gelassen die bagagie zu bedecken. Die pohlen liessen sich zwar sehen, betrauten sich doch nicht vorzukommen.

D. 29. Gegen mittag ankam der Hertzog von Swerin von Cracow.

D. 30. Hätten die deputirten von den cracowsche woijwodschaft beim König privat audiens. Unter ihre formalien, so sie brauchten in ihre harange, hatten diese wörter: *Pacem da nobis Domine, pacem petimus manibus, oculis, brachiis, fleckij Genalset.** Der Secretair Hermelin gab mit einnige worter antwort.

D. 31. Marchirten wir biss Kracow .... 2. Der König ritte vorauss, ein comod platz ausszusehen, wo die brücke könte gelegt werden, welches der Generalmajor Steinbock solte verfertigten. Ess wurden auch einnige manschafft commendirt und mit pramen übergesetzet, umb alda posto zu fassen unter den maur an die grosse thor — wie auff der riss mit litt. und n:o zu ersehen ist** — welches mit alle die andre tohren zugemacht waren. Nachdem würden 400 man commendirt, welche auch übertransportiert werden solten. Der Generalmajor Stenbock ginck vorauss mit die helfte und satste sich vors thor, da (man) auch stycken gegen geflantz würden. Der König war selbsten auch mit, doch incognito. Wie der postarost mit nahme [Wielopolski], welcher sich da befant, solches vermerckte, kam er aus und begerte etzliche stunden delation, aber bekam zur antwort, dass kein delation konte gegeben werden; kam wiederumb zum ander mal auss und begerte mit Generalmajor Stenbock auf *cavalierparol* zu sprechen; welches ihm solches auch versicherte. Und wie er auss kam, war sein begeren bloss, dass, wan er möchte mit einige wagens und manschafft, so er von saxen innen hette, ausmarchiren, so wolte er gerne öffnen, den sonsten konte er ess vor die Republicq, dem ess zukähme, nicht verantworten. Worauf er von den Generalmajor Stenbock zur antwort bekam, dass solchen caputulation zu machen stunt nicht beij ihm. Entlich wurt beslossen einem an den König mit diesen be-

* Kanske: *flectimus genua etc.* — ifall det skall vara latin.
** Saknas.

gären überzusenden, worauf der postarost ein schön pfert liess aussführen, dar von sich der bote am König konte bedienen. Unter dessen zog sich die zeit so lang auss, dass ess dem König zu langsam fiel so lang zu warten; liess sich also über den strom mit die pram setzen und kam eben angegangen, wie der Generalmajor Stenbock wolte selbst abreitten, und war mutter allein durch die gantze Cassimir vorstatt passirt. Wie er nun ankam, wie gesagt, war sein erstes wort zu Stenbock: »Seit ihr noch nicht ein!» und ging selbst zu die kleine thor, so mit stacketwerck versehen, klopte an die thor und rief: »Macht auf ihre hunssfötter!» Weillen aber nimant von innen vieleicht ihm verstande, wart sein begehren auch nicht volbracht. Sprach also balt der König zum Generalmajor Stenbock: »Wo ist des postarosten pfert, lass diesen her an bringen.» Da wart geruffen an die pohlen, sie solten die lucke öffnen und des postarosten sein pfert wieder zu sich nehmen. Wie sie nun solches werckstelleten, rief strax der König die granadeur heran, welche nicht weit von dannen waren, worauf in dasselbe drengten sie sich ein durch dass kleine thor und forcirten her nachmalss die andre thoren. Obschon sie gross und zwer[!] waren, worde doch sloss und rigell aufgebrochen; so war auch orders gegeben niemant zu schiessen, hauwen oder stechen, sondern alles mit druckenen slägen zu verrichten, welches auch so nachgefolgt, dass die pohlen, weillen da dreij thore hinten ein ander waren, welche alle sie selbsten verrigelt hetten, und die zeit zu kostbahr solche aufzumachen, wolten einige auss noth unter die pforte von die dieffsten rennen sich bedienen, umb da ihre passagie zu nehmen; da dan die unserigen ihnen mit den musquetenkolffen vor den hintersten so beschenkten, dass sie balt ohn zu wissen, woo sie hin floghen, durch passirten. Wie nun ein theil der pohlen also durch die rennen passirten, unter dessen geschahen noch vijle andre attaquen mit orfeillen

und drucknen slagen auf ihnen zwieschen die tohren, biss entlich die unserigen so hart auf die thor sturrmeten, dass solche einne nach den andren sich öffneten, da sich dan die pohlen alle nach einander nach dass sloss reterierten, und die unserigen selbsten den weg zeigten. Und lieffen die pohlen in grössten eijfer zu denen dorten geflantzsten stycken, wovon sie aber die unserigen also balt wieder weg trieben. Da sie nun sahen, dass die unseren ihnen so hart auf die hacken waren, wurden sie gahr perplexe und gaben sich alle auf gnadh und barmhertzigkeit. Dar nach funden wir auch den starosten und nahmen den gefangen mit noch 300 man saxen und pohlen unter einander, und wurden von den unserigen aufs sloss eine besatzung gelassen von — mit — * Unter dessen hetten wir den König gemist, der sich allein in die statt durch den gassen gegeben hette, und gink der Oberst Fersen, welcher mit die leutte commendirt war, wol eine gutte halbe stunde und suchten mit schietzen[?] nach dem König, da er dan hinter unss kam, eh wir unss vorhüteten, und verzelte, wie er in die statt gewesen; ginck auch mit auf den sloss, beshahe[!] ein wenig dar oben, darnach gingen wieder zurücke nach sein quartier. Der Generalmajor Stenbock aber blieb aufs sloss den nacht über, würde also ein solches schön grosses slott und festung mer mit kinpusten und drucknes släge eingenommen, und dass in etzliche stunden ohne einzigess verlust, welches, wan brawe leute darinnen gelägen, einen feint wol etwass in eine gutte zeit zu hette geben könen; wie ess die beijgefügte plan mit mehren ausweiset.

---

* Staden och slottet besattes af tre fotregementen med Stenbock såsom kommendant, enligt hvad strax nedan anföres, här är det väl fråga om en mera tillfällig åtgärd.

Anno 1702 im Augustij.

D. 1. Ritte der König wieder in Cracow und satzste selbsten auss die posten beij alle pforten, welche offen bleiben solten, und alle bauren, so mit waren aussen hielten, wurden eingelassen, aber keiner sonsten auss oder ein, wer ess auch sein mochte, ohn des Generalmajor Stenbocks ordres oder zettel, aussgenommen die wass zu verkauffen haben. Der Generalmajor Stenbock blieb in die statt zum commendeur zugleich mit commendirte manschafft von infanterie, welche alle auf dass sloss einquartiert würden. Ess wurde darauf strax Cracow geschätz, 80,000 rdr. zu bezahlen an conterbutionsgelder ohne andre auslagen an proviant.

D. 3. Hätten die deputirte vom cracousche district ihr abscheitzaudiens, da sie dan mit dassselbe auch baten vor den arestirten voivoden und capitainen palatinatus oder den vorhero gemelten starosten, der den einzug in die statt verweher[et] hette; brauchten unter andren termen auch dieses, *erravit*, hielten der König lange umb die knee einen gnädigen antwort zu erlangen. Hermelin antwortete kurtz, der damahls secretair war im königl. cantzeleij: »Er würt darnach erlassen, wen er erstlich sich mit 1000 rdr. gelöset hatt.»

D. 4. Kam bericht, dass der Lieutnant Treffenschölt vom leib-regement und Oberstlieutnants Örnstets parteij, welcher d. 31 Julij aussginck mit 40 pferden, eine ranconter gehabt mit 300 cossacken, welche in 8 stunden auf einander getroffen, doch aufs letz dass felt behalten und ihnem geslagen, wodurch den von den unserigen 8 seint blessirt geworden.

D. 6. Nachdem die brücke, die wir angelegt hatten, entzweij ginck, wolte Capitain Swienhufwud mit 8 gemeine übergehen auf ein klein bötgen; da kammen die forse von die ströme zusammen, so dass auch das botgen funck an zu sinken, doch wurden die leute alle conservirt. Dito

kam der Oberstlieutnant Örnstet mit sein parteij wieder nach hausse, welcher auf den weg von denen pollacken attaquirt würde, und haben sie vor ihm nieder gemacht 3 reütter vom schonischen regement mit einige knechte, so sich von die parteij gesondert. Dito kamen briefwe von des Lubomirskes armée, vom Obersten Dhaldorf und Rosenstierna, mit ein trompetter.

D. 7. Fouragierten wir, und wurt selben dag ein corporal mit 6 man von denen cousaken niedergemacht, wodurch ein alarm entstandh. Der König ritte selbsten auss zugleich mit die piquette, aber fant keinen feinf mehr vor sich, weillen der Oberstlieutnant Örnstet, der die fourageur bedecken solte, ihnen schon alle verjaget, nemblich 300, nur bloss mit 40 pferde. Wier misten in alless auf diese fouragie 18 man, aber konten keine von denen feinden attrapiren.

D. 8. Nach der malzeit legte man des seligen Hertzogz leichnam in ein kupferne kaste ohne weittere ceremonien, [im presens] vom König, generalspersonen und einige obersten.

D. 9. Wart wiederumb fouragirt, da dan die bedeckerss überall aussgesetz wurden, welches in 600 pferden bestanden mit 150 man infanterie; die unserigen embusquirten sich im gebüsche, man vernam aber vom feinde nichtes. Dito nham der Hertzog von Swerin abscheit vom König, blieb aber des nachts in die statt. Dito bekam der Hr Schatzmeister Sapia einen zebel wom König zu present, welches mit rubinen und diamanten überall besetz war.

Gegen den abent ritte der König mit dem Hr General Reinschölt und änderte alle wachen und versterkte ihnen mit infanterie und cavallerie. Dito kam ein jonge mit briefwe von Pinschow, vom Oberstlieutnant Felix, der da ein glückliche ranconter mit den feinden [gehabt], aber were itzunde von ihnen umbzingelt.

D. 10. Kom der Regementzquartermeister Printz von

krassawsche dragoner von [General] Gyllenstern sein armée mit den bericht, dass sie stunden beij Szienstakowa.

D. 11. Brach die armée auf und marchirte über den Wexel durch die cracousche vorstatt und campirten auf die andre seite der statt, wie diess beijgefügtess plaen aussweiset n:o — mit lit. — bezeichnet.

D. 12. Kam der Leibknecht Halling, so gefangen gewesen, an die vorwachte, beij sich habende ein saxischer lieutnant mit 30 gemeine zum excord; sie hatten ohn dem noch mit sich ein lieutnant und 38 gemeine, so hir und da sint genommen worden.

Der König liess die escord inholen und ihnen quartier geben ausen beij die vorwache in ein klein dorf und lies ihnen aus die küche woll tractiren.

D. 14. Ginck der Hr. Oberster Meijerfelt auss mit ein parteij, und alle quartirmeisters vom gantzen armée gingen nach Pinzow.

Des nachmittagz wurde der keijserliche envoije Licendor abgefertiget; er machte ein harange auf latin; der Secretair Hermelin beantwortete ihm.

D. 15. Wurt der saxische Major Appelin abgefertiget, welcher gefangen, zu gleich mit alle andre gefangen, welche noch biss dato beij unss gebliben beij dess manss und frauenzimmer. Der major nam abscheit in dess Königz eigen gezelt und wart von König reguliert mit ein voll mundirung, dess Königz eigene pistolen und ein schön vergültes degen und ein von dess Königz eigne reitpferde, Hiort oder Hirsch genant; der lieutnant von die escord nam auch abscheit, und bekam die escord reissgelt, ein ducat zu man.

D. 16. Gingen auch alle die saxische und polnische gefangene, so wir auf dass cracousche sloss bekamen, ihren weg, auf ein andre weg zurück nach Slesein mit die vermahnung, sich nicht in die statt zu zeigen, beij straffe des hangenss, welche in alles, so viel ihrer gefunden konten werden, waren ungefehr 400 man.

D. 17. Wurde der Major Güllenkrock von die garde auf partei commendirt mit 400 man.

D. 19. Kam selbe partie mit Güllenkrock wieder zurücke. Dito, ess kam auch der Hr. General Gyldenstern an beij unsere armée, dem König auf zu warten; sie standen nur 4 meil von unss ab.

D. 20. Wurd commendirt vom gantzen armée, nemblich 8 wagenss von ein jeder regement, mit proviant zu die pommersche armée, wie gesagt unter comando des Hrn. General Gyllenstern.

D. 21. Reiste der König zu die gesagte pommerische armée. Er kam dorten an umb 4 des nachmittagz und ritte die gantze armée durch alle regementer, die sich auch, dass gantze lager, dem König vor den front presentirten, und bestande diese pommerisch armée in folgende regementer, nemblich:*

Dito kam auss Lieflandt der Capitain Follstein von denen upländer und dess H. Obersten Lieven sein battailion; er confermirte die unglückliche zeitung von des Hrn Generalmajor Slippenbach sein reterade und die moscowitische succes.

D. 22. Nach vollendeter gottesdienst beij dess H. General Gyldenstern sein armée, ritte der König wiederumb auss die armée zu besichtigen, die den rangirt war *en ordre de bataillie,* in 2 linien. Der König ritte alle regementer durch, besahe mit fleiss alle reijen und glider, befant sich auch sehr vergnügt. Darnach exercirte der H:r Ober[st] Crassaw selbst[!] seine dragoner im presens vom König, doch unter dessen ob[erst]l[ieutnant] Marchals commendo, weillen der oberster selbsten auf parteij commendirt; und hielte der König die mittagmahl alda. Nach die malzeit reiste der König wieder zu sein armée, so sich noch beij Cracou befent.

---

* Tomrummet har icke blifvit ifyldt.

D. 25. Kam der Ritmeister Schröder mit 50 pferde von Gyldenstern; er comvoijerte den polnische envoije Sauerbred, welcher von Warschaw gekommen auf des respubliq. von Pohlen ihren verrichtungen an den König.

Dito, selbe nacht darauf wurde der Oberstlieutnant Buhrenschölt ausscommendirt mit 400 man cavallerie und 300 man infanterie auf jenseitt dess stromss auf parteij, proviant auszutreiben und zu recongneciren, obs war were, dass sich 4000 pospoliten versamblet hätten, unss allen zufuhr zu verhindren.

Dito, ess kam auch ein klein knab mit brief auss Pinczow, dass solches wiederumb berent wehre.

D. 26. War der König auf dass sloss zu Cracow und besahe die schönsten gemächer. Von dannen verfügte sich der König in die stadt und besahe dass neye accademikirche, genant S:t Anna. Der fertige theil war sehr kostbar mit marmor aussgeziert und mit aller in stein eingelegt; unten am dach mit schöne italiænsche schieldereijen, sonsten allerleij schön arbeit von giepz und mit verguldungen.

D. 27. Nahm der Marchal Görtz abscheit vom König mit denen andre reisende personen, die zu gleich des seligen Hertzogz leichnam comvojiert wurden mit — Schröter sein parteij biss die pommerische armée, und von dannen hin wiederumb mit eine escord biss die Slesis[ch]e gräntze; der König begleitte ihnen selbst eine meille und wante er sich wieder zurücke.

D. 29. Kam zeittung von Meijerfelt, dass er 2 meillen von Pinczow mit seine leute [stand], und die poh[l]en weren zimlich alarmirt, weilen er etzliche kleine stette, als Neystatt und Bara, den Volcanum aufgeoffert, weillen sie sich harckneckig[!] stelten die contribution zu erlegen; er hatte auch surprenirt ein polnische parteij, ihnen jahr verjaget und ein hauffen pferde bekommen, wie auch unterscheitliche feinde niedergemacht und ein partei gefangen bekommen.

Anno 1702 im September.

D. 1. War unsere infanterie aus zu foragiren in die statt und werden von den cousacken 15 weggenommen.

D. 2. Kam des Hern Obersten Dhaldorfs knecht mit ein brief von seinem hern, der noch beij die polnische armée gefangen; er worde escortit von 4 waloschen und einen trompetter.

D. 4. Wurd der Hr Oberster Fersen mit detacheirt[!] manschafft auf partei, welches bestand aus 200 man; er solte zu die saltzgruben umb zu recognociren, wass alda passirte, und auch zu schauen, ob nicht etwan saxische gutter alda möchten gefunden werden.

D. 5. Des morgens kam der Hr Oberster Fersen zurücke, und wurde selben dag der Hr Obersten Sparre mit 300 man commendirt, pramen und wittinen vom andren seitte des stroms aufzubringen.

Dito kam des nachtes feurer loss, und brante mehr den dass dritte theil vom sloss. Wie der König vom schlaff erweckt, ginck er auss und sahe es ein wenig an, aber ginck strax wieder zu sein logement, und wie er sich wieder zu bette legte, sprach er: »*Trans[e]at cum ceteris.*«

D. 6. Ritte der König an dem ort, da die unserigen den dag vorhero fouragirt hätten, und weillen da voraus war der Generalquartermeisterlieutnant Ilstierna und Oberstlieutnant Sperling, das campement auszusehen vor die pommerische armée, ritte der König nur allein mit etzliche zum selben armée. Das feuer continuirte noch allezeit aufs sloss, und ein [ɔ: im] brechen einess gewölbess wurden ermordet 18 pohlen und 2 catohlische priesters.

D. 7. Kam der König wieder zurücke vom gesagten armée nach die frühe predigt. Er hatt mit sich den Oberstlieutnant Stahl von Holstein, welcher briefwe an den König von dannen hatte.

D. 8. Kam die pommerische armée auf $2^1/_2$ meil nah beij unss.

D. 9. Kamen zeitung vom Hr Obersten Sparre, dass 100 cousaken hätten 3 man* von den unserigen attaquirt, ein kerl dödt gechossen, und wie er ihnen hette lassen verfolgen, seint sie so flüchtig ihm entwischt, das ess ihm unmüglich war ihnen wieder einzuholen.

D. 10. War am König ein pollak abgesant mit brieff vom Printz Jacob.

Wurde auch ein polscher edelman mit zweij dienners enthaubtet auf die marckt zu Cracow, welche einige borger im hisigen stadt spoliert, so nach Breslaw vom König versant, umb alda schuhe vor die armée aufzukauffen.

D. 11. Wurde der Oberstlieutnant Stahl vom König mit briefwe abgefertiget nach Sweden; er wurde biss des General Gyllenstern sein armée confoijert mit ein lieutnant und 20 gemeine, und von dannen biss Tarnowitz.

Dito kam auch der H:r Oberster Buhrenschölt zurücke mit sein parteij, und eben kam brief vom Hrn Oberster Meijerfelt, dass 10,000 pohlen und der General Brandt mit 3000 [sachsen] wolten Pinchow attaquiren.

D. 12. Des nachts wurde der Major Gyllenkrock von die garde [commendirt] mit 900 man infanterie, wie auch der Major Creutz vom leibregement mit 500 pferde und die menge ledige pferden und zeug da zum vorspan [benutzt]; welches alles ginck nach Pinchow.

D. 14. Kamen beij unss an 5 regementen infanteri, nemblich des Hrn Generalmajor Strömbergz, Oberster Uhlsparrens, Klerckens, Heijdenfelts und Marderfeltz; würden alle in die vorstätte einquartiert; die regementz stücken wurden vor ein jeder oberstes pfort geflantz.

D. 16. Ward anfang gemacht beim strandh zu embarquiren in die pramen alle stücke, welche auf die cracowsche sloss gestanden und in die stadt, waren zu sammen 38 kleine und grosse, mit alle dass aufgebrach-

---

* Senare rättelse!

tes kupfer vom sloss. Ess kamen auch zeitung vom H:r Oberst Sparre, wie er ein ranconter gehabt mit denen pholen, ihnen geslagen und dan auch gäntzlich vertrieben.

D. 18. Wurde des Hrn Obersten Dhaldorfs knecht wieder abgefärtiget mit brieffe. Ess wurden auch 300 man commendirt alle bretter, so wass brauchbar waren im lager, von den ställen und hütten unterzuschaffen, die selben auf denen pramen zu gebrauchen.

D. 20. Kam der H:r Oberster Sparre vom parteij; selben dag kam der secretair von die polnische embassade voraus zu notificeren, dass die herren schon auf den weg sich befunden.

Und lieffen auch zeittungen ein, dass von des krassowsche parteij, so von die pommerische armée 400 pferde, die in dreijen detachements bestanden, da ungefehr 230 pferde weren von des Brantens trouppen gefangen genommen, doch hatt die dritte detachement von 30 pferden sich in Slesien reteriert. Und ritte der König in zum H:r Generalmajor Stenbock, der die monsterung mit die ney angenommene cossaken eben vor die handt hätte, des wegen ritte der König wieder zurücke nach dem lager. Gegen den mittag kam der H:r Generalmajor Stenbock mit denen cossaken inss lager, woodurch ein haufen wurden allarmiert, den sie ihnen zuvorn nicht gesehn und gedachten, ess weren feinde gewesen. Nachdem sie ein kleine stunde beij des Königz zelt verzogen, ritte der König mit ihnen zum H:r Generalmajor Mörner, und das, nach ihrer manier, in die gröste furie. Der König ritte ein pfert, den er Embassadeur nante, weillen er es von die polnische embasade geschenckt bekommen, so nante er es also, und guch ihnen nach, aber gescha die grosse unglück, dass das pfert kam tegen [ɔ: gegen] ein zeltstrick, fiel über hauffen in ein gemachtes grab, so umb dass gezält gegraben, und fiel auf den König, wodurch er der lincken schenkel die knoche glatt abbrach, eine spange über dass knie. Man trug

dem König in des Generalmajor Mörner sein gezelt und verzogen mit die verbindung so lang, bis des Königz feltscher Emmerick kam, der dan den schenckel strax verbant und die nase, so auch übel hantiert war in diesem fall. Darnach liess er sich von denen drabanten in sein bette bringen, woo beij auch einige andre officirs mit waren, und trugen sie ihm in dess Obersten Lagercrona sein quartier. Wie gross schmertzen der König auch hatte, wie ein jeder woll abnehmen kan, liess er sich solches doch nichtes mercken. Er wies da beij ein gross und extraordinair gedult und stelte sich, so woll durch minen alss durch gesprech, gegen einem jeden sehr freuntlich. Wass nun dies vor trauren beij allen seine getreuwe unterthanen veruhrsachte, lass ich ein jeder, der nur ein redlich hertz in sich hatt, zu bedenken. Auf dass er seine unterthanen noch mehr möchte zur freudigkeit erwecken, so machte er sich auch so starck und fung entlich auss kurtzweil mit dem vorgesagten feltscher an zu accord[i]ren, dass er auch nicht länger liegen wolte, biss 6 wochen verflossen weren; welches der feltscher ihm auch versprach und wurcklich hielte.

D. 21. Legten sich die drabanten in die vorstatt nest beim König.

D. 22. Gingen die infanterie, so in die vorstette lagen, und quartierte sich in die statt. In ihre stellen aber legte man alles cavallerie.

D. 26. Marchirte ein parteij infanterie von 800 man mit dem Oberstlieutnant Sparling und Major Weidenheim, 400 auf dieser und 400 auf der andren seitte des stroms.

D. 28. Kam das mellinsche regement zu fus von die pommerische armée und legte sich in die stadt.

Und bekam der König brieffe vom Generalmajor Horn aus Narva, dass der General Cronhiort mit die russen geslagen und niedergemacht 2 biss 300 man und von den seinen nicht mehr den 13 verlohren und ein officir.

Hette er infanterie beij sich gehabt, hätte er die feinde mit ein viel grössern nachdruck schaden zufügen können, und weillen die rüssen hatten mit ihre lodien gecreutz in die Ladoga zee, haben eben unsere schieffe ihnen weggeslagen und verfolgt, so weit sie gehen kunten vor klein wasser.

Selben dag würde dass erste bant vom König abgenommen, und befant er sich, Gott seij danck, recht woll.

D. 30. Ging die cavallerie ihren rutte von hir mit dem General Vellinck und blieben die drabanten, dragoner und die infanterie zurücke. Dito kam auch die vor abgesante parteij wieder zurücke.

Anno 1702 in October.

D. 1. Marchierte der Lieutnant Hochmuth mit denen quartiermeisters vorauss die welche noch überblibene regementer; ess ging auch ein parteij von 800 man infanterie auf gehn seit des stromss.

D. 2 und 3 des morgens putzell, und sollte dan die artillerie samb die bagagie alsdan marchiren, mit die vorderste ein lieutnant und 24 dragoner mit schauffeln und zu bedeckung des artilleries 100 man; sonsten mit ein jeder regementz bagage: 1 unterofficir mit 24 man, von den dragonern 12 man. Umb 9 des morgens marchirte der König, so sich tragen liess von 8 gardiss bursch auf ein bähr, die allezeit unbwexlete, den sie waren in alles 32 man; er liess sich offen tragen, dass ein jeder ihm sehen mochte, und marchierten wir biss Lugovitse oder Violomia alwoo die quartiermeisterss, wie gesagt, voraus waren .... 3.

Folgende nacht gingen auch die pramen von Cracow, worauf waren ein theil des wesmandländischen infanterie, dhalkerls, dass gantze Calmer regement und von das wermelandische regement, zugleich den Obersten Sparre und Ranck. Alle krancken wurden auch auf die pramen gelegt.

Ess kamen auch an der Oberster Dhaldorf mit dem Capitain Rosenstierna, so gefangen gewesen beij die cron-armé, wurden escordirt von 1 officir und 6 cousacken. Der Oberster Dhaldorf ist von den Lubomirski reguliert worden mitt ein guldenes uhr und Rosenstern mit einen diamantenrinck.

D. 3. Kam auch die rest von die überblibenen, so nicht auf die prammen raum hatten, nemblich von dhal-regiment, nerkische und von die westerbotnische; die mach-ten zusammen in alles 1 battalion.

D. 4. Ginck hin wiederumb der Lieutnant Hoch-muth mit alle quartiermeisters vorauss umb 2 dess mor-genss und solten sich beij Hr General Gyllenstern [ein-stellen], der da lag auf den weg in ein dorf, mit nahmen Vaverincka, beij sich habende alle dass cavallerie; eben wie wir dahin kamen, kam feuer loss in selben dorf und branten ab 3 baur höffe vor dass crassawsche dragoner regement.

Umb 9 begab sich der König auf die march mit die armée und kam zu 2 uhren des nachmittagz zu Pikari-hof 2

Die deutsche regementen marchierten mit vollen spiel dass haubtquartier vor beij, ess stunde der Schatzmeister Sapia mit noch andre aussen und besahe ihnen.

D. 6. Ginck auch die cossakische escord ihren rück-weg; der officirer von ihnen bekam ein schön pfert mit gantzer montirung und zum Lubomirskij wurde auch ein schön pfert gesant mit ein schöness zeug dar auf. Dito, ess einlieffen auch zeittungen, dass unsere wüttinnen auf die santbancken besitzen blieben und konten umb dess geringen wasserss halben nicht weiter fortkommen. Eben auch kam die posten, dass der Oberst Meijerfelt einige polen hätte überrumpelt und denen verjagt, nachdem er eijnige 30 niedergemacht und er zugleich mit die andre

partie, alle kranken, samb die artillerie in ein klein stätgen, Opatowits genant, [stand].

Den nacht darauf bekam die piquet ordres auss zu ziehen und sich alard zu halten, weillen die zeittungen kamen, alss wan die cousaken wolten ein einfall thun; sie aber kamen nicht.

D. 7. Gingen die quartiermeisterss vom gantzen armée vorauss mit dem Majoren von Scheven von der fortification, hätten mit sich 1 major und 180 reüter zur bedeckung. Ess kam auch der Oberster Meijerfelt mit 40 pferde von Opatowitz zum König.

D. 8. Ginck der Oberster Meijerfelt wieder zurück.

D. 9 biss Primakow..... 2 1/2. Nachdem sich der König beij alle regementer hätte tragen lassen, kam er erstlich umb 4 des nachmittagz in sein quartir.

D. 13. Liess sich der König biss Opatowitz tragen, welches 1 meil vom haubtquartir war.

D. 14. Wurden pigunier von alle regementer vorauss gesant die wege zu repariren.

D. 15. Wurde der General Gyllenstern depeschirt zugleich mit den Oberst Marchalk nach Pommern, da einige regementer zu werben, weillen sie espargirten, dass sich etwass schwiesschen Holstein und Danmarck wolte erejgnen. Der Oberster Fersen, so generalmajor und commendant zu Gottenburg wurde, ginck gleichfalls mit; auch der Oberstlieutnant Uhlsparre, so abscheit genommen. Er bekam generalmajors pension. Diese und noch mehr andren bedienten sich diese gelägenheit nach Schweden. 60 reüter escortirten den General Gyldenstern biss Tarnowitz.

D. 16. Bekamen auch alle die andre quartiermeisterss ordres, die in Opatowitz lagen, voraus zu gehn und quartir zu machen.

D. 17. Nach gehaltener predigt marchirten wir biss

Surckow, welches war 2
Die regementen, so beijm vorigen quartier die vordersten waren gelägen, und die in Opatowitz blieben alle stehen in ihre quartiren; die aber noch weiter zurücke lagen, marchirten mit unss. Ess berichtete auch der schwedischer cousaken-ritmeister, dass der Lubomirski einen von unsere cousaken bekommen, den er hatt hencken lassen, ohne dem auch seine leüte ordres gegeben die unserigen auf keine weisse zu attaquiren, aber nur bloss mit allen fleiss zu suchen unsere cousaken zu bekommen, die den ohne allen gnade solten gehenket werden. Man hencket aber den dieb nicht, ehe man ihm fest hatt.

D. 18. Wurden 240 man infanterie commendirt holtz zu hauen, woovon den kohlen gebrant werden solten.

D. 19. Wurde alhir eine marquetenterin aussgeplündert, das gelt weggenommen und die leüte sehr übel tractirt von einige pollacken auf die andre seitte des stromss, eine meille vom haubtquartir, woo keine von die unserigen waren.

Selbigen dag liefen briefwe ein von Generalmajor Maidel, der mit sein camp 15 meil von unss standh.

Dito, ess kamen auch briefwe vom Obersten Sparre, dass er mit die wittinnen noch auf den grunt stande, und dass die bürger auss Cracow proviant zu ihm aussgesant und sich in allen fällen zu des Königz dienst erboten haben.

D. 20. Wurde der Generalmajor Steinbock commendirt mit ein partei von 600 pferden und 300 infanterie von die armée und von des Oberstlieutnant Sperlings parteij 800 infanter[ie], die da stunden beij Opatowitz, und 200 pferden von Fockens partie.

D. 22. Kamen zwei officir, nemblich 1 capitain und ein lieutnant, von die Pommersche armée, so beij dem Lubomirski gefangen gewesen in den letzsten parteij; die

worden von den vorgesagten Lobormirski hir zum König übergesant.

D. 23. Gingen wiederumb alle quartermeister vorauss, die quartiren zu besichtigen.

D. 24. Kamen auch die 60 reitter escord zurücke, so mit dem General Gyldenstern gewesen.

D. 25. Wurden briefe abgefertiget an Lubomirski und die gefangene reütterss wieder zurücke gesant und dass mit ihre volle mondirung. NB.

Eben auch kamen briefwe von Generalmajor Maidel, so nur 11 meil von unss stunde. Dito, ess wurden auch die sexische gefangene beordert, so beij Pinzow bekommen waren, hinweg zu lassen, und bekamen ein jeder officir 2 månatz gelt mit.

D. 29. Auss mangel der fouragé müsten 4 regementer cavallerie und 5 regementer infanterie mit die artillerie besser vorrücken.

D. 30. Marchirten wir alle die gantze armée biss Piertschiets, welches war dass haubtq[uartier] ..... 3.

D. 31. Auss mangel der fouragie gingen 3 regementer cavallerie und 4 infanterie besser vorwertz.

Dito kamen auch einige officir vom Generalmajor Maidels armée, und stunden sie nur 8 meil von unss. Ess folgten ihnen auch ein lieutnant mit ein unterofficir, so von denen moscowiten auf paroll seint loss gelassen; uhrsach sie solten ein cartell suchen aufzurichten wegen auswexelung der gefangenen, welche nach dem beij sich habende aufsatz sein solten 126 von der action, so vergangeness frühjahr geschehen.

Anno 1702 in November.

D. 3. Auss mangel der fouragie gingen 2 regementer cavallerie auch 2 regementer infanterie von unss. Und versuchte der König erstes mahl in die stube herumb zu spatziren auf kreiken.

D. 4. Marchirte die armée biss Oleznitza ..... 2.

D. 5. Lies sich der König bringen in ein bor mit 2 pferden, biss wo die leibdragoner standen.

D. 7. Bekam der König breife, dass die leichteste wittinnen mit den krancken sich äntlich biss Negopolonezi aufgearbeitet hätten, woo die krancken itz lagen einquartiert; die übrige fahrzeuge aber befunden sich noch auf ihren alte stelle.

D. 8. Marchirten dass leibregement zu pferdh, wie auch die leibdragoner weiter vorwertz.

D. 10. Wurde der Oberster Horn commendirt mit 900 pferden auff parteij zum Generalmajor Stenbock.

D. 12. Kamen zeitungen, dass alle wittinnen und alle fahrzeuge seint passirt Opatowitz.

D. 15. Ritte der König zum ersten mahl auss nach seiner genesung.

D. 16. Ritte der König zu die cantzelij; auf den rückweg ritte er in galop.

Ess kamen auch die commendirte troupen, so zu Pinczow gewesen und gestanden beij Opatowitz, die selben kamen wieder zurücke, und gingen ein jeder zu ihre regementer.

D. 17. Reiste der König zu die wittinen, so 3 meil besser vor unss lagen.

D. 18. Wurden zweij drabantknechte von denen polacken überfallen, der eine gahr erslagen, der andre übel blesirt.

D. 20. Feijerte man den dancksagungzfest vor die gnädige victorie beij Clitzow erhalten von den lieben Gott.

D. 21. Brachen wir in Gottes nahmen auf und marchirten biss Schzedkrava ..... 2.

D. 23. Kam der Felther Sapia zu unss im lager; selben abent war er auch beim König zugleich mit seine beij sich habende cavalierr.

D. 24. Marchirten wir biss Novadstchitzad..... 3. Dito, ess kam auch eben von Warschaw [von] der car-

dinalprimas graf Korniak mit brief; er hatte 24 drabanten mit sich.

Einige tage vorhero kam auch an ein dominicanermunch, vom Papst abgesant am König. Ess kamen auch briefwe, dass alle pommerische gefangne werren von Lemberg freij gelassen und nach den weg zu unsere armée wieder convoijert.

D. 26. Aus mangel der fourage ging die garde mit noch einige regementer weiter vorwertz.

D. 29. Kamen die recreuten vor die garde mit die andre 3 neye compagnien von des Generalmajor Maidels armée, ess war auch der König selbsten bei die garde die ney angekommenden zu besehn.

Anno 1702 in December.

D. 1 December hatte der papstliche nuntius in presens von beide Sapien und Graf Pijper, zugleich auch der polnische graf audiens beim König. Sie gratulirten den König seine victoriose waffen und temoinirten sein freuntschafft dem Papst, dass er allezeit solte sorge vor selben nation haben; bad auch daneben, der König beliebte allezeit sich gegen die cleresir gnädich zu beweisen und protegiren die reine cattolische und evangelische[!] lähre, und dass er nur mit die detronesation des polnischen cron beliebe zu continueren, den auch der Papst würde lassen im ban thun mit alle, so mit ihm hielten und tegen [ɔ: gegen] Schweden weren, weillen er woll sahe, dass bemelte König in Pohlen nichtes sonsten suchte bloss zu opprimiren die polnische *respublica.* *

Der Secretair Hermelin antwortete ihm auf dess Königz wegen sehr kurtz.

* Det här så underligt återgifna talet af dominikanermunken Augustinus Levesi var också, enligt Adlerfelds redogörelse och uttryckeliga omdöme, i verkligheten underligt. Han tillägger, att Carl länge hade tvekat att bevilja audiensen. Det var samme Levesi, som senare ville köpa Birgittas ben.

D. 4. Marchirten wir biss Gorzizanij..... 2
Hir lagen 4 corporalschafft beim König, 4 andre lagen zu Janovice und 4 zu Jatiscowize.

D. 5. Ging der Major Creutz von den leibdragonern mit Ritmeister Cronberg und dero escord wieder zurücke zu Generalmajor Stenbock, den sie hätten einige gelder zu die armée comvoyert.

Dito, ess kam auch der Oberstlieutnant Stahl mit briefwe aus Schweden.

D. 6. Hatten die deputirte von Lublin audiens.

D. 23. Marchirte die armée biss Voicost, ein stet-l[ein] ..... 3 3/4.
Hir passirten wir Sandomirs beij der Wexel.

D. 24. Kamen wir zum hoff Ogoda, alwoo dass haubtquartier stehn solt, welches war über die Wexel strom ..... 3/4.
Unter dessen arbeitte man noch fleissig mit übertransportirung des bagagie.

D. 30. War meist alless über, und kam also die gantze corps über, doch lagen nur eilf corporalschafft beim König im haubtquartier, welches hiess Dierfskowitze... 4. 3/4 wegs vom haubtquartier in ein klein hoff lag der Generalmajor und Capitainlieutnant Horn mit die eine corporalschafft.

Anno 1703 in Januari.

D. 3. Kam der König selbsten nach, aber des Königz equipagie mit noch andre des armées bagagie, so dess eisses wegen unmüglich konte überkommen, krigten ordres mit noch einige regementer beij Cassimirs überzugehn, alwo ess besser gelegenheit gab.

Da aber der König noch auf der andren seite des stromss war, beorderte er den Generallieutnant Reinschiölt, mit beide Sapien und Waxlager zu gehn nach Warschaw zu observiren, wass beim convent von denen palatinaten und woiwodschafften kunten vorfallen, worzu er 6 regementer mit sich bekam.

D. 7. Hatte der Woiwod und Fürst Poniatofski audiens beim König.

D. 8. Kam der Generalmajor Stenbock zum König, hätte sein parteij 20 meil hinter sich gelassen.

D. 12. Marchirten wir biss Chrenswitze ..... $3^1/_2$ und ging der Generalmajor Stenbock auch wieder zurücke nach sein parteij.

D. 14 biss Woitskoff ..... 1.

D. 19. Marchirten wir biss Jacobowitze ..... $3^1/_2$.

D. 20. Wart Oberster Meijerfelt beordert in Lublin zu gehen und alda die brantschatz auss zu fordren, nemblich 50,000 rd., weillen [sie] zuvorn nicht dem Generalmajor Mörner haben wollen einlassen mit sein parteij; es wurde ihnen nur auch 10 tage zeit vergünt zu bezahlen, mit draugung vom feüer und brant. Zu dem ende machten auch die soldaten in die statt facklen, umb ihnen so viel mehr in frucht zu setzen.

Es lagen eben in die statt Oberstlieutnant Ekebladh sein battalion 1,

Oberstlieutnant Hammerhelms battalion 1,

Westerbotnischen 1,

mit Oberster Alfendeils dragoner.

Eben kam auch hir an ein person, so sich vor ein brandenburger ausgab und saget, er were ein expresser von Rija, doch gab er vor, er wer ein swedischer wasal, er suchte dienste, wolte aber seine briefwe niemant anderss geben den dem König selber. Da er dan eben den selben dag vor dem König nicht selbsten kommen konte, war er begrieffen wieder weg zu gehn; brachte sonsten in alle seine reden viele narreien vor. Weillen er aber desfalss in verdacht gezogen wurde, wurde er desswegen in arest genommen und alle seine briefwe von ihm genommen, die man dan auch befant von ein sehr übeln conseq[v]ens zu sein.

D. 22. Kam der Lieutnant Nordhan von die pom-

merische armée mit 51 man in ihre mondirung, doch ohne gewehr, die beij den pohlen seint gefangen gewesen und hatt der Lubemirski selbesten ihre kleider eingelöst von denen cousaken.

D. 25. Marchirte die garde in die nest angelegenen dörffer.

Selbe nacht kam ordres, dass die piquet sich solte allard halten, die andren alle aber mit gesattelte pferden, weillen man spargirte, dass 15 estandarten pollacken 1 meil von unsere quartiren gesehen; man vernam aber weiter nichts.

D. 29. Wart die statt Lublin auf ihre contrebution nachgegeben 20,000 d:r, bloss dass übrige solte je ehe je lieber erlegt werden. Dito gingen die quartiermeisterss umb andre quartiere auszusehn.

D. 30. Kamen die quartiermeisterss alle zurücke.

Anno 1703 in Februarij.

D. 18. Bekam der Generalmajor Stenbock ordres mit sein parteij von Samois sich zu begeben, ohne einige feintlichkeit alda zu beweisen.

D. 20. Hatten die deputirten von dass gantze lublinsche palatinnat privat audiens beim König und wurden nach diesen beim Hofintendenten Düben tractirt.

D. 21. Verunglückte ein drabant mit nahmen Seebeck; so wie er zu des Königz wache reiten wolte, muste er vorhero eine brücke passiren, alwoo dass pfert scheuw wurde und sprang mit ihm inss wasser; da dan besagte drabant den mantel umb hatte, konte [er] sich selber nicht helffen, muste also sein leben alda zusetzen.

Selben dag hatte der Woijwod audiens beim König. Weillen er vor alter nicht stehen konte, wart ihm ein stuhl gegeben zu sitzen, machte also seine rede; blieb auch den mittag beij dess Königz tafell und speiste.

D. 22. Kamen briefwe vom General Reinschiölt,

dass 8 saxische regementer zogen sich näher an Warschaw auf der seite beij die Bock strom.

D. 23. Liefen zeitungen ein, dass ein parteij von den sapieschen mit hülfe [von] 200 man von unsere nylendische cavallerie 6 compagnie von denen republ. trupen geslagen, welche in sin gehabt den Sapia zu attaquiren.

D. 26. Kam zeitung vom Stenbock, dass er unss nur auf 4 [meilen] entfernt war, woodurch die pohlen, so sich hir und da zusammen gerottet, gezwungen sich wieder zu zerstreuen.

Dito wurde auch ein pollack gefangen, so dess Drabanten Paulpitskes knecht erslagen hatte schwischen Lublin und dass haub[t]quartir; ess practisirte sich aber selbe pollack wieder freij auss der arest dess nachts d. 28.

Kam zeitung, dass von den streiffende cousacken ein unterofficir mit 3 gemeine vom garde, auch zweij knechte auf fouragirung erslagen weren.

Dito gingen auch die quartirmeisterss vorauss.

D. 27. Kam der Generalmajor Graf Stenbock zum König.

D. 28. Marchirten wir biss Loevertof ..... 4.

Anno 1703 in Martz.

D. 3. Kam der englische envoije zu unss und auf den weg sprach er mit dem König woll ein stunde. Selbe nacht wurde der König plötzlich kranck, weillen er sich dag vorhero verkühlt, in dem er mit den blossen haubt und gantz düngekleit, da er mit den englischen envoije sprach. Man öffnete ihm den ader des morgens umb 4 uhren; den andren dag darauf gab man ihm ein vometif ein, worauf er sich den zimlich warm hilte.

D. 5. Wurd, Gott seij dank, der König wiederumb gantz besser, so dass er auch aussritte.

D. 7. March[i]rte die armée zu ein klein stetgen, Schemmernick genant..... 3 1/2
Dieses stätgen gehörte den Printz Jacop.

Des nachtes schwieschen d. 7 und 8 kam feuer loss in ein grosse riie, und branten alle des Königz wagenpferden auf und des Cammerpagie Klinkoströmss, dess Cammerher Klingstierne, die beijde Adlerfeltenss, Dübens und Cronmarcks alle ihre pferde, zugleich auch 8 personen.

D. 9 biss Ratsche .... 3.
Hir wonte des cantzerler von Littauen sein gemalin; der König logirte nicht auf dass sloss, sondren auf die marckt im rathausse.

Gegen abent umb 7 kamen des hertzogin ihre musicanten von derro janitschar compagni und machten vor des Königz quartir ein musick, welches bestonde von 5 chalmeijen, der eine kleinere den die andre, 3 grosse trommeln, ein par kleine paucken und ein klein jong der die tacht slug auf ein par littawsche feüer becken; so wan er die selben zusammen slug, klingten wie ein hauffen seiden [ɔ: saiten?].

D. 10. Marchirte der König mit die armée biss Luckow .... 3.

D. 11. Marchirten wir biss Wisnova ..... 3.
Hir lief bericht ein vom Felthern Sapia mit ein courir, dass ein von sein parteijen, zugleich mit 100 man von unser nyländer 6 compagnie von den pollacken attaquirt und ihnen meist alle niedergemacht. *

D. 13. Gingen wir hiss Zelshoff ..... 4.

D. 16. Biss Schedlof..... 3.

D. 17. Biss Okoniow ..... $4^1/_2$.
Dieses liegt 3 meil von Warschaw.

D. 19. Wurde Major Hochmuth ** nach Warschaw commendirt, umb die brücke üher den Weixell zu lägen.

---

* Tycks handla om samma affär, som omtalas under den 23 Februari.

** Här kallas han med ens major, hvartill han den $^{29}/_2$ blifvit utnämnd.

Dito kam (kan) auch der General Reinschiölt zum König von Warschaw.

Eben kam auch zeitung, dass die 50 commendirten vom Obersten Meijerfelt und die Alfendelss dragoner, welche Oberster Buchwalt hätte, so von Lublin gegangen, umb einige bagage zu escortiren und krancken biss Cassimirs, weren von den pohlen ein theil niedergemacht, teilss gefangen genommen; bloss auf 10, so sich hie und da im walt salvirt hatten.

D. 20. Kam ein jonger Printz, des Administrator sein son, aus Würtenberg her zum König die campagnie beijzuwohnen.

Ess kam auch eben der Brigadir Sparre mit ein jonger Graf Duglas von Franckreich, beij sich habende ein oberstlieutnant von der fortification, welcher im brandenburgischen diensten war, Eosander.

D. 23. Reiste der König mit gleich den beijden printzen biss Warschaw; ess war auch der General Reinschölt eben mit.

D. 25. Kam der König wieder von Warschaw.

Dito liefen auch zeitungen ein, dass die unserigen in Curland des ogijnskischen überrumpelt beij Janitschi, 100 niedergemacht und viele schöne capital pferde bekommen. Ess kamen auch beide Sapien beim König, reisten doch selben abent wieder weg.

D. 26. Kam ein capitain von dass helsingsche regement vom Generalgouwerneur Stuart aus Curland mit brif zum König; ist 6 wochen unter wegs gewesen.

Dito, nach der predigt wurden 3 priesterss ordonirt im des Königz cammer zu feltpredigerss.

D. 27. Kam der Oberstlieutnant Meijerfelt hir mit bericht, dass alle wittinnen weren angekommen zu Warschaw von Casimirs, und dass er unterschietliche heuser in Lublin niedergerissen, welche theilss die contrebution nicht bezahlen wolten, theilss sonstenss wass peccirt.

D. 28 nachmittag reiste der König nach Warschaw zu besehn die da kommende wittinnen; er sprach auch mit etzliche von den blessirten, liess sich nachdem über den strom setzen zu Stenbock. Unter dessen geschahe es, dass ein pram, so 21 soldaten solte überbringen, umbweltzste, wovon 6 verunglückten. Dess abenss nach 7 reiste der König wieder zurücke; auf dem weg stürtste er wieder mit sein pfert, er hatte auch dass unglück zu vorn und fiel auf selbe seite, da er sich zu vorn gebrochen, doch, Gott seij danck, ohne schaden, und gescha der fall in galop mit ein solchen fors, dass die eine stijgbügel abbrach, und der degen bloss auss dero geheng [fiel]. Ess hatte der kleine polnische jonge Fontofski balt uber ihm geritten.

D. 29. Nach die fesperpredigt überfiel dem König ein fijber.

Anno 1703 in Aprill.

D. 1. Kam ein trompeter, von Steinau abgefertiget, mit ein drabanten pfert zurücke, wo mit des drabanten knecht zu vorn beij Clijtchow war durchgegangen.

D. 2. Bekam der König wieder dass fijber.

Ess kam auch der Schatzmeister Sapia zu unss; er hatte ohne seine pohlen zum escord 20 reütter mit ein rittmeister. Er wart in ein klein hauss in der statt logiert.

D. 3. Blieb, Gott seij danck, dass fiber auss.

Dito, ess bekam auch der König briefwe von Stuart, dass die unserigen wiederumb in Curlandt 3 meil von Birsen mit die pohlen zusammen gewesen und eben von dess Ogijnskij sein parteij, auch einige rüssen; ihnen beij 3000 man geslagen, all ihre amunition weggenommen. Ess hatten die pohlen strax, wie sie vermerckt, dass es übell ablauffen wolte, den rücken gewiesen und denen rüssen in stich gelassen. Ess kam auch eben denselben

dag der Drabant Malmberg in arest vor lijderlichkeit halben in sein füllereij.

D. 4. Fouragirten die unserigen, da ein theil gezwungen waren sich zu reteriren, weillen sie zu nahe auf ein parteij cosacken kamen, welche zu vorn mit ein lieutnant von dass smålandische regement, mit nahmen Silversparre, so mit 30 man auf execution sich befant, [im streit gewesen], da dan die cosaken ihm attaquirten auf ein hof, wie sie in corum waren, und werten sie sich, biss entlich die cousaken satsten feuer inss hoff und dorf, da die unserigen sich musten durchslagen, misten auf den hoff 5 man. Wie sie entlich ausskamen, blieben sie im retirad bestecken in ein moras und so dan alle gefangen genommen.

D. 6. Kam die garde an zu Pragh.

D. 7. Marchirten wir biss Pragh ..... 3, alwo die commendirten von den wittinen in Warchaw durch dem Generalmajor Stenbock einquartirt wurden, nemblich die westerbotten, die wermlander, smålender mit noch einige commendirten von den pommerischen. Selben dag ritte der König zu Ridderhielm.

Ess kam auch der Oberstlieutnant Guldenstern vom selben regement zurücke wieder mit seine parteij, bestehende in 400 pferden, so beij den Bock strom gewesen und den saxen auf der andren seitte dess stromss stehen sehen.

D. 9. Hatten alle envoijes audiens beim König, nemblich erstlich der holländische, dan der franschöschische, keijserliche und englische.

D. 10. Kam das vesmanländische* und die mellinsche regementer, machirten über die brücke, so dan ferfertiget, und nahmen ihre quartir in Warchau.

D. 12. War der König in Warschaw beim Generalmajor Steinbock und conferrirten allein mit Graf Pijper

* Ursprungligen har förf. skrifvit werml., men har sedermera ändrat det till vesml.

und der Cardinal von die klocke 4 des nachmittagz biss die klocke 9 des abens.

D. 14. Kam auch die artillerie; selben dag wurden die drabanten und Smålands cavallerie exercirt durch treffen.

D. 15. Kam das leibregement und wurden auf der andre seite von Warchaw einquartiert. Ess hatte auch der Felther Sapia und Riddare Spatz beim König audiens.

Selben dato bekamen folgende ihre folmachten und wurden generals, nemblich Reinschiölt, Lieven; Stromberg, Maidell und Posse generallieutnants; der Printz von Saxen-Gota und Marderfelt generalmajors; und der Oberster Erick Sparre von Franckreich bekam dass melinsche regement.

D. 18. Marchirte der König biss Novodwor..... 5. Hatte beij sich die drabanten, Buchwaltz dragoner, dass leibregement, Ridderhielms und die småländer, den die garde, wesmanländer, dhalkerls, Strömbergz und die westerbottnischen zu fuss. Hirt[!] wart auf brücke über den Bockstrom gearbeitet, welchess auch fertig wurd.

D. 19. Wurden mit wittinnen übergesetz umb 11 der Oberstlieutnant Posse von die garde mit 400 grenadier aufm rechten; in der mitten der Oberstelieutnant Sparling mit 1500 commendirte, welche über den strom sich setzsten, umb posto zu fassen. Unter dessen wurde starck in die gebüsche canonirt von den unserigen, im fall der feint sich hinter denselben sich möchten[?] verdeckt halten, welches dick genug dazu und bequemblich war.

Der König ging selbsten über zugleich mit dem Kleinen Printzen; alle musten durch ein tieffes moras passiren, ehe sie dass felt erreichen konten, und wurden eben gewar 3 esquadronen saxen, welche in der gröste stille sich abzogen und gingen fort. Der König ju mehr er sich eilte sie zu verfolgen, je mehr und stärker sie marchirten. Weillen es nun unmüglich war ihnen weitter zu verfolgen, lies der König die infanterie sich postiren und kam darnach des abens wieder zurücke.

D. 20. Ginck der König mit die cavallerie über die brücke, und wie er durch den moras gekommen und versucht auf die eine seitte zu kommen über die Narva strom *), wegen der tieffe aber nicht konte, marchirte er weiter vor 1 meil zu eine mühle von die brücke, alwoo wir marchirten alle durch ein tiefes wasser, und sodan weiter fort in einer marsch. Im walt bekamen wir einen paucker von den walloschen gefangen und ein tartar. Wie wir nun zu ein klein stetchen kamen, welches alles in einem march gescha, bekamen wir ein cornet mit 5 gemeine, welche hir auf postirung gestanden, mit einige wagens, so auf den weg sint nachgeblieben, mit haber beladen, die fuhrleüte aber bargen sich. Doch continuirte der marsch noch immer diesen gantzen dach und folgende nacht über. Ess wurde auch die gewönliche lossen aussgegeben, mitt Gottess hülf, biss entlich 3/4 meil von der statt Pultowfs und 7 meil von unsere brücke, wo wir einen saxischen majoren begegneten, beij sich habend 2 saxen, welche aussgangen waren zu recongnisiren und kamen unferhofft auf unss. Wir avancirten darauf gleich fort biss den morgen die klocke halb vier, welches war d. 21, da wir beij gesagtes statt ankamen, und weillen die saxische trouppen rangirt stunden, stelten wir unss auch auf, die Buchwalsche dragoner an die flügel, drabanten, leibregement und die smålender; Ridderhielm hatte die reserve. Welches alles in des feindess augen eine grosse linie machte, so dass sie auch sich befunden zu schwach gegen unss zu sein, fungen auch an sich abzuziehen, welches da der König solches merckte, weillen er selbsten ritte und recongnosirte, befant auf der rechten ein diefer weg, liess er strax defiliren und im vollen traf die dragoner marchiren den weg dahin unten, worauf die drabanten folgten und so durch die statt über die brücke biss an die slotz brücke, wie es

*) Narev.

die rijss mit litt. — und — bezeichnet besser aussweiset, nun diesen weg zu coupiren; ein theil von den smålender wurden auf besser zu rechten der statt commendirt im selben dessein. Wie nun die dragoner ankamen zu die slotzbrücke, war es zwar etwass heiss; im ersten schossen sie braf auf einander, weillen aber die passagie schwer und die saxen die unmuglichkeit sahen weiter resistans zu thun, gaben sie sich; worauf der König ihnen allen lies pardon geben, doch wurde in der erste hitze einige von ihnen geschossen. Alles bagagie, so beim sloss stunde, und pferde wurden zum preis. Auf der linken hant der statt wie ein esquadron saxen sich reterirten, verfolgte der Major Creutz ihnen, suchte auch ein andre esquadron von Gyldenstern, so auf der andren seite ihnen solte berennen, aber sie kamen weg, weillen einige zu weit von ihnen wahren, die unserigen auch einige die pferde durch den starcken und langen march vermüdet. Der König führte unss selber an im ersten, wir aber kamen nicht zum treffen, auch nicht einige von denen andren, allein die dragoner und zwar die erste esquadron, wovon doch nur dott geblieben, nemblich 1 cornet und 4 gemeine, auch 10 blessirt, sonsten auch, Gott seij danck, nichtess mehr. Dar entgegen von denen saxen einige 30 dote, 40 blessirte, 560 gemeine gefangen; die andre gefangene seint diese: 1 generaladjutant vom Feltmarchal Lippe; 2 pagen, wovon der eine des Steinaus, 2 copistern vom cantzeleij, der generalstapsquartirmeister, 1 oberster, St. Paul genant;

blessirte { 5 rittmeister, 6 lieutnantz, 7 cornetz,
5 majors, 2 regementzquartirmeister,

ein felt prediger, so blessiert, 9 wachtmeisterss, 6 fouriers, 24 corporals, 2 trompetters, 4 tambours, 1 feltscher, 2 hofslägers, 50 knechte, 2 küche, 4 songerss. Dem General Beist bekam der König selber gefangen beij einer mühle, da der König ihm sein degen auch wieder gab

und auf paroll liess ihm freij überall passiren; er speiste auch allezeit beij des Königz taffel.

Der Feltmarchall Steinau hatt sich, selbst ander, über ein kleine brücke durch die jesuiterco[n]vent müssen in der grosten eijll retiriren und sich so salvirt. Hatt also der König diesen grossen coup gethan, und so zu sagen noch ohne einige verlust und durch 7 meil continuirliche march mit ermüdeten pferden surprennirte seinem feint, der auch avantageus sich gesetz hatte, so wan er nur bloss sich hätte über die brücke gezogen und solches hinter sich aufgeworffen, wir ihm inss geringste nichts hätten thun können; da entgegen ihre cavallerie, ob schon sie nur auss dreij regementern bestande, doch vor dieses jahr ruinirt seint; über des ihnen noch ein gross schrecken eingegacht ist und ein gross consternation.

D. 22. Ging der König nur bloss mit den drabanten und 4 compagnien vom leibregement und 1 esq[uad]ron dragoner von Buchwaltschen, so da waren, auf parteij, den feint zu verfolgen, liess des wegen alle das andre cavallerie zurücke beim Generalmajor Steinbock, der den nach blieb, die contribution im stätgen auszutreiben, welche dan so woll die jesuiten allss canücken, alles in allen gerechnet doch nicht mehr alss 10,533 treinpf [ɔ: timpf] zusammen musten (er) erlägen. Der König marchirte immer fort, und das in ein ziemblich starcken marchs biss $^1/_2$ meil von Ostrolenka, weillen er bekam in ein dorf einen saxischen commissair und einige andre gefangene, welche berichteten, dass die übrüge saxen mit einige pohlen hatten sich rangiert unss zu erwarten, und war des Königz dessein würcklich darauf zu gehn, aber entlich durch viel arbeit, dass der Oberster Buchwalt ihm darzu brachte, das erss entlich nachlies, wie er ihm vorhilte, das er augenscheinlich auf solche weise suchte sein hohe person selbest in die gröste gefahr zu setzen, und were ess nicht rathsam dieses zu hazardiren. Worauf er einige meil wie-

der zurücke marchirte, aber stunt doch ein gantzen dag stille ihnen zu erwarten, dass sie ihm wolten attaquiren. Wie sie aber nicht kamen, ging er auch wieder zurücke nach Pultofski, nemblich d. 24. Wir hätten in die dage über die 22 meil marchirt, wodurch viele pferde zu nichte gingen, beij 160.

D. 28. Ginck der Major Creutz mit 400 pferde nach Tikozin, hatte mit sich alle gefangene ..... 3. Des nachmittagz marchirte der König von hir und kam zum selben dorf.

D. 29. Machirten biss Schmartzewo:..... 3, da wir campirten und kamen zusammen mit die 3 regementer infanterie, die die artillerie bedeckten.

D. 30 biss Pomietskij ..... 3. Die infanterie ginck ein andre weg von uns $^1/_4$ meil. Selbigen dag ritte der König zu die gardie von hir und besuchte auch Graf Pijper; kam aber wieder zurücke des abens.

Anno 1703 in Maij.

D. 2. Machirten wir biss Posznanow..... 3. Die infanterie aber marchirte alless biss Sirscka..... $^1/_2$, zu gleich die artillerie; auf dem weg passirten wir ein klein hübsch stätgen Plotsij genant.

D. 5 biss Zikowa ..... 4.

D. 8 biss Caminie, die infanterie ginck eben hir auch ein andren weg ..... 4. Im march kamen die wallochen zusammen mit die drabant bagagie, nahmen auch einige pferde und machten einige knechte nieder. Der König aber setzste ihnen strax nach mit die smålender, bekam doch nur 5 oder 6 gefangene, 10 biss 12 doten, lies auch dörfer verbrennen, woo die walloschen frische pferde hätten genommen, wie auch proviant eingesamblet. Dass hof da selbsten wurd spoliert.

D. 10 biss Kaumnitza ..... 3. Hir campirten wir mit die infanterie zusammen.

D. 11 biss Bobronicke..... 2.
D. 14 biss Slotoria ..... 4.
Hir war ein pass über zu gehn 1 meil von Thorn, so da heiset Dreventza strom. Ess war der Generalmajor Stenbock hir voraus commendirt mit manschafft, die brücke zu verfertigen, welches auch gegen den abent fertig wart. Selbigen abent umb 7 gink der König über mit 600 pferden zu recongnoziren in die vorstette schwischen die abgebrante heüser; ess schossen die saxen ziemblich mit musqueten aber doch ohne einige effect.

Des andren morgen umb 2 kam der König wieder, lies dan den Generaladjutant Ducker weiter fortgehen 1 meil auf die andre seitte vom stadt mit die parteij.

D. 15. Wart der Drabant Erick Leüwenhaubt mit 100 man commendirt zu recongnociren umb Thorn; er verhinderte auch den saxen, dass sie nicht verbranten die noch stehende, übrige heüser, mit ein mühle, die noch über gebliben. Selben dag funck der Generalmajor Stenbock an zu arbeiten auf die comunications brücke über den Weixel, alwoo der Major Hochmuth war hingesant, den ohrt aus zu sehen, woo die brücke solte angelegt werden.

D. 16. Gingen alle regementer infanterie und dragoner über den pass und satzsten sich: 1 [post] hart unter die festung; es wurden auch die wache recht an die contrescharpe aussgesetz, nemblich von die garde 400 man in ein garten, woo sie sich bedienten die bedekung von einer hügell; im dorf 1 oberstlieutnantspost vom 300 commendirten. Dito: beij die mühle ein majors post mit 200 man, welche alle dage abgelöst würden. Und wie der König hinkam, ritte er nach seiner gewonheit selbsten zu recongniciren, da dan die saxen ziemblicher massen auss die festung schossen; ess schlug auch ein kugel nieder hart vor des Königs pfertz füssen, so dass der dampf dem König umb den leib floch. Der König campirte selbe nacht im ein klein zelt beij die garde im garten.

D. 18. Gingen auch die drabanten mit den übrügen rest über den pass und campirten die drabanten hart beim haubtquartier, wie ess die rijs n:o — —, mit litt. — — bezeichnet, besser aussweiset.*

Dito, ess wurde auch der Capitain Philip vom dhalregement commendirt mit 20 man, die da wagenss mit sich hätten, balken und zimmer an zu bringen auf dem weg; des abens wurden sie attaquirt von einige 100 waloschen, gegen welchen sie sich so woll hilten, dass wie sie sich verschossen hatten, wanten sie dass gewer umb und slugen so viel sie könten von sich, brachten es doch so weit, dass die feinde den flucht nehmen musten, hätten auch einige von ihnen dott geslagen. Der capitain wart ein wenig in die seitte blessiert. Vor diese bravor liess der König an ein jeder soldatt von dhenen, die da beij gewesen waren, 10 ducaten und der capitain bekam** — —

Des nachmittagz, nemblich nach der abentpredigt, war wiederumb der König auss, die wercke umb die festung zu besichtigen, und wie er in eine öffnung stunt beij den zaun im garten mit** bezeichnet, hätte sich auf des General Livens axel geländ, mit welchen er sprach, kam ein 3 pfundig falconetkugel und nahm den [rechten] bein von Liven, wovon er auch selbigen nacht sein geist aufgeben muste; dessen dott der König sehr beklagte, dass er auch aussbrach mit diesen worten, *qu'il a souhait que'la est en son place, parce qu'il n'avre pas si tost un general si braf;* umb sich so viel mehr regret zu erweissen lies er ihm balsamiren.

D. 22. Wart ein soldatt den arm abgeschossen beim oberstlieutnants post. Selbigen dag wart der General Liven in die kaste gelegt, der König legte selbsten den deckel darauf.

D. 23. Wart die brücke fertig, selbigen dag gingen

* Saknas.

** Lucka i orig.

Riddehielms und Nirots regement über auf den andren seitte und so weiter fort, umb einige cousacken zu attrapiren, so 3 à 4 meil von dannen sich solten aufhalten.

Dito, auf des General Peist ansuchung beim König wart ein tambour gesant in die statt mit ein seiner briefwe, doch offen; er kam auch selben abent wiederumb.

D. 25. Kam ein expresser vom Hern General Gyldenstern abgesant auss Stade.

D. 26. War der König beim Obersten Roses regement und besah ein doten soldaten knie, welches würde aufgesnitten umb den schuss woll zu finden, welcher unfersehens von einen corporal dessselbigen regementz und selbigen compagnie [erschossen] mit ein paskugell und 5 renkuglen.

Dito, es kamen auch selbigen dach 2 disserteurs auss der statt, welche wahren pohlen von des General Dorsaws regement, und bekamen jedweden 2 ducaten.

D. 27. Kam auch ein saxischer fendrich vom vorgesagten regement über, welcher händel mit sein lieutnant gehabt.

So kam auch des Obersten Ungers regement zu unss von des General Reinschiöltz armée.

D. 29. Des morgens wurder[!] Oberster Spens mit der Oberster Axel Sparre mit 1000 man zu fuss [ausgesandt] auf dieser seitte, zu attaquiren einigen 1000 pollacken, so des Obersten Lubeckers parteij umbsingelt hatten, so nur 80 pferden beij sich hatte und 4 meil vom lager mit sein parteij [sich befand]. Eben kam auch der Generalmajor Mörner von General Reinschiölt.

D. 30. Kamen zeittungen, das die saxen den weg verfehlt und ver beij gegangen, und die pohlen unten besser gegangen werren an die preussche grentzen seitten.

Eben kamen auch zeitungen zum König, dass der Major Creutz mit den cousaken zusammen gewesen; er hatt ihnen aber zulest in die flucht getrieben; und dass

Rittmeister Witting mit 50 pferde ihnen in der eijl hatt überrumpelt, wie sie meist alle waren abgezogen, ein haufen niedergemacht, die übrigen in die flucht gebracht.

Dito, und dass die cousaken weren in dass dorf eingefallen, da dass Lillienhöcksche regement lag, seint aber mit schandh und gross verlust abgewiesen. Die unserigen hatten den regementzquartiermeister mit 2 gemeine doten bekommen.

Anno 1703 im Junij.

D. 1. Kamen auss der statt 2 überleüffers.

D. 2. Kamen ihrer dreij.

D. 3. Kamen einige deserteurs, worunter war ein borger auss der statt, so da wolte holtz einbringen. Selben dag reiste der Generalmajor Graf Stenbock weg, selbst driette.

D. 5. Kamen auch einige deserteurs.

D. 7. Kam das ostgiötische regement zu pferdh hir beij unss

D. 12. Nam der König 50 von des sapiesche cousacken, lies ihnen mit die saxische posten sich exececiren[!], die sich aber in der eijl einzogen.

D. 13. Kamen einige desserteurs, worunter war ein soltath[!] von die garde, welche einige dage vorhero von unss entgangen; weillen er nun gutwillig und von sich selbsten zurücke kam, bekam er des Königz pardon.

Ess liess auch der König 50 cousaken sich nehren an die saxische posten, die sich aber strax einzohen, und schossen sie ziemblich. Ein kugel ging dem König nur kaum ein halbe elle über des Königs haubt, so wen er sich nicht ein wenig gebückt, es ein unglück hatte geschehen können. Es kam auch zeittung, dass der Cammerher Gynterfelt, zu gleich mit Clüsendorf, weren gefangen biss Elbingen geführt. Dito reiste auch der General Majdell sein weg, mit ein hauffen officirs nach Cronhiortz armée. Es folgten auch einige blessirte officirs mit, so permision hatten nach Sweden zu gehen.

D. 14. Bekamen wir wieder einige deserteurs, so wart auch beij dess majorspost zwieschen die abgebrante heüser ein zettel gefunden, so die saxen die unserigen löpten, so zu ihnen überlauffen wolten, 20 ducaten zum man. Dieser zettel wurde weggenommen und ein anderss in die stelle gelegt, worauf nur bloss diese wörter geschrieben stunde: die huren seint vor die saxen.

D. 15. Hatten zweij deputierten aus Grosspohlen audijens beim König, in des Graf Pijpers zelt.

D. 16. Hatte des Grafwen Sapias cousin audiens beim König.

D. 21. Kamen briefwe, das der General Reinschiölt were aufgebrochen und weijter in Hochpohlen gegangen.

D. 22. Kam der Ritmeister Sack vom leibregement mit briefwe, das die unserigen mit denen cousacken weren sammen kommen und ihnen geslagen. Er hatte auch 11 gefangene mit sich. Folgende nacht darauf war der König auss und visitierte selbesten alle posten; beij des majorspost kam er zu fuss an zwieschen die abgebrante heüser, biss an die saxische posten meistens mang ihre leutte[?], da fing die reitter post [an] sich sachte gemehlich abzuziehen, in der meinung ihm den weg zu cupieren, welches auch geschehen wer, wen es nicht beij zeiten dem König were advertiert, were er sicherlich weggenommen. War er also gezwungen sich lauffent zu reteriren.

D. 24. Kam der Generalmajor Horn zurücke. Ess wurde auch ein drabant pfert beij die stang mit ein canonkugel dass fus abgeschossen.

D. 25. Des nachtes wurde ein saxischer lieutnant beij des obersten post von den unserigen blessiert und gefangen eingeführt, aber von denen westerbotnischen erschossen.

D. 26. Weillen zwen polnische obersten denen saxen etwas zu nah ritten, wesswegen 10 oder 15 reuterss aus-

rückten und schossen auf sie, auch beijde pferden unter ihnen weg, sie wurden doch conserviert; so balt unsere reuterwache sich ausszog, gingen die saxen ein.

D. 27. Kamen 10 des König[s] hantpferden hir an von Rija.

D. 28. Wart wieder in die rettreit ein drabant pfert an die stange erschossen.

D. 29. Wart wieder beij die reveillie ein cronpfert erschossen.

Dito, des abens beij die rettraitte am Königz zelt wurt ein kaufmannss frau von Graudens den halben kopf abgeschossen und streifte ein andre frau über den rücken.

Anno 1703 in Julij.

D. 2. Fouragierten die saxen nur ungefehr 300 schriet von unsere poste beij die 300 pferden, mit ein hauffen infanterie ihnen zu bedeckung; hatten auch einige kleine feltstycken hinter sich verborgen, und canonirten die saxen fleissig, die unserigen aber rürten sich nicht; bloss ein von unsere enspenners schos ein sexisch officir dott, dass pfert wurde auch blessiert.

D. 4. Fiel ein khule[!], wie die retraite geschossen wart, hart an des Königz slafzelt.

D. 6. Wurden 15 wallochen zum lager vom leibregement abgebracht.

D. 7. Ginck der Oberster Meijerfelt mit des Sapiehe cousaken zum leibregement.

D. 9. Wurden 3 gardies-kerls blessiert von einen kugel, welches holtz fäste *, und die splitten slugen dem einen ins bein, dem andren die nase und dem dritten an die hoden.

---

* d. v. s. slog i trä.

Förslach über die Königliche Pohlen und Churfürstl. Säch[s]ische, alhir in Thorn befintliche infanterie, wie starck sich solche d. $^{7}/_{17}$ october an gesunde und krancke manschafft befindet, nemblich officir und gemeine:

	Erstlich befinden sich an gesunder manschafft.														
	Obrister.	Oberstl.	Majors.	Regemtz-qv.m.	Adjutant.	Auditeurs.	Feltprediger.	Capitains.	Lieutnantz.	Fendrichs.	Unterofficirs.	Regem.-feltscher.	Taumbour.	Gefreite und gemeine.	Summa in gesambt.
1 Battallion Sax.	1	1	1	1	1	1	1	8	10	3	36	1	10	167	242
2 Battallion Sax. Garde.....	—	—	1	1	1	1	1	6	10	4	33	1	10	160	229
Generallieutnant Schülenburg ...	—	1	—	—	1	—	1	4	8	2	15	—	3	61	96
Generalmajor Venediger.....	—	1	—	—	—	—	—	8	12	5	40	—	10	136	213
Generalmajor Kanitz	—	—	1	1	—	—	1	5	6	3	26	—	5	101	149
Generalmajor Drost	—	1	—	—	1	—	1	4	8	5	37	1	7	130	195
Obrister Reibenitz	—	—	1	1	1	1	—	5	10	3	39	1	10	206	278
Obrister Graf Reusz.	1	—	1	—	1	1	1	4	11	3	27	—	8	107	165
Obrister Goltz	1	—	1	1	1	1	1	6	4	3	20	1	5	53	98
Summa	3	4	7[!]	5	7	5	7	50	79	31	273	5	68	1121	1665
	Der stabs apoteker sambt seine gesellen seint alle gefangen.														

	Blessierte und krancke.							
	Capitains.	Lieutnantz.	Fendrichs.	Unterofficers.	Tambours.	Gefreitt und gemein.	Summa der kranckenin alles	Summa Summarum.
1 Battallion Sax. Garde.....	2	3	—	50	8	372	435	677
2 Battallion Sax. Garde.....	1	2	1	40	7	362	413	649
Generallieutnant Schulenb.	—	—	1	40	—	186	227	323
Generalmajor Venediger ...	—	1	1	33	—	205	240	453
Generalmajor Kanitz	—	4	—	30	8	262	304	453
Generalmajor Drost	3	1	—	31	4	276	315	510
Obrister Reibenitz	1	—	—	36	1	188	226	504
Obrister Graf Reüs.	—	—	1	39	—	196	236	401
Obrister Goltz	—	3	1	25	—	141	170	268
Summa	7	14	5	324	28	2188	2566	4231

[Förslaget är undertecknadt:] De Kanitz.

Anno 1704 in Junij.

D. 11 Ottendorf 3
D. 12 Scaiwotten 2 1/2
D. 14 Pruttrinen..... 2
D. 15 Sembros, in Masuren 5
D. 17 biss Krzivonoga 2 1/2
D. 18 Prasnisk 2 1/2
D. 20 biss Zechanow.. 3
D. 21 Novamiasta 3
D. 22 Modlin 4
D. 25 Ob man schon über die Wexel passirte, marchirten wir doch selbigen dages biss Trzeskova 3
D. 29 biss Blonie 2

Anno 1704 in Julij.

D. 9 biss Msconow ... 4
D. 11 Blala 2 1/2
D. 12 Novimiasta 3
D. 14 Przetik 4
D. 16 Sczakarow 4
D. 18 Czirrosna 2 1/2
D. 20 Boria 4 1/2
D. 21 Wiszemantow... 2
D. 23 Sandomiers 3
D. 29 Über der Wexel biss Pretzies 3

Anno 1704 in Augusto.

D. 1 Skurzine 3
D. 3 Wiercewice 2
D. 6 biss Jarislaw 4
D. 15 Über der strom 1/4
D. 22 biss Saliskowabi 3 1/2
D. 23 Reskow 4 3/4
D. 24 und 25 des nachts im walde 4 1/2

D. 26 Ohnweit Lemberg 1 1/2
D. 31 Marchirten wir biss Laski 1/2

Anno 1704 in Septemb.

D. 14 Drososkow 1
D. 15 Matzikatin 1
D. 16 Drobolzxin 2
D. 17 Grebenna 3
D. 19 Domaziow 3 1/2
D. 20 Gratznica 3 1/2
D. 22 Wasladum 2
D. 24 Trotzkitiow 3
D. 25 Wijkoski 3
D. 27 Stricewice 3
D. 28 Pallekia 3
D. 30 Radezijn 4 1/2

Anno 1704 in October.

D. 1 biss Baranova 1 1/2
D. 2 Von Baranova d. 1 noch selben abend über der Wieprez strom biss Dronsizow 1 1/2
D. 3 Schelkow 4 1/2
D. 4 biss Liponi 4 1/2
D. 5 biss Wengerow .. 5
D. 8 Radzini 9
D. 17 und 18 biss Kortziow 6
D. 19 nach Pragh beij Warschaw 4
D. 20 Passirten wier der Wixell und setzsten uns beij Lubomirskes palais Ujasdow 1/2
D. 21 Littzovolla 3
D. 22 Savadi 5
D. 23 Jerchaw 6
D. 24 Punjow 5
D. 25 Uhiow 6
D. 26 biss Zacxin 6
D. 27 und 28 biss Raskow 8
Selben nacht biss Cobelin 5
D. 29 Zembrowa 6 1/2
D. 30 biss Pritz, da wir die rüssen slugen ... 2 1/2
D. 30 selbigen dagz biss Frauenstadt 1/2

Anno 1704 in November.

D. 1 biss Rorsdorf 1/2
D. 15 biss Rawitz. Verlegt in winterquartier 6 1/2

Anno 1705 in Julij.

Warhafte relatio von der action, so beij Warschaw vorgefallen zwieschen dheneen schwedischen trouppen unter comando des H:rn General Nijroth einer seitz, auch

saxische und polnische unter dem Generallieutnant Paikull andre seitz 1705 d. $^{21}/_{31}$ Julij.

Nachdem der Generallieutnant Paikull sichere nachricht bekommen, wie schwach die schweden in ihren camp sich befunden, befleissigte er sich mit aller beij sich habende macht, so aus saxen und pholen bestunde, umb eine entrepries vorzunehmen, und sich des wegen in der grösten eil über den Wexel zu ziehen, welches dass mahl leicht war werckstellig zu machen, weillen wegen der grössen hitze und drucknes wätter dass wasser so gefallen, das man ohn eine mühe auf beeden seitten Warschaw leichtlich überreitten könte; dess wegen der General Nijroth, so von des feindes dessein völlige kundschaft eingenommen, detachirte d. $^{18}/_{28}$ Julij zwen parteijen, ein jeder 180 pferden starck, den einen biss Kasum unter den Obristelieutnant Bonde, die pässe zu bewachen auf der eine seitte, den andren nach Gura unter den Obristlieutnant Ståhlhammer, dem feint auf der andren seitte Warschaw zu observiren. Selbiges nachts bekam der Oberstlieutnant Bonde nachricht, wie der feint 1 meille näher nach Warschaw sich über den strom setzste; nam also in der eill 20 man mit sich und zog sich dahin es selbsten zu recongnociren; lies nach sich 3 rittmeisters mit den überrest seiner partei. Im dem er hin kahm, befandt er schon ein ziemblich theill des feindes armée über zu sein, doch in der meinung ihnen noch zu repusiren und attaquirte ihnen vigoreusement; wart aber mit fast allen bei sich habenden niedergemacht. Die zurücke gebliebenen, nemblich Rittmeister Witting, Elberg und Wrangell, bekahmen zeittung, wie der oberstlieutnant schon mit dem feindt sich engagirt, marchirten in der eill ihm zu secondiren; da waren noch stüntlich mehr vom feinde passirt, die diesen eben wie dem obristlieutnant entgegen nahmen; kunten [aber] mit so wenig[en], wie wohl sie auch dem feint angrieffen, nichtes ausrichten. Witting wurd dass pfert geschossen; er kam

aber zu fus durch den walt davon. Elberg wart gefangen; Wrangel slug sich durch und kham mit einige reutter zurücke. Verlohren also in diesem ritterspiel 100 gemeine. Der General Pattkull[!] nach solcher erhaltener avantage passirte d. 19 und 20 den Weixell mit der gantzen armée ohne eijnige resistance und stälte den also en battaillie, wie aus beijgefügtess riss zu ersehen.

General Nijroth, so von dhenen wenigen, so von diesen parteij zurücke gekommen, kuntschafft einnahm von des feindes anmarch, der auch nit ferne davon war, zog d. 20 strax sein kleiness haufflein zusammen und formirte aus diesen auch ein battalie auf den andren seitte von Warschaw, dem feint da zu begegnen; weillen aber der dag fast passirt, und man befant alzu spätte zu sein sich dem feint (sich) zu engagiren, zog er sich auf der andren seitte vor gesagtes statt hin wieder und satzste sich so avantagieux so das er den feint auf allen seitten embfangen konte; der Schweden rechter flügell nach Warschaw, der lincke vorbeij Rijast balt beim dorf Rakowitz.

Den 21 des morgens frühe umb 4, wie der General Niroth vernahm, dass der feint sich näherte, marchirte er aus *en battalie* mit sein detachement, bestehende solchen auss 3 regementer zu pferd, dass småländische, ostgotische und Oberster Krusses, welche zusammen nicht 2000 man ausmachten. Unter dem General Nijroth hatte der Oberster Krusse die rechte flügell, der Oberster Buhrenschiolt der lincke flügell zu commendiren, und wurden alle in einer linie gestellt und zweij man hoch. Wie nun der general in solcher form fast ein meil marchiret, bekham man dess feindes armée ins gesicht, welches sehr woll ordinirt [war]. Ess observirte aber der Oberster Buhrenschiölt, wie dass der feint suchte sich nach der rechter handt zu ziehen, sante strax solches dem generalen zu advertiren wie der feint suchte unsere lincke flügel zu umbringen, weillen er sein meiste forsce, so wohl pohlen

alss saxen, dort hin zogh; bekham aber zur antwort, dass man hir eben auch genug zu thun hatt. Woodurch es sich begab, wie der Oberster Kruse mit die zwen regementer zoch sich zur rechter, wart der Obrister Buhrenschiölt gezwungen nach der linken sich zu begeben, welches den ein grosses öffnung zwischen seine und die andre zwee regement veruhrsachte. Unter dem General Paickul war der Generalmajor Schulenburg mit dem Generalmajor St. Paul. Er hatte 12 regementer saxen, bestehende in 4000 man dragoner und reütter, so die *corps de battal* vermirten. Der rechter flügel bestand auss pohlen, 40 fahndel stark, unter comando des Marchals Commentofski, Marchals Dänhoff und Polanitz; der pohlen lincke flügell bestande auss 50 fahnen, so von den Referendarius Rewatski und Johan Wisnowitzki [geführt wurden], und zusammen, nach denen gefangen eigene aussage, 6000 man aussmachte. Die saxen waren in 3 linien aufgestellt, und dreij man hoch, die, so wie gesagt, sich suchten nach der rechten zu ziehen; der General Paitkull, welcher die lucke, so die schweden durch diesen separation formirten, [bemerkte], commendirte in der eil 6 esquadrons in die flanque von des Obersten Krusens regement einzufallen. Unter dessen kam der Oberster Buhrenschiölt zu träffen auf den saxen, wie auch mit den pohlen; unsere rechte[!] flügell hielt ihre salve auss und gingen alssdan *avec l'epee à la main* und slugen sie. Im selbigen moment, oder ein wenig nach, gink der General Nijroth mit dem Oberste Kruse auf die pohlen ihr lincke flügel, slug und verfolgte ihnen 2 meil. Des Obrister Kruses regement, wie tapfer sie sich auch wehrten gegen die vorgesagte 6 esquadrons, litten sie doch noth und verlohren 3 estandarten; den sie [waren] iahr zu schwach gegen die forse, so ihnen angegriffen. Unter dessen verfolgte der Oberste Buhrenschiölt dem feint weitter und weitter; war doch embrasirt, weillen die pohlen ihm allezeit in den

rücken hingen, währen der zeit er dehnen saxen verfolgte, biss aufs lätz sie äntlich alle verschwunden. Wie man ihn ein meille biss dass Wola hatte verfolgt und meinte man, dass alle schon weg waren, wart man gewar hinter dass dorf Odolanij, dass der feint sich wieder setzste. Da auch der Oberster Buhrenschiölt gewahr wurde dem Oberstlieutnant Sacken und Obrister Krusse mit einige esquadrons, so sich an ihm stosten; nachdem der Obristlieutnant Sack sich recolliert und einige leütte zusammenbrachte, jagte er ihnen und slug die ihm zuvorn übermächtig gewesen wahren und iagte dhenen selben zurück. Es kham auch zu ihm der Capitain Caflee mit 60 man infanterie und der Confederationsmarchall H:r Bronitz, der sich in recht sehr gutter *homer* beij allen diesen händel zeigete. Da ginck er wieder auf dem feindt, der sich zu seiner avantagie rangiret, slug sie aufs neye und verfolgte sie ein halbe meille. Der Capitain Caffle folgte nach, so viel sein leüte nur lauffen konte, und kam iahr *apropo* eine salbe zu geben auf zwen esquadron saxische gardie, auch pohlen, die da hin wiederumb waren die unserigen im rücken. Dhenen begegnete er so, dass sie auch nicht wüsten, wie sie auf der seitte kahmen; dadurch bekham der Obrister Buhrenschiölt hinwiederumb luftt und wante 2 esquadrons und [verjagte] ihnen mit dhenen andren. Damit endigte sich dass treffen auf dieser seitte; der general aber war noch im werk denen pollacken zu verfolgen, da dan einige esquadrons, so hir die flucht genommen, ihme und den Obristen Kruse in die flanque kahmen, denen er doch strax verdrieb. Der Obrister Buhrenschiölt aber, so nicht wüste, woo der general mit seiner rechten flügel gebliben und wie ess entlich mit ihm ergangen, woo beij ihm auch der Marchall Bronitz erinnerte, dass die unserigen wegen die da befintliche gebüsche und hecken, so da ihren anfang nahmen, best[e]hen geblieben und dem feint nicht weittere verfollget. Wart auch aussgesant zu re-

congnociren nach dem general und der rechten flügel. Weillen er aber des wegz kein kuntschafft bekham, gink er zurücke auf der seitte nuch Warschaw, in meinung den general mit der rechten flügel anzutreffen, welches auch [g]eschahe. Den nachdem der general, wie er sich von seinen feinden befreijet und den selben verjahget, sich mit seine leutte nach dem strand begeben hart an Warschaw, umb ein mänge pollacken und cossaquen, die so in währender slacht sich übergemacht von Prag hieher zu plündern, welchen der general alle verdrieb und im wasser iach [ɔ: jagte], dass viele davon den ausskommen vergossen und durch denen fischern [später] die dote körper her für gefischet worden. Nachdem es uns denen schweden durch Gottess gnädige [hülfe] so glückete, begab sich der generall wiederumb in sein vorigess standt; da dan auch die Saxen und Pohlen sich über halss und kopf über den Weixel macheten, da auch viele in wasser ihr lehben enteten. In dieser action war kein geringe avantagie vor dhenen saxen und pohlen, dass dass starke wetter und staub dhenen schweden so in die augen lag, dass der eine den andern kahum [ɔ: kaum] selbst sehen konten. Dies treffen daurete 6 stunden vom morgens 8 biss nach mittages umb 2.

Erslagene saxen:

Oberster Wideman
Oberstlieutnant Winckelman
Oberstlieutnant Dieke
Capitain Troske

auch noch viele andre officire, auch unterofficire und gemeine, worauf man keinen gewissen zahl setzen kan, weillen noch biss dato die dote körper in den äckern unter dass aufgewachsenes roken [ɔ: roggen] verborgen liegen. Doch kan man in den warheit berichten, dass zum wenigsten 500 geblieben, aussgenommen denen pohlen, welche

auch nicht weniger so woll geslagene, verkommene oder im wasser versoffene sein werden.

Sächsische gefangene:

Der General Paikull	1
Capitains	1
Lieutnants	5
Predigers	2
Corporals	5
Wachtmeister	1
Trompetter	1
Gemeine	107
	123

Gefangene Pohlen:

Officiere	6
Gemeine	11
	17
Gefangene in alles	140

Ordre de battaile der feinde:

Rechter flügel	4 esquad. Gard. du Corps	500	1 linie
	3 esquad. liebreg:t[!] curass.	250	
	3 esquad. Steinaus curass.	250	
Lincken flügel	3 esquad. Görsdorfs curass.	250	
	3 esquad. Milkaus dragon.	250	
	3 esquad. liebdragon.[!]	250	
Rechte flügel	3 esquad. Brois dragoner	240	2 linie
	3 esquad. Königl. curassir	240	
	3 esquadron. Churp:z curass.	240	
Lincken flügel	3 esquad. Flemmings curass.	240	
	3 esquad. Goltz dragon.	240	
	3 esquad. Schulenburgs dragon.	240	

Corps de reserve:

3 esquad. Lichtstats curass.	250
3 esquad. commendirte	200

Pohlen:

Rechte flügel { der Marchall Commentofskij
der Marchall Dähnhoff .....
Poloniez ..... } 40 fahnen.

Lincke flügel { Prince Vitznowitskij .....
Referendarien Reivaschi ..... } 50 fahnen.

Schweden dott und blessirete:

Von dass småländische regement:

1 cornet, 7 gemeine blesiret.

Von dass ostgotische regement:

Ritmeister dote 3, nemblich Lagerfelt, Bagge und Brümmer; 5 lieutnants: Haik, Wessing, Roxman, Dhalgren, Barlaw und der Cornet Lindbrandt; unterofficerer 6 dote; gemeine 90 dote.

Blessirte seint: Rittmeister Böhm, Ekehielm, Brun und Cornet Schonberg und Kock; quartirmeister 3; corporals 5; trompetters 1; gemeine 91.

Von des Obersten Kruses regement:

geslagne: lieutnants 2; unterofficirs 3; gemeine 34.
blessirte: gemeine 30.
gefangen: cornets 2, lieutnant 1, unterofficirs 2.

Von des Obristelieutnants Bondes partie, geslagne [und] blessirte:

Småländische regement:

dote 17 gemeine; blessirt 2.

Ostgothische regement:

dote 40 gemeine; blessirt 3.

Obrister Krusens regement:

2 corporal, 1 d., 1 cornet, 1 rittmeister.

[Anno 1705 in Julij]

D. 29 Krottoczin..... 5
D. 30 biss Raskow..... 3
D. 31 biss Kalisch 3

[Anno 1705 in Augustij]

D. 1 biss Kowatezin..... 5
D. 2 biss Unjow 3
D. 3 biss Wisbuka 2 1/2
D. 5 Piateck 4
D. 6 biss dass stätchen Lowitz 4
D. 7 biss Blonnie 6

[Anno 1705 in Octob.]

D. 10 3
D. 18 Blonige 3

[Anno 1705 in Decemb.]

D. 29 biss Ugasdow 4
D. 30 passirten den Wexel, biss Mikalow 4 1/2
D. 31 biss Stanislaw 1 1/2

[Anno 1706 in Januari]

D. 2 Wengrow 5
D. 4 Kotowice 3
D. 5 Skånein 1 1/2
D. 7 über der Bugstrom biss Poplowij 4
D. 9 biss Zemborij 4 1/2
D. 10 Zablottow 4
D. 12 biss Grinkij..... 6
D. 14 Malakowitz 6
D. 15 beij Grodno-dziwietowice 1/2
D. 16 marchirten wir hin und her des nachmittagz äntlich biss Grenice 1/4
D. 18 Schulabowa..... 2
D. 22 Holowactse 2
D. 25 Kamiuncka 3

[Anno 1706 in Februari]

D. 10 biss Saludeck ... 4

[Anno 1706 in April]

D. 4 biss Doretzin 5 1/2
D. 5 Plessnice 2
D. 10 Moijelowa 1 1/2
D. 14 biss Rosianka ... 3

D. 16 zur Albaborowike 2
D. 18 biss Bereza 4
D. 20 biss Lofkowice.. 2 1/2
D. 21 Choumsk..... 2 1/2
D. 23 Druzelewitz..... 4
D. 24 biss Piensk 5

[Anno 1706 in Maij]

D. 23 biss Bube 3
D. 25 biss Dolski 6
D. 28 biss Luberschoff 3
D. 29 biss Urinice..... 2
D. 30 nach Zerlzitz 4
D. 31 biss Novaroda... 6

[Anno 1706 in Junij]

D. 2 Holowitz 3
D. 3 biss Suckolene ... 4
D. 4 Rescica 2
D. 6 Cobezin 2
D. 9 In quartiren verlegt in Jarislowitze. hir khamen wir in Wolhynien. 2

[Anno 1706 in Julij]

D. 7 Skurszice 4
D. 9 biss Sagadice..... 2 1/2
D. 10 Kaunice 2 1/2
D. 11 biss Horodla 4
D. 12 Dubenka 2 1/2
D. 14 Chelm 4
D 16 biss Moijelnice... 3
D. 17 biss nach Lensna 3 1/2
D. 18 Nasoutti 4
D. 19 biss Pulawa 5
D. 23 Swolin 3 1/2
D. 24 Radum 5
D. 31 biss nach Novimiasta..... 6 1/2

[Anno 1706 in Augusti]

D. 1 Rava 4
D. 2 Breszijne 5
D. 6 biss Strickow 2 1/2
D. 11 nach Lutomirs... 5
D. 13 biss Warta 6
D. 15 biss Patskow ... 2
D. 16 biss Olobock ... 3
D. 17 Ostrowa 2
D. 18 Solomirszice 2
D. 21 marchirten wir biss Rawitz 6
D. 22 biss Ipsdorf in Selesien 5
D. 23 passirten wir die Oder biss Altstadt.. 2 hart beij Luben
D. 24 biss Gelzee, nicht weit von Haen..... 3
D. 25 Toisdorf beij Lemberg 3
D. 26 Crommen-Els ... 2
D. 27 Schönberg, in Saxen 3 1/2
D. 29 Manckersdorf 2
D. 30 Bausice 1/2 m. von Bautzen 4

[Anno 1706 in September]

D. 1 khamen wir biss Bischopswerda 3

D. 3 biss Radeberg ... 2
D. 4 Weinbühle 4
D. 5 vorbeij Maissen passirten durch die Elbe biss Venze ... 1 1/2
D. 7 biss Griem 6
D. 9 biss Tauche, ein fein städtgen 4
D. 11 passirten wir durch Leipzig und gingen biss Alt Ranstedt 2 1/2

[Anno 1707 in September] *.

D. 1. von Alt Ranstat brach der König auf und marchirte biss Wolckowitz 2 1/2
D. 2 von Wolckowitz biss Grim 2 1/2
D. 3 vom Grim biss Mygeln 3
D. 5 biss Granwitz 3
D. 6 biss Oberaw..... 3
D. 7 vom Oberaw biss Bischoffswerda 7
D. 8 Auf Bautzen 3
D. 9 biss Weiche 2 1/2
D. 10 biss Gorsdorf... 2 1/2
D. 11 biss Lauben 5
D. 14 biss Bunsloo ... 4 1/2
D. 15 von Bunslo biss Luben..... 6
D. 17. Marchirte der König bis Oberdam.... 2 1/2
D. 18. Schilese..... 5
D. 19 bis Gerijke 4
D. 21. Pogarzeten..... 4
D. 24 biss Sarotzen.... 3
D. 26 nach Bisdri 4
D. 27 biss nach Slupza 3

[Anno 1707 in November]

D. 12 brach der König auf von Slupze und marchierte biss Klitschowa 4
D. 14 biss Petricowa... 5
D. 15 Brezetze 6

[Anno 1708 in Januari]

D 9 3
D. 10 4
D. 11 Dobrina 4
D 14 biss Schickanoff von Dobrina..... 7 1/2
D. 17 Srasnicks 3
D. 20 (biss) biss Olseffka 4
D. 21 biss Bordawolencka..... 3
D. 23 im walde, wo wir unter die bäume campiren musten ... 2
D. 24 biss Lübrikij 2 1/2
D. 26 Khamen wir biss Kolno 5

* Här användes nya stilen. För Juni 1708 tecknas datum efter båda.

D. 27 biss Racowa 1 1/2
D. 28 Grabowa 3
D. 30 marchirten wir biss Sokollij ..... —

[Anno 1708 in Februari]

D. 1 blieben wier im walde beligen 2
D. 2 biss Kulessij ..... 3 hir passirten wie die lange brücke genant, so der rüss hinter ihnen abgeworffen.
D. 3 Karatzina 4 1/2
D. 5 Nowa Wolla 4
D. 6 oder 7 kam der König in Grodno... —
D. 8 biss Dubnice 3
D. 9 biss Pudrisch 4
D. 10 biss Prutka 3
D. 11 biss Sombrowna 3
D. 12 biss Prutz 1
D. 13 biss Wasillisk .. 5
D. 15 Cossilowitze 3
D. 16 biss Dubrowa... 4
D. 17 biss Libnickij ... 4 1/2
D. 20 biss Lenduppij .. 2 1/2
D. 21 biss Olschennij 4 1/2
D. 22 Smorgonij 6

[Anno 1708 in Martz]

D. 27 biss Noiszlow... 5
D. 28 Krasnaziolla..... 4
D. 29 biss Radoskowitze 2 1/2

[Anno 1708 in Juni.]

D. 6/16 von Radoskowitze Pudnikij biss Grodecka lomrediskij 4
D. 8/18 biss dass stätchen Minsck 2
D. 9/19 wiederumb im walde Trochinitze..... 2
D. 10/20 biss Smilowitz 4
D. 11/21 biss Huminij... 5
D. 18/23 Surjow..... 3
D. 15/25 Beretzize..... 4

Hir troffen wir einige hundert cossacken, verjachten dieselbige, einig[e] erschossen und einige nahmen wir gefangen. Der Printz aber von Saxengothen[!] wie er sahe, dass der König sich zu bloss gab den feinden, derren sich einige auf der andren seitte des stromss im gebüsche verkremst hätten, sprach zu dem kleinen stallmeister Håål: »Kombt last unss vor dem König unss stellen, weillen er so gahr bloss steth; die hunde von der andren seitte müchten schiessen und were besser alssdan unser einer wie dem König»; stilten sich auch sogleich alle beijde vor dem

König. Woovon aber der Printz von Würtenberg in seitt ein schuss bekhame, welches doch, [Gott] seij danck, nichts zu sagen hätte, den er kurtz darauf wieder genäsen.*

D. 28. Nach Bisschosta ..... 2.
D. 30. Prijporckij ..... 3.

[Anno 1708 in Julij.]

D. 1 biss Caritnitza ..... 1 1/2.
D. 2. Zablotzij ..... 1 1/2.
D. 3. Moschstrenitza ..... 1 1/2.
D. 6 biss Aleschewitz 1 1/2
hir passirten wir über den strom Drusch.
D. 8 biss Woilowa ..... 2.
D. 10. Holofzina ..... 1 1/2.

* Dagboksförfattaren, som längesen tröttnat vid att föra andra anteckningar än nakna uppgifter på rastställen och miltal, har här icke kunnat afhålla sig från att anteckna detta drag af ädel självuppoffring hos »lille prinsen» och den »lille» stallmästaren. Carl hade allt skäl att taga sig prinsens olycka så nära, som han verkligen gjorde. Adlerfeld — men icke Nordberg, som framställer saken som en vanlig olyckshändelse — berättar förloppet i väsendtlig öfverensstämmelse med dagboksantecknaren, men med det förstärkande tillägget, att prinsen, som blef kvarsittande på hästen, med stark självbehärskning dolde sin olycka så länge han kunde och blott yttrade till sitt sällskap: jag har fått min del.

BIHANG

SLUTET

AF

A. L. LEWENHAUPTS

REDOGÖRELSE

EJ TRYCKT I UPPLAGAN AF 1757

JÄMTE BILAGOR

»Relationerna» af C. Roos, L. M. Tisensten och J. v. Öller återgifvas här i samma ordning som de innehafva i själfva handskriften, nämligen framför Pars 5 af Lewenhaupts egen redogörelse. Men A. Ramsvärds berättelse, som i handskriften följer efter Lewenhaupts skrift, har här blifvit sammanförd med de öfriga.

GENERALMAJOR ROSES RELATION.

Sanfärdig Relation om det som wid Fiendens Skantzar wid Pultava passerade den 28 Junij 1709.

Infanteriet blef d. 27 effter middagen fördelt uthi 4 columner, hwilcka alle om natten skulle marchera wänster af, blef altså den första ifrån wänster Hr Generalmajor Sparres column, och bestod af Wessmanlänningar 2 batalioner, 2:ne af Nerike och Wermelandz regemente, och 1 batalion af Jönkiöpings regemente. Den andra column ifrån wänster war Hr Generalmajor Stakelberg, och bestod af Westerbotns regemente 2:ne batalioner, Östgiöter 1 batalion och Uplänningar 2 batalioner; den 3:die columnen ifrån wänster war min, och bestod af Dahlregementet 2:ne batalioner och af guardie 2 batalioner. Den fierde och sidste columnen ifrån wänster war Generalmajor Lagercrona, och bestod at guardie 2 batalioner, af Calmar lähns regemente 1 batalion, af Westgiöta regemente 1 batalion, som alt ritningen här hoos tydeligen wisar; uthi förbemälte columnordning bröt infanteriet om natten upp, och fölgde den ena column effter den andra och marcherade in emoth fiendens skantzar, derest man emoth dagningen ankom, då ordres gafs att sättia sig neder, som ock skedde. Litet dereffter, i dagningen, kommo ordres att ataquera fiendens skantzar, hwilka or-

dres sal. Hr Öfwerste Sigeroth till dess regemente, som uthi min column war, brachte då han ifrån Kongl. Maj:t kom, det samma mig och berättade Hr Generalmajor Stakelberg, som och straxt der effter avancerade och attaquerade den näst för oss liggiande skantsen med 2:ne batalioner af Westerbotns regemente, och attaquerade den sidan af skantzen som för dem war och iag då tillika med Hr Öfwerste Sigeroth den sidan som åth mig war på höger, och det så lyckeligit att fienden i bemelte skantz dels nedergiordes och dels förjagades till den der näst hoos liggiande skantzen, den wij och i lika måtto attaquerade och emporterade, dock med fast mycket större möda och förlust än den förra. Imedlertid och när wij uthi fiendens eld och rök wid första skantzen woro, gick sal. Hr Major Gyllenstierna med de 2 batalioner af guarde, som effter Dahlregementet uthi min columne woro, ifrån mig att iag eij wiste hwar de blefwo, uthan sedermera effter actionen förnummit det han uppå Hr Öfwerste Posses ordres slutit sig till guardet, och gådt skantzarne förbij, då iag således eij mer än Dahlregementet allena af min column igien hade, med hwilcket, sedan wij den andra skantzen intagit, iag avancerade längre fram till en af fiendens största skantzar der uthi en rysk öfwerste af Hr Generallieutnant Rentzels division låg, hwilcken skantz attaquerade 2:ne batalioner af Hr Generalmajor Sparres column, nembligen sal. Hr Öfwerste Buchvald med dess batalion af Jönköpings regemente och Hr Öfverstelieutnant Ribinder med en batalion af Nerike och Wermlandz regemente; desse twenne batalioner kom iag med mine twenne af Dahlregementet till hielp mitt för pointen af bemelte skantz och der på tillika med bemelte 2 batalioner attaquerade denne skantzen mycket länge. Här till kommo ock sedan de bägge mycket swage batalioner af Westerbotns regemente, och på högra sidan om Dahlregementet anwände med de andre all giörlig flijt, men lyckades der för oss alle eij bättre, än att alt

hwad som uppå wallen kom, ihiälstuckne eller skutne, officerarne ock, dels wid de förre men allermäst wid denna sidste skantzen ihiälskutne eller blesserade, i synnerhet wid 2:ne batalioner af min column, nembligen Dahlregementet öfwersten dödeligt blesserad, Öfverstlieutnant Drake ihielskuten, Öfwerstlieutnant Gerten af Hellsingregementet /: som härwid war indelt :/ ihielskuten, Major Swinhufwud af Dal regementet ihielskuten, Majoren Törnfelt af Helsingregementet dödeligt blesserad, som ock straxt derpå i guardeskantzen dog; af de 21 capitainer, med de af Hellsingeregementet, woro allena 4 igen, som icke woro döde eller blesserade, och fast äfwen så af de andra 4 batalioner. Altså, och emedan man af ingen succurs förnam ifrån arméen /: som ingen af oss wiste hwar den war blefwen eller att igenfinna :/ och för oss, som redan för bemelt, woro så förswagade, fast omöijeligit syntes något widare kunna uthrätta, hölt man för rådeligare att draga oss på sidan åth den närmst liggiande skogs udde, dijt alle wåre blesserade krupo, än längre låta förgiäfwes ihielskiuta folcket, och således sökia att igenfinna arméen, till hwilcken ända iag ock sände åthskillige officerare, som igenkommo och ingen finna kunde. Wij sågo wid de första af oss attaquerade skantzar, som bak om oss woro, en lång linea cavallerie till 36 esquadroner, som iag tänckt warit wårt cavallerie, dijt iag fördenskull sände Fendrich Sparre /: hwilcken som adjutant då hoos mig war :/ att förnimma hwar som infanteriet war, men han kom hastigt tillbaka och berättade att det war fienden. Imedlertid som alt war i oordning, lät iag der wid skogsudden /: som war ännu uthi fiendens styckeskått af skantzarne :/ formera batalionerne, särdeles Dahlregementet, som af de 2:ne måste giöra en batalion, som för dem beswärligit föll, effter som öfwersten, den alla mycket beklagade, der för deras ögon med litet lif låg igenom skuten, och de öfrige regementsofficerare alle döde och allena 4 capitai-

ner som eij woro blesserade. Hwilcka måste först formera compagnierne, för än de batallionerne formera kunde. I det samma kom Greff Bonde, som skulle wisa oss hwar arméen war; iag bad, han litet skulle dröija till dess Dahlregementet fick formera batalionen, såsom ock Westerbotns regemente måste giöra af de 2:ne en, den dock mycket swag war. I det samma blefwo wij warse en linea fiendtligt infanterie, som kom ifrån deras läger gerad åth oss, då iag sade: wij lära nu intet marchera förr än wij dem emoth tage, sände ock straxt Capitain Ahlfelt, som giorde majors tienst wid lifbatalion, uthi skogen emoth dem att recognoscera, om ock några marcherade inne uthi skogen, hwilcken kom tillbakas och sade, att en batalion gick i skogen, dock i linea med de andre, som marcherade uthan för. Derpå lät iag straxt Hr Öfwerstlieutnant Ribinder, som med dess battalion näst skogen stod, draga sig inn i skogsudden, och giorde front emoth fienden som kom i skogen; der iag nu skulle rangerat de öfriga i samma linea, hade min wänstra flygel då kommit in emoth skantzen, som wij drogo oss ifrån, då wij icke allena af den warit enfilerade, uthan och af 3:ne andra skantzar der hoos warit beskutne, och förutan detta hade wij då hafft hela den linien af fiendens cavallerie till 6000 man i ryggen; altderföre giorde iag ifrån Hr Öfwerstlieutnant Ribinders batalion min front mot skantzarne, nembligen Hr Öfwerste Buchvald näst in till Öfwerstlieutnant Ribinders på höger, Westerbotns der näst, commenderad af Major Widemejer, effter som Hr Öfwerste Fock, Hr Öfwerstlieutnant Sack och Hr Öfwerstlieutnant Sass uthi attaquen på första skantzen blefwo blesserade, der näst och yterst på wänster den batalion af Dahlregementet med dess wänstra flygel in till en liten hassleskog, så att cavalleriet, som ock, straxt när generallieutnant Rentzel syntes komma, avancerade oss närmare, eij kunde falla oss i ryggen. Wij woro knapt i denne ordningen ställte och färdige att emottaga, för än General-

lieutnant Rentzel rangerade sig mitt emoth och avancerade, då ock wåre som woro färdige att skiuta igenom distancen, emoth ordres, gåfwo den första salvan på fienden, derpå han med en mycket starck swarade, då ock wåre främste halfwa rotar skuto, och fienden tillika med en mycket starck salva, så att wåra begynte wika tillbakars, och fienden trängde in med wärjor och bajonetter så starckt att der på stället blef fuller till 400 man; de öfrige war sedan fast omöijeligit, ehuru man dem hotade och bad att bringa till stånd, war ock intet till undra, emedan så helt få officerare, och ingen mer regementzofficerare hoos mig och det öfriga manskapet war, än som allena Hr Öfwerstlieutnant Sass, som dock illa blesserad war, effter som Hr Öfwerste Buchvaldt och Hr Öfwerstlieutnant Mejerfelt blefwo ihielskutne, Hr Öfwerstlieutnant Ribbinder och Hr Major Widemejer fångne. Fiendens cavallerie, som för den lilla skogen, som bakom oss war, eij kunde giöra oss något i sielfwa actionen, drog sig emoth oss neder uthi dahlen, dem man med enckla skått altid afhölt. Generallieutnant Rentzel hängde continuerlig effter, och en dess battalion, som i skogen träffade emoth Hr Öfwerstlieutnant Ribinder, oss alltid i flanquen, många af manskapet ropade ofta, att man skulle läggia ner gewäret och begiära qwarter. Jag swarade: det giör ingen redlig man, wij lära snart råka arméen och få succurs, det iag ock tänckte att finna, då wij blefwo drefne rätt åth den platzen, der wij om natten upbröto; men som der ingen annan syntes än allena fiendens cavallerie, som continuerlig för och om oss war, och Gref Bonde kom ifrån oss i actionen med Generallieutnant Rentzel; dy sökte iag att draga mig upp åth högden, der Kongl. Maj:ts qwarter war, i mening att finna der arméen. Imedlertid brachte man några gånger en del af manskapet till att stå och skiuta ifrån sig, men det kunde emoth fiendens myckenhet på alle sidor eij mycket hielpa. Wij kommo änteligen på högden der Kongl. Maj:t stådt,

men i stället att blifwa någon warse af arméen, fick wij der en tämmelig svärm med cossacker ifrån fiendens läger, som ock flitigt med Hr Generallieutnant Rentzel convoijerade oss; då wiste iag eij annat än iag tänckte draga mig nedan för Pultava till dem som woro wid belägringen. Till hwilcken ända iag drog mig fram åth klåstret. Då iag emoth kyrckian kom fan iag der alla dörrar och fönster igengiorde med tegelsten, och woro der inne många af arméen. Jag bad dem komma uth och föllia mig, älliest blefwo de ändå af fienden, som mig på hälarne följde, tagne, men de wille intet uth; derföre hände det dem att de blefwo tagne och utplundrade. Wij kommo fram om klåstret i backen emoth staden, då drog sig en linea med folck till foot och häst ifrån stadzporten, som ryckte alt neder till morastet i ahlskogen. War mig altså passet afskurit att kunna komma till belägringen, då fann iag ingen annan uthwäg, än att iag måste draga mig in uthi den stora guardesskantzen i mening att kunna der ännu så länge förswara mig till dess någon succurs kunde komma. Jag drog mig fördenskull in i skantzen, och lät tillika på åthskilliga ställen sättia eld i den af skantzkorgar och fachiner giorde blänningen emellan staden och skantzen, på det fienden der af hindras, och sig af samma blänning eij kunde betiäna; giorde ock straxt disposition till alla sidors besättning och reserve, så att alt låg färdigt till defension, då ock straxt derpå en öfwerstlieutnant, benämd Kiow med en trumslagare ankom, som lät slå an, den iag intet lät swara, då han ropade och bad, att man intet måtte skiuta, han wore sänd att tala med den som commenderade, den han och så begiärte. Då lät man honom komma närmare, och iag steg på banquetten, hällsade han mig och sade: Hans Czarische Maj:t hällsade och tillböd mig sin nåd; der iag nu godwilligt wille gifwa mig till krigsfånge, skulle eij allena iag utan alle, som hoos mig woro, behålla alt hwad wij hoos oss hade, och blifwa så honett tracterade

som några fångar i werlden. Jag frågade hwem han war? Han svarade: Öfwerstlieutnant Kiow. Der på frågade iag hwar Hans Czarische Maj:t war? Han swarade: i Pultava. Jag frågade, hvem som commenderade emoth mig? Swarade Generallieutnant Rentzel. Jag sade, han skulle säga generallieutnanten, att han wiste det intet wore mitt utan Konungens folck iag hoos mig hade, hwilcka iag ingalunda så borde bortgifwa. Jag måste hafwa tid till moth afftonen, att iag mig der på betäncker. Med detta swar red han bort till generallieutnanten, som sig med sina trupper satte mitt emoth skantzen, och lät straxt föra stycken neder ifrån staden och begynte till att arbeta på batterie. Öfwerstlieutnanten kom tillbakas och sade, generallieutnanten lät yterligare försäkra mig att blifwa så honett tracterat som någonsin några fångne warit, der iag nu som krigsfånge wille gifwa mig; men att gifwa så lång tid till betänckande tordes han intet, hälst effter han ock nu redan hade fått styckon ifrån staden, och dess utan detta en lumpen skantz wore, som liten möda kosta skulle. Hwarpå iag swarade och försäkrade, att ehurudan han ock är, skole wij åthminstone taga så många med oss som wij sielfwe äro, och wäl mer för än de skola taga oss här uth, och han skulle man säija Hr generallieutnanten, att 2:ne timars tid måste iag åthminstone hafwa att betänckia mig och öfwerläggia; der han der med eij wille wara tillfredz, stodo honom fritt att komma, dock med denna condition att ingen i medlertid arbetar eller kommer närmare till skantzen, utan att lägga sig neder der de stå. Här med red han bort till generallieutnanten och kom åter tillbakars och lät mig weta att generallieutnanten lemnade de 2 timars tid, då iag frågade om han hade klåcka, och hwad den war, hwilcken han uptog och war tämmeligen lika med min, något öfwer 9, då han åter bortred, och deras manskap lade sig neder. Men han kom effter en liten stund tillbakas och berättade, det arméen wore på flychten slagen, Gref Piper fången i

staden, Feltmarschalken med åthskillige generaler som Schlippenback, Stakelberg och Hammilton fångne med flere, lät altderföre generallieutnanten säija, att nu onödigt wore längre betänckiande. Jag swarade, at han wäl wiste huru wida man bör tro sin fiende, ware sig huru det kan, så måste iag hafva mine 2 timars tid, hwarpå han åter bortred, och iag i medlertid, med de få närwarande officerare rådgiorde, och lät jämwäl förnimma gemene mans tanckar. Hwilcke alle funno bäst att emottaga ett så godt tillbudet accord, hälst effter der många woro blesserade, många utan gewähr, dels fattades ammunition, många bröd, och watn war der eij heller inne. Detta med mere considererade iag, och tänckte att om man intet inom de 2 timars tijdz förlopp hörde af någon succurs, så wore, beklageligit, tillståndet wid arméen slätt; altfördenskull föllo alla på den meningen att emottaga ett så honett accord som oss tillbiudes. Jmedlertid förlupo de 2 timarne att klåckan war öfwer 11. Då kommer öfwerstlieutnanten igen och förnimmer huru iag nu resolverat, effter tiden war förbij. Jag swarade, att man nu beklageligen wäl kunde märckia att eij wäl tillstodo, derföre nödgades man fuller emoth ens willia att taga emoth det tillbudne accordet, hwilcket iag dock skrifteligen af Hr generallieutnanten wille hafwa. Hwarpå han åter bortred, och sedan igenkom, hällsade från generallieutnanten, som contesterade att hwarken bläck eller papper wore tillfångs, iag skulle man troo, hwad han på sin cavallierske parol lofwade, hwilcket alt skulle blifwa så heligt hållit, som det på hundrade arck woro skrifwit. Jag swarade, wäl änteligen willia troo Hr generallieutnantens försäkran, fast om det skriffteligit wore mig kiärare; dess utan hade iag detta ännu att begiära: nembligen att de blesserade måtte blifwa förbundne, och föras uthi huus och förplägas, såsom ock att iag för mig så wäl som de hoos mig warande officerare måge behålla och bära wåre wärjor. Han red bort detta att förbringa, och kom tillba-

kars och sade, att generallieutnanten lofwade att straxt låta opföra, förbinda och förpläga de blesserade, men hwad wärjorne anbelangade, understodo han sig intet uthan Hans Czarische Maj:ts wettenskap, men han will låta sin adjutant emottaga mitt gewähr såsom ock de andre officerares med försäkran, att så snart han komme i lägret, skulle han hoos Hans Czarische Maj:t förmå att iag finge min begiäran. War altså eij widare att uppehålla, utan gewähret lemnades i skantzen och wij marcherade uth till moli 400 man wid pass af de 6 batalioner; och hwar och en så officerare som gemen blef richtigt hållet hwad som accorderat war, nembligen att wij woro krigzfångar, nöto hwar och en det wij på och hoos oss hade, så att icke det ringaste aftogs mer än allena gewäret, och honett blef då hwar och en hållen, eij heller det ringaste aftagit eller effterfrågat om man hade några bref eller förslag på sig. Wij fördes alle i lägret, opskrefwes, och iag fram till Hans Czarische Maj:t uti Printz Menzikows tält, då iag der för mig fann Hans Excellence Feltmarchalken, Generalerne Schlippenbach, Stakelberg, Hammilthon, Printzen af Wirtenberg, hwilcke alle suto wid bordet der de ätet. Jag hällsade först Printzen Menzikow, och blef nedsatt till bordet, då straxt der effter Hans Czarische Maj:t inkom som iag ock hällsade. Af detta alt synes nogsamt det wij med fienden continuerlig hafft giöra alt ifrån dagningen intill klockan 9, hwar af är händt att desse 6 batalioner mycket lidit. Öfwerstar woro här wid 3 st. af hwilcka nembligen Sigeroth af Dahlregementet och Buckwald af Jönköpings regemente döde och Öfwerste Fock af Hellsinge regementet blesserad. Öfwerstelieutnanter woro här wid 7 stycken, af hwilka Öfwerstlieutnant Mejerfelt, Arvidson, Drake och Gerten ihielskutne, Öfwerstlieutnant Sack och Sass blesserade, och Öfwerstlieutnant Ribinder fången i action med Rentzel. Majorer woro här wid 3 stycken, af hwilcka Major Swinhufwud och Törnfelt döde, och Hr Major

Widemejer fången i actionen med Rentzel. Capitainer woro af Dahlregementet, som för förmält, allena 4 igen, som icke döde eller blesserade, äfwen så af lieutnanter och fendrickar. Af de andre regementerne war äfwen så.

Carl Roos.

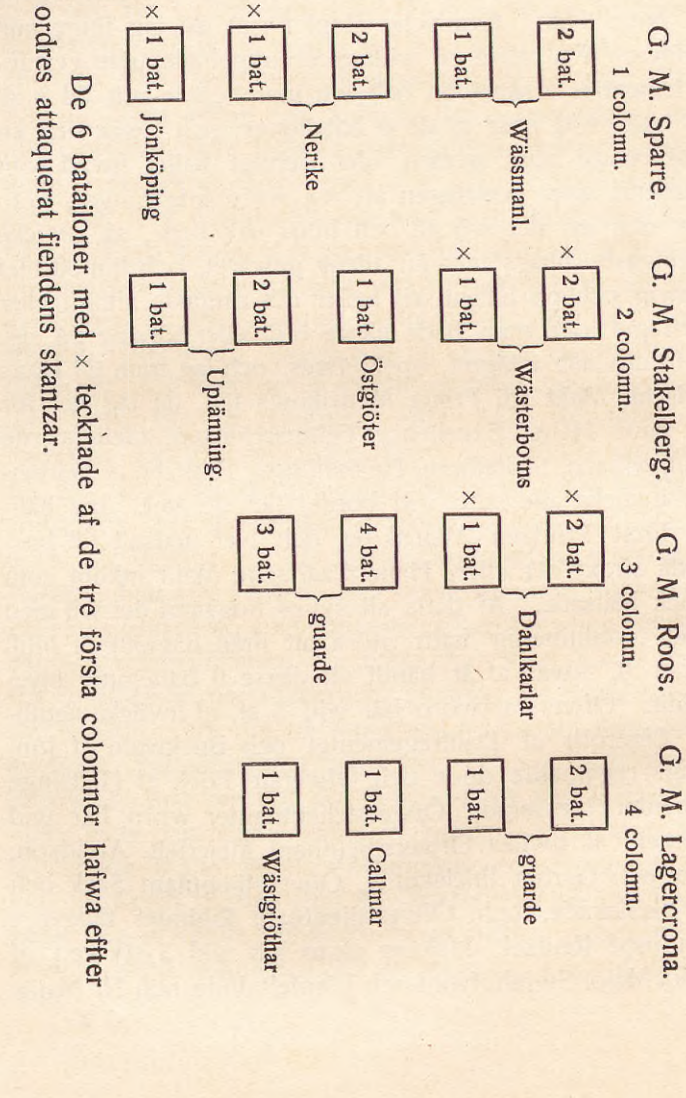

De 6 bataloner med × tecknade af de tre första colomner hafwa efter ordres attaquerat fiendens skantzar.

CAPITAIN TISENSTENS RELATION.

D. 28 olyckelige Juni 1709 sedan swenska infanteriet lyckeligen, dock icke uthan stor skada, intagit några och passerat de öfriga ryska skantzarne, satt hela fiendens cavallerie i flychten, och på ordres sig den ena halfwa delen nederlagt att wänta Hr Generalmajor Roses tillbaka blefne colomn, fick ofwannembde högra flygel befallning att upstå, blef tilbaka förd och emoth fiendens stora retrenchemente, hwar uhr dess infanterie då uthdrogs uthi en linea rangerad, med 75 stegs distance emellan batailonerne, fingo ock innan linien, ännu rätt alldeles ställd och formerad war, ordres att anmarchera, och, som skedde, fienden angripa, utan någon reserve af infanterie, dragouner eller cavallerie, till foot eller häst /: hwilcke då af och an, hijt och dijt droges och marcherade :/ och alldeles utan artillerie; hwar af, oansedt de icke ringa af fiendens starka och ouphörliga canonerande mäst af carthescher uti avanceringen skada ledo, trädde de lickwäl fienden /: som då med släpade piquar och salvor tillbakars och öfwer 100 steg retirerade sig linie på annan under sitt, som fienden seen sielf tillstod, då redan öpnade retrenchemente att draga sig der in :/ på 30 á 40 steg när med god continance för än de någon salva gåfwo, continuerade ock så, att Hr Major Gyllenstiernas battaillon garde, sedan de fiendens stycken sig bemästrat och dem förbij passerat, med piquar och bajonetter lågo fienden i ryggen, till dess majorn sielf med 2:ne capitener på platzen stupade och fångne blefwo, 2:ne tillförne wid skantzarne fastnade, lieutnanter jämwäl och fendrickar största delen borta blifwit då ock hela linien till höger och wänster redan alldeles omkullkastad war; hwarpå den ringa resten af denne bataillon, som den sidste af alt infanterie ännu stod på föttren, och alt, hwad de kunnat, borde och af dem fordras kunde, redeligen giorde, /: hwarföre dem ock fienden sielf berömt :/ blef af fiendt-

lige battailoner hwilcka i lukorne /: de der innan dess till 1 à 200 och mera steg sig förwidgat :/ omswängd på bägge flyglarne och på ryggen, så att icke synas kunde huru en man derifrån kom, som äfwen på de näst stående tycktes; men uplänningarne till ungefär 100 eller mera man, lågo i en hop och som på hvarannan fallne eller i höög kastade, hwar i fienden med piquar, bajonetter och wärjor ifrigt slacktade och alt hwad han kunde massacrerade, oansedt icke observeras kunde hwad dödt eller lefwande war, hwilcket alt på ½ tima ungefär och till klockan 9 uthe och ändat war, då fienden sedan drog sig effter de flychtande; men de på platzen lemnade uhr retrenchementet plundrades och till en del massacrerades, sampt högre och nedrigare fångne continuerligen och effter hand, tillika med tropheer, inbrachtes; slijk med största skada ärfaren och högst beklagelig olycka har här sannfärdeligen, effter egne ögon sielf medwarande, effter befallning och åstundan upfört och berättat.

L. M. Tisensten.

CAPITAIN ÖLLERS RELATION.

När infanteriet d. 28 Junii wid Pultava sidsta gången war stält emoth fiendens infanterie med 75 stegs lukor emellan hwar bataillon, fingo de ordres innan linien ännu war färdig att anmarchera, som ock skedde alldeles utan någon reserv eller betäckning af trupper eller stycken, hwar af wij således af fiendens starcka artillerie särdeles af cartescher mycket ledo, men avancerade lickwäl så på fienden att sedan han på 60 à 70 steg i front gifwit salva på oss, drog han sig tillbaka med släpade piquar och salvor i retiraden, den wi så effterhängde att han sina stycken quittera måste, dem wij förbij passerade, gifwandes honom på 30 á 40 steg första salvan, fortfölliandes så att med piquar

och bajonetter wij änteligen rächte honom i ryggen, men blefwo af fientlige batailloner, som då i luckorne /: hwilcka redan till 1 à 200 steg sig uthdragit :/ omkringswengde woro, och på ryggen så wäl som sidorne så omfallne att man intet se kunde, huruledes någon kom derifrån, då ock Major Gyllenstiernas bataillon garde, som sidst af allt infanteriet ännu stod på fötterne, alldeles blef omkullkastad och i grund ruinerat, då ock redan majoren sielf med 2:ne capitener, och mästa delen de andre officerarne som ifrån skantzarne öfwerblifwit, på platzen stupade eller fångne blifwit, hwilcket alt på siäl och samwete berättar

Jöran von Öller.

ÖFWERSTE RAMSVÄRDS RELATION.*

Berättelse öfwer dätt som wjdh Nieper strömmen passerade, då wij hade den olyckhan att blij fågne, som mig och mitt i nåder anförtrodde regemänte angår.

Om morgonen klåckan 2 fick iag ordres att upsittia mädh regemäntet och betäckka artolleriet som där skulle passera, hwilket iag ock i hörsamhet straxt effterkom, och då Hr Öfwerst Wennerstedt, som stog näst mig och slöth wänstra flygelen, dätt såg, rychte han jämwähl uth mädh sitt regemänte; under warande tijd hade wij altt stadigt mädh cossakerne att giöra som attaquerade oss.

Klåckan ungefähr 10 fick iag ordres att komma till Hans Exellence Hr Generalen Gref Leijonhufwud, som straxt då iag kom tillfrågade mig, om iag mädh mitt regemänte woro sinnade att fächta, hwarpå iag i ödmiukhet suarade dätt iag så vähl som mitt i nåder anförtrodde regemänte hade giordt Hans Kongl. Maij:t wår Allernådigste konung wår trohetsedh, altså hoppades iag eij att någon woro, som icke skulle giöra dän plicht och devoir hwartill han woro förbunden och hwartill han blefwe commenderad.

* Öfverskriften tillagd af utg.

Då blef af en wiss öfwerste suaratt, att dätt woro några officerare, som wille slå heela ryska arméen, dock woro föga angelägitt huadh sådane saadhe; hwarpå iag fick befallning att förfoga mig till regemäntet och afwachta wijdare ordres, skulle mädh tijden wijdare effterfrågas lärer man kunna giöra emplare [ɔ: amplare] relation.

Muscou d. 19 Sept. 1713.

A. Ramsverdt.

PARS 5.

CAP. 1.

1. Jag hade fuller tänckt att förspara till, will Gud, min frihetstid, att med så mycken större säkerhet få skrifwa om det, som mig uthi mitt fångenskap alt här till händt är, särdeles då iag stor förhopping hade att blifwe uthbydt emot General Weide: men som det än intet warit Gudz willie, så är iag med hans nådiga behag giärna tillfredz, som iag wet att hans willia altid är den bästa, och att hwarcken min nådigste Konungs fiender eller mine particuliere hemlige eller uppenbare afwundzmän och förfölliare längre kunna skada eller plåga mig än det den allrahögste Guden för mine synders skull täckes tillåta. Jag kan derföre med så mycket större tålamod nu taga mig sådant före, som iag både min frihet och fångenskap med alt mitt öfriga uthi den allrahögstes faderliga hand allena ställer.

2. Sedan wij fördenskull woro twungne att capitulera, skickade Försten Menschikow till mig och lät bee mig till middagsmåltiden, dijt iag ock kom, derest han hade låtit upslå sitt mattält på en hög kulle ifrån hwilcken man såg den ryska arméen uthi 2:ne mycket store linier med infanterie, artilierie och cavallerie på ett flackt fält på högderne upstält, och effter ögnamärcke åthminstone syntes bestå af en 30,000 man, uthi en mycket god ordning, infanteriet mitt uthi och cavalleriet på bägge flyglar.

3. Uthi Förstens tält woro många af fiendens tyske generaler och officerare, och bemöttes iag med all höfligheet, dåck som en så långwarig olyckas, hastiga och oför-

modeliga altför stora förändring igenom några få dagars förlopp uthi den största och alldeles oförwäntade lyckan, nästan aldrig annat kan än ock de beskedeligaste menniskiorne ifrån den ena extremiteten till första trappan på den andra åthminstone att bringa, så kan iag ock så mycket mindre finna underligit, att några af dem, kitslandes sig af denne alt för stora medgången, som särdeles de tyske mente sig vara orsaken till, intet kunde hålla sig ifrån, några fast om temmeligen modeste spegloser at framstöta, oss förmätenhet, oförsichtighet och ett särdeles för wåre fiender fattat föracht att förebrå, mera frågandes, hwarföre det eller det så skedt war, än att de rent uth skulle synas willia säija deras mening. Jag kunde ock intet annars som en fånge än antingen med alldeles inge eller modeste swar sådant ifrån mig afböija. Men som Generallieutnant Baur serdeles wille giöra sig grön, och mig intet annat at förekasta wiste, sade han: mein Hr general, es ist mir lieb sie hier wol zu sehen. Wir seindt einander in Curland und Littauen oft zimlich nahe gewesen, aber ich habe gleichwol einen spionen gehabt, der mir so wol als ihnen gedienet hat, da sie nichtes von haben wissen können. Jag swarade här till igen: mein Hr generallieutnant, dass ist eine sache die ich sehr leicht gläuben kan, weil solches im krige sehr gebräuchlich; ob aber der Hr generallieutnant besser von ihm ist bedienet worden als ich, ist mir noch unwissend, dan zum wenigsten weis ich, dass mir noch nichts übels deswegen von dem Hr generallieutnant zugefüget ist, oder das die unter mir gestandene trouppen einichem schaden dadurch gelitten haben. Weil aber der Hr generalliutnant dieser wegen meldung thut, so beliebe er sich auch zu erinnern, dass mein spion, welcher mir recht gedienet, über 6 wochen des Hrn generallieutnants cammerlaquej gewesen ist in Mitau, und hernacher zu rechter anbefelener zeit mir zu meines Herren nützen gute dienste getan hat. Nembligen då Ge-

neralmajor Baur hade låtit säga mig och skrydt af att han wille dricka mig ett glas till, som han wäl hade lust till att se huruledes iag kunde giöra något besked deruppå. Jag slapp ock igenom detta swaret med ett smått allas åthlöije så wäl Generallieutnant Baurs som de öfrigas frästelser och spegloser, så att ingen något sådant widare förebrachte.

4. När wij satte oss till bordz kom Mons. Syltman, om hwilcken iag redan nämt, att han igenom en tambours tillpractiserande af Mejerfelts regemente till fienden öfwerkommen war, sättjandes sig hoos mig och effter sin wana mig smekeligen tilltalandes. Jag, som än intet wiste på hwad sätt han till fienden war öfwerkommen mera än det iag af Ryttmästaren de la Barre hade hört, swarade honom: aber mein Hr Syltman, sie seind uns zu frühe hier zum feinde übergegangen. Han igen: ja, sederdeme Jhr Majesteten der König wech gegangen war, hatte ich weiter beij ihnen nichtes zu thun oder mir nach jemand zu richten. Jag kunde häröfwer på ett sådant rum intet läggia mig uthi någon widare ordewäxling med honom, uthan swarade: ich wolte allein dass ich gewüst hätte ihm solches im sinne gehabt zu haben, ich hätte wol rath gefunden.

5. Effter måltiden wijstes oss ett wist ställe nedre wid Worskla strömmen, hwarest generalerne och Kongl. hofstaten skulle campera, och samma affton kom Czaren sielf till sin armée. Jag will här gå åthskilligt förbij, som Gen. Maj. Creutz uthi sin relation omnämt hafwer och allenast berätta att Czaren andra morgonen effter oss samptl. skickade och uthlofwade heligt att hålla alt det som med Printz Menschikow capitulerat war, och sedan fördes wij till Pultawa, hwarest wij funno Printzen af Würtenberg, Gref Piper och Feltmarschalken med Generalmajor Mejerfelt och flere fångar för oss.

6. Som Generalmajor Mejerfelt hade uthwärckat på

sin parole att få gå till wår nådigste Konung kom han en morgon till mig säijandes: H:r general, iag går till Konungen, säijen mig huru alt wid Nipern är passerat, att iag må kunna gifwa Hans Maj:t raport derom. Jag swarade: giärna, och förmälte huru alt tillgångit war, om hwilcket han ock kunde fråga alla de andre, bediandes derjämte att han som en ährlig man alt Hans Maj:t troligen berätta wille. Han lofwade sådant att giöra och frågade, på hwad sätt Syltman till fienden öfwerkommen war. Jag swarade, att iag det sielf intet kunde weta huruledes han igenom wåre förposter till fienden hade kunnat igenom komma. Generalmajor Mejerfelt sade: han lärer wist med en tambour af wårt folck wara öfwerkommen, ty så hafwer iag hördt. Härtill sade iag: det kan intet wara möijeligit; ty hwem skulle hafwa gifwit honom den utan mine expresse ordres? Hwartill åter Mejerfelt sade: om H:r generalen frågar Öfwerstelieutnant Trautvetter lärer han snart få weta hwem tamburen gifwit; ty han har sagt mig det. Jag frågade hwarest han war at finna, och då gen. majoren swarade: wid Printz Mentschikows tält, stege wij bägge upp och fölgdes dijt. Här fant iag honom efter något letande änteligen igen, ropade honom till oss bägge och frågade: H:r Öfwerstlieutnant Trautfetter wet J om Syltman är med en af wåre tamburer till fienden öfwerkommen? Det han med Ja beswarade. Jag frågade åter, hwem honom tamburen gifwit hade och igenom hwilckens ordres? Då han mig swarade, at han sielf det hade giordt och igenom mine undfångne ordres. Man kan wäl tänckia att iag intet annat kunde än bli mycket bestörter, till att höra en sådan grof osanning mig säijas uthi ansichtet, swarade dock sachtmodeligen: H:r öfwerstlieutnant betäncken eder hwad J säijen; jag will wäl troo att Syltman kan hafwa sagt eder att sådant mine ordres woro, sedan han på sin begiäran afslag hoos mig fått hade. Men iag kan förbanna mig uppå, att iag aldrig hwarcken munteli-

gen eller igenom någon annan eder några ordres dertill gifwit hafwer. Han begynte åter med swåre eeder at bekräffta det iag honom sielf sådane ordres munteligen gifwit hade. Då iag intet längre kunde hålla mig, utan svarade: det skal en skielm och alldrig någon ärlig karl kunna säija mig. Och ändades dermed wårt samtal.

D. 29 october A:o 1717 war capiten Dijngraf hooss mig till middagsmåltijed. Och som jag om denna materien kom at discurera uti Major Rebenders närwaro af Adelsfanan, sade han at han närwarande warit när Trautfetter denna tambouren gifwit åth Syltman, och at tambouren derföre klädts uthi ny mundering. När Gudh gifwer freden och denna Capiten Dijngraf är wid lifwet, måste han herom kunna gifwa än större uplyssning. *

7. Jag hade intet sedt eller fick see Öfwerstlieutnant Trautfetter den morgonen som Syltman bortgick förän han borta war. Straxt effter som Generalmajor Creutz war uthur Konungens tält ifrån mig gången hade Syltman uthan för samma tält fått af mig afslag på sin begiäran och gådt för mig till Meijerfelts regemente, så att när iag effter honom dijt kom till att bringa regementet att sittia upp, fant iag hwarcken öfwerstlieutnanten eller någon annan officerare wid regementet, och derföre, som förmält är, Ryttmästaren de la Barre honom att upsökia skicka måtte, och alt detta oachtadt, hade han ändock den förmätenheten att säija mig sådant i ansichtet.

8. Samma efftermiddag kom Generalmajor Meijerfelt till mig, föreställandes, huru hans öfwerstlieutnant mycket swårt funne så hårdeligen af mig att wara handterat, der han dock kunde bewisa sig mine muntelige ordres häröfwer undfångit hafwa, fast han mycket ogiärna med någon af sine generaler sig uthi någon dispute inlåta wille. Jag

* Stycket D. 29 — — uplyssning. senare af Lewenhaupt tillskrifvet i marginalen.

swarade härtill: H:r generalmajor, Gud wet huru okiärt det mig är att han mig sielf till en sådan declaration twungit hafwer, emedan min wana alldrig plägar wara några officerare att öfwerfara; men kan han ännu wisa en eller twenne redelige män af wåre officerare, som sådant hördt och det betyga, så will iag ännu giärna finna mig, som uthi en sak den iag omöijeligen kan minnas, och giärna giöra honom den reparationen, som han sielf med skäl kan begiära. Generalmajor Mejerfelt gick härmed ifrån mig, kom igen, om det war samma dag eller andra morgonen, kan iag intet minnas, och hade en copia af en zedel, som skulle wara Syltmans attestation, hwaruthi han förmälte och attesterade, att iag om morgonen förr än han till fienden öfwergick, warandes och hållandes till häst, hade uthi åthskillige wåre officerares närwaro gifwit Öfwerstlieutnant Trautfetter muntelige ordres till att gifwa Syltman en tambur, som honom till fienden öfwerbringa skulle. Jag tog zedelen läste den igenom och sade: mein Hr generalmajor, behüte Godt, wass ist dieses für ein attestatum; erst ist es eine copei ohne original, und zum andern ist es ein attestatum von demjenichen, der sich auf solcher weise durchgepracticiret hat, aber weil hier gemeldet wirdt das ess in beijsein unterschitlicher unserer officirer geschenen ist, warumb werden dero nahmen auch nicht hierein genennet, dass ich mich so viel eher möge finden können und ihnen des wegen fragen? Generalmajor Mejerfelt, som han utan twifwel hwarcken förr eller då måtte undt mig godt, dock utan mitt wett och alldeles emoth mine tanckar: ty iag hade förr alldrig hållit honom för annat än en särdeles wänn eller den som åthminstone intet wille mig något ondt, kunde nu lickwist intet längre förborga sig och blifwa neutral, utan uthbrast i desse orden: mein Hr general, wass gehet es mir an und wass habe ich darmit zu thun; es ist wol zu glauben dass der Oberstlieutnant Trautfetter solches von sich selbsten nicht gethan

hat und ohne ordres, dann wass hat er darbeij gewinnen oder verlieren können, wie er auch selber saget, und gestehet er zwar, dass ihm nicht gesaget wäre, dass er alsobald Syltman zum feinde solte übersenden, es möchte der Hr general es vielleicht anders gemeinet haben, so er nicht wissen könte. Weiter habe ich nichtes darmit zu thun. Jag såg här af intet swårligen huru det war ment, och swarade: Hr generalmajor seind sie gekommen dass sie partialisch sein wollen und Trautfetter seine sache ausführen, welches ich nicht gedacht hätte, so finde ich schon rath darfür, oder seind sie gekommen mir die sache nach der warheit fürzustellen? Han swarade igen: wass den täufel habe ich darmit zu thun und warumb soll ich mir dessentwegen feinde auf dem halse schaffen. Och så skildes wij åth.

9. Jag kan wäl säija att denna saken mig så wäl dagar som nätter häreffter qwalde, fast om iag uthi mitt samwete öfwertygat war ingalunda at hafwa felat eller giordt någon förnär. Men iag tänckte, kanske du intet kan minnas alt så noga, och att öfwerstlieutnanten har kunnat frågat dig, då du om så många andra och nödigare saker bekymrader war, emedan han mig med sine omtalte eeder swarade att han på tillfrågan, om han Syltman en tambur gifwa skulle af mig hade fått ja, till swars och Generalmajor Meijerfelt det sedan uthtyda wille som hade han intet just kunnat weta, antingen min mening war, att tamburen honom till fienden öfwerföra skulle, eller ock till hans säkerhet hoos honom blifwa. Jag lemnar derföre giärna hwar redelig man sitt rätta omdömme uthi så många swinkande ifrån det ena till det andra.

10. Widare att röra detta och bringat till sin fulla mogna, så kan iag intet underlåta till att förmäla, huru jag effter alt detta blef buden till middagsmåltiden hoos Generallieutnanten Renne, dijt iag ock med flere af wåre budne officerare kom. Effter ändat måltid kommer förr

omtalte Syltman in och satte sig på en bänck der iag satt smecklandes och hällsandes han mig; på hwilcket iag knapt med ett simpelt buckande swarade, hwar af han tog lägenhet till att säija mig: mein Hr general, Godt weis was ich ihnen zu wieder gethan habe, sie empfangen mir allezeit mit einer so froiden mine. Jag swarade igen: mein Hr Syltman, weil er auf solche sachen komt, will ich ihm auch die reine warheit sagen; ich habe keinerleij weise ursache mir gegen ihm freundlich zu stellen, dan erst ist er mir gantz unwissend zum feinde übergegangen zu einer zeit da er es gar nicht thun solte, und her nacher machet er sich eine plaisir uns alles böses zuzufugen, unsern Printzen von Würtenberg suchet er zu schaden als solte er sich sehr über den Printz Menschikow gemoquiret haben; vom feltmarchalke weis er nichts anders so schimflich ist zu sagen, als solte er eine slächte tafel gehalten haben, ob er schon wol weis, dass der feltmarchalk eine der besten beij unserer armée gehabt hat, und er als ein domestique selber beij ihm gewesen ist und ihm so viel mer danck schuldig were; und so thut er mit uns allen wo er man gelegenheit findet jemanden von uns zu schaden oder schimfen. Han swarade till det första, att sedan Konungen war bortgången, hade han som en frij och främmande intet warit skylldig sig effter någon att rätta utan kunde gå hwarest honom behagade; men det senare nekade han alldeles till, säijande att sådant allena af hans owänner uthspriddes, hwar till iag intet annars kunde swara än at om iag hade wist hans willia, då wäl skulle hafwa wijst honom annat.

11. Hade något sant ord warit uthi alt Öfwerstlieutnant Trautfetters föregifwande eller Syltmans attestata, så måtte Syltman åthminstone hafwa swarat mig uthom det som förmält är: huru kan Hr generalen illa uthtyda eller uptaga det han sielf approberat och igenom sine egne ordres mig en tambur till gifwit hafwer; ty det måste han

ju nödwändigt minnas, så frampt han ett sanfärdigt attestatum der på gifwa kunde. Men att Mejerfelt med ett sådant ofog änteligen wille taga partie emoth mig, kan iag ingen annan orsak tillskrifwa, än at han antingen länge måst burit ett hemligit agg och afwund emoth mig uthi sitt hierta, hwilcket han ingalunda wille låta uthbrista, förr än han en säker lägenhet finna skulle, mig uthi någon på kommande olycka så mycket säkrare att skada och alldeles undertryckia, eller ock hade han fattat en särdeles owillia emoth mig uthi det iag mig hade beklagat, huru iag ingalunda kunnat fått hans regemente till att sittia upp förr än iag måst skicka Ryttmästaren de la Barre till att upsökia hans öfwerstlieutnant; emedan han twifwelsutan med sitt regemente ibland alle de andre wåre alldeles consternerade trupper wid Nipern för dee endaste hieltar så mycket snarare passera wille, som detta regementet med andre flere uthi den olyckeliga actionen intet med warit hade, och derföre så mycket mindre af den allmenna fruchtan borde delachtig wara. Men, bättre Gud, förskräckelsen ibland trupperne war redan så stor att den både kunde skräma Mejerfelt och hans regemente mera än dee, såsom nywerfwade och emoth fienden oförsökte, dem andra i någon måtto uprätta kunde, der iag sielf första förfarenheten om morgonen wid Nipern af förnam, och hade Generalmajor Mejerfelt funnit sig och sitt regemente så capable till att kunna hielpa oss uthur nöden och i någon måtto att redressera wår olycka, så undrar iag storligen på, att han som en trogen Konungens tiänare igenom allehanda förebringningar och persvasioner så trägit sökte och förskaffade sig lof till fienden att öfwergå, och sedan intet såg sig bättre före, än att han äfwen så wäl som alle andre för en krigzfånge passera och blifwa måtte, der han dock hade tagit sig före att passera för en minister, ty han hafwer sedan till sin uthbytning måst förmå att Generalmajor Butterlin hemma uthi Sweriget för honom lösgifwen blef;

ty annan nytta wet iag ingen som hans commission effter sig dragit, än till att wara befriat och hafwa fått berätta Konungen alt effter sin egen willia och det han sig anständigast fant.

12. Jag finner så mycken större orsak till detta iag nu skrifwit hafwer, som mig sedan uthur Sweriget berättat är att Generalmajor Mejerfelt intet allena skulle hafwa sökt att skada mig och de wid Nipern med mig då warande generalerne, både hoos Konungen och hemma i Sweriget, särdeles Generalmajor Creutz, som öfwerste af lifregimentet är, med hwilken han en swår dispute för den tiden hafft, derföre sedan måste heta att hela lifregementet wid Nipern intet welat fächta, men att Generalmajor Mejerfelts regemente sig allena tillbudit att willia fächta; hwilket dock Generalmajor Mejerfelt, som frånwarande äfwen så litet atestera kan, som iag då närwarande uppå mitt samwete kan contestera, att iag ingen större willia till att fächta eller någon bravoure hoos dem mera än hoos de andre fant. Jag will fuller giärna tillstå att sedan capitulationen sluten war, och iag till Printz Menschikow öfwer red, då Öfwerstlieutnant Trautfetter med mig war och wij fiendens armées bäggie linier see finge, kom han till mig ridandes och sade: mein Hr General, pekandes på fiendens wänstra flygel der dragounerne stodo, hier hätte man, der täufel hole mir, durch des feindes flügel doch durchbrechen können; men som iag såg att det allenast war uthsedt ännu till att kunna tillmäta sig någon bravoure eller förfarenhet och wid allas tillfrågande intet hade funnit honom med sitt folck mera animerat till att fächta än någon af de andre, swarade iag allenast: Hr Oberstlieutnant, nun ist zu spät an fechten zu gedencken, man solte damahlen gesprochen haben wie es noch zu fechten stunde.

13. När Czaren med sin armée ifrån Pultava upbrutin war, finge wij dagen effter ordres att alle wåre generaler och öfwerstar till Czaren uthi Reschitilufka komma

skulle, undantagandes Feltmarchalken, som för sin opasslighet skull fick blifwa qwar uthi Pultava; dijtkommande funne wij Gref Piper för oss, hwilcken sedan med sitt föllie blef förder till Kiow. Något för middagstiden kom Generalmajor Brusse, begiärandes att iag och Generalmajor Schlippenback wille föllia honom till hans tält, de andre alle blefwo qwar wid Printz Menschikows. Sedan wij bägge woro ingångne med Brussen, förestälte han oss huru Hans Czarische Maj:ts willia wore att han sig hoos oss om Rigas och Rewels rätta tillstånd noga skulle informera, och till den ändan wore wij ditkallade. Jag swarade, hwad Hans Czarische Maj:t och alla sielf wäl weta kunde, wille iag wäl honom säija, nembligen huru många regementer iag derinne qwarlemnade när iag bortmarcherade, mäst alle complette, och att några 1000:de man recruter ännu ifrån Sweriget woro dijt förwentandes, som en stor deel redan ankommet för min afmarche, jemte att hwarcken ammunition eller annat der inne felade; men till att begiära af mig något hemligit att uptäckia, som min nådigste Konung till skada lände, wore fåfängt at tänckia, i det iag ingalunda kunde handla emot min trohets Eed, och kunde sådant med så mycket mindre skiäl af mig åstundas i det iag wore fången som en general och intet som någon spion, den man effter behag med handla kan, men iag der emoth effter all folcks lag borde honest handterat blifwa. Generalmajor Brusse tog sådant ad referendum, och behölt oss hoos sig till måltiden.

14. Effter ändat måltid blefwo alle wåre generaler kallade till Gref Golofkins tält, dijt Czaren sielf kom, begynnandes med åthskillige frågor, och säijandes mig att en segerwinnare wäl har macht till att examinera sine fångar, fast han mig effterlete intet till att uppenbara det som emoth min trohetsplicht wore, emedan han ock sine trogne tiänare högt skattade och sådant slags folck mycket ästimerade; dock frågade han icke det ringaste om Riga mera,

utan hwarföre wij med arméen så wida hade fördiupat oss, att wij ryggen intet mera frij hade? om och hwarföre wår konung intet hade hållit något generalkrigzråd? till hwad ända han hade welat gå för Pultava? hwarföre wij just hade attaquerat honom på det stället, der situationen för oss swårast war? hwarföre wij intet hade hafft några stycken uthi actionen? hwarföre wij effter första angrep dragit oss ifrån dem till wänster och så länge stådt stilla? och hwarföre infanterie och cavallerie intet träffat uthi lika lineer? Wij kunde mäst alle till detta intet annat swara, än att wij det intet wiste emedan det oss intet warit uppenbarat, då såg han på Gref Golofkin och Hr Schafirow, som det på tyska tolckade, säijandes, att han sig deröfwer mycket förundrade att generalerne af intet wiste: ty han hoos sig hölle för högst rådligit alt med sitt generalitet först att öfwerläggia, och med arméen intet längre att gå fram än att han ock altid säkert tillbakars komma kunde. Sedan begynte han att fråga, om iag uthi actionen hade hafft cavallerie och infanterie att commendera, om iag hade commenderat en flygel eller huru wida mig något anförtrodt warit, och på hwad ställe iag mig uthi träffningen funnit, de andre generalerne likaledes. Hwartill hwar och en swarade det han wiste, och effter något annat indifferent taal och några glas wijns drickande gick han uth, och wij fördes samptligen till Feltmarchalken Scheremethofs tält, derest öfwerstarne till oss kummo. Wi blefwe wäl fägnade och öfwer natten qware.

15. För än wij wore gångne till Gref Golofkins tält, hade Czaren låtit byta wärjor med oss alle som generaler woro, och morgonen här effter blefwe wij med alle öfwerstarne förde till Pultava igen. Dijt kommande blefwo wij skingrade, Feltmarchalken blef med några generaler och öfwerstar samt andre förder till Oranienburg, och iag med Generalmajor Schlippenback, Öfwerst: Gyllenstierna, Hielm och Appelgren till Smolensko.

CAP. 2.

1. På wägen till Smolensko fick iag en oförmodelig different med Generalmajor Schlippenbach, som wille twinga mig till att gifwa sig penningar; men effter hans speachtiga bref äfwenså litet här uthi hoos mig kunde uthrätta, som hans intriguer till att undangå mig det Curiska gouvernementet, som mig för wist berättat är, att han sökt, fick iag honom till så mycket större owän, som han föruth en jalousie emoth mig hade, emedan han sig inbillade att iag igenom intriguer så lagade att de trouppar, som förr under honom stådt, under mig komne woro.

2. Uthi Smolensko blefwo wij som fångar hederligen och wäl handterade af Gouverneuren Soltikow, som säkerligen en wacker och beskedelig man är, och alt beröm utaf honest folck förtienar. Men med första slädeföre blefwo wij alle derifrån hijt till Muscou förde, då Czaren sitt intog och triumph här hålla wille och hijtkommande blefwo wij först lagde mycket trångt tillsammans uthi en liten by nära här in till. Sedan blefwo wij hitförde till Donska Slabodden, derest wij med Gref Piper och Feltmarchalken samt deras föllie möttes och åter äfwen så trångt inqwarterade blefwo.

3. Dagen för än Czaren sitt intog hålla wille, blef oss alla tillsagt att wij inga wärjor finge bära, och att wij hela intogswägen till foot giöra måtte, emedan deras generaler och officerare detsamma i Stockholm war händt. Dagen effter blefwe wij rangerade huru wij gå skulle, och så spasserade wij till foots fort. Kommande wid Printz Menschikows huus, derest Printzessorne och alt Czarens fruentimmer inne woro, måste wij stanna, och Gref Piper med Feltmarchalken och alle generalerne blefwo inropade. Der funno wij Czaren, som oss, den ena efter den andra wid namn nämnandes till sina systrar sielf præsenterade, och då han kom till sin yngsta syster Princess Natalia,

den han mäst ällskar, och mig för henne præsenterade, nämde han mig wid namn och talte några ord på ryska, dem iag intet förstå kunde; då Princessan sig något för mig båckade och tilltalte mig på ryska det iag ock intet förstod, utan wände mig till Czaren sielf och sade på tyska: »Ihr Czarische Majesteten, ich kan Ihre Hoheit die Princessin nicht verstehen, der wegen auch nach meiner schuldigkeit nichts antworten». Czaren swarade igen: »Sie jü dancken, dat je med haer bruer en so brawe actie bie Lesna gehad haft». Jag igen: »Ich danke Ihr Hoheiten für dero getane genade allerdemutigst, aber weil ich für alle hohe potentaten und gekrönte häupter allezeit einen hohen respect gehabt habe, so habe ich nichts weniger thun können als Jhro Czarische Majesteten damalen den hohen respect erweisen, den ich ihnen von wegen meines genädigsten Herren und Königes schuldig war, hätte es auch gerne mer gethan wo es beij mir gestanden were». Czaren swarade mig leendes: »den dyfwel met ju respect, ju ju braf geslagen»; wändandes sig med det samma till Feltmarchalken och säijandes: »dat vass en recte batalie en eene brave actie, man ju saken by Pultawa nimet all»! Hwilcket ock Gref Piper någon tid effter berättade sig då hafwa hördt och kunna på sitt samwete wittna, så wäl som det att Czaren tillstod det hans armée hade blifwit slagen om intet wårt infanterie hade blifwit dragit tillbaka. Hwad Feltmarchalken swarade gaf iag intet så noga acht uppå; men iag hade giärna önskat att Czaren skolat förskona mig för något beröm med sådana formalier, igenom hwilcka iag Feltmarchalken uthi sin egen præsence så föredragen blef, ty iag wiste wäl att han intet skulle willia skäncka mig det, så wida iag hans humeur redan mera än iag wille ärfarit hade. Oss gåfwes några glas wijn och effter ändade ceremonier måste wij lika som förr uthi wår ordning till foots stapla fort till dess alt ändat war, och så finge wij wåre slädar och wacht som förde oss till Posolski

dwor, eller gesandthuset, derest wij med generalerne, öfwerstarne, och alt wårt folck så trångt tillsammans logera måtte, att Gref Piper, Feltmarchalken och iag stoppades uthi en cammare tillsammans; generalmajorene och öfwerstarne effter som de bäst sig hoos hwarannan inrymma kunde och wårt folck ibland hwarannan med wåre hästar der något rum öfrigit fants.

4. Som wij här någon tid tillsammans wore, stötte fuller Gref Piper och Feltmarchalken sig några gånger med små disputer af föga wärde, men lopp dock altid så af att det ingen widare särdeles owänskap förorsakade, och iag tog mig i acht altid noga till att observera neutraliteten, som iag med ingendera någon owänskap hade eller hafwa wille, ty hwad gick mig theras inbördes emoth hwarannan fattade hat an, fast om iag så wäl med den ene som den andre kan ske stundom kunde låta mig uthi någon dispute in, mera deras tanckar emoth mig att förnimma än någondera delen till någon owillia att reta, i det iag på sistone alt efftergaf och med löije öfwer mig sielf ändade, att iag hade fått den owanan sällan att willia gifwa effter förr än iag fullkomligen öfwertygat wore. Eij heller skedde det uthi något, som kunde någon angå.

5. Några dagar effter, som wij så tillsammans logerade woro, kom Feltmarchalken en affton in till mig uthi mitt folcks cammare, der iag satt och skref, satte sig wid bordet hoos mig och frågade hwad iag giorde. Jag swarade att iag för roo skull bara såto och corrigerade något som jag uthi Smolensko ifrån fransöskan till swenskan öfwersatt hade. Han frågade åter, om iag med Feltmarchalken Scheremetof något bekanter wore. Hwar till iag iag swarade: intet mera än Eders Excellence, ty iag hafwer bara wid Pultava en gång warit hoos honom till måltidz. Feltmarchalken sade här till: iag hafwer tänckt på en ting som wij måtte taga oss före: der är en stor jalousie emellan Printz Menschikow, Scheremethof och mini-

stern, och derföre till att giöra wåra affairer will iag altid adressera mig till Printz Menschikow allena, J måste adressera eder till Scheremethof, och Gref Piper kan adressera sig till Gref Gollofkin. Jag hade intet swårt till att see uthi hwad mening detta skedde, ty som Feltmarchalken intet lefde uthi något godt förtroende med Gref Piper och Försten Menschikow som Czarens favorit hoos honom kunde uthrätta alt det han wille, så mente twifwelsutan Feltmarchalken att han uthi uthwäxling eller annat härigenom altid kunde ärnå så wäl någon förmon för Gref Piper som alle de andre, der Czaren dess utan dock intet särdeles godt öga på Greff Piper hade. Jag swarade derföre: beware Gud, Eders Excellence, huru skole wij komma till att blanda oss uthi deras jalousie och declarera oss för det ena eller andra partiet, som mycket mer skulle falla oss skadeligit. Men få wij den friheten till att komma uth, så kunna wij ju sökia lägenhet att ställa oss hoos dem alla lika in, alt som wåre nödwändigheter det kräfia. Då han åter swarade: weten J intet hwad jntriguer äro? Jag igen: neij Eders Excellence, iag hafwer alldrig warit någon håfman eller wist något annat partie att hålla än allenast troget och wäl sökia till att giöra min herres tienst, och derwid hållit på rena oxewägen ändafram, hwilchet mig ock altid bäst bekommit hafwer. Men Feltmarchalken war med detta swaret ingalunda tillfredz, utan sade med en särdeles alfwarsam mine: så ären J en mycket enfalldig man. Uthi Sal. Konungens tid hafwa så wäl Gref Bengt som Gref Piper och flere legat mig nog om att iag deras partier hålla skulle. Steg så med ett surt och missnögt läte ifrån mig upp och gick tillbakars uth.

6. Någon tid häreffter, kom befallning att Gref Piper och Feltmarchalken med Generalmajor Kruse och Hammilthon skulle blifwa förlagde uthi ett annat huus tillsammans, som hörde en Lupokin till. Samma dag, som de samptligen dijtföras skulle, åto wij middagzmåltiden tillsam-

mans tillikars med några andre officerare, ibland hwilcka Öfwerste Gyllenkrok war, och som öfwer måltiden, wij kummo uppå den Pultaviska actionen, kom Gref Piper till att säija, att synligit nog hade warit, huruledes der alt å wår sida uthi största confusion hade tillgådt. Öfwer hwilcket Feltmarchalken mycket illa wid sig tog, frågandes om han hade kunnat giordt terrain eller helt der intet war, och widare ordkastandes sig med Gref Piper, och änteligen uthi ifwer upstod ifrån bordet, det wij ock samptligen giorde. Dock wände ordkastningen häröfwer intet igen, uthan Feltmarchalken, förifrader af och an gåendes, swarade till Gref Pipers ord: ne sutor ultra crepidam. Hwilcket Gref Piper intet rätt hörandes frågade: hwad? och Feltmarchalken swarade med ett förifrat sinne: ia. Öfwerste Gyllenkrok och iag gingo imedlertid med Feltmarchalken på golfwet sökiandes med persvasioner detta owäsendet att stilla, men Feltmarchalken wände sig till mig, om hwilcken han ock redan inbillader war, att iag mig om samma confusion för mycket hade uthlåtit, säijandes: här äro några som understå sig Herrens /: menande Konungens :/ actioner att carpera, men iag skal så med bredyxan hugga deruthi att de skola minnas det: ty Herrens actioner måste de låta blifwa tillfredz. Jag märckte straxt deraf att Feltmarchalken wille i tid taga sin praecaution och tillägna Konungen hela den dispositionen wid actionen, som honom af Konungen redan i händer gifwen war, och uthi hwilcken den goda Konungen ingen annan deel kan tilläggias, än att han lät bära sig dijt, hwarest den mästa elden war, sitt folck att encouragera, hwilcket iag så mycket bättre wet, emedan iag sielf hafwer sedt Konungen med de sidste uthur elden komma, då Feltmarchalken sig redan hoos fienden tillfånga gifwit hade, och wij uthi den största deroute woro. Änteligen tystades detta med stilla tigande å alla sidor, slädarne woro förspände, och dee foro till deras assignerade qwarteer, derest Gref Piper och Feltmarchal-

ken hafwa samma afton giordt wänskap igen, som mig af andra är berättadt.

7. Medan alt detta påstod, hade iag uppenbarat Gref Piper den mig af Feltmarchalken förr omtalte proponerade intriguen med Czarens förnämsta ministrar, såsom hon mig i sanning förestält blef med alt der till hörande, Gref Pipers mening att inhämta. Han swarade: J hafwen swarat rätt; men hwad mig angår, så är det en grof lögn, att iag någonsin skulle hafva bedit nogon om till att willia hålla mitt partie. Feltmarchalken, som redan såg att iag intet war till att wrida och wända som man wille och twifwelsuthan hade någon misstancka, att iag denna hans giorda proposition intet så skulle förbijstryka låta, som han mig uthi annat intet så lätt på tygelen hade funnit, tänckte derföre wara det bästa att spela prævenire, och sielf säija det åth Gref Piper. Om det är skedt förr, eller sedan han mig sitt haat och owänskap uppenbarligen och alldeles declarerade, som här effter förmälas skal, kan iag intet weta; men han har lell hafft den adressen först att säija hoos Gref Piper, huru iag måtte wara en alldeles slätt man och af mycket litet förstånd, ty han hade proponerat mig huruledes wij här hoos ministrerne kunde ställa oss in och hielpa wårt fångna folck och officerare: hwartill iag hade swarat: hå Eders Excellence, hwarföre skole wij giöra oss odieuse eller förhatelige för deras skull. Samma hade han ock sagt till Generalmajor Creutz och Generalmajor Kruse och kan ske flere, så mycket mer till att giöra mig förhatelig, men Gref Piper, som saken af mig wisste /: ty jag kiände redan Feltmarchalkens humeur mer än iag önskade :/ swarade, som han mig sielf sagt hafwer: neij, han hafwer mycket mer swarat som en klok och förståndig man så som han mig sagt hafwer att han eder proposition undfått. Hwartill Feltmarchalken igen: ia, så hafwer han mig ingalunda rätt förstådt. Hwad Creutz och Kruse hafwa swarat wet iag intet, utan troor snarare att de alt

widare med stillatigande afböijt hafwa, som de hans maner mycket wäl kiände.

8. Några dagar effter som Gref Piper och Feltmarchalken med Generalmajor Kruse och Hammilthon ifrån oss förde woro, blefwe Generalmajor Creutz och iag eense att giöra dem en visite, men till middagen wille wij äta hoos Gref Piper. Wij kummo ock dijt, och för måltiden kom Generalmajor Kruse till oss uthi Gref Pipers cammare hällsandes och säijandes till mig allena: iag är så glad som någon kan wara att J hijt kommen är, och hafwer iag mycket längtat med eder att få tala. Jag swarade: min hiertans bror, du hade ju kunnat låta mig weta det, eller kommit till mig sielf, om det är af consequence, men hwarföre då! Krusen swarade igen: för desse bägge herrars oenighet skull, som giör oss alla skada; ty således kan intet öfwerläggias till wåre fattige officeres och gemene fångars nytta, och iag finner ingen capabel dem igen till någon enighet att bringa om J det intet giöra kunnen. Jag släpper eder intet för än J mig det låfwen. Jag swarade: min bror, till att bringa dem till någon förtrogen wänskap och enighet är fåfängt att tänckia uppå. Ty iag wet bäst huru de emoth hwarannan uthi hiertat förbittrade äro och lägger iag mig alldeles ogiärna på något sätt uthi deras trätor eller will der med hafwa något att giöra. Krusen swarade mig igen: det wet iag wäl att de af hiertat alldrig kunna blifwa wänner: men kunde wij bara få dem så widt att de wille träda tillsammans och med oss andre öfwerläggia, så kunde wij ändock hafwa någon nytta der af. Ty mäst dependerar af dem och så kunde det fattiga folcket på något sätt hielpas; låfwen mig det allenast, så will iag intet mera begiära och iag släpper eder intet förr. Jag lofwade giöra mitt bästa, och så sades att maten stod på bordet, då wij alle i cammaren warande till måltidz gingo.

9. Öfwer måltiden taltes om intet utan indifferente

saker, och druckos några glas ööl och wijn effter begiäran, så att iag dock min giorda låfwen utaf annat taal alldeles förglömde. Effter måltiden och sedan wij hade läsit ifrån bordz blef Gref Piper wid sitt bord allena beståendes, då iag med någon annan talade. Generalmajor Kruse stiger härpå åter till mig säijandes: sij, nu är rätta tiden, Gref Piper står helt ensammen, och nu hafwen J bästa tiden med honom att tala. Jag swarade: må giöra; steg allena till Gref Piper och sade: Eders Excellence uptagen intet illa det iag eder säijer, Gud wet att iag det uthi ingen annan mening giör än af ett trogit hierta och till konungens tienst. Gref Piper swarade: neij, hierteligen giärna Greff Leijonhufvud, J fåen säija mig hwad J willien, ty iag wet att det intet sker uthi någon ond intention. Härpå begynte iag att föreställa huruledes den oenigheten, som woro emellan deras Excellencer, honom och Feltmarchalken, wore oss samtligen högst skadelig och om intet något medel kunde uthfinnas dem igen att förena. Greff Piper swarade mig mycket modest att han det ock sielf wäl wiste och ingen skuld der till woro: men att Feltmarchalken wore en sådan man som ingen förtrogen wänskap kunde hålla: ty han sökte alltid något nytt till fundament af någon träta igen; men uthi öfrigit wore han giärna tillfredz uthi wänskap till Konungens tienst med Feltmarchalken att umgås; men sade han, till att wisa eder hans humeur så hafwer Creutzen här om dagen talat med honom om äfwen detsamma och hwad har han swarat; ropandes med det samma Generalmajor Creutz till oss och frågandes huruledes Feltmarchalken honom swarat hade. Creutz swarade, att Feltmarchalken intet positivt hade swarat, uthan all skullden ifrån sig wändt, och att han uthi alt oskyldig wore. Hwar till Gref Piper sade: ia, seen J hurudan han är och hwad är med honom till att giöra. Jag fördristade mig häruppå till att säija: om Eders Excellence intet illa upptager att iag Feltmerchalken detta äfwen så-

som Eders Excellence förestälte, kanske det kunde hafwa någon god effect? Greff Piper swarade igen: Ja så lärer han kanske inbilla sig att iag är rädder för honom och derföre hafwer skickat eder dijt, och det will iag ingalunda. Då iag igen swarade: neij Eders Excellence, iag försäkrar eder som en ärlig man honom alt så till att föreställa att eder honeur icke skal ske ett hårsbredt förnär; ty alt är allena ansedt till en nyttig enighet, och tillåten derföre att iag till den ändan får taga Generalmajor Creutz med mig. Gref Piper swarade: giärna Messieurs, iag seer giärna all eenighet till Konungens tienst och will önska att det måtte hafwa en god effect.

10. Generalmajor Creutz och iag gingo häröfwer in till Feltmarchalken, som satt och spelade kort, men upstod när wij inkummo, då de, som med spelat hade, uthgingo och Generalmajor Rose blef qwar ståendes. Jag såg så snart iag inkom att Feltmarchalken sig uthi ansichtet förändrade, om det war för att iag ifrån Greff Piper kom, eller att han älliest war sinnader mig att öfwerfara, kan iag intet weta. Jag wille ock derföre intet straxt något om mitt ärende begynna, utan talade om att wintren kall war, och huru wårt fattiga folck och officerare dageligen bortfördes utan till att hafwa något på lifwet eller att kunna mätta sig med, önskandes att något medel der till finnas kunde. Då Feltmarchalken mig mycket hastigt uthi orden föll och med en ond mine till mig sade: ia, har General Lewenhaupt penningar, hwarföre gier han dem intet? Jag swarade igen: beware Gud, Eders Excellence, huru skulle iag som en particulier och fattig karl kunna underhålla Konungens truppar? Då åter Feltmarchalken swarade: J hafwen mer penningar än iag och iag will wäl byta med eder alt det iag hafwer. Jag förstod wäl straxt Feltmarchalkens onskefulla mening, till att uthropa mig för mycket riker igenom oloflige giorde profiter, och hade wäl till ett så löijeligit tillbud, der hwarcken han wiste min egendomb

eller iag hans, kunnat swara med quæ, qualis, quanta. Men iag uptog det med löije och swarade med alfwara: Eders Exellence, äfwen så litet som det står mig fritt att räkna och skatta eder egendom, äfwen så litet kommer eder wid att bekymra eder om det lilla som iag äger. Men ären J om mine rikedommar så högt försäkrade, kommen och gifwen mig på edert samwete alt det som J och eder grefwinna ägen, iag will sammaledes gifwa eder der emot alt det iag med min hustru af någon egendomb uthi wårt wåld hafwa. Hwar till Feltmarchalken, uthi sin förbittrade mine framhärdandes. åter sade: hwad hafwer iag med min hustru och det henne tillkommer att giöra? då iag swarade: Eders Excellence lärer åthminstone hafwa så mycket att giöra med sin, som iag med min: men om iag får säija, så giör den oenigheten, som är kommen emellan hans Excellence Greff Piper och Eders Excellence, oss allom stor skada; ty wij äre alle willige till att giöra allt möijeligit till Konungens tienst. Häröfwer förifrades Feltmarchalken högeligen och sade: det skal ingen ärlig man säija att hwarken Gref Piper eller iag något uthi Konungens tienst försummat hafwe, det är både Gref Piper och mig alt för nära talat. Jag swarade igen: beware Gud, Eders Excellence måste intet wrängia mina ord, iag säger intet att någondera något hafwer försummat: men att den oenigheten oss allom skadelig är; begynnandes ett exempel om en fader som gifwit sina sönner på sitt ytersta några pilar att sönderbryta, dem der igenom så mycket mera för ögonen att ställa, huru inbördes endrächt så mycket hällsosammare wore och twedrächten skadelig: men han föll mig straxt med ifwer uthi orden och sade: det är en gammal lumpen historia, den iag länge wetat hafwer, och giör här intet till saken. Jag säger ännu, den som Gref Piper och mig beskyller, giör som ingen ärlig man, och sade iag icke eder senast på hwad sätt wij kunde hielpa Konungens folck till rätta: men hwad swaraden J,

att J för deras skull intet wille giöra eder odieus! Jag swarade här till: det är wäl att Eders Excellence nu på denne materien kommer: ty Eders Excellence hafwer intet allena förebracht det så hoos Greff Piper utan ock för Generalmajor Creutz och Krusen: men Eders Excellence hafwer wrängt så wäl min mening som mina ord, och på detta sättet är mig alt af Eders Excellence förestält och sålunda hafwer iag swarat, uprepeterandes hwad oss emellan skedt war. Generalmajor Creutz wille gifwa mig bijfall med några föreställningar, men Feltmarchalken föll honom uthi orden säijandes, att han wiste intet hwad han sade, och grep mig så mycket hårdare an, frågandes om wij wore komne till att fråga eller lära honom; han kunde intet annars see än wij hade giordt complott emoth honom Om iag wäl wiste att han wore min förman och hwem han wore, ty iag talade med oförstånd alt det iag sade. Jag swarade: Eders Excellence, iag wet wäl att J ären Kongeligit Råd och Feltmarchalk; iag hafwer eij heller i någon måtto försedt mig uthi den respect, som iag eder på Kongl. Maj:ts wägnar skyldig är: men äfwenså prætenderar iag ock deremoth till att blifwa handterat af eder som Konungens general och intet som någon poike. Då förifrades han mycket, steg med ett läte till mig som hade han mig med händerne welat angripa, och sade: det ska J alldrig kunna bewisa att iag eder som en poike handterat hafwer, iag hafwer wäl kiändt eder när J intet woren såsom nu, J skolen wäl giöra räkenskap, och hwad giäller, denna disputen, som J nu med mig hafwen, en gång skal ångra eder? Hwar till iag swarade: ia Eders Exellence, J handteren mig nu som en poike, och det samma hafwen J giordt uthi actionen wid Pultava, det öfriga är ett particuliert hoot, som Konungens tienst intet angår, och der till swarar iag, att iag för Eders Excellence intet på ett hårsbredt rädes, fast om det wore inför Konungen sielf, ty iag hafwer Gudskelof intet ondt giordt. Generalmajor

Creutz, med annat han förebrachte, der iag ingen achtning på gaf, sade härtill änteligen: den ene talar utan förstånd och den andra wet intet hwad han säijer, det felar intet mera än att Eders Excellence wisar oss bägge dören. Feltmarchalken swarade: min dör står öppen till att gå in och uth! och så gick både iag och Creutzen med treffeligen wäl förrättade saker uth till Greff Piper igen.

11. Wij berättade för Gref Piper huru alt aflupit war och huru hårdt Feltmarchalken hade tagit wid sig öfwer det iag sagt att den oenigheten, som wore deras Excellencer emellan, wore oss sampteligen skadelig. Då Gref Piper swarade: ja, iag kan wäl wisa honom att den hafwer warit oss skadelig nog; men seen J nu hurudan han är, och att med honom intet är att uträtta. Jag beder eder gode herrar antecknen det hwar och en, på det man en gång måtte weta huruledes alt tillgångit är. Och så, effter något annat taal, drogo wij hem till wårt qwarter.

12. Mäst att undrandes wore, om man icke orsakerne efftertänckia kunde, huru Feltmarchalken af sig sielf andra morgonen giorde det wij så åthskilligt och uthi några dagar på arbetat hade: men dock ingalunda kunde bringa tillwäga, utan derigenom i de största förtreteligheter med honom förföllo: ty han gick då sielf in till Gref Piper och tillböd honom förlikning och enighet, föreställande huru wij så wäl Greff Piper som honom hårdeligen hade angripit, och handlat emoth den respect, som wij dem skyldige woro, wid hwilcket han Gref Pipers partie tagit och honom med sig förswarat hade. Gref Piper swarade, som han mig sielf sagt; J haden ingalunda nödigt till att taga mitt partie emoth them; iag kan wäl sielf förswara mig, men de hafwa sagt mig äfwen det samma som till eder, och iag hafwer intet kunnat taga det illa, ty iag hafwer ingalunda funnit dem oskiälige. Hwad widare ibland dem då passerade kan iag intet weta, men låddes wara blefne wänner.

13. Med hwad redeligit försoningshierta Feltmarchalken då till Gref Piper ingeck hemställer iag Gud och föllande tiden: men nog är lätt till att uthräkna orsaken, som denna förlikningen så bråhastat hafwer. Feltmarchalken hade ifrån långliga tider warit Gref Pipers afsagde fiende, och ifrån den ena förlikningen och owänskapen stadigt förfallit med honom uthi den andra, så at intet annat än oförsonlige hiertan dem emellan wara kunde, och nu hade Feltmarchalken ock således handterat generalerne och med dem förfallit, att så wäl de sielfwe som andre officerare, de ett honnet sinne hade, och intet som poikar wille handterade wara, en stor owillia emoth honom häröfwer fatta kunde, och twifwels utan mera böijas till Gref Pipers än hans sida, der dock hans största politique måste bestå uthi, åthminstone att hålla de af milicen sig tillhanda; derföre war intet bättre och säkrare medel nu mera öfrigit än ock igenom något wänskaps föregifwande å nyo med Gref Piper, sökia att hissa honom emoth generalerne och dem emoth honom, att Feltmarchalken åter måtte finna så mycket lättare lägenhet igenom söte ord och complimenter generalerne till sig att draga eller åthminstone deras inclinationer så wäl som andras att skillia. Och detta är mitt omdömme, finner någon annan det närmare, är iag ock äfwen tillfredz: ty alle sådane saker äro fåfängia och lapperij, ty sanningen blifwer ändå näst Gudz hielp alltid och allena bestående.

14. Jag finner onödigt att förmäla huru kort häreffter wij samptligen hoos deras Excellencer tillsammans kallades, tillikars öfwerstarne, och hwad då och älliest förelopp, emedan General Major Creutz uthi sin relation widlyfftigt nog derom förmält hafwer, utan will förfoga mig till min projecterade uthwäxling emoth General Weide, uthi hwilcken iag ingen större lycka funnit än uthi förlikningen emellan Feltmarschalken och Gref Piper.

CAP. 3.

1. Medan thetta förr omtalta påstod, hade iag skrifwit Hans Czariske Maj:t och Försten Menschekow till, påminnandes huru mig icke mindre af Czaren sielf än Försten wid och uthi capitulationen låfwat och säker parole war gifwen för en wiss tid få resa hem och mig sedan effter föresattan tid igen inställa, derföre åstundade att Hans Czarische Maj:t i så måtto sin höga mig gifne parole nådigst wille effterkomma, och mig på en viss möijelig tid tillåta på min parole hem till Sweriget att förresa för mine egne domestique ärender skull. Om ock Hans Czarische Maj:ts wellia wore till att uthbyta mig emoth General Weide, som i Sweriget fången såto, wille iag högeligast winläggia mig om en sådan uthbytning: men der den å wår sida intet antoges, wille iag i föresattan tid finna mig här in igen.

2. Ett par dagar effter som iag de omtalte förtreteligheterne med Feltmarschalken hafft hade, kom Försten Menschikows secreterare benämd Wesoloffki uthi åthskillige wåre officerares närwaro till mig uthi min kammare begiärandes allena med mig att tala, då iag straxt med honom på en sida allena steg, frågandes hwad honom behagade. Han sade att han wore skickader af Försten till att låta mig weta, att Hans Czariske Maj:ts willie wore till att låta byta mig uth emoth General Weide och få komma tlll Sweriget, dock med det willkoret att iag här först måtte förskrifwa mig intet widare till att willia tiena emoth Hans Czarische Maj:t eller dess allierade. Iag swarade här till: det giör alldrig någon ärlig man och huru will Hans Czariske Maj:t begiära utaf mig, som är min Konungs tiänare och undersåte, det han alldrig sielf någon af sine undersåtare och trogne tiänare tillåtandes warder, och hwad will Hans Czariske Maj:t på sådant sätt begiära någon uthbytning emellan mig och General Weide, att han igen

skal få tiena och iag intet; hurudan proportion skulle uthi detta uthbytet wara i acht tagit till bägge wåre Herrars tienst? Jag wet att Hans Czariske Maj:t är en alt för genereus Potentat till att anmoda mig något, som kan wara emoth min honeur, och det iag alldrig ingå kan. Secreteraren tog alt att [!] referendum, och gick bort.

3. J medler tid kom ett rop ibland wårt folck att otwifwelachtigt skulle iag uthbytas och snart bortskickas. Ty Wesolofski hade det för åthskillige wåre officerare sagt: men intet med hwad tillbudne willkor, och allarmerade det somblige af de wåre intet litet, som ingalunda wille att iag till Sweriget öfwerkomma skulle. Ty få hade om alt bättre kunnat giöra raport än iag, som allestädes med warit hade och kanske så wäl som någon af alle kunde weta huru alt tillgångit war.

4. Effter få dagar kom åter Secreteraren Wesolofski till mig, berättandes huruledes mitt swar Hans Czariske Maj:t warit förestält och han der på till en lika uthbytning med General Weide emoth mig hade resolverat, och att iag den skulle sökia uthi Sweriget till att uthwärcka eller ock föras hit tillbaka igen; men iag skulle giöra mig ju förr ju hällre till resan färdig. Jag swarade med tacksamhet för Hans Czariske Maj:ts nåde och att iag hwart ögnableck till resan färdig wara kunde: men att mig sådant intet fritt stode för än iag hans Excellence Gref Pipers consence der till ärnådt, emedan så wäl Hans Maj:t min nådigste Konung som Senaten honom sådane saker in commissis gifwit hade, och att iag wille låta weta huru wida mig sådant af Gref Piper tillstodes, hwar med han bortfor.

5. Jag drog andra morgonen till Gref Piper, föreställandes honom alt hwad som förelupit war och bediandes, att han ingalunda emoth denna uthwäxlingen wara wille, som iag näst Gudz hielp förhoppades ännu till att wara uthi det tillståndet att wäl kunna giöre min nådigste

Konung så god tienst, som General Weide Czaren. Gref Piper swarade kort af neij, att han der till intet consentera kunde fast han giärna wille: ty Feltmarchalken hade der emoth så högeligen protesterat, och derjämte skulle det förhindra cartellet som tillbödz. Ty när Czaren finge den han wille, achtade han litet om de andra, och wille eller kunde Gref Piper ingen particulier uthwäxling tillåta utan uthi Konungens namn der emoth protestera. Feltmarschalken kom ock häröfver in, sedan han mig intet litet nog hätsker förr warit, ståendes på det samma, och säijandes med en sur mine: det är intet godt att giöra Herren /: menandes Konungen :/ emoth: ty iag kiänner wäl hans sinne i sådant fall. Jag swarade: då är iag fuller olyckelig, men beware mig Gud till att giöra det allra ringaste emoth min allernådigste Konungs willia eller att de andre fångarne på något sätt för min skull skulle blifva olyckeligare: men emedan uthwäxlingen sades skola förhindra cartellet, som iag dock wäl wiste till intet godt slut komma kunde, så hade iag ock stor orsak likaledes att protestera emoth all uthwäxling, menandes Gref Pipers swåger Ryttmästaren Törnflycht, på hwars uthwäxling då samma tid mycket arbetades så wäl som några andras, dem man gunstig war. Gref Piper swarade: iag får skicka den iag will uthi Konungens tienst, och den som der emoth protesterar lärer wäl finna en gång hwad han giordt hafwer. Feltmarchalken sade ock: det är mycket billigt och bör wara; fast han äfwen så ogiärna såg att Gref Pipers swåger hem till Swerjet kom som iag att iag intet kunde blifwa uthwäxlat. Jag blef hoos Greff Piper till måltidz. Straxt effter middags måltiden kom Feltmarchalken in till Greff Piper, säijandes att han wille resa till Först Menschikow och hastade mycket ju förr ju hällre der till att kunna blifwa färdig. Jag wiste wäl att det war så mycket förr och snarare att kunna förhindra min projecterade uthwäxling;

men iag drog hem och stälte alt uti Guds willia, utan till att giöra någon widare möda härom.

6. Någon tid här effter fick iag weta huru intet allena säkert war att Ryttmästar Törnflycht skulle blifwa uthbytter emoth en annan uthan ock Feltmarchalkens Secreterare Frölich skulle få komma hem till Sweriget, och att Senaten hemma i Sweriget åthskillige andra rysser än dem, som emoth desse uthbytas skulle, hade skickat hijt till Muscou emoth wårt folck att uthwäxlas. Det war ock redan allmänt bekant, att Czaren intet cartell på något sätt med oss uprätta wille. Häröfwer begynte iag att hafwa mina eftertanckar och finna att min uthwäxling icke så å wår sida förhindrades för den allmänna nyttan skull, som antingen af ett particuliert uthseende eller särdeles emoth mig fattat hat: ty kunde någon enskijlt uthwäxling förhindra cartellet, så borde man alldeles ingen å wår sida efftergifwa. Och war något wichtigt uthi Konungens tienst till att låta Senaten weta, som ock hemma kunna tiena Konungen uthi krigsoperationer, så war förmodeligen nog, att iag som general, den i sådane saker redan intet alt för stor okunnoghet wijst hade, snarare till Konungens tienst måst förhielpas hem än en ung ryttmästare och en Feltmarchalks secreterare, tänckte derföre med intet oskiäl att iag ingalunda wore förplicktadt till att längre låta spela med mig effter hwar och ens enskylta uthseende uthi en sak, der iag mig twärt emoth högst nödig fant till Konungens tienst, och skulle emoth all förmodan änteligen Hans Maj:ts nådigste willia intet wara att iag kunde blifwa uthwexlader, äi heller Senaten det tillstå wille, woro här med intet förseende af mig skedt, utan iag kunde förrätta mine enskylte saker och komma hit igen. Jag lät derföre Generalskan Weide under hand weta, att om hon nu å sin sida arbeta wille på sin mans uthwäxling emoth mig, wille iag ock giöra det å min sida, intet effterfrågandes hwad några af de wåre der emoth arbetade.

7. Generalskan Weide blef mycket glad och giorde på sin sida hwad hon kunde; men det kunde intet ske så lönligit, att icke Feltmarchalken det fick weta, som sine spioner här om på alla wägar uthe hade. Gref Piper lade sig intet mer stort der om, sedan han förnam att intet cartels upprättande kunde ärhållas: men Feltmarchalken lade sig uthi alt så emoth min uthwäxling, som wore det en sak af hwilcken hela hans wälfärd hängde. Ty så snart han åter blef warse att något sådant å färde war, sparte han ingen tid eller konst å alle sidor och särdeles hoos Fursten Menschikow sig der emoth att läggia, så att ock med andre föregifwande det att förhindra, han intet kunde hålla sig ifrån till att säija för Försten, att partier hoos oss hemma i Sweriget wore, och att iag icke allenast war i swågerskap med Gref Wrede, utan ock hölle hans partie, förebärandes detta till ett så mycket bewekligare skäl emoth min uthwäxling, som han wiste att Gref Wredes namn både hoos Czaren och dess ministrar förhateligit war, af det de tillbakars komne ryssarne, som fångne warit hade, sig beklagade att de något strängt warit hållne, till hwilcket Greff Wrede orsaken wore. Och låg han Försten om denna uthwäxlingens förhinder så hårdt an, att han begynte ledas der wid, säijandes till Generalskan Weide, huru han mycket undrade, att en så klok man som Feltmarchalken wille hoos honom förebringa att uthi Sweriget partier wore, och hwad det Czaren eller dem här kunde angå.

8. Effter någon tid fick iag om en affton båd att infinna mig andra morgonen för dager hoos Fursten Menschikow, det iag ock giorde. Och sedan iag der några timar uthi en mycket kall saal wäntat hade, blef iag äntligen uthi Furstens förekammare mig der att wärma infördt: ty Fursten war än intet klädder. Sedan iag wid pass en tima hade wäntat, kom Fursten in, fick see mig, och begiärade att iag honom afsides uthi ett annat rum

föllia wille, dijt ingen mer med honom och mig insläptes än hans Secreterare Wesolofski, hwilcken oss emellan tolcka måtte. Fursten begynte straxt till att säija, huruledes Hans Czarische Maj:t hade bewilliat den sökta uthwäxlingen emoth General Weide, och att iag derföre ju förr ju hällre måtte giöra mig till resan åth Petersburg färdig: men som wår Feltmarchalk sig så hårdt der emoth lade och honom till den ändan så öfwerlupe, så skulle iag ingalunda någon läta weta, att Fursten för uthwexlingen skull hade skickat effter mig, utan iag skulle föregifwa som hade han mig förkunnat, att emedan General Weide intet wore hållen med de andre uthi sitt fångenskap i Stockholm, så skulle iag ock till repressalie blifwa förder till Jareslow. Sedan sade han att han wäl kunde see att Feltmarschalken ingalunda wore min wän, i det han hade sagt att iag wore en elak man och den som hölle Gref Wredes partie, fast det Ryssarne litet angick om wij hade några formerade partier uthi Sweriget eller intet, frågandes hwad orsaken till sådan wår owänskap wore. Jag tackade till uthwäxlingen, och swarade till hans frågan att iag orsaken till Feltmarschalkens fiendskap emoth mig så mycket mindre weta kunde, som iag alldrig något honom för nära giordt, och hwad partier anginge, wiste iag intet att några i Sweriget wore, widare än iag det af Feltmarschalkens ord höra måtte, hade ock så mycket mindre någons enskylta partie kunnat antaga, som iag alldrig af något annat wetat än stadigt beflitat mig troget och wäl att förrätta min nådigste Konungs tienst, fast om iag måste tillstå att Gref Wredes grefwinna och min swärmoder woro syskonebarn: men för den orsaken skull woro mig hwarcken godt eller ondt af Greff Wrede wederfarit. Fursten swarade: det är alt lapperij och fördenskull hafwa wij här intet emoth eder. Och så skildes wij åth.

9. Sedan å wår sida allom kunnogt blef att iag hade warit kallat till Fursten Menschikow, och att han

helt allena och ifrån andre afsöndrat med mig hade talat, feltes så litet att man hoos mig frågade som älliest spionerade hos Furstens folck och General Weides huus, till hwad ända sådant af Fursten skedt war och om det icke woro ansedt till någon uthwäxling med mig och General Weide. Jag swarade det Fursten mig ombedit hade, emedan iag giärna sielf det sökte att fördöllia; men de som mig en sådan lycka, eller att widare få giöra min Konung någon nyttig tienst missunte, drefwes så mycket mera till att troo, att det på någon uthwäxling myntat war, som de den högeligast fruchtade, så att hwarcken intriguer eller kundskapare i någon måtto felade rätta sanningen här uthi att uthleta. Särdeles giorde Feltmarschalken sig största mödan härom, så att han ock, som för wist mig sagt är, icke allenast intet kunnat hålla sig ifrån till att säija, om han wiste säkert till att få ett bref hem till Sweriget och det skulle kosta honom 1000 ducater, så skulle han ändå förhindra min uthwäxling, uthan ock hans jägare och twetterska måste wara, uthi det huset iag war, mine dagelige spioner, den ene under prætext till att fria till ett qwinfolck, som war hoos General Major Creutz, och den andra till att besökia min twetterska, eller något annat qwinfolck af dem som uthi samma huus wore, och woro widlyfftigt och fåfängt att berätta alla de strek, som här wid brukades.

10. Ehuru man nu ock hade konstlat och lagt sig emoth min resa till att intet blifwa förder härifrån för omtalte orsaker skull: ty om iag rätt minnes blef ock å wår sida af Czarens ministere begiärt, att iag intet ifrån Muscou föras måtte, emedan man likaledes wille laga att General Weide till Stockholm skulle föras; /: en omsorg för mig i oträngda måle, och den iag ingalunda åstundade :/ så kom det dock så wida att Furstens General adjutant Mons. Wendelbom anbefaltes med mig att föllia och all nödig skiutz till mitt och samptlige mitt folcks behof att

anskaffa, första resan till Nowogorod, hwarest han widare ordres afwachta och undfå skulle, så att iag d. 25 Martii wid godt slädeföre min wäg i Herrans namn med honom fortsatte effter ändat middags måltid. Medan den påstod wäntade Feltmarschalkens jägare stadigt på gården der mine slädar förespände woro, och då iag uthfor blef han wid dem till dess han förnam att iag på den wägen åth Nowogorod fördes, då han sig ifrån mitt folck hastigt wände och med starke språng på sin hemwäg begaf.

CAP. 4.

1. Jag kom d. 5 April lyckeligen till Nowogorod och måtte der en tämmelig tid med största missnöije förtöfwa, som iag icke allena såg att min uthwäxling åter på långbänken kommen war, uthan ock den ena gången effter den andra wåre fästningars öfwergång till fienden förnimma måste, fast om iag för mig enskylt en temmelig frihet niöt, till dess iag änteligen fick bref och förlof af Försten Menschikow till att sända Secreteraren Harder för åth till Petersburg, hwarifrån han till Sweriget öfwergå skulle, till att anhålla om Gen. Wejdes uthwäxling emoth mig, så att iag honom ock d. 21 Julii ifrån Novogorod affärdade.

2. Hade förr wåre egne lagt sig emoth min uthwäxling och mig den på allehanda sätt sökt förhinderlig att giöra, så begynte den nu mera att blifwa så mycket swårare, sedan både den Saxiska Ministern Hr Wisthum och den Danske Hr Jul sig ock med all macht der emoth upsatte: ty sedan Secreteraren Harder war kommen till Petersburg och desse ministrar förnummit att det på min uthwäxling ansedt war, protesterade de der emoth som en sak, hwilcken både Czaren och deras principaler högst skadelig wara kunde, i det de mig mera heder och skicklighet tillade att kunna wara dem uthi min nådigste Konungs tienst skadelig, än iag då för tiden af dem åstun-

dade eller sielf kunde finna mig förmögen till, fast om iag till den ändan min frihet så mycket snarare åstundade. Och blef derföre Secreteraren Harder så mycket längre uthi Petersburg uppehållen som man redan hade begynt att öfwerläggia, hwarcken till att släppa honom öfwer till Stockholm, eller ock att låta honom komma till mig tillbakars igen. Dock, som Försten giärna wille hafwa General Weide löös, och kanske då än kunde finna nesligit att en sådan stor Potentat som Czaren intet skulle hålla den parolen han mig en gång gifwit hade, sade han öfwer en middagsmåltid till Mons: Wisthum, då han emoth min uthwexling protesterade: aber Graf Lewenhaupts secretarius ken doch wel gan laten, då en förnäm rysse af admiralitetet Hr Kiking, som ock af Wisthums mening war, der till på ryska swarade, hwilcket den detta igen sade intet förstå kunde. Czaren hade ock swarat på deras giorda protestationer, att iag man wore en enda menniskia och stodo derföre så mycket mindre att fruchta före, så att det änteligen så wida kom, att Secreteraren Harder till Sweriget blef öfwersläpt.

3. Medan Harder war på sin resa till Sweriget stadder, hade min hustru hoos Kongl. Senaten redan uthwärckat, att Weide emoth mig skulle uthbytas, fast om ock i Stockholm många intriguer der emoth spelade warit, så att Weide siöledes med sitt folck skickades till wår esquadre, som låg wid Biörcköen, der, emoth mig att uthwexlas, och så snart han dijt kom gafs af wår vice Admiral Hr Wattrang, som commenderade, fienden kundskap häraf.

4. Man hade å fiendtliga sidan redan fast beslutat ingalunda att byta mig uth uthan med list sökia att först få Weide, och sedan föregifwa som hade Weide ingen krigsfånge warit, utan emoth gifwen parole wid Narva anhållen och derföre ingen emoth honom uthwäxlas kunde, och till den ändan fick iag af Försten bref icke allena sielf

snart till Petersburg till uthwexling att öfwerkomma, utan ock som hastigast att sända någon express af mitt folck till wår vice admiral med bref och begiäran, att han man straxt måtte öfwersända General Weide till Petersburg, emedan iag ock på resan till Petersburg begrepen wore, emoth bemelte general att uthbytas. Jag skickade expressen, och skref wår vice admiral till att iag på resan begrepen wore; men ingalunda med den begiäran som af mig åstundades, utan lät mera igenom samma expresse munteligen bee vice admiralen ingalunda att gifwa Weide uth, för än han såge att han mig igen i händerna finge: ty iag luchtade redan luntan.

5. D. 12 Augusti skickade iag denne expressen föråth, och d. 13 följde iag effter, så att iag d. 20 i Petersburg ankom. Här blef iag af alle höfligen och wäl handterat och nöt så mycket större frihet, som man mig derigenom så mycket lättare att bedraga tänckte. Jag blef ock hoos Försten till middagsmåltiden en dag upkallat, då Försten öfwer måltiden till mig sade, närwarande både Präsiske Ministrarne Hr von Marschalk och Kaiserling, med Gen: Renne och andre officerare: Graf Lewenhaupt, Feltmarschalk Renschildt nicht ju freund wesen, he segt Graf Lewenhaupt slim, bös man, hi so slim det capabel rebellion te machen da hi hinkomt. Jag swarade att iag wäl kunde troo att han mig fiendtlig wore: men att iag alldrig den ringaste orsaken der till gifwit hade. Jag gifwer ock hwar redelig man till omdömme, om detta icke hafwer warit till att alt för wida uthsträckia sin förbittring emoth mig.

6. Czaren sielf hade i medlertid förklädt och obekant som en båtzman med en snau warit wid wår esquadre till att båda min ankomst till Petersburg och att få General Weide löös, ja så att Gen: Adjutanten Wendelbom mig berättade, att han ock sielf skolat warit uppe på wårt vice admirals skepp, men som man ändå ingalunda kun-

nat konstla General Weide ifrån wår vice admiral och till Petersburg, så tog Försten mig med sig på sin jacht d. 27 till Retusari, derest wij d. 28 anlände. Mitt folck och bagage fick en egen farkost och kom samma dag ock dijt an. Försten förde mig till Czaren på hans schutbijnacht skepp, derest iag med all nåde blef fägnat och med Czaren till middags äta måste, och föregafs min uthwäxling som alldeles otwifwelachtig. Jag måtte derifrån föllia Czaren till hans vice admirals skepp, och sedan blef mig ett qwarter på landet anwijst. Men mitt folck och bagage måste blifwa qwar på deras farkost.

7. D. 29. Tillsades iag att åter skicka en af mitt folck till wår vice admiral och låta honom weta det iag till Retusari ankommen wore och att när han skickade General Weide, skulle iag emoth honom blifwa uthbydt. Jag skickade en af mina drängar med ett sådant bref som mig tillsagt war, men befalte drängen derhoos säija vice admiralen ingalunda att släppa General Weide för än han såge att han mig wist i händerna igen hade: ty fiendens falska streck begynte att blifwa mig alt för ögonskenliga. Altså gick en snau med mitt bref och dräng bort, på hwilcken man sig säkerligen förestälte, att General Weide till Retusari igen tillbakars komma skulle, och mig lika fritt utan uthwäxling behålla af förr omtalte skiäl. Capiteinlieutnanten, som denne snauen commenderade, wille, så snart han wid wår esquadre ankom, sielf tala wid wår vice admiral och honom mitt bref öfwergifwa, men det blef honom å wår sida intet tillåtit, utan en af wåre brigantiner kom honom emoth, lade sig wid hans sida och obligerade honom att läggia sig ett godt stycke ifrån wåre skepp, säija åth wår officer sitt ärende och öfwergifwa honom både min dräng och bref till wår vice admiral att afföra, hwarest bemälte dräng straxt blef affärdat och åter till den fiendtliga snauen aflefwererat.

8. D. 30 kom min uthskickade med ett öppet bref

till mig tillbakas, med hwilcken lägenhet General Weide ock hade fått skrifwa till Försten Menschikow. Wår vice admiral hade bedt munteligen hällsa mig och ingalunda fruchta, att man Weide på något sätt uthpracticera skulle, så framt han icke såge att iag emoth honom uthlefwererades och skrifftеligen gratulerade han mig till uthwäxlingen, förmälandes huru han fuller inge andre ordres hade än till att emottaga mig wid sin esquadre emoth Weide, eij heller hade kunnat förmoda att å fiendtliga sidan någon widare swårighet häruthinnan giöras skulle, sedan Kongl. Senaten General Weide redan så långt och nära till sin uthwäxling försändt hade: men dock wille han för min skull, till att facilitera wärcket, sända ett örlogskepp af 50 styckon med bemelte general, som skulle läggia sig wid refwet utanför Retusari, till hwilcket man kunde förskicka mig och General Weide der igen taga.

9. Andra dagen om morgonen, som war d. 31, kom wårt uthlofwade örlogskepp och lade sig wid refwet för Retusari, sampt skickade bud och en af General Weides drängiar till att låta weta att han nu dijt kommen war. Men som man ingalunda war sinnat till att uthbyta mig, wille man ännu försöka om icke ändå General Weide igenom någon list ärhållas kunde; gaf derföre först före att wädret wore för starckt till att kunna komma dijt, sedan att det intet wore tillbörligit att deras general med någon schlupe afhämtas skulle, der mig af de wåre den hedren skedde, att blifwa med ett örlogskepp emottagen. Jag swarade, att de på ett wist ställe antingen kunde å bäggie sidor byta oss uth med schaluper eller ock med ett lika örlogskepp läggia bordt om bord med det wåra, och det hade wår vice admiral befalt min dräng till att säija mig, så att häruthinnan ingen swårighet funnes, om man älliest wore sinnat någon uthbytning oss emellan att anställa. Czaren sade änteligen, att som han såge, huru man å wår sida intet wille hafwa den höfligheten för honom och så

wida troo hans parole, att man först aflete General Weide, så wille han änteligen låta föra mig på sin brandtwacht, som låg utan för Retusari, och dijt kunde man med en schaloupe föra General Weide och mig der sedan emottaga, och det skulle iag låta wår vice admiral weta: ty annorledes wille man mig ingalunda uthbyta. Jag swarade att som vice admiralen sine ordres hade, kunde han emoth dem intet giöra. Jag wille ock wäl låta honom weta denna begiäran der iag finge skicka min betiente med brefwet. Som mig låfwades.

10. Nu mera war intet swårt till att see huru alt ment war. Jag skref derföre wår vice admiral ett bref, uthi hwilcket iag Czarens begiäran anmälte, med förmodan att Hr vice admiralen sine ordres likmätigt häruthinnan förfarandes wordo, så att hwarcken General Weide eller iag kumme att lida, beropandes mig i öfrigit på det iag min medskickade dräng anbefalt hade. Så snart Admiralen Apraxin detta brefwet i händer fick log han och sade: nu hafwe wij det wij hafwa wille, låtandes med detsamma tillsäija min dräng, ifrån hwilcken brefwet togs, att han intet finge föllia med uthan skulle gå till mig igen. Dijt kommande sade han hwad förelupit war, då iag straxt gick till vice Admiralen Creutz frågande orsaken, hwarföre man mig intet parole hålla wille och min dräng medsända; han swarade, att det intet wore hans affaire emedan Admiralen Apraxin allena det under sina händer hade. Jag lopp derföre som snaraste till Apraxin, honom samma föreställandes. Men han swarade mig i ondska med spåtske ord, att man wäl kunde beställa ett bref min dräng föruthan och att han honom ingalunda medhafwa wille. Jag gick ifrån honom uth och sade till Generaladjutant Wendelbom: nu ser iag wäl att alt allena på ett bedrägerij är ansedt, de mena således att practicera sig General Weide till: men får wår vice admiral eller capitenen på skeppet see att min dräng, på hwilcken iag mig uthi brefwet be-

ropar, intet är med, så kunna de lätt see att kortet är falskt, och lära de intet wara några narrar. Wendelbom gick till admiralen säijandes honom detta igen, då han swarade: iag låter öfwersättia hans bref på ryska, och står det der uthi så, måste han skrifwa ett annat bref och detta ändras. Jag kunde hela natten intet komma i någon sömn, befruchtandes, att kanske capitenen af wårt örlogskepp på något sätt igenom deras illistighet kunde bedragas; stod derföre så snart dager blef upp, och förnimmandes att mitt bref ännu hoos Wesolofski war på ryska att öfwersättias, gick iag dijt, finnandes honom med åthskillige officerare, och samma mitt bref öppet för honom på bordet. Jag hällsade och steg till bordet mitt bref igentagandes och frågandes huru det än intet borta wore? Han swarade att han nu först begrepen wore det på ryskan att öfwersättia. Jag igen, att iag nu wäl såge huruledes man intet wore sinnader att hålla mig parole, i det min dräng intet skickades med. Jag wore intet skyldig gifwa androm någon knif att sticka mig uthi bröstet, och som iag sielf hade skrifwit detta brefwet, kunde iag det ock sielf sönderrifwa, hwilcket i samma ögnableck wärckstältes, då iag ock bortgick.

11. Medan alt för omtalta påstod, och sedan iag till Retusari kommen war, hade Czaren i största hast skickat effter Gref Strömberg till Riga, så att han öfwer hals och hufwud till Retusari komma måtte, att i fall General Weide på intet sätt med list kunde uthpracticeras, så wille de biuda till att få honom uth för Gref Strömberg, hwilcken i föllie af sitt accord med hela den Rigiska guarnisonen, uthan någon rantion eller uthbytning på frij fot uthlefreras måste. Ty mig wille man intet giärna släppa, och General Weide hade försäkring af Czaren att han wist slippa skulle ja i sådane termer, som hans egen swåger mig sagt hafwer, att om han intet kunde fås lös för någon annan

skulle det änteligen ske för mig, men först wille man försökia alle andra medel.

12. D. 3 Sept. dagen effter, som iag detta mitt bref sönderrifwit hade, kom Czaren till Retusari, sedan han några dagar på sitt håf på halfwa wägen till Petersburg hade warit, förnam hwad med mig förelupit war, blef otålig öfwer Apraxin, att han hade låtit mig få lägenhet taga mitt bref igen och skickade efter middagen Secreteraren Wesolofski till mig med befallning af Hans Czariske Maj:t att iag åter å nyo äfwen ett sådant bref som det förra till wår vice admiral skrifwa skulle. Jag swarade, att iag fuller en krigsfånge wore, och derföre måste undergå det Hans Czariske Maj:t mig som en fånge att påläggia behagade, men att iag mig uthi intet emoth en krigsfånges rätt hade förbrutit, och altså med inge skiäl kunde twingas till att skrifwa något, som antingen kunde wara min nådigste Konungs tienst eller mig sielf skadeligit, och woro iag till sådant så mycket mindre sinnadt, som iag hellre wille undergå alt hwad Hans Czariske Maj:t mig sielf att påläggia behagade. Secreteraren påstod sitt förra och iag mitt utan någon ändring, så att han ifrån mig gåendes sade, att han alt sådant Hans Czariscke Maj:t sielf raportera måtte och huruledes iag mig emoth dess willia upsatte. Jag swarade, att han det med så mycket bättre skiäl och så mycket snarare kunde giöra, som iag honom ännu försäkrade, att iag ifrån mitt förra ingalunda ginge, det måtte ock öfwerkomma mig hwad Gud och Hans Czariske Maj:t behagade. Wesolofski gick, och war intet öfwer en half tima borta, för än han tillbakars kom, sägandes huru Hans Czariske Maj:ts absolute willie och befallning wore, att iag ett lika lydande bref med mitt sönderrifna till wår vice admiral skrifwa måtte, eller befara hwad i widrigit fall der på kunde föllia. Jag swarade straxt, att iag en gång hade sagt min ändeliga mening, och wordo derifrån uthi ingen måtto gående; iag wiste wäl att iag

uthi Hans Czariske Maj:ts händer wore, med mig effter behag att handla, och skulle Hans Czariske Maj:t willia handtera mig illa och taga mig lifwet, så wore der med alt mitt widare bekymmer här i werldene ändat; men att iag wäl wiste, att Hans Czariske Maj:t wore en christelig och genereus potentat, och derföre, som iag intet emoth en krigsfånges rätt hade förbrutit, hoppades iag ock, att han mig intet annorlunda än dereffter handterandes wordo. Wesolofski stod på sitt förra och sade, att så frampt iag ingalunda wille beqwäma mig, så hade ock Czaren declarerat, att iag ingalunda emoth General Weide skulle blifwa uthwäxlat. Här af såg iag straxt, att man mycket är bedragen, när man för hoot så snart skrämder finnes, war glad att iag intet annat hade att fruchta än det som iag redan oundwikeligit tänckte och swarade: ja, att min uthwäxling emoth General Weide intet hafwer warit Hans Czariske Maj:ts willia hafwer iag längesedan wetat, derföre hafwer iag ock det af eder begiärta så mycket mindre skrifwa welat; iag är uthi Hans Czariske Maj:ts händer till att handla med mig effter wälbehag.

13. Secreteraren gick här med ifrån mig, men det warade intet länge för än iag fick en wacht af 24 man, så att ingen menniskia mera fick tala med mig, ja, iag fick hwarcken titta uthom dör eller fönster, widare än till att gå på ett hemligit rum, der iag ock dörwachtare med en bar wärja hade. Generaladjutanten Wendelbom, min ordinair wachtare, war hoos mig i kammaren och Generaladjutanten Venediger, som ock intet annat qwarter hade, lågo uthi en apart säng med mig tillsammans uthi samma min kammare, och kan iag dem till ett hederligit beröm säija att de ett särdeles medlidande med mig hade, när de mig sågo emoth all redelighet att handterat blifwa, fast om den ene war en dansk och den andre en tysk, uthi deras innersta hierta emoth de swenske förbittrade, så att Wenediger, som hoos oss redan twenne gånger hade warit

fången, och sitt fångenskap ingalunda berömde, sade: wan ich in dess hern Generalen ställe wäre, und gelegenheit hätte, ich würde, der teufel hole mir, fort gehen, da ich sähe, dass mir keine parole gehalten wirdt. Jag förföll wäl ock af otålighet till några ord den ryska parolen angående, som iag sedan war glad att de intet widare komne woro, men för Wendelbom, som intet war min particulier owän, stego tårarne uthi ögonen, att han sade: defwelen krywe i dem, som Czaren den raad gifwe, att han intet skal halde sin parole och defwelen wet hwad rysk parole är. Dock fant iag roligast Undercantzlerens Schafirofs swar till Wesolofski, när han sig förundrade att mig Czarens åthskillige gånger gifne parole intet hölts: ty när han förnam, att man mig ingalunda wille uthbyta, sade han uthi åthskilligas närwaro: wass wirdt nun die weldt von uns sagen, da doch der Czar selbst den Graf Lewenhaupt seine parole so unterschidene male zur auswechselung geangagiret hat? då Schafirof med swaret färdig war, säijandes: was den teufel fragen wir nach, wass die welt von uns spricht!

14. Samma dagen emoth qwällen och uthi ett hårdt elakt wäder, skickades en skeppslieutnant till mig med befallning att så straxt föra mig på admiralens jacht, utan att iag finge tala wid någon menniskia, och wille han knapt gifwa mig så lång tid att mine drängar finge läggia min säng tillsammans. Till min lycka stod Wenedigers cammartiänare, en fransos, i min cammare, den iag på fransöska bad upsökia Wendelbom och säija honom på hwad sätt med mig handterades. Han lopp å stad och Wendelbom hinte mig rättsom iag skulle föras uthi schlupen, han talade några ord ryska med lieutnanten och sade sedan till mig att iag man skulle gifwa mig tillfreds, ty det skedde derföre, att man ännu samma affton Gref Strömberg dijt förwäntade och ingalunda wille att han och iag eller mitt och hans folck skulle få talas wid, och så böd mig

godnatt, då iag med twenne mine drängar och en poike till jachten bortfördes. Mitt andra folck och saker lågo på en annan farkost, och blef mig numera hwarcken tillåtit att skicka någon till lands att hämta mig och mina drängar mat eller hafwa något umgiänge med mitt andra folck, att iag hoos dem hade kunnat låta laga mig mat, så att om skepparen, som war uthur Jngermanland och talade god swenska, intet hade förbarmat sig öfwer mig, hade iag med mine drängar några dagar måst sittia i hungerwrån. Sergianten af wachten, som med mig war, wille stryka upp skepparen härföre, säijandes att han tiente Czaren och intet oss och hwad han med mig hade till att giöra, då ock skepparen der till swarade: beware Gud, de äro menniskior, iag kan intet låta swälta dem ihiäl. Sade han: det är redan förebracht Czaren och han har sagt: det skadar intet, han kan wäl swälta några dagar. Vice Admiralen Creutzes fruu skickade mig af medlidande mat. Första gången fick iag det, men sedan hon offtare skickade, tilläts det intet mera; eij heller gafs mitt folck, som på andra farkosten war, större frihet än mig.

15. Wårt örlogskepp, som mig afhämta skulle, hade i medler tid wäntat några dagar effter mig eller ett wist swar, skiutandes hwar dag ett skott till att låta weta att det intet länge mera wille wänta, fick ock änteligen till swars att man intet kunde blifwa så hastigt tillredz att affärdiga mig, det skulle man gå tillbakars och effter en 7 eller 8 dagar komma igen. Man hafwer i medlertid, och så snart Gref Strömberg war kommen till Retusari, twifwelsuthan frästat att få Gen: Weide för Gref Strömberg löös: men som wår vice admiral häruthinnan intet kunde dragas wid näsan, blef mycket hastigt skickat till Muscou effter Gref Piper och Feltmarschalken, hwilcke man med smeckrande eller hoot tänckte så mycket snarare bringa att förmå wår vice admiral till Weides uthwäxling emoth Gref Strömberg, som de redan hade lagt sig emoth mig,

och särdeles Feltmarschalken med alle kraffter hade sökt min uthwäxling att förhindra. Gref Strömberg kom ock andra eller tredie dagen, sedan iag på jachten förder war, till Retusari, höltz der några dagar qwar, och förskickades med en snau till Petersburg, sedan wår vice admiral ingalunda stod till att beqwäma.

16. D. 12 Sept. togs iag af jachten och sattes på en kreijare, som hade en mycket trång kajuta, och lades samma kreijare längre uth ifrån landet; likaledes mitt andra folck, som fick komma mig närmare och änteligen skicka mig maat. D. 13 kom vice Cantzleren Hr Schafirow till mig, williandes dictera mig ett bref, som iag skulle skrifwa wår vice admiral till, föregifwandes att min uthwexling allena stutsade, för det man ock hade en uthwäxling före med Försten af Meliten emoth Gref Piper, som ock Feltmarschalkens och andre generalers, emoth deras ännu i Sweriget warande fångar, till hwilcken ända man hade skickat effter Gref Piper och Feltmarschalken med dem der öfwer ense att blifwa, förwäntandes dem innan få dagar till Petersburg, och så snart de woro ankomne, skulle iag straxt fortskickas till uthwäxling. Men hela saken bestod der uthi, att wår vice admiral åter hade skickat ett örlogskepp med Gen: Weide och begiärt ett catagoriskt swar, älliest wille han så straxt försända Weide till Stockholm tillbakars igen, och det wille man igenom mitt bref och mig giorde förhoppning åthminstone förhindra till dess Gref Piper och Feltmarschalken ankomne woro. Jag swarade att min uthwexling med Gref Pipers och Feltmarschalkens ingen egenskap hade, emedan man om henne redan wore enig och Hans Czariske Maj:t mig sin parole derpå gifwit hade. Jag såge ock wäl att här med intet annat mentes än min uthwexling så mycket swårare att giöra, emedan de wäl wiste att desse begge herrar redan hade warit mig förhinderlige, och derföre skrefwe iag wår vice admiral intet mera till, de måtte ock giöra med mig

hwad de wille: ty iag hade wäl sedt hwad de hafft i sinnet med mitt förra bref, och kunde de sielfwe låta weta wår vice admiral hwad dem behagade. Schafirow tog hårdt wid sig, säijandes att iag wijste mig alt för obstinat emoth Hans Czariske Maj:ts willia och kunde bringa mig sielf uthi största olyckan, der han mig dock försäkrade att hwarcken Gref Piper eller Feltmarschalken skulle kunna wara mig förhinderlige, i det Hans Czariske Maj:t sin mig en gång gifne parole som en så genereus potentat säkerligen wordo maintenerandes, och skulle iag wara wiss om, att så snart man förnumme att Gref Piper och Feltmarsckalken woro komne till Petersburg, så skulle ock straxt utan något widare dröjsmål min uthwäxling gå för sig. Jag frågade då hwad iag skrifwa skulle? Han sade, det om talt war, och att wår vice admiral till bägge grefwarnes ankomst intet måtte bortskicka Gen: Weide till Stockholm. Jag swarade: hwad bortskickandet angår, lärer wår vice admiral hafwa sine ordres och måste föllia dem, men effter iag så hårdt twingas, will iag ock wäl skrifwa honom ett bref. Skref så ett, med hwilcket han intet tillfredz war, utan iag måste rifwa det sönder. Jag sade: iag will ännu skrifwa ett annat och om det intet är till behag, så skrifwer iag intet mera: ty man kan intet påläggia mig att skrifwa något emoth sanningen och emoth mig sielf. Jag är uthi Hans Czariske Maj:ts händer, giöre i Jesu namn med mig hwad han will, iag hafwer uthi ingen måtto handlat emoth en krigsfånges rätt. Skref altså föllande bref, om iag alt rätt ihugkommer:

Det är mig af Hans Czariske Maj:t igenom vice Cantzleren Hr Schafirow anbefalt, att låta Herr vice Admiralen weta igenom detta, att Hans Czariske Maj:t uppehåller min uthwexling till dess deras Excell:er Gref Piper och Feltmarschalken kunna ankomma till Petersburg, emedan Hans Czariske Maj:t jämwäl en uthwexling förehafwer med Gref Piper emoth Printzen af Meliten, och låter Hans

Czariske Maj:t försäkra mig, att så snart Gref Piper är ankommen till Petersburg skal min uthwäxling utan dröjsmål gå för sig. Jag förblifver. . .

Schafirow hade giärna hafft det uthi helt andra termer, men tog det änteligen emoth och lofwade tala wid Czaren att iag skulle få logera på landet, emedan iag mig öfwer kiöld och siukdomb på watnet beklagadt.

17. Som wår vice admiral på intet sätt hade warit att förmå till Czarens willia och Gref Strömberg derföre till Petersburg förder war, skickades d. 14 en wår lieutenant ifrån vice admiralen Wattrang till Retusari och Petersburg ett catagoriskt swar att inhämpta och om möijeligit med mig sielf att tala: men det tillets honom ingalunda att komma till mig, eij heller wet iag med hwad swar han affärdades, twifwels utan med samma försäkringar som mig sielf gifne woro, Weides bortsändande till att förhindra. Men iag blef d. 18 med ett par drängar och en poike förder på landet wid Retusar, sedan Gref Strömberg borta war, derest iag mycket strängt bewachtades, så att mine drängar med ingen utan till mats inkiöpande tala finge, ja mitt öfrige folck, som ännu låg på siön, fick intet heller komma till mig, så att mig ock länge med smädefulla ord förwägrades att få min präst, då iag åstundade att gå till Herrans nattward, förutan mycken annan skymf och förtretelighet, som mig tillfogades.

18. Czaren hade åthskillige gånger dess emellan warit till Petersburg och war nu tillbakars; Fursten Menschikow [war ock] igen kommen. Jag hade en lieutenant på min wacht, som war en tämmelig god karl. Denne lofwade iag något och bad honom på mina wägnar anhålla hoos Fursten, att mig måtte tillåtas ett ord med honom att tala och war det just d. 29 på Michaelii dag. Denne bringade min begiäran fram, då Fursten låddes wara mycket undersam öfwer att iag ännu qwar wore, i det han sade sig hafwa ment, att iag redan till wår esquadre bortsän-

der war, och befalte att man skulle låta mig komma till honom uthi admiralens huus. Jag kom, men Försten war än hoos Czaren. Effter en liten stund kom så wäl Czaren sielf som Försten in, der iag i salen stod och mig för dem båckade, de stego bägge uthi en apart kammare och Secreteraren Wesolofski till mig säijandes, att Hans Czariske Maj:t icke allena hade beslutit att uthbyta mig utan ock Gref Piper och Feltmarschalken med flere, och för alla öfriga ingå ett cartell med wår nådigste Konung. Jag swarade att det wore önskeligit för bäggies wåra herrar, och wordo hwar och en då med mycket större lust tienande. Men förnam sedan att sådant allena föregafs så wäl Senaten hemma i Sweriget, som särdeles Gref Piper och Feltmarschalken till uthwäxlingen med Gref Strömberg och Weide att förmå, långt ifrån att att hafwa den ringaste tanckan om något cartels uprättande.

19. Som iag stod och talade med Wesolofski kom åter Czaren och Försten in i salen. Czaren steg till mig hällsade och sade, att iag intet måtte wara någon god siöman, ty han hade hördt att iag warit siuker på siön. Jag swarade: neij Eders Czariske Maj:t på sådant sätt är iag det ingalunda. J det samma steg Försten fram och hade på en souscoupe ett par små tumlare med bränwijn, hwilcka han Czaren præsenterade, som tog den ena och befalte mig taga den andra, drack mig till och sade, att detta wore den dagen, på hwilcken wij för twenne åhr sedan hade hafft en så hård och skarp bataile med hwarannan wid Liesna och derföre wille han dricka mig alle wåre brafwe officerares och gemene soldaters skål å bägge sidor till, som sig den dagen så tappert förhållit. Jag swarade, att iag med mine då under hafwande truppar intet hade kunnat giordt annat än wårt bästa till wår nådigste Konungs tienst, hade ock giärna önskat det ännu warit bättre. Han swarade: det wet iag, och derföre förtjena de wäl att man dricker deras skål: ty för sådant

folck har iag mycken estime. Jag tackade, och påminte Hans Czariske Maj:t om hans höga mig gifna parole min uthwäxling angående, han wände sig till Fursten, talade på ryska, och Försten befalte Wesolofski mig det på tyska uthtolcka: att som Hans Czariske Maj:t mig en gång sin höga parole engagerat, så kunde iag ock wäl tänkia att det säkerligen hållas skulle; iag hade ock redan warit borta så framt iag icke en liten faute begångit, hwilcken endaste orsaken till mitt uppehållande warit. Jag swarade mig omöjeligen kunna weta hwaruthi hon bestode, men finge iag weta henne, tordes [!] hon kanske snart nog wara till att redressera. Mig swarades, alt bestå deruthi, att iag hade häröfwer adresserat mig till Czaren och Försten, men intet till Admiralen Apraxin, som dock högsta commandot öfwer flottan och Retusar förde. Detta kom mig fuller något underligit före, men iag sade, om iag något feel häruthi skolat begådt, så hade det af owettenhet som af en främmat och fånge skedt, som intet wist någon annan att adressera sig till än Hans Czariske Maj:t sielf igenom Försten, med hwilcken iag förr uthi alt detta hafft att giöra, men kunde snart nog förbättrat och rätta mig igen, när iag Hans Czariske Maj:ts willia wiste. Czaren båckade sig litet och gick uth, Försten med. Jag sprang effter och bad Secreteraren Wesolofski fråga om iag finge skrifwa admiralen häröfwer till. Han frågade och fick till swars, att iag till andra morgonen skulle wänta, då iag wist skulle få weta, huruledes iag mig hade att förhålla. Men iag skal, bättre Gud, samma swar ännu förwänta. Jag skref lell admiralen ett höfligit bref till, med ursächt att iag mig intet förr till honom hade wändt, och skickade det med min wachthafwande lieutenant till honom på hans skepp d. 1 Octobr. när han med flottan ifrån Retusari till Petersburg gick. Han tog emoth brefwet, kastade det som det war på bordet och sade: hällsa honom, det är godt. Hwilcket war alt det swaret iag fick.

20. Jag blef sedan förder till admiralens huus, och der på det skarpaste bewakat. D. 4 Octobr. fick iag hemligen weta, att Gref Piper och Feltmarschalken woro till Petersburg ankomne och att med dem handlades om Gref Strömbergs uthwäxling emoth Weide, och hade twifwelsuthan Czaren förmått dem att så wäl skrifwa Senaten som wår vice admiral till, denna uthwäxlingen angående. Ty den 6 sändes en fiendtlig snau med bref till wår esquadre, och d. 8 kom Czaren sielf till Retusari, likaledes Gref Strömberg med sitt folck på en liten jacht, ty Czaren hade säkert hopp att få General Weide för honom löös. D. 8 seglade Czaren bort igen. D. 9 kom den förskickade snauen tillbakars med swar ifrån wår vice admiral, att han inge andre ordres än Senatens föllia kunde, och altså General Weide emoth ingen annan än mig uthbyta, men att han brefwen till Kongl. Senaten fortsända wille. Warande [!] denne tiden, som Greff Strömberg på jachten för Retusar låg, fick han sända sitt folck på landet att låta laga sig mat, och iag altså lägenhet hemligen att sända honom ett bref, föreställandes fiendens listighet och mitt tillstånd, jämte att fienden i ingen måtto sinnader wore någon parole att hålla, huru han ock på sin capitulation som en fri man lössläppas måtte, men iag som en krigsfånge för General Weide uthbytas. Han fick brefwet, bad hällsa mig och säija, att han intet skrifftteligen kunde swara för den ryske officeraren, som altid hoos honom war, men han skulle weta att betiena sig deraf. Och så blef han åter d. 10 förder till Petersburg tillbakars, hwarest han detta mitt bref Gref Piper wijst, som honom det samma att upbränna bedit, att det icke måtte komma uthi fiendens händer.

21. Medan Gref Strömberg åter till Petersburg förder war, och om hans uthwäxling samt Gref Pipers emoth Printzens af Meliten widare handlades, höltz iag mycket strängt på Retusar. Jag fick hwarcken präst eller någon af mitt folck till mig, så att när iag lät begiära att prästen

finge komma till lands att döpa ett barn för en af wåre fångne soldater af Wiborgska guarnisonen, swarades mig att ingen präst der till nödig wore, emedan en bonde wäl kunde döpa det med en rönnepåk, och tillfogades mig dess utan all den skymf och nesa, som möijeligit war, af en skepslieutnant Cenavien, hwicken mitt folck på farkosten under sitt commendo hade, och wäl war den oförskiämdaste och grofwaste lymmeln, iag än ibland ryssarne sedt hafwer. Det nekades mig ock i förstone att uthdela penningar eller bröd åth wåre fattige fångne Wiborgske soldater, som af hunger alldeles försmächtade, och ändock ett starckt arbete med jordbärande wid admiralens huus förrätta måste; då mig ock tillets några penningar emellan dem att uthdela, fingo de intet sielfwe sända någon till att kiöpa sig bröd, utan deras wacht gaf them så litet stycke som the wille och togo penningarne ifrån them, så att iag blef förorsakat hwar dag de der arbetade att skicka mitt egit folck effter bröd, och låta det sedan emellan dem uthdela, att hwar karl fick ett godt halft bröd, som han åthminstone en dag kunde wara nögder med. Hade någon underofficer eller annan några swenske penningar, så wille de intet tillåta, att iag dem effter wärde emoth ryske fick inwäxla, utan de wille knapt gifwa dem halfwa wärde, och så skinna deras arma igenlefwor utaf dem, att till den ändan sattes wacht för alle mina fönster och dörar, och råkade någon fattig menniskia för sådant nalckas till huset der iag war, blefwo de slagne, stötte och med skiälsord af wachten bortkiörde, till dess iag mig öfwer en sådan ochristelighet hoos commendanten, som till mig kom, beklagade, och de det mästa således redan ifrån dem prackat hade. Ja, iag insulterades af den redan nämde oförskiämde och lymmelachtige Cenavien uthi min egen cammare med försmädeliga ord både emoth min nådigste Konung och mig, giorde mig ock redan tillredz samma affton kl. 10 af sängen upstå, mine kläder att antaga och mig med mine

drängar på honom att förgripa, om icke wachten hade hafft honom uth.

22. Jmedlertid handlades om Gref Strömbergs uthwexling uthi Petersburg, till hwilckens befrämiande man icke allenast å fiendtliga sidan föregaf att willia uprätta ett cartell, uthwäxla Gref Piper emot Printzen af Meliten, hwilcken uthwäxling till större säkerhet skriffteligen slöts, utan man wille ock ingå annat, som å wår sida åstundades. Ja, der hafwer ock intet felats hotande med skarpare fängelse så framt man detta uthbytande emoth General Weide intet ingå wille. Änteligen lopp alt så af att Greff Strömberg skickades d. 19 på sin parole och bägge grefwarnes, Gref Pipers och Feltmarchalkens caution, med en snau till wår esquadre derifrån till Stockholm att öfwergå, och sine saker sielf att uthrätta. Snauen lade wid Retusar för anckare, och gafs lägenhet att en af mine drängar fick oförmodligen tala wid Gref Strömberg, i det iag hade emottagit några penningar af en czarisk betiente, hwilcka i Stockholm afgifwas skulle, men effter iag intet fortkom, måste de till Gref Strömberg lefwereras. Han frågade först effter mitt tillstånd, och när drängen där om förmälade, läggiandes der till att iag mäst fruchtade före, fienden måtte igenom list förmå General Weides uthwexling emoth Gref Strömberg, som effter sin capitulation fri wara borde, swarade han: neij det sker denna gången intet, be honom intet wara rädder; iag går hem på min parole och Gref Pipers och Feltmarchalkens caution. Men de hafwa skrifwit Senaten till, och hwad det är kan iag intet weta, hällsa eder grefwe, iag skal sielf tala wid hans grefwinna och hielpa till goda för honom hwad iag kan.

23. Sedan iag desse Gref Strömbergs ord förnummit, war intet mera swårt att dömma, hwad han uthi sinnet hade och huruledes hans medhafwande bref till Senaten måtte wara styliserade, oansedt Gref Piper mig sedan sagt att han och Feltmarschalken till sådant twungne

warit, och bedt Gref Strömberg munteligen berätta Senaten att de sig hwarcken effter detta eller flere sådane bref rätta måtte, widare än de sågo att det med Kongl. Maj:ts intresse öfwerenskommo, effter de kunde twingas annat att skrifwa. Jag tröstade mig imedlertid med säker förhoppning, att Senaten alldrig en sådan uthwäxling wordo tillstående, som war wår nådigste Konung neslig, som hade han intet hållit sin parole wid Narva, det ock Hans Maj:t sielf uthi ett sitt bref hade declarerat för calumnie, och som skulle hafwa den effterfölgden att fienden par repressalie kunde declarera både den Rigiske och Wiborgska guarnisonen, som hade capitulerat, för krigsfångar. Jag tog derföre mine wederwärdigheter på Retusari med så mycket större tålamod emoth, till dess iag d. 7 Novembr ifrån Retusari till Petersburg förfördes.

24. Kommande till Petersburg blef iag uthi ett par trånge rum med mitt folck mycket hårdt bewarader, så att man mig ock wille förbiuda gå uth på gården. Mitt folck fick ingalunda tala med Gref Pipers eller någen af wåre när de mat at upkiöpa uthgingo, till dess iag änteligen d. 9 Dec. fick komma till vice Admiralen Creutz, som uhrsächtade det elaka tractamentet mig på Retusari wederfarit war, föregifwande att det ingalunda warit Czarens willia. Jag fick ock d. 15 komma till General Renne, som sade, när iag mig beklagade, att mig ingen parole hölles, att Hans Czariske Maj:t intet wille eller kunde byta mig uth, emedan iag icke woro allena en general, som wår Konung än kunde hafwa god tienst af, i det iag ryssarnes maner bäst förstode, utan iag wore ock der jämte en Consiliarius. Jag blef med många flere hoos honom till måltidz, ibland hwilcka vice Cantzleren Schafirof war. Denne tackade iag, sedan iag fått några glas wijn, för den fasta försäkran han mig till uthwäxlingen giordt, som så wäl hållen wore. Han tog det med ett flatt löije emoth och swa-

rade: aber Jhro Czarische Maij:tt haben sich sederdeme gantz anders bedacht.

25. D. 23 fick iag komma till Gref Piper och sedan fick iag någon större frihet och umgåtz med wårt folck. Jmedlertid war swar af Senaten ankommit på de första brefwen ifrån Gref Piper och Feltmarchalken, som då öfwersändes när Gref Strömberg första gången tillbakas fördes, af innehåld och påstående, att som i en redan af Czaren begiärt och uthgiordt sak, jag, och icke Gref Strömberg emoth Weide uthbytas måtte, och kunde det så mycket mindre annorlunda begiäras, som Greff Strömberg hade sin capitulation för sig och hela den Rigiska guarnisonen att de på frihet ställas måtte. Gref Piper lät upsättia ett memorial till czar-ministeren, uthi hwilcket han ibland annat ock detta mig angående påstod, men Feltmarschalken wille twert emoth Senatens willia ingalunda att iag i ringaste måtto uthi memorialet nämnas skulle, så att Gref Piper blef nödsakat att låta upsättia twenne lika lydande memorialer, det ena uthi bägges, det andra uthi Gref Pipers namn allena och låta säija Feltmarchalken, att om han intet wille underskrifwa memorialet, såsom det effter Senatens begiäran och willia ingifwas måtte, wille han det i sitt egit namn allena ingifwa, då änteligen Feltmarschalken beqwämdes det ock att underskrifwa.

26. D. 2 Januari blefwo bäggie grefwarne och iag budne till måltidz af Försten, som ett stort giästabud hade anrättat. Tienderna om turkens fredzbrott med Czaren woro redan ankomne och man kunde wäl märkia, att de der med intet wäl tillfredz woro, särdeles de Saxiske och Danske ministrerne. Effter ändat måltid kom Czaren sielf dijt, wijste sig mycket nådig och då han mig intet straxt fick see, frågade han om iag intet ock der woro. Jag blef till honom kallat, och han hällsade mig wänligen. Jag tackade för all bewist nåd, och påminte hans höga mig gifne parole till uthwäxling, om hwilcken iag intet kunde

twifla, emedan den af en så hög och genereus potentat kommen war. Men iag fick intet annat swar än att han i samma ögnableck mig ryggen tillwände och ifrån mig gick, då iag ock sedan intet widare med honom feck tala.

27. D. 4 Januarii blef Gref Piper, Feltmarschalken och iag med de öfwerstar, som ock till uthbytes föreslagne woro, förde till Nowogorod af Major Lindeman med en batalion af Czarens Preobrazinskiska guarde. Han hade först ordres att lemna mig uthi Nowogorod, till dess man finge see huru med Weides och Gref Strömbergs uthwäxling aflupo, men i Nowogorod warande fick han ordres oss samptligen till Muscou att föra, så att wij den 14 ginge derifrån och anlände d. 30 till Muscou.

Dijt kommande fördes wij alle uthi ett huus der wij tillsammans uthi logera skulle, så trångt att Gref Piper, Feltmarschalken och iag allenast finge hwardera sin kammare och öfwerstarne en tillsammans. Som derföre Feltmarchalken wid wår ankomst lagade med Öfwersten Weronitski, under hwilckens wacht wij gåfwes, att han fick en träbyggning, som war det commodaste rummet af alle neder uthi gården, och Gref Piper som den främste med rätta det första walet prætenderade, kommo desse bägge herrar att stöta sig med hårda ord, dem dock Feltmarschalken utan orsak första lägenhet tillgaf med en sådan expression, som woro för skamlös att föra till pennan, sådane män emellan.

28. En liten tid häreffter fingo wij weta att General Weide äfwen så snart som wij, om icke förr, hijt till Muscou anländt war. Gref Piper war den första som mig desse tiender sade, och iag bekymrade mig så mycket mindre häröfwer, som iag wäl nog redan wiste huru korten hade blannade warit, och att ett sådant spel lätteligen nog der på falla kunde. Men Gref Piper wijste sig otålig öfwer Gref Strömberg, att han intet hade förebracht Kongl. Senaten det som han af honom begiärdt dem att föreställa.

Detta påstående, hade några liderlige hijtkomne drabanter deserterat ifrån wår Konung uthur Bender; de hade ock talat wid åthskillige af wåre fångne officerare, och derigenom togs lägenhet till att uthsprida som skulle Gref Piper och iag wara förfallne uthi en särdeles onåde hoos wår nådigste Konung, och skulle det hafwa warit deras samtlige berättelse. Jag tog mig före till att efterfråga det samma hoos alle wåre officerare, som med dem talat hade, säijandes, att det kunde wara en så mycket möijeligare saak, som wij bäggie wore frånwarande, hade wåre fiender ock man så mycket mera lätteligen hade kunnat sökt Konungen något ondt om oss att föreställa, effter wij warit olyckelige, woro nu uthi fångenskapet, och ingendera uthi tillstånd oss med sanningen att förswara. Alle wåre officerare förbannade sig på, icke det ringaste ord härom af dem hördt hafwa, men wäl att Generalmajor Lagercrona uthi onåde hoos Konungen kommen wore. Och iag fant att hela saken uthi intet annat bestod än att en wiss intrigant man af de wåre på intet annat sin winning anlade, än at Gref Pipers och min för hwar annan fattade wänskap måtte skillias, och alle wåre officerare för oss bäggie ett [!] afsky fatta, som effter deras tancka uthi Konungens högsta onåde förfallne woro, uthi hwilcket ingen giärna någon deel wille hafwa för wår skull.

29. Wij hade redan fått tillstånd att hyra oss beqwämligare huus. Och effter Weides konsteligen ärhålldne uthbyte till wår nådigste Konungs oförswarligen giorde nesa igenom samma uthbytning, blef Gref Piper, Feltmarchalken och iag en dag bådade att komma uthi Cancelerens Gref Gollofkins huus, widare att handla om någon uthwexling. Det skedde, att ännu gifwa någon prætext till redelighet, och att man effter parole handla wille, men i sanning allena till att draga oss wid näsan, sedan de sina förre streck så lätteligen hade uthfördt, och man å wår sida med så ringa försichtighet handlat emoth en så

illistig fiende. Wij kummo till Gref Gollofkin, der ock vice Cantzleren Schafirof war. Man begynte med några brefs uthgifwande ifrån Kongl. Senaten, som man låddes wara otålig öfwer att de så länge uthi pricasen hade warit uppehållne och wij dem förr intet kunnat få. Deras mäste innehåld bestod deruthi, att som man hade warit willig uthi General Weides uthwäxling emoth Strömberg, effter Hans Czariske Maj:ts willia, så twiflade man ock intet om cartellets uprättande och det öfriga som å fiendtliga sidan i så måtto låfwat war; som ock General Weides uthwäxling intet hade kunnat komma mig till goda, så wore Senatens willia att nu på mig tänckas skulle och iag blifwa en af de första generalerne till uthwäxling. Här på skedde å fiendtliga sidan deras redeliga och wälmente proposition: Greff Piper skulle uthbytas emoth Printzen af Meliten, Feltmarchalken skulle utan något uthbyte, som han wore incommoderat, slippa, men gifwa sin skriffteliga parole intet mera att tiena Konungen, och iag skulle uthbytas emoth Dolgoruka, men ock gifwa min skriffteliga parole intet mera att tiena Konungen, men alle deras hoos oss warande skulle först sändas hijt och sedan skulle wij släppas härifrån. Gref Piper swarade till det sig angående, att han det intet ingå kunde, men wäl på gräntzen bytas uth emoth Printzen af Meliten, och för Feltmarchalken swarade han, att man sådant af en redelig Konungens tiänare intet kunde begiära. Men Feltmarchalken swarade sielf, att han en gammal siukelig man woro, som dock intet länge kunde tiäna, och att man wäl andre wägar der till finna kunde. Men iag swarade för mig sielf, att sådant giör en skielm, iag alldrig. Och wij skildes.

30. Hwad alle wåre och fiendens förr omtalte konster hafft för en effterfölgd, hafwa wij med wårt största missnöije sedt, nembligen att både de Rigiske och Wiborgske guarnisonerne äro, som igenom rätt och repressalier, för krigsfångar declarerade.

Jag will ock så wida sluta detta wärcket och hafwa en fast förtröstan till den allregerande Guden, att han oss samptligen uthur wårt än bedröfweliga fängelse då snaraste förlossandes warder, när wij först så wida äro brachte att hwarcken wår inbördes oskiäliga förbittring, owänskap och falske uptäncklige intriguer emoth hwarannan, eller fiendens illistighet och konstlande något rum mera finner, utan att Gud oss nåde och barmhertighet allena beteer. Hans allraheligaste namn ware i all ewighet derföre allena lofwat. Amen.!!!

Några *) högst nödwendiga Fråge Puncter, som noga komma att skärskodas, om någon af arghet eller okunnoghet skulle wilia tilleggia eller beskylla mig at intet hafwa efterkommit min plicht eller deremot i någon motto hafwa felat altsedan iag efter Liesniska actionen kommit i Ukranien till H:s Maiestedt, särdeles uti den olyckeliga Poltaviska actionen och sedan wid Nieper strömmen.

Qu[æstio] 1. Om altsedan iag kommit till Kungl. Maijestets armee ifrån Liesna mig något wijdare commendo warit anförtrodt, H:s Maiestedts deseiner mig blifwit kungiorde, eller mitt ringa omdömme i någon motto warit åstundat.

Qu. 2. Om icke warit nästan endaste gången, altsedan min ankomst till Kungl. armeen, at Kungl: Maiestedt mitt ringa omdömme i någon motto åstundat aftonen för dess olyckeliga blessure: då H:s Majestedt till mig kom, berettandes at fienden öfwer Worskloströmmen gången woro, i sinne Feltmarschalken på sin post at angripa, mäd en nådig fråga hwad iag mente herwied stodo att giöra?

Qu. 3. Om iag icke då rådde hela armeen på et fördelachtigt stelle att sammandraga, Pultava at quittera och sig så sökia at postera, at man fienden mäd förmon antingen angripa eller afwachta kunde.

Qu. 4. Om icke H:s Maiestedt sådant rådh desagreerade mäd förmälan sig både wilia slå fienden och bort-

*) Det följande skrifvet med Lewenhaupts egen hand.

taga Poltava, och till den endan i första dagningen sielf gå till Feltmarschalken, lemnande mig mäd jnfanteriet wid Pultava qwar.

Qu. 5. Om iag icke der till swarade mig som tienare underdånigst böra effterkomma H:s Maiestedts befallning, men at iag intet rådde till, för närmare säker efterrettelse, at Kånungen begåfwo sig till Feltmarschalken, som i tied än omständeligare kunde advertera, ty tå än woro lägenhet hela armeen at sammandraga, och blefwo fienden slagen, så fölle Poltava af sig sielf.

Qu. 6. Om då H:s Maiestedt derpå utgående sig till hest satte, iag icke strax Kånungen hela natten öfwer alt mädfölgde.

Qu. 7. Om iag icke mäd bewekelige böner och föreställande H:s Maiestedt afrådt sin sin höga Persohn så at exponera då H:s Maiestedt red uthi fiendens musquete skåt.

Qu. 8. Om iag sedan för min hests ombyte skull, som då blef blesserat, kunde fölia Kånungen på foten ännu till det stellet der H:s Maijestedt blesserat blef, samma exponerande än wijdare at afråda.

Qu. 9. Om, sedan H:s Maiestedt blef blesserat, mig något af des widare deseiner blefwit uppenbarat eller iag kallats till och warit tillstädes när H:s Maiestedt medh deras Excellencier Öfwerste- och Felt-marschalkarne beslöt dagen efter fienden at angripa.

Qu. 10. Om mig af alt något annat kungiort blefwit än at Feltmarschalken, då alle öfwerstar ordren finge, mig sade at Kånungen fienden wille angripa och at mig skulle mäddelas ordren, uti huru många colomner infanteriet skulle marchera.

Qu. 11. Om uti den olyckeliga actionen mig någon, min Caracteer behörig tillkommande post, war tilldelt eller någon Bataliens disposition communicerat hwarigenom iag wied förefallande lägenhet så mäd cavalleries

som jnfanteries commenderande emot fienden, Kungl. Maiestedt någon fruchtbarare tienst giöra kunde.

Qu. 12. Om än uti sielwa actionen mitt påminnande i någon motto blefwit attenderat och iag icke meera i alt nesligen rebuterat? hwad iag ock i så motto swarat Öfwerste Gyllenkrock när han förmälte at högra flygelen af infanteriet drogo sig så starkt till höger at wenstra flygelen, som än war i attacque på redouterne, omöijeligen kunde hinna mädh och at frucktan werdt den afskäras och separeras kunde. Secreteraren Cederhielm kan ock om dylickt mål hafwa någon kunskap huru både G. M. Creutz, iag och andre i action handterades.

Qu. 13. Om icke härpå, sedan wenstra jnfanteries flygelen afskuren war, wi oss åth wenster tillbakars drogo och så länge stilla blefwo, till des fienden mäd twenne slutne lineor af hela sitt jnfanterie, öfwer och utom sitt retranchemente emot oss rückte, oss at angripa mäd indelt artilieri.

Qu. 14. Om iag icke då blefwit beordrat mäd resten af wårt jnfanteri emot fiendens begge, så långt öfwerlägse lineor at anmarchera, utan något indelt artilierie eller cavallerie, till assistense och flyglarnes beteckiande.

Qu. 15. Om iag då icke, mäd infanteriet allena, avancerade fiendens lineor på 40 à 50 steeg när, oacktat deras styckekulors, carthetschers och musketeries continuerlige salvor.

Qu. 16. Om iag icke för wårt förderwade krut och swaghets skull, stadigt, der iag då wied wenstra flygelen af wårt gardie war, lodt uppehålla mäd fürrgifwande, till des på det stellet fienden mäd twenne styckons i wåre händer lemnande och pikars släpande, oss ryggen wände sig retirerande.

Qu. 17. Om icke då strax igenom fiendens myckenhet och wårt jnfanteries fåhet, som allena emot fienden

anmarcherade, förorsakades en stoor luka, som intet war at redressera uti wårt jnfanterie, och derföre både högre flygelen af wårt gardie som wenstra af dee batalionerne, som wid gardiets wenstre flygel intet på wenster sluta kunde, icke ryggen wende och for fienden fortgingo.

Qu. 18. Om iag icke, detta på wenster seende, strax till dem rennande kom mäd böner och hotelser fastän fåfängt, sig emot fienden igen at settia.

Qu. 19. Om icke herigenom förorsakades at wenstra flygelen af gardiet och dee derwid slutande batalioner, för hwilke fienden weken war, då aldeles af fienden omringades och fast ingen af dem mera undankomma kunde.

Qu. 20. Om då både cavallerie och jnfanterie så långt iag af see kunde i full flycht war, och iag oförmodeligen Kånungen i det samma igen fant, iag icke strax rådde till at sökia efter möijeligheten alt af armeen öfwerblefna at samla, det onödiga bagaget at förderwa, jnfanteriet på hästarne at settia, och mäd en hastig undan marche söka hela resten at conservera.

Qu. 21. Om sådant blefwit attenderat.

Qu. 22. Om sedan på hela undanmarchen in till Niepern mig något af H:s Maiestedts wijdare förehafwande uptechts eller eliest något anförtrodt blifwit än at iag skulle beordra cassawangnarne at förfoga sig till och fölia artilieriet.

Qu. 23. Om situationen, som dee quarlemnade troupperna samtl. neder wied Nieper strömmen uti brachte woro, iemte trouppernes consternation, strömmens lägenhet, timmers och redskaps felande, mäd ännu oseijeliget annat kunde ännu gifwa något hop antingen till en dugelig resistense emot en starck segrande fiende, öfwerkomst öfwer Niepern, eller widare undankomst för fienden.

Qu. 24. Om iag icke, alt föresagda seende, H:s Maiestedt faran och sakens retta beskaffenhet då troligen

förestälte, och med dee bewekeligste böner på knä wied des seng H:s Maiestedt inrådde sin höga Persohn iu för iu heldre öfwer Niepern at salwera.

Qu. 25. Om iag icke uti H:s Maiestedts höga närwaro sacht förut, at om icke den aftonen åthminstone i dagningen, fienden mäd en öfwerlägse macht oss på halsen wara skulle, då Gen. Axel Sparre contrarium sustinerade.

Qu. 26. Om icke i det wij herom stridde rapoterne af wåre förewachter till H:s Maiestedt inkommo, at redan fientlige trouppar sig neder wied Worsklo strömmen see leto, då Gen. Sparre emot mig ännu påstod, at det allenast några cosacker eller calmuccer wore, som efter bagaget, för plundrande skuld, hängt hade.

Qu: 27: Om icke H:s Maiestedt, sedan han resolverat gå från troupperne, mig ännu owettande befalt seija mig, at iag hans höga Persohn mäd några andre fölia skulle, och om någon mig sådant uppenbarat.

Qu: 28: Om då jag åter till H:s Maiestedt kom, bediande at H:s Maiestedt äntel. sin höga Persohn motte salvera, och berettande huru iag då ännu åth Crimska Tartariet tenckte at salvera troupperne, allenast Kånungen snart från oss gingo: H:s Maiestedt icke då war den endaste och förste som sacht mig, ja; men då skolen J fölia oss.

Qul. 29. Om iag icke då till en stoor deel af twifwelsmål om Kånungens fulla alwara, den iag hertill förr så swår funnit hade, som ock af äfwen så stoor zele för H:s Maiestedts tienst, och ännu /: fastom ringa hafwande hop :/ om trouppernes undanbringiande för fienden der till swarade: neij allernådigste Herre, Gudh den aldrahögste ledhsage Eders Maiestedt på alla sina wägar. Jag hafwer hertils haft lijf och blod för Eders Maiestedts tienst ospart. Jag will ännu giörat uti en nu större förestående fara än någonsin förr, tenck allenast på min fattiga hustru och barn at dee icke för mine trogne tienster efter min död,

mäd tiggiare stafwen gå måge. Allenast Eders Maiestet skyndar sig hastigt herifrån, och iag får denna natten och morgondagen råderum för fienden, hoppas iag, näst Gutz hielp, ännu igenom ödemarkerne Eders Maiestedts troupper at salvera. Då Kånungen swarade, at min begieran skee skulle, och iag derpå mäd underdånig handkyssande mitt senasta afskedh tog.

Qu. 30. Om, då H:s Maiestedt hade resolverat ifrån oss at gå, mig hela commendoet öfwergifwande, iag icke wied parolens utgifwande befalte: at alle regimenter sig då strax, wied artilieriet och deras bagage med så mycken ammunition och proviant försee skulle, som hwar och en på sin hest bequemligen kunde medföra, och sedan wara ferdige i dagningen alle och öfwer alt till marsch at upsittia.

Qu. 31. Om sådanne mine ordres i någon motto efterkomne blefwo och icke mera regimenterne till en stoor deel arbetade på oduglige och ogiörlige flottar at salvera sig öfwer Niepern mädh; som dock af Kånungen sielf förbudit blef, mäd befallan at dee sig efter mine ordres allena retta skulle; sedan så G. M. Creutz som iag, H:s Maiestedt ogiörligheten och den deraf flytande confusionen förestelt.

Qu. 32. Om wied så stelte saker: sådan oordning i uthi sådan situation och om mörkaste natten mig mäd dee andre generalerne möijeliget warit, någon bettre anstalt emoth fiendens ankomst at giöra.

Qu. 33. Om icke troupparne mäd största twång och tröghet stodo at bringias till deras estandarer och att sittia up om morgonen, och om icke wied dee meste regimenterne meer än halwa delen sig undanstuckit till des dee om capitulationen förnummit.

Qu. 34. Om Syltman mig wettande och på mine ordres till fienden öfwersleptes.

Qu. 35. Om icke Öfwerstlieutnant Trautfetter denne

Syltman mig owettande medh en af sine tambourer till fienden öfwerhulpit och sedan falskeligen föregifwit sig dertill af mig uthi åthskillige officerares närwaro wara beordrat, der han mig dock den morgonen, för Syltmans öfwerkomst, intet mäd ögonen sedt hade.

Qu. 36. Om icke fienden högderne och all avantagien innehade förre än den delen af troupperne, som än stod at bringias tillsammans, war kommen at sittia up. Och om wåre trouppar icke i största confusion och likasom uti en säck inneslutne stodo.

Qu. 37. Huru många esqvadroner och starka dee trenne officerare af sine regimenter tillsammans hade, nembligen R[yttm.] Blom, M[aj.] Stroemschylt och M[aj.] Holl; då dee sade at dee hwar mäd sine trouppar wille fechta.

Qu. 38. Om icke Maior Stroemschylt sig derwied beklagade, at det wore så swårt at få så officerare som gemene ihop, som till en del ännu amuserade sig nedre wied Nieper strömmen der at öfwergå.

Qu. 39. Om icke Öfwerste Dycker då swarade öfwerliut: Hr general, die nun am meisten pralen werden mitt die ersten sein die durchgehen. Haben wijr es nicht schon beij Poltava gesehen?

Qu. 40. Om iag intet hade skäl mig om sådane trouppars modh och bijstånd at giöra underrettat, förr än iag något wijdare företogo.

Qu. 41. Om icke en deel mig swarat at dee för sig och sine officerare wäl swara wille; men för dee gemene intet, som alt för consternerade woro.

Qu. 42. Om iag icke sagt at iag wel wille wåga mitt grå hufwud derwied; men för mig allena woro bördan för swår, iag måste wara försäkrat så om gemene som officerare och om alla i gemen.

Qu. 43. Om iag någen capitulation proponerat? först och endast fallit derpå? sögt igenom onde eller gode ordh någon dertill at bringia? och om icke mera alle dee

andre, till största delen, omöijeligheten något wijdare emot fienden at kunna företaga förestelt.

Till sanningens lettaste bepröfwande, beropar iag mig på Kungl. Majestedts eget höga witnesbörd uti 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8 puncterne; uti 9 på Kungl. Maij:tt grefwel. Öfwerste Marschalk och Feltmarschal; i 10 på Feltm; 11 på Kungl. Maij:ts Öfwerstemarskalk, Feltmarskalk, alla generalerne; 12 Öfwerste Gyllenkrock, Secret. Cederhielm; 13 alla generaler, officerare och gemene; 14 Feltmarskalken samtl. officerare och gemene; 16 hela wenstra flygelen af gardie, Capitenerne Tisensten och Öller mäd alle öfrige officerare på den flygelen; 17 på hela infanteriet; 18 wenstra flygeln och infanteriet särdeles General Axel Sparre och Öfwerste Appelgren; 19 wenstra flygelen och gardie och alt öfriga infanteriet; 20, 21, 22 på Kungl. Maiestedt; 23. Officerare och gemene af hela armeen; 24. Kungl. Maiestedt. 25. Kungl. Maiestedt, General Axel Sparre. 26. Likaledes. 27. Kungl. Maiestedt, Öfwerste Gyllenkrock. 28, 29. Kungl. Maiestedt. 30. Generalmajor Creutz och alle maiorer och artilierieofficerare. 31. Alle regimentsofficerare. 32. Står till ransackning. 33. Generalmajor Creutz och alle officerare. 34. Står till bewijs mig och Trautfetter emellan. 35. Likaledes. 36. Alle generaler och öfwerofficerare. 37. Samma officerares utsago. 38, 39. Alle närwarande, och särdeles dåwarande Öfwerste Dykers egen utsago. 40. Står på widare ransakning. 41, 42. På alle då närwarande officerares utsago. Warande desse och alle andre dertill uptenckelige puncter af den beskaffenhet, at iag dem så mine argeste fienders, som hwar ehrlig opartisk mans omdömme gierna underkastar, såwijda dee mäd et sunt och rädtrådigt sinne, efter sakens sanfärdiga beskaffenhet och icke effter personens förhatelighet, skärskådas. *Adam Lewenhaupt.*

P. S. Alt ännu så mycket bettre at kunna utforska

är herwied en original lantcarta wied fogat, som dee nemde orters situation och uti hwad för en labyrint wij råkade woro uti, best sees kan. Situationen wij uti stodo är der antecknat mäd et NB.

Objection emot mig beswaradt.

Jag will än foga herwied et in- och emot kast, mäd hwilket mine fiender sig mycket kittlat, och till et owederläggeliget skäl brukat, mig feel och förseelser at tillwijta. Nembligen, hwarföre iag wied Nieper-strömmen frågat commendeurerne och igenom dem låtit fråga den delen af dee gemene, man då mäd största swårighet under deras fanor och estandarer tillsammans bringia kunnat, om then fechta wille och iag mig på them förlåta kunde eller icke? då i dät stellet alt af min egen wilia så som deras Commendeur dependera borde, och dät en befehlshaware intet anstår, sine underhafwande at fråga, utan abselut at befalla hwad thee giöra skole. Tagande i så motto mine illdwiliare heraf lägenhet att tillmäta mig, som skulle iag så mycket meer betagit modet, och gifwit fritt sielf welia hwad thee helst giöra wille. Jag swarar mäd thet gemena latinska ordspråket: Qui bene distingvit bene docet. Säkerligen är thet en commendeur oanständigt at fråga sine underhafwande hwad the giöra wilia: när han them så äger och uthi sin lydno så hafwer, som brawe underhafwande een commenderande general och andre deras förrmänn i alt åtfölia och lydoge at wara, willoge och förplichtade äro; eller en commendeur än är i tillstånd dee giensträwoge androm till exempel at låta afstraffa, dee försagde mäd ondo eller godo, ord eller gierningar till sin skyldighet at bringia; och så mycket råderum öfrigt är, igenom någon giörlig undanmarche, bequemlig orts situation eller annat uptenckeliget medel, een på halsen stående starck segrande fiendes hand undslippa; då des consternation och confusion något kan stillas, dee öfwerblefne gemene under fanor och estanderer bringias, och åthmin-

stone något anseende igen winnes, till commendo och lydno befählshafwaren och underhafwande emillan? Men hwarest fants sådant her /: hwilket af föregående relationer klarligen nog kan inhemtas /:. Woro thee uti sielfwa actionen wied Pultava at bringia uti något stånd och at settia sig emot fienden igen, som engång woro komne uthi deroute? Achtade dee då generaler eller andre commendeurer? Huru färdige woro thee wid förnämde Nieperström at efterkomma ordren, som än för Hans Maiestedts afresa gåfwes, nembligen at ingalunda amusera sig wijdare mäd ogiörlige flottars byggiande eller öfwergång öfwer Niepern, utan i det stellet samla sig hwar wid sitt regimente, försee sig mäd behörig ammunition wid artilieriet, så mycket provision till kost, som man på sin häst mädföra kunde, och wara så snart någonsin möijeliget till upsittiande och marsch färdige? Skedde något af alt sådant? Utan höllo icke så officerare som gemene af åthskillige regimenter i dät stellet lijka fritt på, aldeles emot ordres, här och där förskingrade, med trässwagnars och annat odugeliget redskaps, ia rustwagnetäckens tillsammans fogande, giöra sig faartyg till öfwergång, som dock omöijeliget war? Hwilke regimenter hade wäl försedt sig mäd behörig ammunition, efter ordern, och stodo till upsittning och marsch färdige, som wid parolens utgifwande befalt blef? Klagades icke i stellet, nästan öfwerallt, huru swårt det war at få dee gemene tillsammans, som sig så hopetals undanstucko, åthskillige officerare ock, som sig ännu här och där med öfwergångs sökiande, ifrån sine regimenter undanhöllo, och till större deelen alle desse undanstuckne intet till sine regimenter och ordning igen kummo, förr än dee af capitulationen hördt. Så at efter capitulationens slut, alle esquadroner till een stoor deel, ia somlige meer än öfwer helften, förmerade blefwo, framför dät dee förr warit, då än tencktes at dät till något fechtande komma kunde; många då och imedlertijd af dee gemene, uti

deras cammeraters åsyn, utan något förhinder, till fienden frijwilligen öfwergingo, utan at nemna huru såwel äfwen af wåre förwachter fortgingo så snart sig några fientlige cosacker eller calmucker wijsade; hwilket Generalmajor Creutz nogsamt lärer kunna betyga? Öfwer hwilke giensträwoge skulle här hållas ransackning, och dee, androm till exempel, afstraffas, när hwar och en fant lägenhet, /: som wille :/ och handlade efter egen wilia? Hwilke för sagde stodo at rätta och uti lydno at bringia; då consternationen ibland dem så allmänn war, jemte fienden på halsen? Eller huru kunde min iorde fråga någon försagd giöra? /: Om icke af blygsel till plichts och lydnos skyldighet upmuntra :/ då mäd neesa dem i gemene, derigenom till sinnes fördes? huru aldeles förändradt och annorlunda nu största deelen fandts, för dät, altförr, mäd största heder hoos dem warit hade! Skulle icke moodh hafwande, igenom en sådan fråga, snarare bewechts och redts heldre lifwet tillsettia, och förr mäd eget blodh at underskrifwa*) än deremot någen klenmodighet wijsa? Män emädan mine splitterdomare denne frågan så ostrijdigt felachtig giöre, så frågar iag them hwad them tyckes om then allwijse Gudens egen förordning i dylicht mål? Är icke uti 5 Mose B. 20 c. 8. v. sådant förhållande, klart nog, så approberat som befalt? hwad betyda desse orden: *Och Ämbetsmännerne skola ytterligare tala mäd folket och säija: hwilcken som redder är och förskräckt hierta hafwer: han gånge sina färde, och blifwe hemma; på thet han ock icke skal giöra sina bröders hierta förskräckt, såsom hans hierta är.* Man see wijdare Domb. c. 7, v. 3; 1 Mac. 3, v. 56. Är man då så oförfaren och okunnig at man intet wedt, huru een lijten deel försagde och fege, dee tapreste oftast uti oordning bringia kunna; hwilket som oftast alle olycklige actioners begynnelse warit och wara plägar? Woro icke då bettre, om möijeliget, sådanne förut at kenna, dem

*) öfverskrifvet: besegla.

derifrån at skilia! Eller är man så okunnog uti alle gamle och nye historier at man intet wedt, huru förståndige befehlshafware igenom alle uptenckelige medel, som befallande, öfwerleggande, förestellande, frågande och annat dylicht, sögt redda sig mäd dee öfrige, efter tiedsens lägenhet och den påkomne farans swårighedt, fast det icke kunnat skee efter wanlig ordning, eller efter önskan aflupit. Skulle man icke snarare mäd större skäl kunna falla på mildare omdömmen om een sådan fråga, helst när den som henne giör, sielf offentligen säger förut, /: som iag då giorde, och witterliget nog är :/ at han än sielf wäl will wåga sitt grå hufwud derwied, allenast han trooligen och wäl af underhafwande blefwo fölgder och sig på them förlåta kunde. Jag menar rädtsinte och förståndige männ kunde snart nog falla på dee tanckar at een sådan woro sinnader, sitt och sitt fölies skind än dyert nog at selia och det yttersta at wåga; långt ifrån någon dermäd at intimidera, såframt underhafwande mäd honom af lijka sinne funnes. Detta milda omdömme om mig /: fiender och afwundsmän undantagne /: skulle iag i någon motto kunna flattera mig af hoos alle rädtsinte, som mine förrige företagande förnummit, och wetta mäd hwad nåde, Gudh både trouppar och mig som dem commenderat, till Kånungens tienst åthskillige gånger förr wälsingnat hafwer. Jag will än widare fråga: situationen wij uti stodo, och råderums tijd angående om möijeligit något i god ordning och dee gemene uti lydno at bringia /: dät kan best sees så af min som dee andre då närwarande generalers och commendeurers utsago och relationer :/ Stodo wij icke neder uti een daal wied Nieperströmmen, Pscholströmmen och Worskla strömmerne emillan; regementerne på hwarannan inryckte, så nära dee kunde, och dät lijka som uti en säck; högderne och defileerne åth fienden lemnade, at han uti då warande confusion, mäd tålfpundige styckon kernskåt på oss hafwa kunde. Utan bryggior, båtar, flot-

ter, eller det ringaste medel till någen undankomst för een så nära på ryggen stående segerfull fiende; hwilket ingialunda hwarken min eller de andre generalers skuld war, som af denne situationen intet wettat, för än wij deruti stodo, till wårt största desaventage; hwilket Generalmajor Creutz mig berettat H:s Maiestedt sielf hafwa förestelt, så snart han diet neder kom. Jag kan intet annat troo än all skulden hertill, warit hoos dee förutskickade, som alt gierna lädt giöra welat, eller ock intet bettre förstådt, ty Kånungen kunde för sin blessure efter wanligheten sielf intet recognoscera; eij heller är mig witterliget at någon general der till warit utskickat, som een armees och trouppars öfwergång, för en föliande öfwerlägse fiende kunde förstå. Will iag förmäla om tijden: så hemsteller iag gierna hwars ock ens omdömme, hwad uti een sådan situation, wied så beskaffade trouppar, all avantage förlorat, och af fienden som uti en säck innestengde, först på een half och sedan een heel tijmas tiedh, som oss af fienden betenkio rum gafs, kunde uträttas. Wied denna beskaffenheten war lädt nog at dömma, at om här hade warit een Julius Cæsar eller Alexander Magnus, som, utan någen fråga, abselut hade commenderat gå på fienden löst, han ändå intet annat kunnat utretta, än upofra sig och alle öfrige uti fiendens händer, mäd föga dess afsaknat; dee som fechtat, at bijta i gräset och dee andre a discretion? Jag wille derföre gierna wetta: hwad förmån H:s Maiestedts tienst eller hwad modh troupperne tillwuxit, om iag denna frågan intet giordt? Hwad ock igenom henne blefwit förlorat? Jag will dock alt hemställa hwars och ens mognare opartiska omdömme.

NB. D. 11 Augusti Ao 1718 war Capiten Düngraf af Meierfeltska regimentet hoos mig till middagsmåltieds tilli-

kars begge krigscommissarierne, Melander och Thuning, och som iag ibland annat kom at tala om Siltmans öfwergång till fienden, och huru då warande Öfwerstlieutnant Trautfetter honom öfwerhulpit till fienden igenom een trummeslagare och sedan falskeligen föregifwit at det igenom mine ordres skedt woro; iemte huru då warande Generalmajor Meierfelt, herutinnan hans partie tagit, igenom en mig af honom sielf, Meierfelt, tillbragt copia af et atestatum det Siltman skolat gifwit; at iag, uthi åthskillige officerares närwaro, beordrat bemelte Hr Öfwerstlieutnant Trautfetter, samma trummeslagare honom Siltman at gifwa; framwijsandes iag dem då alle, wied samma måltied, omtalte copia, den iag i händerne hafwer; deraf at kunna inhemta, mäd hwad falskhet och osanning Öfwerstelieutnant Trautfetter, jemte flere, herutinnan förfarit. Capiten Düngraf swarade först, at han trodde Öfwerstlieutnant Trautfetter herutinnan af Siltman woro förledder i det Siltman honom kanskee berettat, at det mine ordress wore, hwilket han ment warit sant. Men det wiste han wel, at man till bemelte tambour måst utgifwa den nya munderingen när han till fienden mäd Siltman skulle öfwergå. /: Jag troor wet han Düngraf detta, så wedt han saken wel nermare, och kanskee många flere officerare och gemene af samma regimente, om alle frågade och dee som något wetta på edh examinerade blifwa. Jag tror säkerligen, då lära sådane wittne komma för en dag som man både kan kenna wiedh namn, höra och see, i stellet för någon lögnachtig, antingen af Siltman eller Trautfetter eller ock af begge tillsammans updichtat chimere, af officerare som då tillikars hoos mig skolat til hest hållit när han den förr omtalte lögnachtige ordres af mig skolat unfådt. Sed hoc in parentesi :/. När jag sedan wijdare frågade om Öfwerstlieutnant Trautfetter, när tambouren afferdades, än den morgonen hade warit ifrån regimentet någorstädes, swarade

han: neij, intet det honom witterliget woro, ty det war ännu mycket bittigda. Af detta låter sig alt widare dömmas för den som redtsint är.

Mosco d. 11 August A:o 1718.

A. L. Lewenhaupt.

PERSONREGISTER [1].

ADLERFELT, Gustaf, kammarherre, f. 1671, d. 1709 i slaget vid Poltava. 186.

ADLERFELT, Karl, broder till föregående, kgl. hofjunkare, f. 1676, d. 1722. Hofmarskalk. 186.

ADLERSTEN, Göran, generalkrigskommissarie, d. 1713. Friherre, landshöfding. 110.

ADOLF JOHAN, hertig till Stegeborg, f. 1666, d. 1701. 111.

AHLEFELT, Johan, kapten vid Närke-Värmlands reg., d. 1732. Öfverste. 222.

ALBEDYL [Alfendel, Albendeijl], Gustaf Ernst, öfverste för ett reg. dragoner (ej det samma som det 1707 upprättade Albedylska dragonreg.), kommendant på Neumünde, sedermera generalmajor och vice guvernör i Riga, trädde i rysk tjänst 1710. 128, 146, 183, 187.

*ALBEDYL [Albendeijl], Henrik Otto von, generalmajor i polsk tjänst, öfvergick till svenskarne 1702, öfverste för ett värfvadt dragonreg. 1707, f. 1666, d. 1738. Generallöjtnant, friherre, afsked från svensk tjänst, öfverkommendant i Hamburg. 146.

ALFENDEL, se ALBEDYL.

ALLARD, se HALLART.

---

[1] Angående källorna se del I, s. 351, anm. Utom de där uppräknade hafva användts: Sbornik imperatorskago russkago istoritscheskago obschtschestva, t. 50, 60—62; Das Tagebuch des Generals von Hallart [Beiträge zur Kunde Est-, Liv- und Kurlands. Bd IV]; Bidrag t. den Store Nord. Krigs Historie I; Gauhens Adelslexicon. — En asterisk * utmärker namnen på dem, som råkat i rysk fångenskap.

Almonde [Allemonde], Philip van, holländsk amirallöjtnant, f. 1644, d. 1711. 103.

Aminoff, Adam Johan, korporal vid drabanterna, öfverstelöitn., f. 1679, d. 1702 i slaget vid Kliszow. 154.

Anckarstjerna, Cornelius, friherre, amiral, f. 1655, d. 1714. Amiralgenerallöjtnant. 114.

*Appelgren, Anders, kapten vid lifgardet, öfverste för Östgöta inf.reg. 1709, f. 1670, d. 1716 i rysk fångenskap. 75, 114, 244, 297.

Appelgren, Johan, kapten vid fortifikationen, d. 1701. 108.

Appelin [Nordberg : Opeln], saxisk major (1702). 168.

Appelman, Gustaf Gabriel, major vid artilleriet, f. 1656, d. 1721. Landshöfding, friherre, generallöjtn. 121.

Apraxin, Fedor Matvejevitsch, grefve, rysk generalamiral, f. 1661, d. 1728. 86, 270, 272, 280.

Artschilovitsch [Artzchelovitz], Alexander, prins af Melite i Georgien, rysk generalfälttygmäst., fången vid Narva 1700, d. 1711 i sv. fångenskap. 123, 276, 281.

Arvidson, Karl Gustaf, af ätten Natt och Dag, öfverstelöjtn. vid Jönköpings reg., d. 1709 i slaget vid Poltava. 227.

Athlone, von, grefve. 109.

August ii, konung af Polen, f. 1670, d. 1733. 20, 145, 147.

Bagge af Berga, Erik, ryttmäst. vid Östg. kav., d. 1705 i slaget vid Warschau. 210.

Balk [Rueth], Fedor [Fridrich], öfverste för ett ryskt inf.regemente (1700), f. 1670, d. 1739. Generallöjtn. 123.

Balk [Rut], Nikolai, öfverste för ett ryskt inf. regemente (1700). 123.

Balow. 162.

Barlaw, löjtn. vid Östg. kav., d. 1705 i slaget vid Warschau. 210.

de la Barre, se De la Barre.

Bauer [Baur], Rudolf Felix, rysk generallöjtn., f. 1667, d. 1718. General af kavall. 74, 235.

Baumgarten [Bomgarten], Nils Krister von, lifdrabant, f. 1674, d. 1727. Öfverste. 162.

Baur, se Bauer.

Beist, se Beust.

Beitz, se Beust.

Berg, Nils, lifdrabant (1702). 162.

Bethun [Bethon], Paul, kapten vid artilleriet, f. 1661, d. 1729. Öfverste. 129.

Beust [Beitz, Beist], Bernhard Friedrich von, saxisk generallöjtn., fången vid Pultusk 1703. 149, 192.

Bindegras, se Pindegras.

Birman, Jacob, skeppare från Stralsund. 2.

Björnhufvud [Björnhufvut], Lars, major vid Västerbott. reg., f. 1648, d. 1723. 128.

Blom, se Blum.

Blomberg [Blumenberg], Johan Ernst von, friherre, öfverste för Preobraschenski reg., fången vid Narva 1700. 123.

Blomensköld, Anders, ryttmäst. vid Östg. kav., f. 1646, d. 1702. 139.

Blomhjelm, se Blåman.

*Blum [Blom], Johan, ryttmäst. vid lifreg. till häst, slutligen öfverstelöjtn., afsked 1727. 296.

Blumenberg, se Blomberg.

Blåman, Gustaf Magnus, adlad Blomhjelm, sekreterare vid fortifik. kontoret och guvernementssekreterare i Riga, f. 1673, d. 1714. 110.

Blåman, Karl, ingeniörkapten vid lifgardet, f. 1675, d. 1701 vid öfvergången af Düna, broder till föregående. 111 f.

*Bogman, Johan, löjtnant vid lifreg. till häst, slutligen ryttmästare, afsked 1722. 84.

Boman, lifdrabant (1702). 162.

Bomgarten, se Baumgarten.

de Bonnac, fransk envoyé vid svenska hofvet. 136.

Bonde, Klaës, den Polske, öfverstelöjtnant, f. 1664, d. 1705 i slaget vid Warschau. 8, 13, 19, 204.

*Bonde af Björnö, Nils, grefve, adjutant hos Rehnsköld och kapten vid lifdragon., f. 1685, d. 1760. Landshöfding. 222 f.

Bonietski, Basilius Mirsp, rysk adelsman. 78.

Bouwes, öfverste för ett ryskt inf. reg. (1700). Möjligen Bruce (jfr Hallart Tageb. s. 380). 123.

Brandt, polsk general, tillhör Augusts parti, öfvergår sedermera till Stanislaus. 3, 172 f.

Braus, saxisk generalmajor, d. 1704 i slaget vid Posen. 149.

Brewern [Brewer], Herman, vice-president i ryska justitie-kollegiet, f. 1663, d. 1721. 86.

Brinck, hofjunkare hos hertigen af Kurland. 135.

Broi, chef för ett saxiskt dragonregemente (1705). 209.

Bronicz, Petrus Jacobus, polsk konfederationsmarskalk, Stanislaus' anhängare, sedermera vojvod af Posen. 207.

Bruce [Brus, Brusse], Jakob, grefve, rysk generalmajor (1709), slutligen generalfälttygmästare, president för berg- och manufakturkollegiet, senator, f. 1670, d. 1735. 86, 243.

Brummer [Brümmer], ryttmäst. vid Östg. kav. reg., d. 1705 i slaget vid Warschau. 210.

Brun, löjtnant, d. 1709. 69.

Brun, ryttmäst. vid Östg. kav. reg. (1705). 210.

Brümmer, se Brummer.

Brus, Brusse, se Bruce.

Buchholtz, Ivan, rysk öfverstelöjtnant (Lyth : generalmajor), ledare af en expedition till kalmuckerna under Peter I. 84.

Buchwaldt, Georg von, friherre, öfverste för Jönköpings reg., d. 1709 i slaget vid Poltava. 220, 222 f., 227.

Buchwaldt, Kristian Albrekt von, friherre, broder till föregående, öfverste för skånska ståndsdragonerna, f. 1666, d. 1706. 25, 27 f., 68, 187, 190 f., 193.

Budbusch, se Putbus.

Burensköld [Buhrenschilt], Jakob, major vid småländska kav. reg. (1700), öfverstelöjtn. vid Östg. kav. reg. 1701, öfverste för detsamma 1704, f. 1655, d. 1738. Friherre, guvernör i Skåne, general. 110, 152, 170, 172, 205.

Burman, adjutant vid fortifikationen (1700). 111.

Burman, Gerhard von, öfverstelöjtn., vid fortifik., f. 1653, d. 1701. 110, 113.

Buturlin [Butterling], Ivan Ivanovitsch, rysk generalmajor, fången vid Narva 1700, f. 1661, d. 1738. General en chef, administrator af Lill Ryssland. 123, 241.

Bödeker, Hans, Stralsunds-skeppare. 1.
Böhm, ryttmästare vid Östg. kav. reg. (1705). 210.

Cafle, se Kafle.
Cammecker, se Kammecker.
Canitz [Kanitz], Christopher Heinrich von, saxisk general, fången vid Thorn 1703, d. ss. kommendant i Dresden 1718. 201 f.
*Cederhjelm, Josias, friherre, kanslisekreterare, f. 1673, d. 1729. Riksråd, afsked år 1727. 292, 297
Cennavien, rysk skeppsunderlöjtn. (1710). 282.
Chalkovski, polsk kommendant på Birsen (Kelch : Gualkowsky). 134.
Chambre, lifdrabant (1702). 162.
Charmetouff, se Scheremetjev.
Claist, August II:s kammarherre, råkar i svensk fångenskap 1702. 157.
Clerck [Klerck], Lorentz, öfverste för Jönköpings reg., f. 1653, d. 1720. Landshöfding i Österbotten, friherre, generallöjtnant. 172.
*Clodt [Clot], Johan Adolf, friherre, öfverstelöjtn. vid Nylands inf. reg., f. 1650, d. 1720. Generallöjtn., landtråd i Estland. 117, 128.
Clüsendorf, Gustaf, kungl. hofjunkare, d. 1713 i kalabaliken vid Bender. 198.
Columbn, se Kulom.
Commentofski, polsk marskalk, anhäng. af August II. 206, 210.
Creutz, se Cruys.
*Creutz, Karl Gustaf, friherre, major vid lifreg. till häst, öfverste för detsamma 1704, generalmajor 1706, f. 1660, d. 1728. General. 75, 141 f., 172, 192, 194, 197, 235, 237, 242, 250, 292, 300, 302.
Creutz, Lorentz, friherre, kapten vid lifdragonerna, major därs. 1702, d. 1709. Öfverstelöjtn. 137, 182.
Cron, korporal vid lifdrabant. (1702). 162.
Cronberg, Magnus, kapten vid lifdragonerna, f. 1668, d. 1740. Friherre, generalfälttygmästare. 182.

Cronhjelm, Johan, friherre, major vid Västmanlands inf. reg., öfverstelöjtn. vid skånska ståndsdragon. 1705, d. 1706 i slaget vid Frauenstadt. 4, 8, 27 f., 158.

Cronhjort, Abraham, friherre, landshöfding i Nylands och Tavastehus län, generalmajor och befälhafvare öfver krigsmakten i Finland, f. 1634, d. 1703. 174, 198.

*Cronman, Johan, friherre, major vid Närke-Värmlands reg., f. 1662, d. 1737. Landshöfding. 128.

Cronmarck, Peter, kungl. hofjunkare, f. 1669, d. 1710 i Bender, 186.

Croy, Karl Eugen, hertig af, general i rysk tjänst, fången vid Narva 1700, f. 1651, d. 1702. 122 ff.

Cruys [Creutz], Kornelius, rysk vice-amiral, vice-president i amiralitetskollegiet, skaparen af ryska östersjöflottan, f. 1657 i Norge, d. 1727. 86, 270, 275, 284.

Dahldorff, Valentin, öfverste för Smålands kav. reg., d. 1715. General. 74, 162, 167, 171, 173, 176.

Dahlgren, löjtn. vid Östg. kav. reg., d. 1705 i slaget vid Warschau, 210.

De Bonac, se de Bonnac.

Decker, kapten vid artilleriet (1701). 129.

Deden se Delden.

De Frietzcky [Fritzkie], Georg Fredrik, öfverstelöjtn. vid Västmanlands reg., d. 1709. Öfverste. 24.

*De la Barre, Robert Fredrik, ryttmästare, volontärofficer, d. 1731. Öfverste. 235, 237, 241.

De la Barre [Labarr], korporal vid lifdrabanterna (1702). 147.

De la Barre [Labarr], lifdrabant (1702), broder till föregående. 147.

De la Gardie, Axel Julius, grefve, kungl. råd, generalguvernör öfver Estland, f. 1637, d. 1710. 116.

Delden [Ruten], Ivan [Jan] von, öfverste i rysk tjänst (1700), broder till följ. 123.

Delden [Deden], Vilhelm von, öfverste i rysk tjänst, fången vid Narva 1700, f. 1662, d. 1735. Generallöjtn., vice guvernör i Reval. 123.

Denhoff, saxisk generalmajor (1702). 149.

De Pless, se de Pless.

Dewitz [Dortsen], rysk öfverste, d. i slaget vid Narva 1700. 123.

Dicke, saxisk öfverstelöjtn., d. i slaget vid Warschau 1705. 208.

*Dingraf [Düngraf], Otto von, kapten vid Meijerfelts dragoner, lefde ännu 1720. 237.

Dolgorukov [Dolgeroka], Grigorii Fedorovitsch, knes, rysk ambassadör hos konung August, f. 1657, d. 1723. 153.

Dolgorukov [Dolgeruka, Dolgerukoi], Jakob Fedorovitsch, knes, rysk underfältmarskalk, fången vid Narva 1700, rymmer ur svenska fångenskapen, »generalplenipotentiair commissarius» och president för revisionskollegiet (1717), senator, f. 1639, d. 1720. 86, 122, 288.

Dorsaw, polsk general (1703). 197.

Dortsen [Hallart Tageb. 380: Dewitzon], se Dewitz.

*Douglas [Duglas], Wilhelm, grefve, kapten i fransk tjänst, afsked därifr. 1703, f. 1683, d. 1763. Generalmajor i holst. gottorpsk tjänst. 187.

Drake, Fredrik, öfverstelöjtn. vid Dalregementet, d. 1709 i slaget vid Poltava. 221, 227.

*Dreffensköld [Treffensköld], Göran, löjtnant, sedermera ryttmästare vid lifreg., lefde ännu 1712. 166.

Drost, Johann Eberhard, saxisk generalmajor (1703). 201 f.

Dubb, sergeant vid Västmanlands reg. (1705); antagligen *Erik Dubbe, löjtnant vid Västmanlands reg., fången i slaget vid Poltava, d. 1731 ss. kapten (Ennes I 553). 26.

Duwall [Duwalt], Gustaf, friherre, kapten vid lifgardet, d. 1702 i slaget vid Kliszow. 114.

Düben, Gustaf von, hofintendent, f. 1659, d. 1726. Friherre, hofmarskalk. 184, 186.

Dücker [Dyker, Ducker], Karl Gustaf, generaladjutant, öfverste för ett reg. dragoner 1703, f. 1663, d. 1732. Riksråd, grefve, fältmarskalk, president i krigskollegium. 75, 162, 195, 296 f.

Düngraf, se Dingraf.

Dänhoff [Nordberg, Dönhoff], Stanislaus, polsk konfederationsmarskalk, August II:s anhängare. 206, 210.

Ehrenpreutz, ryttmäst. vid norra skånska kav. reg. (1708). 65.

Ehrenschantz, Gerhard Ernst, generalkvartermästarelöjtnant, f. 1663, d. 1703. 146.

Ekeblad, Klaës, öfverstelöjtnant vid Putbus' tremänningsreg. till fot, f. 1669, d. 1737. Grefve, riksråd. 152, 183.

Ekehjelm, Erik Axel, ryttmästare vid Östg. kav. reg., f. 1682, d. 1738. Öfverstelöjtnant. 210.

Ekman, löjtnant vid fortifikationen (1700). 111.

Elberg, se Elfsberg.

Eldstjerna [Ilstjerna], Jakob, kapten vid fortifikationen (1700), generalkvartermästarelöjtn. (1702), f. 1664. Generalkvartermästare, skall slutligen hafva gått i kloster, d. i Florens. 105, 171.

*Elfsberg [Elberg], Jakob, ryttmästare vid Kruses kav. reg., hemkom från fångenskapen 1722, majors afsked. 204 f.

Emmerich, Valentin, hoffältskär, f. 1665, d. 1703. 174.

Eosander, Johan Fredrik, adl. o. friherre Göthe, preussisk generalkvartermästarelöjtnant, sedermera i svensk tjänst, slutligen generallöjtnant i polsk-saxisk, d. 1729. 187.

Essen, kapten (1700). Möjligen Odert Reinhold von Essen af Zelle, kapten vid Wellingks (ingermanländska) dragoner 1700, d. 1714 i slaget vid Storkyro. Öfverste. 112.

Evertsen, holländsk schoutbynacht. 103.

Falkenhagen, kapten vid artilleriet (1701). 129.

Falkensten [Falkenstein], Mathias, kapten vid Västmanlands reg. (1704). 22.

Faltzburg [Falsburg], Axel von, öfverste för svenska lifreg. till fot och kommendant i Malmö, f. 1645, d. 1728. Friherre, landshöfding. 108.

Feilitzen [Felix], Mathias Fredrik, öfverstelöjtn. vid Västmanlands reg., slutligen öfverste. 155, 167.

Felix, se Feilitzen.

Ferdinand, administrator af Kurland, sedermera hertig, f. 1655, d. 1737. 129.

Fersen, Reinhold Johan von, friherre, öfverste för Västerbottens inf. reg., generalmajor och kommendant i Göteborg

1702, f. 1646, d. 1716. Kgl. råd, grefve, president i Svea hofrätt. 128, 151, 165, 171, 177.

Flemming, Jakob Heinrich, grefve, polsk och saxisk kabinettsminister och generalfältmarskalk, f. 1667, d. 1728. 149, 153.

Fliewerk [Ifliernik], rysk öfverste, d. 1700 i slaget vid Narva. 123.

*Fock, Gideon, öfverstelöjtn. vid Västerbottens reg. 1702, öfverste för Hälsinge reg. 1708, f. 1668, d. 1723. Generallöjtnant. 178, 222, 227.

Follstein, kapten vid öfverstelöjtn. Hans Henrik von Lievens bataljon (1702). 169.

Fontofski, ung polack i Karl XII:s tjänst. 188.

Fredrik IV, hertig af Holstein Gottorp, f. 1671, d. 1702 i slaget vid Kliszow. 114 f., 133, 136, 138, 146, 150, 155, 167.

Fredrik den Vise, kurfurste af Saxen, f. 1463, d. 1525. 41.

Freiden, se Treyden.

Fritzkie, se De Frietzcky.

*Frölich, Ulrik Kristofer, sekreterare hos general Rehnsköld, f. 1678, d. 1756. Lagman, vice landshöfding. 261.

Funck, Thomas, kapten vid lifdragonerna, f. 1672, d. 1713. Öfverste, envoyé i Konstantinopel. 140.

Fürstenberg [Furstenberg], saxisk öfverste (1706). 38.

Gagarin, Matvei Petrovitsch, knes, guvernör i Sibirien 1711—1718, afrättad 1721. 87.

Galecki [Galetski], Frans, August II:s anhängare, wojwod i Kalisch, sändebud till Sverige 1699, guvernör i Lemberg 1704. 14.

Galitz, se Gulitz.

Galitzin, se Golitsyn.

Geist, schlesisk grefve. 25.

Gersdorf, Karl Felix Ernst von, öfverste för ett saxiskt dragonreg., d. i slaget vid Kliszow 1702. 153.

Gertten, Arendt Johan von, öfverstelöjtn. vid Hälsinge reg., f. 1670, d. 1709 i slaget vid Poltava. 221, 227.

Geülitz, se Gulitz.

Gjertta, Johan, korporal vid lifdrabanterna, f. 1666, d. 1740. Friherre, generallöjtnant, president i krigskollegium. 141.

Giörtz, se Görtz.

Golitsyn [Galitzin], Dmitrii Michailovitsch, knes, president i ryska kammarkollegium, f. 1665, d. 1738. 86.

Golovin [Gollevin], Avtomon [Astemon] Michailovitsch, rysk general af infanteriet, fången vid Narva 1700, f. 1667, d. 1720. 122.

Golovkin [Gollofkin], Gavril Ivanovitsch, grefve, rysk rikskansler, senator, f. 1660, d. 1734. 86, 243, 248, 287 f.

Goltz, Heinrich, öfverste för ett saxiskt dragonreg., fången vid Thorn 1703, sedermera rysk generalfältmarskalkslöjtnant, slutligen åter i Augusts tjänst, d. 1717. 201 f.

Gonnofskij, polsk kapten, d. 1702 i slaget vid Kliszow. 154.

Gordon [Jordan], Alexander Achintoul, öfverste i rysk tjänst, fången vid Narva 1700, f. 1669, d. 1752. Generalmajor. 123.

Gordon [Jordan], Jakob, öfverste i rysk tjänst, fången vid Narva 1700. 123.

*Grissbach, Karl Gustaf, major vid dalreg., f. 1663, d. 1728. Öfverste. 128.

Grundel [Gründell], Jakob, öfverstelöjtn. vid dalreg., f. 1657, d. 1737. Landshöfding, friherre, generallöjtn. 109, 120.

Gulitz [Galitz, Geülitz], Henrik, öfverste i rysk tjänst, fången vid Narva 1700. 128 f.

Gyldenstern, se Gyllenstjerna.

*Gyllenkrook, Axel, major vid lifgardet, öfverstelöjtnant därs. 1706, öfverste och generalkvartermästare 1707, f. 1665, d. 1730. Generallöjtnant, landshöfding, friherre. 138, 169, 249, 292.

*Gyllenstjerna af Björkösund och Heljö [Guldenstern, Gyldenstern], grefve, öfverstelöjtn. vid norra skånska kav. reg., öfverste 1707 för ett dragonreg., f. 1670, d. 1731. Generallöjtn., landshöfd., riksråd. 75, 189, 192, 244.

Gyllenstjerna af Fogelvik, Nils, generalguvernör öfver Bremen och Verden, f. 1648, d. 1720. Kgl. råd, grefve, fältmarskalk. 168 f., 171 f., 197.

Gyllenstjerna af Ulaborg, Erik, friherre, major vid lifgardet, d. i slaget vid Poltava 1709. 220, 229.

Gyllentrost, löjtnant (1703). 5.

*Günthefelt, Karl Gustaf, hofstallmästare, f. 1672, d. 1738. Öfverhofstallmästare. 141, 146, 198.

Görsdorf, öfverste för ett sax. kyrassierreg. (1705). 209.

Görtz, Georg Henrik von, tysk riksfriherre, holsteinsk öfverstemarskalk, f. 1668, d. 1719. Allrådande minister i Sverige 1716—1718. 162, 170.

Görtz, öfverste först i saxisk och sedan i svensk tjänst, d. 1707. 38.

Hack [Haik], löjtnant vid Östg. kav. reg., d. 1705 i slaget vid Warschau. 210.

Haijn, kapten vid skånska ståndsdragonerna (1705). 27.

Haik, se Hack.

Hallart [Allard], Ludvig Nicolaus von, friherre, saxisk generallöjtnant och öfveringeniör, fången vid Narva 1700, f. 1659, d. 1727. Utväxlas mot Arvid Horn 1705, general i rysk tjänst. 123.

Halling, Karl XII:s lifknekt. 162, 168.

*Hamilton af Hageby, Hugo Johan, friherre, öfverste och souschef för lifdragonerna, generalmajor och chef för Östg. kav. reg. 1708, d. 1748. Fältmarskalk. 142, 226 f., 248.

Hammarhjelm, Nils, öfverstelöjtn. vid general Lewenhaupts tremänningsregemente, d. 1709. Öfverste och löjtnant vid lifdrabanterna. 183.

*Harder, general Lewenhaupts sekreterare. 265 f.

Hastfer [Hastfert], Otto Magnus, öfverstelöjtnant för en bataljon finnar (1700). 116.

Heidenfelt, Gustaf, öfverste för Kronobergs reg., afsked 1703. 172.

Helmers, se Helmersen.

Helmersen [Helmers], Magnus Benedictus, öfverste, d. 1701. 132.

*Hermelin, Olof, kanslisekreterare, sedermera kansliråd, fången vid Poltava, f. 1658, d. i ryska fångenskapen. 141, 163, 168, 181.

*Hjelm, Nils, öfverste för ett värfvadt dragonreg., d. 1726. Generalmajor. 56, 75, 244.

Hjerta, Klaës, korpral vid lifdrabanterna, f. 1675, d. 1708 vid Holofzin. Generaladjutant. 147, 154.

Hjerta, Lars [kallas felaktigt Per], fader till föregående, öfverstelöjtn. vid Vestg. kav. reg., f. 1648, d. 1711. Generalmajor. 112.

Hjerta, Per, se Hjerta, Lars.

Hochmuth, Ludvig Visocki, löjtnant i holländsk tjänst, fr. 1700 i svensk, major 1702, d. 1709 vid Poltava. 113, 147, 175 f., 186, 195.

*Holden [Holl], Erik Johan von, major vid Åbo läns kav., öfverstelöjtnants afsked 1722. 296.

Holl, se Holden.

Holst [Holtz], Karl Fredrik, öfverstelöjtn. vid Upplands inf. reg., f. 1637, d. 1703. 128.

Holtz, se Holst.

Horn af Ekebyholm, Arvid Bernhard, friherre, kaptenlöjtnant vid lifdrabant., gen.-major, gen.-löjtn. 1704, f. 1664, d. 1742. Grefve, kanslipresident. 20, 25, 126, 137, 143, 146, 152, 154, 182, 199.

*Horn af Marienborg, Gustaf, friherre, kvartermästare vid lifdrabant., öfverste vid norra skånska kav, reg. 1704, d. 1728. Generallöjtnant. 65, 134, 137, 180.

*Horn af Rantzien, Henning Rudolf, friherre, generalmajor, kommendant i Narva, d. 1730. Generalfälttygmäst., grefve, riksråd. 174.

Hummerhjelm, Alexander, öfverste för svenska och finska adelsfanan, f. 1643, d. 1723. Friherre, generalmajor. 136, 138.

Hård, Karl Gustaf, korporal vid lifdrab., öfverste och löjtn. därs. 1706, f. 1674, d. 1744. General, riksråd, grefve. 74, 154.

Hård af Segerstad, Axel Kristofer, kammarherre, d. 1704. 124, 146.

Hål, stallmästare (1708). 214.

Ihre, Hans, rådman i Wisby (1679). 99.

Ifliernik, se Fliewerk.

Ilstjerna, se Eldstjerna.

Ismailov [Ismohilov], Lev Vasiljevitsch, rysk ambassadör till Kina, f. 1685, d. 1738. 85.

Ivanitzki, Karl Ivanovitsch, rysk öfverste, fången vid Narva 1700. 123.

Jevreinov, Ivan, borgmästare i Solskamski. 83.

Johansson, Göran, skeppare. 1.

Jordan, Karl Gustaf von, saxisk generalmajor [Lyth : öfverste], d. 1706. [Gauhen; Hallendorff, Bidr. t. d. st. nord. kr. förhist. 107.] 38.

Jordan, se Gordon.

Junger, rysk öfverste, död i slaget vid Narva 1700. 123.

Jesweden, se Schweden.

Johan Wilhelm, prins af Saxen-Gotha, generalmajor i svensk tjänst 1703, f. 1677, d. 1707 i kejserlig tjänst. 135, 137, 190.

Joul, dansk amiral; ovisst hvem här åsyftas, någon amiral Joul l. Juel fanns ej vid den danska flottan i juni 1700. 104.

Juel [Jul], Just, dansk minister i Ryssland, f. 1664, d. 1715 i slaget vid Jasmund. Vice amiral. 265.

Kahl, Adam. 1.

Kahl, Gustaf Karl, son till föreg. 1.

Kafle [Cafle], kapten vid Skaraborgs inf. reg., d. 1709 vid Veprik. 207.

Kaiserling, Georg Johann, preussiskt sändebud vid ryska hofvet, d. 1711. 267.

Kammecker [Cammecker], Martin, löjtnant vid fortifikationen, f. 1672, d. 1710 i Riga. Kapten. 111.

Kanitz, se Canitz.

Karl x Gustaf. 145.

Karl xii. 3, 9, 13, 27, 35 f., 43 f., 73 f., 88, 108, 115, 136, 143, 146 ff., 157 ff., 164, 171, 173 f., 180, 185, 188, 191 f., 196, 284, 287, 290, 293.

Karl Leopold, hertig af Mecklenburg—Schwerin 1713—1728, f. 1678, d. 1747. 162, 167.

Kikin [Kiking], Alexander Vasiljevitsch, ryskt amiralitetsråd, afrättad 1718. 266.

Kiow, rysk öfverstelöjtn. (1709). 224.

Klerck, se Clerck.

Klinckowström [Klinkoström], Karl Bernhard, kammarpage hos Karl XII, f. 1682, d. 1704. 23, 112, 141, 186.

Klingenstjerna [Klingstjerna], Kasten, kammarherre, f. 1651, d. 1713 i Demotika. 186.

Klingspor [Klingsporre], Adolf Magnus, öfverste för Nylands kav. reg., f. 1647, d. 1701. 132.

Klingstjerna, se Klingenstjerna.

Knorring, Göran Johan von, öfverste för Hälsinge reg., f. 1657, d. 1726. Friherre. 116, 128.

Kock, kornett vid Östg. kav. reg. (1705). 210.

Koningsmarck, se Königsmarck.

Korniak, polsk grefve. 181.

Kragen, Kasimir von, artilleriöfverste i rysk tjänst, fången i slaget vid Narva 1700, enl. Hallart Tageb. d. s. å. 123.

Krassow, Ernst Detlov von, öfverste för ett dragonreg., d. 1714. Friherre, generallöjtnant. 168, 173.

*Kruse af Kajbala, Karl Gustaf, friherre, öfverste för ett tremänn. kav. reg. från Uppland, Södermanl. och Östergötl., generalmajor 1706, d. 1732. General. 64, 75, 205 ff., 248, 251.

Kulom [Columbn], öfverste i rysk tjänst, d. i slaget vid Narva 1700. 123.

Königsmarck [Koningsmarck], Hans Kristofer, grefve, riksråd, fältmarskalk, f. 1600, d. 1663. 37.

Labarr, se De la Barre.

La Croix, fransk målare. 142 anm.

Lagercrona, Anders, öfverstelöjtnant vid Västerbottens reg., generaladjutant, öfverste för samma reg. 1702, generalmajor 1704, friherre 1705, afsked 1711, d. 1739. 3, 59, 74, 114, 146, 161 f., 174, 219, 287.

Lagerfelt, Karl Gustaf, ryttmästare vid Östg. kav. reg., f. 1667, d. 1705 i slaget vid Warschau. 210.

Lafort, se Lefort.

LANGEN, baron von, saxisk generalmajor o. envoyé vid ryska hofvet, fången i slaget vid Narva 1700. 123.

LEFORT [Lafort], Peter, öfverste i rysk tjänst, fången vid Narva 1700. 123.

LEFORT, öfverste för ett ryskt inf. reg. (1709). 75.

LEIJENHAUBT (s. 128), se LEVONHUFVUD.

LEIJONHUFVUD [Leijenhaubt], Abraham, friherre, öfverstelöjtnant vid Västmanlands inf. reg., f. 1663, d. 1702. 128.

LEIJONHUFVUD [Leuwenhaupt], Knut, friherre, generaladjutant, f. 1674, d. 1700 i slaget vid Narva. 119.

LESZCZYNSKI, Rafael, storskattmästare i Polen, d. 1703. 143.

LESZCZYNSKI, Stanislaus, se STANISTAUS.

LEUWENHAUPT (s. 119), se LEJONHUFVUD.

*LEWENHAUPT [Leijonhufvud], Adam Ludvig, grefve, öfverste för ett tremänningsinfanterireg. fr. Uppland, Västmanl. o. Dalarne, general och guvernör öfver Riga, f. 1659, d. 1719 i ryska fångenskapen. 52 f., 74 f., 88, 135, 146, 231.

LEWENHAUPT, Brita Dorothea, f. Lewenhaupt, maka till föregående, f. 1663, öfverlefde sin man. 266.

LEWENHAUPT [Leuwenhaupt], Erik Mauritz, grefve, lifdrabant, f. 1678, d. 1704. Öfverstelöjtnant. 195.

*LEWENHAUPT, Karl, grefve, broder till föregående, lifdrabant, f. 1677, d. 1711 i rysk fångenskap. Öfverstelöjtnant. 154.

LEVESI, Augustinus, dominikanermunk, påflig nuntie. 181.

LICENDOR, se ZINZENDORF.

LIEWEN, Bernhard von, friherre, generallöjtn. och chef för Upplands inf. reg., guvernör öfver Wismar, general 1703, f. 1651, d. 1703. 138, 141, 146, 149, 190, 196.

LIEWEN, Hans Henrik, von, friherre, öfverstelöjtn. för en värfvad bat. inf., f. 1664, d. 1733. Generallöjtnant, riksråd, grefve. 169.

LILJEHÖÖK AF GÄLLARED OCH KOLBÄCK, Gabriel, öfverste för Kronobergs reg. 1703, d. 1706 i slaget vid Frauenstadt. 198.

LIMA [Litman], chef för ett ryskt reg. (1700). 123.

LINDBRANDT, kornett vid Östgöta kav. reg., d. 1705 i slaget vid Warschau. 210.

LINDEMAN, major i rysk tjänst vid Preobraschensky regementet (1709). 286.

LINDHJELM, kapten (1700). 105.

LIPPE, saxisk fältmarskalk. 192.

LITHEN, J., svensk målare. 143 anm.

LITMAN, se LIMA.

*LODE, »kapten», fången vid Oposna, möjligen Gustaf Reinhold Lode, major vid Schlippenbachs dragonreg., f. 1669, öfverstelöjtnants afsked 1722, landtråd i Livland. 69.

LUBECKER, se LYBECKER.

LUBOMIRSKI, Hieronymus, kronfältherre i Polen, biträder konfederationen i Warschau, men ansluter sig sedan åter till konung August, d. 1706. 149, 167, 176, 178, 184, 203.

LUPOKIN, ryss. 248.

LUTHER, Martin, f. 1483, d. 1546. 41.

LYBECKER [Lubecker], Georg, major vid lifreg. till häst 1703 [Hochmuth : Öfverste], sedermera landshöfding i Viborgs län, befälhafvare öfver krigsmakten i Finland, friherre, generallöjtnant, d. 1718. 197.

*LYTH, Joachim Matthiæ, f. 1679, volontär vid Västmanlands inf. reg. 1703, fältväbel därs. 1705, kornett vid skånska ståndsdragon. s. å., slutligen löjtnant, afsked 1722. 24, 17, 98 f.

LYTH, Lars, soldat vid Upplands inf. reg. (1704), broder till föregående. 17.

LØVENØRN, se VENDELBOE.

MAIDELL, Georg Johan, friherre, generalmajor och chef för Tavastehus inf. reg., generallöjtnant 1703, befälhafvare öfver krigsmakten i Finland s. å., f. 1648, d. 1710. General. 118, 129, 178 f., 190, 198.

MALMBERG, lifdrabant (1703). 189.

MARATTIG, saxisk öfverstelöjtnant, d. 1702 i slaget vid Kliszow. 153.

MARDERFELT, Arvid Axel, friherre, öfverste för Södermanl. inf. reg., generalmajor 1703, general 1706, d. 1708. 36, 172, 190.

MARCHEWITZ [Mewitz], saxisk generalmajor, d. 1702 i slaget vid Kliszow. 149, 192.

MARSCHALK, se MARSCHALL VON BIEBERSTEIN.

MARSCHALL, Karl Gustaf, öfverstelöjtn. vid Krassows dragon reg. (1702), slutligen generallöjtnant, fången 1715 vid Rügens eröfring, f. på 1600-talet, d. 1726. 169, 177.

MARSCHALL VON BIEBERSTEIN [Marschalk], Johann August, preuss. minister i Ryssland 1710, sedermera preuss. geheimeminister och öfverhäroldspresident, d. 1736. 267.

MATVEJEV, Andrei Artamonovitsch, grefve, president för ryska justitiekollegium, senator, förut ryskt sändebud i Haag, f. 1666, d. 1728. 86.

*MAX EMANUEL, prins af Würtemberg, f. 1689, d. 1709. 68, 72, 75, 187, 190, 214, 227, 235, 241.

MAZEPA, kosakhetman, d. 1709. 62 f.

MEENLÖS, underofficer vid Västmanlands reg. (1704). 16.

MEIJENDORFF VON YXKULL [Uxull], Lage, friherre, ryttmästare, f. 1662, d. 1730. Öfverste. 145.

*MEIJERFELT, Johan August, öfverstelöjtnant vid Åbolänska kav. reg., öfverste 1702, chef för ett värfvadt dragonreg. 1703, generalmajor 1704, f. 1664, d. 1749. General, riksråd, grefve. 145, 168, 170, 172, 176 f., 183, 187, 235 ff., 241 f., 303.

MEIJERFELT, Karl Fredrik, broder till föregående, öfverstelöjtnant vid Österbottens reg., d. 1709 i slaget vid Poltava. 223, 227.

MEIJERFELT, Wolmar, broder till föregående, öfverstelöjtn. i svensk tjänst, grefve, d. 1739 ss. rysk generalfältmarskalkslöjtnant. 146 [?].

*MELANDER, Jakob, krigskommissarie, hemkom från fångenskapen 1721. Generalkrigskommissarie. 303.

MELITE, prinsen af, se ARTSCHILOVITSCH.

MELLIN, Gustaf Adolf, friherre, öfverste för Wiborgs inf. reg., d. 1708. 117.

Mellin, Jurgen, broder till föregående, grefve, fältmarskalk och chef för ett tyskt reg., generalguvernör öfver Pommern, f. 1633, d. 1713. 189.

Mengden [Mengen], von, öfverste för ett ryskt inf. reg. (1709). 75.

Menschikov [Menzenkov], Alexander Danilovitsch, furste, rysk generalfältmarskalk, f. 1672, d. 1729. 68, 86, 229, 233, 235, 240, 243, 245, 247 f., 258, 260, 262 ff., 267, 278 f.

Mewitz, se Marchewitz.

Milkau, öfverste för ett saxiskt dragonreg. (1705). 209.

Moræus, Nils, kyrkoherde i Böda på Öland, f. 1661, d. 1711. 2.

Musin-Puschkin, grefve, geheimeråd, president för ryska statskontoret (1717). 86.

Müllern [Möller], von, kapten vid Nylands kav. reg., öfverstelöjtn. 1702. Öfverstes afsked 1706. 142, 144.

Münster, saxisk öfverstelöjtnant, d. i slaget vid Kliszow. 153.

Möller, se Müllern, von.

Mörner af Morlanda [Mördner], Karl Gustaf, friherre, generalmajor och chef för Östg. kav. reg., f. 1658, d. 1721. Grefve, fältmarskalk, president i Göta hofrätt. 110, 131 f., 145 f., 151, 173, 197.

Natalia Alexejevna, rysk prinsessa, tsar Peters helsyster, f. 1673, d. 1716. 245.

Nieroth, Karl, friherre, generalmajor och chef för Smålands kav. reg., d. 1712. Grefve, general en chef i Finland. 145 f., 197, 203 ff.

Nieroth, Magnus Wilhelm, svensk friherre, gick 1710 i rysk tjänst, vice president i kammarkollegium (1717). Lefde ännu 1738. 86.

Nilsson, Qvist, borgmästare i Wisby (1679). 99.

Nordencreutz, se Schultz.

Nordhan, löjtnant i den pommerska arméen (1703). [Nordberg : Norman]. 183.

Oginski, Gregorius, polsk furste, starost i Samogiten. 136, 187 f.

*von der Osten, genannt Sacken, [Sack, Sacken], Karl Filip, öfverstelöjtn. och chef för en värfvad bat. inf., återkom från fångenskapen 1710. 65, 222, 227.

Ostromirski, saxisk generalmajor [»marschall de camp»], sedermera generallöjtnant, [Nordberg: Wustromirski]. 149.

Oxenstjerna af Korsholm och Wasa, Bengt, grefve, kanslipresident, f. 1623, d. 1702. 248.

Paijkull, Otto Arnold, saxisk generallöjtnant, fången i slaget vid Warschau 1705, f. 1662, afrättad 1707. 129, 204 ff.

Palbitzki [Paulpitski], Paul Gustaf, friherre, lifdrabant, f. 1681, d. 1708 vid Holofzin ss. v. korporal vid drabanterna. 185.

Palmqvist, Karl Gustaf, öfverstelöjtnant vid lifgardet, d. 1701 vid öfvergången af Düna. 105, 128.

Patz [Spatz], litauisk »riddare». 190.

Paulpitski, se Palbitzki.

Peist, se Beust.

Pell, Eberhard, kapten vid Västmanlands reg. (1703). 8, 9.

Peter, zar af Ryssland, f. 1672, d. 1725. 227, 235, 243, 245, 267, 270, 272, 279, 285.

Pfiel, se Piel.

Philip, se Philp.

Philp [Philip], Anders, sekundkapten vid dalregementet, d. 1706. 196.

Piel [Pfiel], löjtnant (1700). 109, 111.

Pihlcrantz [Philkrantz], Peter, ryttmästare vid Östgöta kav. reg., majors afsked 1703. 162.

Pindegrass [Bindegrass], Jakob, öfverste, volontär vid ryska arméen, fången vid Narva 1700. 123.

Piper, Karl, grefve, kungl. råd, öfverstemarskalk, f. 1647, d. 1716 i ryska fångenskapen. 75, 140, 152, 194, 199, 226, 235, 243, 245, 248 f., 252, 256, 259 f., 275, 281, 285, 287.

Plauman, Mikael, skeppare. 2.

de Pless [Nordberg: Pletz], saxisk generalmajor (1702). 149.

Polanitz l. Polonicz [Nordberg: Polanietski], polsk »marchall», anhängare af August II (1705). 206, 210.

Poniatovski [Puniatovsky], Stanislaw Ciolek, polsk grefve, Stanislaus' anhängare, f. 1677, d. 1762. 74, 182.

Posse, Knut, friherre, öfverste för lifgardet, generalmajor 1700, generallöjtnant 1703, f. på 1640-talet, d. 1714. Grefve, kungl. råd, öfverståthållare i Stockholm. 105, 107, 111, 120, 134, 146, 151, 154, 190.

*Posse af Säby, Karl Magnus, friherre, kapten vid lifgardet, major 1701, öfverstelöjtnant s. å., öfverste 1706, f. på 1660-talet, d. 1715 under ryska fångenskapen. 128, 134, 142, 190, 220.

Posse af Säby, Nils, friherre, öfverste för ett tremännings inf. reg. från Närke och Värmland, f. 1660, d. 1723. Landshöfding. 134.

Prieromoski, polsk kapten, d. i slaget vid Kliszow 1702. 154.

Printz, regementskvartermästare vid Krassows dragoner (1702). 167.

Puniatovsky, se Poniatovski.

Putbus [Budbusch], öfverste för ett tremännings inf. reg. från Östergötland och Södermanland, d. 1703. 135, 146, 154.

Radziejovski, Michael Stefan, Polens kardinalprimas, f. 1641, d. 1705. 143, 181, 190.

*Ramsvärd [Ramschwerd], Anders, öfverste för svenska och finska adelsfanan, d. 1727. Generallöjtnant. 75, 231.

Ranck, Gustaf, öfverste för Kalmar regemente, d. 1709 i slaget vid Poltava. 150, 175.

*Rehbinder [Rebender], Bernhard, friherre, öfverste för Åboläns kav. reg., afsked 1701, f. 1639, d. 1705. 119.

Rehbinder [Rebender], Bernhard Wilhelm, major vid est- och livländska adelsfanan, öfverstes afsked 1723. 237.

*Rehbinder [Ribinder], Henrik Johan, friherre, öfverstelöjtnant vid Närke och Värmlands regemente, f. 1672, d. 1734. Öfverste och kommendant på Bohus. 220, 222 f., 227.

Rehnsköld, Frans Anton, brorson till efterfölj., löjtnant vid lifgardet, d. 1702 i slaget vid Kliszow. Kapten. 120.

*Rehnsköld [Reinschiölt, Reinschult], Karl Gustaf, friherre, generallöjtnant och chef för lifdragonerna, general 1703, kungl. råd, fältmarskalk, grefve 1706, f. 1651, d. 1722. 27, 29 ff., 34 ff., 70, 75, 108 f., 120, 129, 131, 146, 182, 184, 187, 190, 197, 199, 226 f., 235, 240, 243, 247 ff., 253, 256 f., 260, 262, 275, 281, 285 f., 288.

Reibenitz, saxisk öfverste (1703). 201 f.

Reinschiölt, Reinschult, se Rehnsköld.

Reivaschi, se Revatski.

Renne, se Rönne.

Rentzel, rysk generallöjtnant, d. 1719. 74, 220, 222.

Reuss, grefve, saxisk öfverste, fången vid Thorn 1703. 201 f.

Reuss, grefve, saxisk öfverste, kaptenlöjtn. för drabant., d. i slaget vid Kliszow 1702. 153.

Reutercrantz, Karl, kammarherre och hofstallmästare, f. 1680, d. 1753. 146.

Revatski l. Reivaschi [Nordberg : Revudski], polsk referendarius (1705). 206, 210.

Rewell, se Robel.

Revenklav, se Reventlov.

Reventlov [Revenklav], Christian Ditlev, dansk grefve, öfverste, f. 1671, d. 1738. General. 111.

Ribbing, Johan, generalmajor och chef för Nylands kav. reg., d. 1700 i slaget vid Narva. 121.

Ribender, se Rehbender.

Ridderhjelm, Hans Isak, generalmajor, öfverste för norra skånska kav. reg., d. 1709. Friherre, generallöjtnant, guvernör i Wismar. 189 ff., 197.

Ridderschantz, Johan, öfverstelöjtn. vid södra skånska kav. reg., f. på 1640-talet, d. i slaget vid Kliszow 1702. 154.

Robel [Rewell], Kristian Dietrich, saxisk general, fången vid Thorn 1703, blef sedermera kommendant i Wittenberg. 6.

Rodsteen [Rottstein], dansk öfverkammarjunkare. 112.

Roland, lifdrabant (1702). 152.

Rooke, George, Sir, engelsk amiral, f. 1650, d. 1709. 112.

*Roos, Karl Gustaf, friherre, öfverste för Närke-Värmlands inf. reg., generalmajor 1706, f. 1655, d. 1722. 128, 141, 197, 219 f., 229, 253.

Rosenborg, se Spole.

Rosenstjerna, Karl Gustaf, kapten vid lifgardet, sedermera generaladjutant, d. 1708. 17, 59, 114, 162, 167, 176.

Rottstein, se Rodsteen.

ROXMAN, löjtnant vid Östg. kav. reg., d. 1705 i slaget vid Warschau. 210.

RUETH, se BALK.

RUT, se BALK.

RUTEN, se DELDEN.

RÖNNE [Renne], Karl Ewald von, rysk friherre, generallöjtnant, f. 1663, d. 1716. 239, 267, 284.

SACK, se VON DER OSTEN, genannt SACKEN.

SACK, Karl Filip, ryttmästare vid lifregementet till häst, öfverstelöjtnant (1705), antagligen vid Kruses kav. reg., d. 1708. 154, 156, 199, 207.

SACKEN, egare till hofvet Ilmajen i Kurland. 53.

S:T PAUL, saxisk öfverste, fången vid Pultusk 1703, utväxlad s. å.; generalmajor (1705). 192, 206.

SALTYKOV [Soltikov], Peter Samojlovitsch, guvernör i Smolensk (1709). 245.

SANDMAN, magister, fältprest. 133.

SAPIEHA [Sapia], Bengt, skattmästare i Litauen. 143 f., 167, 176, 181 f., 187 f.

SAPIEHA [Sapia], Johan Kasimir, storfältherre i Litanen. 144, 180 ff., 187, 190.

SAPIEHA [Sapia]. 138, 185, 199.

*SASS, Johan Krist., öfverstelöjtnant vid Närke och Värmlands tremänningsreg., öfverstes afsked 1724. 222 f., 227.

SATOIESKI, prins. 154.

SAUERBRED, polsk öfverste [Nordberg : Sauerbrey]. 136, 170.

SAXEN GOTHA, prinsen af, se JOHAN WILHELM.

SCHAFIROV, Peter Paulovitch, baron, rysk vicekansler, senator, f. 1670, d. 1739. 86, 244, 274, 276, 285, 288.

SCHAPSKIE, kastellan i Elbingen. 8, 9.

SCHEBERG, underofficer vid Västmanlands reg. (1704). 16.

SCHENEVENTZ, se SCHNEWENTZ.

SCHEREMETJEV [Charmetouf, Scheremethof], Boris Petrovitsch, rysk grefve, generalfältmarskalk, f. 1652, d. 1719. 117, 244, 247 f.

Schewen, Joakim Kristian, major vid fortifikationen, sedermera öfverstelöjtn. 146, 177.

Schiulenburg, se Schulenburg.

*Schlippenbach, Georg von, kapten vid Taubes dragoner, hemkom från fångenskapen 1722, öfverstelöjtnant. 69.

*Schlippenbach, Wolmar Anton von, generalmajor och chef för ett dragonreg., f. 1650, d. 1739. Öfvergick i rysk tjänst. 75, 169, 226 f., 243 ff.

Schmidt, vice presid. i ryska kommersekollegium (1717). 86.

Schnewentz [Scheneventz], Henrik, öfverste i rysk tjänst, fången vid Narva 1700. 123.

*Schonberg, Lars, kornett vid Östgöta kav. reg., slutligen löjtnant. [Ennes : Skånberg]. 210.

Schreiterfelt, Karl Gustaf von, öfverste för ett dragonreg., d. 1710. 52 f.

Schröder [Schröter], ryttmästare (1702). 170.

Schulenburg [Schiulenburg], Matthias Johann von der, grefve, saxisk generallöjtnant, f. 1661, d. 1747. Fältmarskalk, öfverbefälhafvare öfver Venedigs krigsmakt. 29 ff., 149, 201 f.

Schulenburg, saxisk generalmajor, deltog i slaget vid Warschau 1705. 206, 209.

Schulman, Otto Henrik, ryttmästare vid Östg. kav. reg., f. 1671, d. 1702. 139.

Schultz, Filip, adlad Nordencreutz, volontär vid fortifikationen, f. 1682, d. 1742. Generalkvartermästarlöjtn. i Finland. 111.

Schweden [Jesweden], Wilhelm von, öfverste i rysk tjänst, d. 1708 vid Holofzin. Generalmajor. 123.

Seebeck, lifdrabant, drunknade 1703. 184.

Senafskij, se Siniavski.

Siegroth, Gustaf Henrik von, kapten vid lifgardet, öfverste för dalregementet 1706, f. på 1670-talet, d. 1709 i slaget vid Poltava. 108, 114, 220, 227.

Siegroth, Hans Fredrik von, broder till föreg., major vid Östg. kav. reg., f. på 1670-talet, d. 1702. 139.

Sigismund III, konung af Sverige och Polen, f. 1566, d. 1632. 12.

Silfverhjelm, Göran, lifdrabant, f. 1681, d. 1737. Friherre, fältmarskalk. 154.

Silfversparre, löjtnant vid Smålands (kav.?) reg., bortkom på parti 1703. Möjligen Karl Magnus S., enl. Anrep ryttmästare vid Smålands kav. reg., slagen i Polen. 189.

Siltman [Syltman], baron, preuss. geheimeråd, följde svenska arméen 1708 o. 1709. 205 ff., 240, 295, 303.

Sinjavski, Adam Nikolaus, polsk grefve, anhängare af August II, underfältherre i Polen, sedermera storfältherre. 149.

Sinnavin, Hilarion Jachimovitsch, rysk vojvod, transporterad 1718 från Solikamski till Kungur. 86.

Sjöblad, Johan, generalfälttygmästare, f. 1644, d. 1710. 121.

Skruf, löjtnant, d. 1702. 139.

Smigelski, starost af Gnesen, anhängare af August II, sedermera af Stanislaus. 11, 18.

Sobieski, Alexander Benedict, polsk prins, f. 1677, d. 1714. 15, 154.

Sobieski, Jakob Ludvig, polsk prins, broder till föregående f. 1667, d. 1737. 16, 172, 185.

Sobieski, Konstantin Wladislaus, polsk prins, broder till föregående, f. 1680, d. 1726. 16.

Soltikov, se Saltykov.

Sparling, se Sperling.

Sparre, Axel, friherre, öfverste för Västmanlands inf. reg., generalmajor 1705, f. 1652, d. 1728. Grefve, fältmarskalk. 74, 128, 141, 143 anm., 157, 171 f., 173, 175, 178, 197, 219 f., 294, 297.

*Sparre af Rossvik, Bengt, fänrik vid Närke-Värmlands inf. reg., f. 1686, d. 1743 l. 1748. Major. 221.

Sparre af Sundby, Erik, friherre, broder till Axel Sparre, brigadier i fransk tjänst, öfverste för grefve Jurgen Mellins reg. 1703, f. 1665, d. 1726. Grefve, riksråd, fältmarskalk. 187, 190.

Sparre af Söfdeborg, Klaës, friherre, schoutbynacht, f. 1673, d. 1733. Grefve, riksråd, president i amiralitetskollegium. 104.

Spatz, se Patz.

Specht, Ludvig, kapten vid lifgardet, d. 1701. 114.

Spens, Jakob, friherre, generallöjtnant och chef för lifregementet till häst, f. 1656, d. 1721. Kgl. råd, president i bergskollegium, grefve. 130 f., 141, 146, 197.

Sperling [Sperlinck, Sparling], Jakob, grefve, kapten vid lifgardet, major därs. 1701, f. 1662, d. 1709. Öfverste. 114, 120, 128, 154.

Sperling, Kasper Otto, grefve, broder till föreg., öfverstelöjtnant vid Skaraborgs inf. reg., f. 1664, d. 1709. 171, 174, 178, 190.

Spole, Lars, adlad Rosenborg, löjtn. vid fortifikationen, d. 1722. Generalkvartermästarelöjtnant. 111.

*Stackelberg, Berndt Otto, generalmajor och chef för Björneborgs inf. reg., f. 1662, d. 1734. Friherre, fältmarskalk. 52 f., 219 f., 226.

Staël von Holstein [Stahl], Otto Wilhelm, generaladjutant (1700), öfverstelöjtnant vid hertigens af Holstein-Gottorps garde (1702), f. 1668, d. 1730. Friherre, generalmajor i svensk tjänst. 128, 171 f., 182.

Stahl, se Staël von Holstein.

Stanislaus Leszczynski, konung i Polen, f. 1677, d. 1766 i Frankrike. 15, 24.

Stanislauski, landfogde i Ermeland. 8 f.

Staupitz, Johann von, generalvikarie i augustinerorden, d. 1524 ss. abbot i benediktinerklostret S:t Peter i Salzburg. 41.

Steinau, Adam Heinrich, friherre, sedermera grefve, saxisk generalfältmarskalk, går 1705 i venetiansk tjänst, d. 1712. 129, 149, 151, 188, 192, 209.

Steinau, saxisk öfverste. 152.

Stenbock, Magnus, grefve, generalmajor och chef för dalreg. f. 1664, d. 1717 i dansk fångenskap. Kgl. råd, fältmarskalk. 3, 12 f., 109, 120, 126, 145 f., 149, 156 f., 162 f., 166, 173, 178, 183 ff., 193, 195, 198.

Stjerneroos [Stjernros], Johan, konduktör vid fortifikationen, f. 1681, d. 1702. Kapten. 111.

Stjernhjelm, Georg Erik, kapten vid artilleriet, d. 1708. 129.

Stjernhök [Stjernhöck], Gustaf, kapten vid lifgardet, f. 1672, d. 1709 i slaget vid Poltava. Öfverste. 114.

Stjernros, se Stjerneroos.

Strilou, Simon, kapten, d. 1709. 69.

Stromberg [Strömberg], Alexander, friherre, generalmajor och chef för norra skånska kav. reg., f. 1647, d. 1718. Generallöjtnant, landshöfding. 141, 146.

*Stromberg [Strömberg], Nils, friherre, broder till föregående, generalmajor och chef för Skaraborgs inf. reg., generallöjtnant 1703, grefve 1706, f. 1646, d. 1723. Kgl. råd, president i kammarkolleg. o. statskontoret. 172, 192, 271, 274 ff.

Strömberg, se Stromberg.

*Strömsköld [Stroemschylt], Anders, major vid lifdragonerna, f. 1674, d. 1722. 296.

Stuart, Karl Magnus, friherre, generalmajor, guvernör i Kurland 1702, generallöjtnant 1703, d. 1705. 108, 130, 187 f.

Stültenhjelm, se Stöltenhjelm.

Stålhammar, Jon, öfverstelöjtnant vid Smålands kav. reg., f. 1659, d. 1708. 204.

Stöltenhjelm [Stültenhjelm], Lorentz Gustaf, öfverstelöjtn. vid lifregementet till häst, f. 1645, d. 1719. Öfverste. 137, 161.

Swerin, hertigen af, se Karl Leopold.

Svinhufvud af Qvalstad, Otto, kapten (1701), sedermera major vid dalregementet, d. i slaget vid Poltava 1709. 166, 221, 227.

Syltman, se Siltman.

*Taube, Gustaf Adam, friherre, öfverste för ett värfvadt dragonregemente, f. 1673, d. 1732. Grefve, riksråd, fältmarskalk. 75.

Taube af Odenkat, Fredrik Evert, friherre, vice amiral, d. 1703. Amiral. 104.

*Thuning, Olof, krigskommissarie, hemkom från fångenskapen 1727, kammarförvandt i statskontoret. 303.

Tiesenhausen [Tiesenhusen], Magnus Gabriel von, öfverste för ett tremänn. inf. reg. fr. Åbo o. Björneborgs län, (1700). 117, 120.

*Tisensten, Lars, kapten vid lifgardet, f. 1672, d. 1733. Öfverstelöjtnant. 229, 247.

Tolstoi, Peter Andrejevitsch, grefve, geheimeråd, senator, president för ryska kommerskollegium, f. 1645, d 1729. 86.

Tornerefelt [Tornerfelt], möjligen Karl Gustaf T., löjtnant, f. 1668, d. 1702, enl. Anrep i slaget vid Kliszow. 162.

Trampe [Tramp], Adam Fredrik, generallöjtn., dansk envoyé i Polen, f. 1650, d. 1704. 149.

*Trautwetter [Trautfetter], Johan Reinhold von, major vid Gustaf Ernst Albedyls dragoner, sedermera öfverstelöjtn. vid Meijerfelts dragoner, d. 1741. Friherre, generallöjtn. 146, 236 f., 242, 245, 303.

Treffensköld, se Dreffensköld.

Treyden, öfverste i rysk tjänst (1700). 124.

Troski, saxisk kapten, d. i slaget vid Warschau 1705. 208.

Trubetskoi [Trubetskog], Ivan Jurievitsch, generalguvernör i Nowgorod, fången vid Narva 1700, f. 1667, d. 1750. Generalfältmarskalk och senator. 122.

Törnefelt [Törnfelt], Jobst, major vid Hälsinge reg., d. 1709 i slaget vid Poltava. 221, 227.

*Törnflycht, Mikael, ryttmästare, f. 1683, d. 1738. Grefve, öfverståthållare i Stockholm. 260 f.

Törnsköld [Törnschiölt], Jakob Johan, kapten vid lifgardet, d. 1708. Öfverstelöjtnant. 114.

Uhlsparre, se Ulfsparre.

Ulfsparre af Broxvik [Uhlsparre], Gustaf, öfverste för Östgöta inf. reg., afsked 1702, f. 1634, d. 1710. Generalmajor. 172, 177.

Ulfsparre af Broxvik [Uhlsparre], Åke, son till föreg., kapten vid lifgardet, f. 1670, d. 1700 i slaget vid Narva. 105.

Unger, se Ungern-Sternberg.

Ungern-Sternberg [Unger], Nils Alexander von, friherre, öfverste för Östgöta inf. reg., f. 1654, d. 1721. Generallöjtnant. 197.

Uxull, se Meijendorff von Yxkull.

Wachslager [Waxlager], Georg, svensk resident vid polska hofvet, f. 1648, d. 1720. Friherre, statssekreterare. 182.

WACHTMEISTER AF BJÖRKÖ, Bleckert, friherre, generallöjtnant, f. 1646, d. 1701. 120.

WALLENSTEN [Wallenstein], konduktör vid fortifikationen (1700). 111.

WALLRAWE [Walraf], löjtnant vid Lewenhaupts tremänn. reg., bortkommen på parti 1702. 156.

WALLRAWE [Walraf], konduktör vid fortifikationen (1700). 111.

WATTRANG, Gustaf, vice amiral, d. 1717. Amiral. 266, 278.

WAXLAGER, se WACHSLAGER.

WEIDE, Adam, rysk general, fången vid Narva 1700, utväxlad 1711, president för krigskolleginm 1717, d. 1720. 122, 233, 258, 266, 286.

WEIDE, general Adam Weides hustru. 261 f.

WEIJDENHAIJN [Weidenheim], Gabriel, major vid Södermanlands inf. reg., d. 1709 i slaget vid Poltava. Öfverste. 174.

WELLINGK, Mauritz, friherre, generallöjtnant, svensk envoyé vid polska hofvet. f. 1651, d. 1727. Grefve, kungl. råd. 112.

WELLINGK, Otto, friherre, broder till föreg., generallöjtnant, general 1702, f. 1649, d. 1708. Kungl. råd, president i Åbo hofrätt, grefve. 112, 116 f., 120, 146, 150, 175.

VENDELBOE [Wendelbom], Paul, adlad LØVENØRN, dansk, generaladjutant hos furst Menschikov, f. 1686, d. 1740. General af kavalleriet i dansk tjänst, geheimeråd och öfversekreterare i krigskansliet. Generallöjtn. 264, 267, 270, 273.

VENEDIGER, Tomas, saxisk generalmajor d. 1706. Generallöjtnant. 149, 201.

VENEDIGER, Tomas Georg, tysk, generaladjutant i rysk tjänst d. 1732. Rysk generalmajor. 273.

*WENNERSTEDT, Anders, öfverste för Upplands ståndsdragoner, f. 1650, d, 1723. Generallöjtnant. 52 f., 231.

VERBERDER, se WERDEN.

WERDEN [Verberder], chef för ett ryskt reg. (1700). 123.

WERONITSKI, rysk öfverste (1711). 286.

VESELOVSKI [Wesolofski], furst Menschikovs sekreterare (1709). 258 f., 263, 271 f., 274, 279.

Wessing, löjtnant vid Östg. kav. reg., d. i slaget vid Warschau 1705. 210.

Westhoff, Arnold, öfverste i rysk tjänst, fången vid Narva 1700. 123.

Wideman, saxisk öfverste, d. i slaget vid Warschau 1705. 208.

*Wiedermeyer, Johan Bernt, major vid Västerbottens reg., sedermera öfverste, lefde ännu 1742. 222 f., 228.

Wielopolski, polsk starost, kommendant i Krakau 1702. 163.

Wiesnowiecki [Wisnovitzki], Johan, polsk furste. 206, 210.

Winckelmann, saxisk öfverstelöjtn., d. i slaget vid Warchau 1705. 208.

Wisnovitzki, se Wiesnowiecki.

Wisthum, se Vitzthum.

Vitinghoff, kurländsk hauptmann. 53.

Witting, ryttmästare (1703, 1705). 198, 204.

Vitzthum, Friedrich, grefve, saxisk minister i Ryssland (1710). f. 1675, d. 1726. 265.

Wopser, Georg Bogislaus von, preuss. öfverste, kommendant i Pellau (1702). 2.

Wrangel, Georg Johan, öfverstelöjtnan (1701), d. 1709 i slaget vid Poltava. Öfverste för ett tremännings inf. reg, från Åbo och Björneborgs län. 132.

Wrangel, Henrik Vilhelm, major, sedermera öfverstelöjtnant vid skånska ståndsdragonerna, d. 1709. 27 f., 34, 58, 67.

*Wrangel, Karl, ryttmästare vid Östg. kav. reg. (1705), hemkom från fångenskapen 1722, öfverstelöjtnants afsked s. å. 204 f.

Wrangel, Otto, löjtnant vid lifdrabanterna, d. 1708 i slaget vid Holofzin. Generalmajor och kaptenlöjtn. vid lifdrab. 132.

Wrangel af Adinal, Karl Gustaf, grefve, löjtnant vid lifdrab. f. 1667, d. 1707. Generalmajor och kaptenlöjtn. vid lifdrab. 108, 119.

Wrede, Brita, f. Cruus af Gudhem, g. m. följ., f. 1652, d. 1716, kusin med Adam Ludvig Lewenhaupts svärmor Anna Maria Cruus af Gudhem, g. m. riksrådet och fältmarskalken, grefve Karl Mauritz Lewenhaupt. 263.

Wrede, Fabian, grefve, kungl. råd, president i kammar- och kommersekollegium samt statskontoret, f. 1641, d. 1712. 262.

*Wulff, Magnus, kapten vid Västmanlands reg., hemkom från fångenskapen 1722. 26.

Zader, generalkvartermästarelöjtn. (1700). 108, 111.

Zinsendorf [Licendor], Frans Ludwig, grefve, österrikiskt sändebud hos Karl XII, sedermera kejserligt geheimeråd. 168.

*Öller, Göran von, kapten vid lifgardet, f. 1680, d. 1732. Öfverstelöjtn. 231, 237.

Örnestedt [Örnstett], Karl Gustaf, friherre, major vid lifdragonerna, öfverstelöjtn. vid södra skånska kav. reg. 1702, f. 1654, d. 1742. Fältmarskalk. 119, 166.

Rättelser.

Sid.	83	rad	3	uppifr.	står	1704	läs	1714
»	136	»	2	»	»	Sauerbied	»	Sauerbred
»	167	»	1	nedifr.	»	kom	»	kam
»	174	»	8	»	»	Sparling	»	Caspar Sparling
»	177	»	9	»	»	Oberstlieutnant	»	Oberster
»	267	»	16	»	»	Präsiske	»	Prusiske.

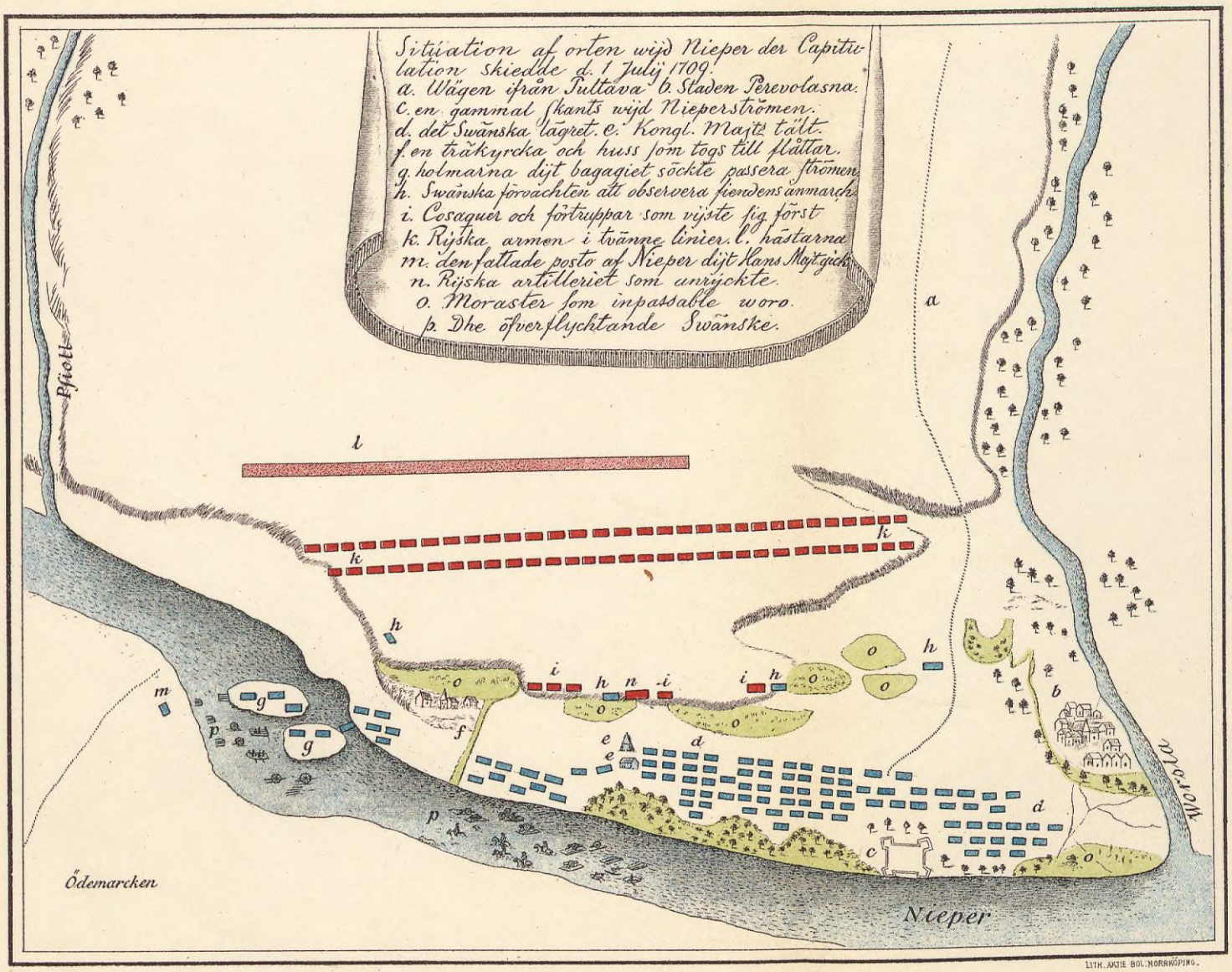
Sitiation af orten wijd Nieper der Capitulation skiedde d. 1 Julij 1709.
a. Wägen ifrån Pultäva b. Staden Perevolasna.
c. en gammal skants wijd Nieperströmen.
d. det Swänska lägret. e. Kongl. Majts tält.
f. en träkyrcka och huss som togs till fåttar.
g. holmarna dijt bagagiet söckte passera strömen.
h. Swänska förvachten att observera fiendens anmarch.
i. Cosaquer och förtruppar som wijste sig först
k. Rijska armen i twänne linier. l. hästarna
m. den fattade posto af Nieper dijt Hans Mytzich
n. Rijska artilleriet som anrijckte.
o. Moraster som inpassable woro.
p. Dhe öfverflychtande Swänske.
Pjiott
Ödemarcken
Nieper
Worskla
LITH. AKTIE BOL. NORRKÖPING.

6000145141
Göteborgs universitetsbibliotek